

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

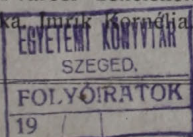
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körút 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

L'homme
et homme
ces.

TARTALOM: Florestan : A XIX. országos dalosünnep. — Perényi Géza : Beethoven kilenc szimfóniája. (4). A III. szimfónia (Eroica) Es-dur. 55. mű. — Opera. A botcsinálta doktor. — Népopera. — Hírek. — Zeneiskolai szemle : Az orsz. m. kir. zeneakadémia. Jámborné Riesz Olga. Stojanovits Jenőné. A komáromi városi zeneiskola. B. Forster Stefánia. Hornik Ede. Broskó Jánosné. Gáspárdi Katinka. — Aforizmák. — Pályázatok.

NÉMETH JÓZSEF
könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, I., Fehérvári-út 15.
— Telefon 146-59. —

Matyaszovsky asszony

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. **ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.**

**Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□**

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

⋮⋮⋮ Javítások a legművésziesebb kivitelben. ⋮⋮⋮
⋮⋮⋮ Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. ⋮⋮⋮

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivólégrendszerű

HARMONIUMOKAT,

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok
mindkét rendszer szerint és minden
nagyságban, pontos orgonaméretekkel,
templomok, szeminariumok részére és
gyakorló-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű
javítása. — Saját készítményű
hangversenyhegedűk. — Finom
vonók, álltartók, tokok, valamint
a legkitünőbb quinttisza húrok
:: stb. állandóan kaphatók. ::

A többi nyertes dalosegyesület neve a napilapok f. é. július hó 2-iki számában volt részletezve.

A díjkiosztás nyomában keletkezett s a zsűri ellen intézett támadás jobbjára azoktól eredt, akiknek legjobb lett volna — otthon maradniok.

Mindenesetre a jövőben ajánlatos lesz a zsűrit másként választani, hogy hasonló gyanusítások elkerültessenek. *Florestan.*

Beethoven kilenc szinfoniája.

Írta: Perényi Géza.

(4)

Beethoven III. szinfonia (Eroica) Es-dur. 55. mű.

Egy nagy férfiu emlékének megünneplésére.

Lobkovitz hercegnek ajánlva.

(A komponálás ideje: 1803/4.)

(Zenekar: 2 fuvola, 2 oboa, 2 klarinét, 2 fagót, 3 kürt, 2 trombita, üstdob és vonózenekar.)

A III. szinfonia az V. és IX. szinfoniával együtt utjelzője Beethoven munkásságának. Mindhárom úgy felépítés mint nagy aránya folytán kiemelkedik a többi közül. A III. szinfonia „*Eroica*“ elnevezését csak később kapta, mert eredetileg (*Schindler* és *Ries*-féle Beethoven-életrajz szerint) Bonaparte Napoleon volt az a hős, kit Beethoven szinfoniában dicsőített; ezt *Thayer* is igazolja. Nem csoda ha Beethoven, mint köztársasági érzelmű, Napoleon iránt szimpátiával viseltetett. Ez a szimpátia azonban véget ért, midőn a világhódító francia egyeduralkodó vágyai nyilvánvalóvá lettek. *Schindler* szerint Bernadotte tábornok (a későbbi svéd király) eszméje volt, hogy Beethoven Napoleont szinfoniában dicsőítse. *Ries*, Beethoven tanítványa, a III. szinfonia keletkezéséről következőleg emlékszik meg: „1802-ben (?) Bécs melletti Heiligenstadtban komponálta Beethoven III. szinfoniáját. Beethoven komponálás közben — dacára, hogy zenei festést lehetetlennek tartott — gyakran konkrét eseményekhez, gondolatokhoz fűzte kompozícióit. Így a III. szinfonia komponálásánál *Bonaparte* lebegett lelki szemei előtt. Ekkor Napoleon még a franciák konzulja volt. Beethoven nagyra becsülte őt, oly annyira, hogy a rómaiak legnagyobb konzuljához hasonlította. Többen láttuk a partitúrát az asztalán, melynek címlapján csupán „*Bonaparte*“ és alatta „*Luigi van Beethoven*“ áll“. Minden valószínűség szerint a partitúra még 1804. május havában készülhetett el, mert ugyanazon év május 20-án Napoleont a franciák császárrá proklamálták. A szinfonia címének megváltoztatásában további tájékozást ismét *Ries* nyújt: „Én voltam az első, ki a hírt Beethovennel közöltem; mire ő dühösen így kiáltott fel: — Ő tehát szintén csak ember! Ő is lábbal fogja tapodni a nép jogait azért, hogy dicsvágyát betetézze; több lesz ő

mindenkinél: — *zsarnok* lesz! — Ezzel szinfoniájának címlapját ketté szakította és a földre dobta. Ezután kapta a partitúra a *Sinfonia eroica* nevet.“

A nagy imádat megszűnt, mihelyt Napoleon cselekedetei Beethoven politikai elveivel ellenkeztek. A szinfonia csak később jutott nyilvánosságra Beethoven barátja, — Lobkovitz herceg, — házi hangversenyén előadta; ezért Beethoven szinfoniáját a hercegnek ajánlotta.

Beethoven ezek után Napoleon már annyira nem érdekelte, hogy 1821-ben Szt.-Ilona szigetén történt halála után erős gunnyal jegyezte meg, az ehhez való zenét már évekkel ezelőtt megírta.

Tényleg azonban az *Eroica* nem Napoleont mint hőst, hanem általános-ságban a *hősnek típusát* jellemzi. Azonban nem helyes a szinfoniába programot belemagyarázni. Beethoven (az egyedüli helyes művészi felfogással) jól tudta, hogy programot abszolút zene egyáltalában meg nem tűr; tehát nem is intenciója az a szerzőnek. *Hősi* jelző csak a szinfonia *kifejező erejének* egy szóba való foglalása; elnevezés, mely többet nem mond, mint a mi a szóban magában bennfoglaltatik; rövid szóbeli karakterizálása a zenének, illetve az *irálynak* és a műben domináló *hangulatnak*. Természetes, hogy a címnek megfelelően Beethoven az epikus zenei stílust eddig páratlanul álló tökéletességgel juttatja érvényre. Hősi szinfonia ez a szó legszorosabb értelmében, mely úgy kifejező erő, mint harmonia, melódika és ritmika tekintetében a zenei eposzok első legtökéletesebbje.

De a *Harmadik* még formában is új. A szorosan vett beethoveni szinfonia stílus először jelenik meg abban a formában, mely ezentúl Beethovennek egyéniségét jellemzi. A témák kerek beállítása, a pregnáns átvezető részek, az egységes kidolgozás, egyénien sokoldalú ritmika, mind mennyi jele a fejlődésnek. Az *Eroica* szinfonia — tekintve Beethoven eddigi munkásságát, zenei értelemben óriási lépést jelent. Ez a lépés teljes önállóságot vont maga után; Beethoven itt már saját utjain halad és önállóságában van az eredmény: *egyéniségének kibontakozása*.

A zenekar egy kürttel szaporodik. Három kürt együttesét Beethoven új színhatásokra használja fel. A kürtök szólamai veszítenek eddigi merevségükből, változatosabbá és mozgékonyabbá lesznek. A szinfonia hérozi tartalma a hangszerelésre is befolyást gyakorol úgy, hogy a szinfonia hangszerelése általában fejlődöttebb és színesebb az eddigiéknél.

I. Allegro con brio. (3/4)

Két *ff* teljes zenekari akkord után a főtéma lágy p-val de határozottan (1. sz.) fellép. Kíséretül a II. hegedű és viola nyolcadokban mozgó figurái szolgálnak A főtéma (csellokkal) bátor lépéssel *cis*-en áll meg. Drámai erejű szinkopák (I. hegedű) crescendóval viszik tovább a témát a befejezés felé (2. sz.)

sal teljes zenekar impozáns *ff*-jával ismétlődő főtéma vezet vissza, közvetlenül a melléktémahoz jutunk.

Az átvezető rész kihagyása művészi meglátása a felépítésnek. Főtéma *ff* ismétlése magában véve is átvezetés jellegű, tehát kettős szerepe van, miért is a melléktémára átvezetés nem szükséges. Figyelemre méltó, mennyire egységessé teszi a III. szinfoniát épen az a körülmény, hogy a tematikus egységet szükségtelen körmondatok nem zavarják.

A melléktéma a (3. sz.) motivumból van összeállítva, miáltal elüt a

szokott melléktémák karakterétől. A motivikus felépítés epikus szárnyalást ad a melléktémának. Hangszerelése színes; a fafuvók párbeszédében van a zenekari szín. A két hangszercsoport (fafuvók és vonósok) közti hangzási eltérés kiegyenlítésére közvetítőül a künt szolgál. Modern zenekari instrumentálásnak fő erőssége a küntök használata. Beethoven zenekarában már nyomai vannak a kürttel kevert zenekari színnek. Itt a melléktémának lágy hangzását fokozza.

A melléktémát másik mondat követi, mely *második* melléktéma jellegű. (4. sz.)

Az átmeneti rész bátor ritmussal (5. sz.) köt össze a zárótémával, mely az expozíció nagy részét teszi ki. A zárótéma csoportja a 6. és 7. számú motívokkal dolgozik.

A záró téma nagy terjedelmének az a magyarázata, hogy a fő és melléktéma terjedelme

rövid; a témák szükséges ellensúlyozására formai okokból Beethoven a zenei érzék vezette. A ter-

7. *I. Viol.*
sf
f *Bassi* *sf* *sf* *sf*

az expozicio. Ismétlés után a kidolgozási rész *p* veszi kezdetét. A kidolgozási rész terjedelmes és nagyarányú. Elmélyedés, átgondoltság, egységes gondolatfűzés által nagy terjedelme dacára mindvégig érdekes és új. A vonósok *pp*-ja után a 3. sz. téma lép fel *c* ben, melybe gyengéd finomsággal szövődnek a vonósok szólamai. A fafuvók utánzása a főtémával kapcsol össze, mely sejtelmes basszus szólamban misztikus *pp*-val lép fel. Hegedűk mindinkább erősödő dinamikával felelnek a főtémára. A kitörés röviddel ezután következik. Kisérjük figyelemmel azt a vaslogikát mellyel Beethoven a kidolgozási részt megalkotta. Küzdelem és nyugvás félreérthetetlenül váltják fel egymást. *C*-moll és *cis*-mollon át *A* majd *d*-hangnembe jutunk. A fő-téma teljes erejével küzd a felette elhatalmaskodó (5 sz.) téma ellen (nagybőgő, cselló és viola — I. és II. hegedűk ellen) (8. sz.) 8 taktus után csak a (5. sz.) szökdécselő téma incselkedik tovább úgy, hogy a nagyerejű főtéma ismét fel veszi a harcot.

Az előbbi helyzet ismétlődik; a küzdelem egyelőre abbanmarad. A 3. sz. téma kidolgozása hosszabbra nyúlik. Ellenpont gyanánt a megváltoztatott 5. sz. téma szolgál. Erős drámai emelkedés van készülöben. A változatos dinamika és ritmika megengedi, hogy a témák kidolgozása folytatódjék. A ritmika változik; $\frac{3}{4}$ -es ritmus $\frac{2}{4}$ -es ritmussal váltakozik, *d* hangra épített szűkített hármashangzat után modern harmonizáció következik. *A*-moll hatodhangzata után *E* hangnem domináns hetedhangzata, *a*is-on nyugvó hetedhangzat után *a*-ra épített hetedhangzat, *c*-dur négyhatodhangzata, *a*-ra épített ötthatodhangzat után mindinkább gyengülő dinamikával (9. sz.) *e*-moll domináns hangzat sajátosságos, eredeti, ötletes, hangulatban drámai zenei kifejezésével, abszolutbecsű.

Decrescendót Beethoven nemcsak dinamikailag, hanem instrumentális úton is kihoz zenekarából úgy, hogy teljes zenekari *sf*-k után vonósok veszik át a *f*-t és azután

jedelmesebb zárótémaegyensúlyt ad az expozíciónak.

Teljes zenekari *ff*-val végződik

8. *I. Viol.* *fz*
ff *II. Viol.* *con* *ff* *Bassi* *ff* *stb.*

9. *Tutti* *Vánós zenekar* *stb.* *decresc.*

fokozatosan lecsendesednek. Miért hagyta el a témát Beethoven és annak kidolgozását miért nem folytatta tovább? A logikus összefüggés miatt. A témák egymással egyelőre eléggé ki lettek használva. Közbevetett mondatok új hangulatot hoznak, az új hangulat önként adja a *főtéma ritmikáját* mint kidolgozási anyagot. Beethoven a téma töredékének ritmikus variálását nagy fokozás eszközeül mesterien használja fel, miáltal úgy harmoniai, mint dinamikai invenciójának tanújelét adja. A főtéma visszaidézése előtt az ellentétek kidomborítására szükség van. Erre szolgál az új téma (10. sz.)

De, hogy Beethoven mennyire figyelemmel van a tematikára és a téma fonálát mily következetesen vezeti tovább, legjobban bizonyítja, hogy a 2. sz. szinkopák az új témához a tematikai egység miatt kíséretkép símulnak. Fafuvók (klarinét kivételével) és vonósok együttese a főmotív

visszatérésével fokozatosan (1. sz.) teljes zenekarrá növekszik. A főmotív következetes állhatatosság kifejezésével az egész együttesen dominál. *Es*-durban az új (10. sz.) téma közelélp. Mennyire túlfinomult megérzése a költői erőnek! — Majd a 10. sz. téma *es*-mollban ismétlődik, melyről *B*-durba visz a moduláció. Itt kezdődik a főtéma teljes érvényre jutása (11. sz.) A téma utánzásai fagót, klarinét, oboa, fuvolán éskürtökön, majd egyúttal a téma szűkítése basszus és mélyhegedű szólamban, a basszus lépcsőzetes felfelé nyomulása erőteljes *ff*-ban hirtelen megszakad. Fafuvók orgonaszerű kitarított hangjai, hegedűk a főtéma harmadik taktusa töredékeivel, majd *pp* pizzikátokkal impozánsan vezet vissza a reexpozícióhoz.

A reexpozíció előtt lévő négy taktus az E-roicának sokat vitatott pontja. A merész összhangosítás és hangszerelés (12. sz.) nem kis fejtörést

okozhatott a maradiaknak. Ries „Beethoven szeszélyének“ nevezi annyira, hogy ő, ki a szinfonia első próbáján a zenekarban működött

azon hiszemben, hogy hiba történt, így kiáltott fel: „Az az átkozott kürtös!

Nem tud számolni? Rettenesen rosszul hangzik“. Ezért — állítólag — Beethoven haragra gyúlt és kevés híján múlt, hogy tetteleg inzultálja.

Az a feltevés, hogy az itt találkozó kevert harmonia írás hiba volna már azért sem állhatja meg helyét, mivel a kürtön belépő főtéma intonálása eredeti, ötletes és nem látszik véletlennek. A dominánsan mozgó harmoniába a főtéma korán toladott elő; ennek helyreigazítása a két taktuson át tartó *ff* domináns-hangzat, mely után hősies nyugalommal a hősi téma *Es*-ben az expozícióval ellentétben változó (*F*, *Des*, *B*) harmoniákon keresztül ismét a főhangnembben jelenik meg. Végre diadalmas *ff*-ban kitor és az expozícióval egyenlő módon a melléktémához jutunk. A mellék- és főtéma *Es*-ben újat nem mond. Új kidolgozási rész következik, *Des*- és *C*-be erős moduláció vezet. A *hősi téma* fúzi tovább a tematikát. Főtéma első két taktusa a II. hegedűk szólamában egyenletesen mozog tovább, míg az I. hegedűk ellenponttal (13. sz.) felelnek. Tulajdonképpen a főtéma lesz ellenponttá és az *új* ellenpont téma. A 10.

számú téma szövevényes hangszere-léssel emlékeztet az elmúltakra, mely a csakhamar bekövetkező decrescendoval fátyolszerűen foszlik széjjel. A gyengédebb hangokat azonban túlharsogja a férfias főtéma, mely fokozatos erővel úrrá lesz a kórában és a tétel befejezését az egészhez méltóvá teszi.

II. Marcia funebre. Adagio assai. (2/4)

A tempóelőírás jellemzi az egész tételt: *gyászzené*. Tompa gyászhangokkal szólalnak meg az I. hegedűk az első dallal (14. sz.) A második

MARCIA FUNEBRE.
Adagio assai. (♩ = 80.)

periodust az oboa szólója folytatja a vonószenekegy gyászmenetszerű harmincketted triólái által kísérvé. *Es*-durban másik szakasz lép fel derültebb kantilénával, de azért az alaphangulatot meg-

tartja (15. sz.)

F-mollban újból a 14. sz. dallam vezet, melyre a fafuvók és vonósok

együttesével a 15. sz. felel. *F*-moll hangnem ismétlődik a 14. sz. témával teljes zenekarral; ezt fűggelék követi (16. sz.)

16. *I. Viol.*

következő része a *maggiore* (17b. sz.) hangneme az első dalformával ellentétben C-ben van.

Basszusok méltóságteljesen kísérik az oboa és fuvola, majd fagót és oboa párbeszédét, melyet erőteljes teljes zenekari *ff* szakit meg. Vigasztalást sejtet a második periodus, melyben a fafuvók ritmikája mozgékonyabb. A komorabb hangulat csakhamar visszatér. A 14 sz. téma ismétlése után közvetlenül a (18. sz.) témával fugató lép be.

17. *Fl.*, *Ob.*, *I. Viol.*, *Fl.*, *I. Viol.*

Maggiore. *Fl.*, *Ob.*, *Fag.*

18. *II. Viol.*, *tr.*, *Fl.*, *I. Viol.*, *slb.*, *Va.*, *Fag.*

méltolásának keretén belül új témát és fugatót hoz. Kitűnően érvényesül a kis fugató ezen a helyen; a fenséges hangulatnak más zenei eszközökkel való megvilágítása érdeklődést kelt és épen a fugató az, mely ehez a komolysághoz legméltóbb. Beethoven a fugató motívumát tragikus hatású fokozás után *d*-hangon nyugvó orgonaponthoz viszi (19. sz.), melynek fájdalomtól telített diszsonanciái *cis*-hangon nyugvó szűki ett hetedhangzatának *ff*-jával éri el a tetőpontot. A vonós zenekar torpa akkordokkal *g*-mollba modulál, mely hangnemben a 14. sz. téma első taktusa szolgál gondolat fűzésül a következő drámai kitöréshez. (20. sz.)

19. *Fl.*, *Ob.*, *I. Viol.*, *II. Viol.*, *Va.*, *Fag.*

Fájdalmas felkiáltás (17a. sz.) zárja be az első dalt.

Az összetett dalforma (indulóforma)

A 14. sz. téma ismétlése teljes terjedelemben hosszadalmassá lett volna és azért Beethoven az első dalforma is-

20. *Trombe*
F. Viol. Va.

jelenő 14. sz. témához, mely teljes egészében vonószekar figuratív kíséretével, oboák és klarinétéken ismétlődik. A vezetőszólamokat később vonósok majd fafuvók felváltva veszik át; a zenekar többi hangszerei ugyanily módon a figuráció szerepét cserélik fel egymás között. A teljes zenekar színesen és polifonikusan hangzik. A 17a. sz. téma után hirtelen fordulattal csalzárlat *c*-moll helyett *As*-durba visz, mely hangnemben a *kóda* lép fel. Természetes hogy ennek a modulatórikus változásnak formai és harmoniai értelme van, t. i. a *c*-hangnem úgy a dur mint a moll annyira ki volt már eddig használva, hogy a *kóda* ezekben a hangnemekben harmóniailag egyhangú lett volna; szükséges volt tehát más hangnemben hozni. Erre a legjobb a keveset kihasznált hangnem: *As*-dur. A *kóda* témája (21. sz.) rövid időre lép fel, hogy ismét helyet adjon a most már szakgatottan mindinkább elhaló 14. sz. főtémának.

21. *I. Viol.*
Va.

* * *

A két első és két utolsó szinfoniatétel között hangulatbeli eltérés van. Ez az eltérés azonban csak *látszólagos*, mert a két utolsó tétel szerves kiegészítője a két első tételnek; tehát következőkben az eddigi tételekben nem érintett élénk hang a kifejező eszköz. A hősi karaktert szem előtt tartva így érthető, hogy a legtökéletesebb *scherzo* és lírai hangulattal tele boldogságot sugárzó magasszárnyalású *finále* a szinfonia egységes alap-gondolatának nem árt.

III. Scherzo. Allegro vivace. (3/4).

A III. szinfonia scherzója már önálló beethoveni forma, melyhez viszonyítva fejlődést ezután már csak a IX. szinfonia scherzoja jelent. Ha a menuettből kialakult zenei forma új zenei gondolatokat hozott a szinfoniába, úgy a *Harmadik*-é bizonyára az első, mely ebben a formában a legtökéletesebb. A beethoveni scherzo ebben éri el első tökélyét. Csapongó

jó kedv, hangok játéka, szólamok kergetőzése, fékezetlen rakocátlanság jellemzi az *Eroica* scherzoját. A *zenei humor* legmodernebbül és legtökéletesebben itt érvényesül. A zenei humornak klasszikus formák keretén belül való hangulata Beethoven nevéhez fűződik. Mindamellett a scherzo *férfias*, ami minden humorizálásnak szinfonikus értéket ad.

A tétovázóan, vonósok *pp* stakkatóival fellépő főtéma (22. sz.) bizarr

Scherzo.

Allegro vivace (♩ = 118)
Vonós zenekar

hatást vált ki. Az oboa a.)-nál lép be; a téma humorisztikus karakterét az oboa sajtyszerű hangja fokozza. Leleményes a periodus ismétlése négyhatod (quartszext) hangzattal. Beethoven egyrészt

érezte, hogy hármashangzat ismétlése a rohanó tempóban fennakadást okozna, másrészt négyhatod hangzat a scherzoban uralkodó csapongó humornak jobban megfelel; a négyhatod akkord a második periodust tovább viszi, a hallgató fülnek a fordulat meglepő és a figyelem már a tétel elején fokozatosan élénkül. A dalforma második szakasza élénk hangjátékok sorozata. A 22. a. sz. téma fel-fel csillan, mialatt a vonósenekar stakkatói feltartóztatlanul kergetőznek tovább. A 23. sz. kidolgozás a 22. sz. témából

nyeri anyagát. A zsongás tovább tart, fafuvók elhallgatnak, a vonós zenekar is lecsendesül. Az összekötötést a mélyhegedűk, majd csellók tartják fenn. A csellók *b* hangja már

a dalforma harmadik részének bevezetése és a leleményes négyhatod összhang ismét megteszi hatását. Az eddig egyforma *pp*-ban zsongó zenekar hirtelen a másik *szélsőségre* csap át. A 22. sz. téma *ff* kanonikusan ismétlődik. (24. sz.)

Tutti

Téma töredékek hangszercsoportokban felelnek egymásnak. Fafuvókat vonóscsoportok váltják fel a legváltozatosabb humor-

ral. A zenekar impozáns játéka véget ér azzal, hogy az első dalforma *ff*-ban záródik le. A háromszakaszos dalforma második és harmadik szakasza ismétlése után a *trio* témáját 3 kürt intonálja. (25. sz.) Hősiesség, bátorság és erő van a kürtök erőteljes témájában, melyet a vonósok két oboával majd még két fagóttal zárnak le. Az összetett mondat ismétlése után a teljes

zenekar a szót fafuvóknak adja át. A 26. sz. téma (fuvola, oboa és fagót oktavái) miután a vonósok visszahangszerű utánzásai *Es* hangnembe visszazettek, visszavezet a kürttémára. A *trio* 3 kürt és vonózenekar kölcsönös

témának töredékét vonósok staccatói vázolják. Különös varázsa van az alaphangokat intonáló üstdobnak. Az első hegedűk negyedhangjait klarinét és fagót oktavái erősítik meg. Négy taktus ismétlődik egy oktávával feljebb. Üstdob, körtök, majdoboák crescendója teljes zenekari kitéréshez vezet, mellyel a *scherzo* véget ér.

Az egész tétel minden tekintetben tökéletes. Ritmikája, harmoniái, dinamikája, leleményesség, zenekari erő, felépítés művésziessége mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a tétel egységes. Mondatai rövidek és mégis kifejezőek, alaphangulata szinfonia keretébe illő, csapongó, játszi, humoros. A zenekar szólalmainak plasztikus polifóniája a szinfonikus zeneirodalomban páratlanul áll.

* * *

IV. *Finale. Allegro molto.* (2^a/₄).

Beethoven fináléi közt az egyedüli, melynek formája *variáció*. Ezzel a *variáció* formának új szerepe nyílt meg: *a variáció mint finale*. A két különálló forma egyesítése Beethoven dicsősége. A forma különben az eddigiekhez képest rendhagyó, az egyes *variációk* nem csak ellenpontban, ritmusban, hanem *modulációban* is változatosak. A *variációk* eddig a téma alapharmonizálását mindig megtartották, míg Beethoven fináléjában már nem és ezért nőhet ki magát a *variáció* finálévá. Az egész tétel egyébként átlátszó. Vonózenekar heves futama vezet be a témát. A *téma* formailag kétszakaszos dalforma (28. sz.) vonózenekar pizzikató oktaváira hang-

felelgetéseivel ér véget. A *scherzo* ismétlődik, azonban *trio* helyébe *Kóda* lép. A kis *Kóda* úgy hangszerezésben, mint tartalmilag genialis. (27. sz.) A fő-

Az 1. *Variáció*: a II. hegedűszólamában a téma; ellenpont a csellók és I. hegedűk (29 sz.) szólamában utánzatszerűen van feldolgozva.

2. *Variáció*: téma az I. hegedűkön; vonószene- kar triola ellenponttal fokozatosan élénkíti a ritmust.

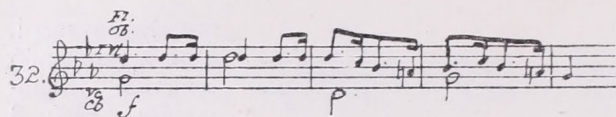
Az eddigi *variációk* a ritmust gazdagítják és pedig: negyed, nyolcad és nyolcadok triolákban.

3. *Variáció*: (30. sz.) a téma fagót, kürtök és nagybőgőkkel majd a dal első szakasza trombitán, az I. hegedűk 16-od futamai széles harmonián művésziesen szövődnek át. Ezek felett teljesen külön, de együttesbe mégis beleillően emelkedik ki a ringó, Prometheus balletzenéjéhez hasonló téma az oboa és klarinét szólamaiban, melyet ismétléskor az I. hegedűk vesznek át. A 3. *variáció* befejeztével következő 10 taktus a

4. *Variációra* (31. sz.) *fugatóra* vezet. Hangnem *c*-moll; *dux* (vezető) a téma, (31. a) *comes* (kísérő) (31. b). A *comes* tematikusan van szerkesztve; második taktusa a fő-téma variált második szakaszának egy taktus figurálcsoportja. Míg a *fugató* *ff*-ig erősödik, addig a moduláció *h*-mollba ért. A 30. sz. alatti ringó téma hegedűkön és fuvolán ismétlődik, majd a fuvolák és oboák kíséretével az I. hegedű veszi át *variációját*.

5. *Variáció*: az eredeti téma más ritmikus melódikus témával együtt a vonósbasszusok szólamában (32. sz.) *g*-mollban van. Felváltva majd a

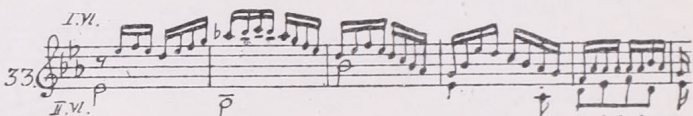
szerezve egyszerű, a mi a variálandó témának jellemvonása. Első 8 taktusa ismétlésében a fafuvók utánzattal vesznek részt.

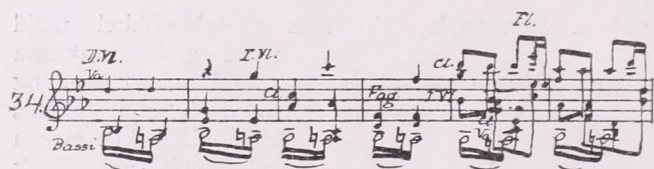
gások foglalják le a tért.

6. *Variáció*: hasonló a 3-ikkal, csak az első hegedűk 16-od figurációi és ellenpontjai maradnak el, mert az előző variáció mellett egyforma ritmika nem állhat meg. A zenekar csakhamar egész *pp*-ig csendesül le; tematikus átvezetés két témával fugára, a

7. *Variáció*-ra vezet át, (33. sz.) csakhogy a téma meg van fordítva, vagyis a felfelé haladó kvintt lefelé quart lesz és így tovább. A megfordítás különös figyelemre

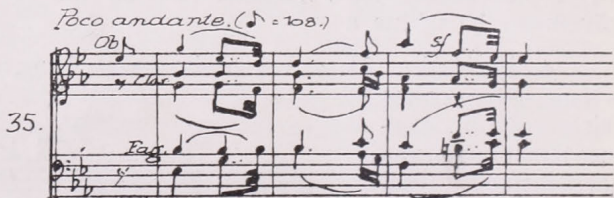
hív fel. A come 16-od futama az előző variációk ellenpont képződik. A fuga folyamán fellép a 30. sz. téma (fuvolákon) úgy, hogy a fuga kettős fugává lesz. Ennek felelete kürtökkel nyer megerősítést. A dominánsan

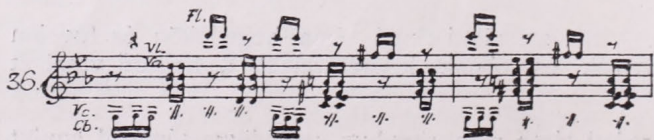
nyugvó orgonapont (34 sz.) várakozás teljes hangulattal a fugának befejezése. Hegedűk szenvedélyes szinkopikus fellendülése a tob-

zódó zenekarnak útját állja.

A 8. *Variáció* (35. sz.) voltaképpen már egy az eddigi variációk folyamán második fő-témává fejlődött mellék-motivum variációja. A főtéma azonban (bár jelen variációban szólamok között nincsen) ezzel a témával annyira összeforrt, hogy *lelki füleinkkel halljuk*. Beethoven épen erre támasztotta a 8. variáció varázsát. Andante tempóban fufuvó, majd teljes zenekar, változatos ritmikával variálják a (30. sz.) témát, majd végső kitörésül kürt, klarinét, fagót és basszusok erőteljes *ff*-val viszik diadalra. A zenekar decrescendóját (36. sz.)

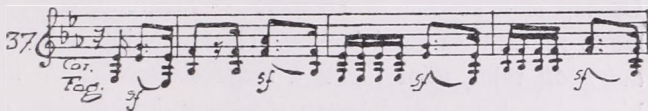

úgy harmonikus, mint instrumentális hatások fokozzák. A teljes *pp* után hirtelen belépő *Kóda* (Presto) kürttémával

(37. sz.) diadalmas befejezése az egész szinfoniának.

A fináléban Beethoven a zenei tudomány és technika minden eszközével dolgozik. Dacára

annak, hogy a művészi ellenpontozás (Contrapunkt) ebben a tételben nagy szerepet játszik, minden sívárságtól, keresettségtől ment. A kontrapunktus feldolgozás a gondolatokkal teljes egészet alkot úgy, hogy ellenpontozása soha sem keresett, hanem gördülékeny és természetes. Az ellenpontozás nem belemagyarázása a téma variálásába, hanem a témával egyszerre született gondolat. Szellemi tartalmat ad vissza egy-egy variáció és elfeledteti azt, hogy mennyiben járul technikai készütség a polifoniához.

A variációk egymásutánja művésziesen van megoldva. Az első két variáció tartózkodása a többi variációhoz viszonyítva előnyös fokozás kiaknázására alkalmas ökonomia.

De épen abban van a variáció formának rejtélye, hogy az egyes változatok között kellő fokozás legyen. A 4. és 7-ik változat (fugató és fuga) ellentét azon variációk között, melyekben a melódikus invenció szabadabb és nagyobb részt vesz ki magának. Az ellentétekben van az érdeklődés fenntartása, a művésziesség a tartalomban. A 8. változat egyrészt rendhagyóságánál, másrészt a szabad fantáziánál fogva külön megfigyelést érdemel. A szabad fantáziálás nagyobb terjedelmet ad a 8. variációnak s ezért ez a *Kóda* jellegét is magán hordja. A variációk szépsége sokoldalú ritmikában, melódikus invencióban, változatos feldolgozási módban, színes hangszerelésben, átlátszó, de mégis szövevényes polifoniájában, majd a témátikus szólamokat és gondolatokat összekötő közbevetett szólamok és mondatokban van.

A szinfonia első előadása 1805. április 7-én volt. A zenekart maga Beethoven vezényelte. A partitúrának eredeti felírása a következő: „Sinfonia eroica; composta per festeggiare il sovvenire d'un grand' uomo. e dedicata a Sua Altezza Serenissima il Principe di Lobkovitz“.

A botcsinálta doktor.

Szövege (Molière után) Carré és Barbier-től (ford. Mérei Adorf) zenéje Gounod-tól.

— Bemutatója a Néporában 1912. június 7-én. —

Molière és Gounod: mésalliance. Lelkületük ellenkező pólusokon élnek, amaz a satírikus komédia halhatatlan mestere, ez a spontán lírai érzések utolérhetetlen zenei tolmácsa. Kényszerűségből találkoztak, s így ne is vegyük komolyan ezt a vigoperát, amely igazán jelentéktelen epizód úgy Gounod életében, mint a vigopera történetében, amelyet abszolúte nem vitt előre.

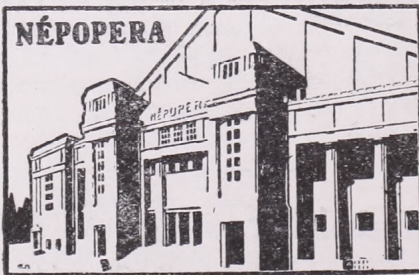
Öt nap alatt készült el a zenéje — megrendelésre, s innen van, hogy nélkülöz minden subjektívizmust. Tisztán látjuk a komponista munkáját, mint *dolgozott* rajta, mint fogott a *megzenésítéshez*. A kidolgozás módja is ezt bizonyítja, hisz szándékosan törekszik korhűsége és hogy elhagyjuk neki Lullit meg Rameaut idézi tanukul.

Gounod könnyed humor visszaadására nem képes ilyenkor. Auber- és Rossini utánzatokkal igyekszik a szöveghez alkalmazkodni. Amit önmagából ad, azt a komoly muzsikus becsületes harmonizálásán és színes, hangszerelésén látjuk. Disztíngváltan francia, előkelően szellemes ez a különben ártatlan muzsika, néhol szinfonikus felépítésű. Különösen a nyitányra áll ez. A melódikus zárt periodusok — így szezón végén, amikor már vége a súlyosabb muzsikát befogadó képességnek, — jól estek a közönségnek. Mi is zavartalan élvezettel hallgattuk volna, ha odafönn a színpadon a szereplők a rendező asszisztenciája mellett nem inzultálták volna a jobb ízlésű közönséget a Molière-szövegbe fűzött csempészett ostoba aktualitásokkal és felháborító trágárságokkal. Ily vakmerőségre vetemedni egy operaházban talán még sem szabad.

A címszerepet *Pajor* Ödön jól énekelte, temperamentumosan játszott *Hikischné* asszony, bájos dajka volt *Bazilidesz* Mária. *Kertész* játéka még mindig abszurdum.

A betanítást *Reiner* Frigyes végezte, aki zeneileg derekasan oldotta meg feladatát.

Marion.

A népopera személyzete m. hó 13-án mutatta be Verdi örökszép Traviatáját. A címszerepet *Adler* Adeline adta pompás koloraturával és meglehetősen játékbeli tudással. *Gábor* Arnold elég jó Germont volt, *Pogány* György Alfrédja kevésbé tetszett. *Reiner* Frigyes ügyesen vezette az előadást, amelynek egyetlen fogyatékosága a lehetlen magyar szöveg volt.

Hírek.

Előfizetési felhívás. Felkérjük hátralékos t. előfizetőinket, szíveskedjenek a *Zene* akadálytalan továbbküldése érdekében az 1912. évi előfizetési díjat *sürgősen* beküldeni.

Bayreuth. Az idei bayreuthi Wagner-előadások programját már megállapították. Eszerint a következő darabok kerülnek színre: A Ring, Parsifal és Nürnbergi mesterdalnokok. Az előadásokat Richter, Muck, Balling és Wagner Siegfried vezénylik és a rendezést szintén Wagner Siegfried végzi. A főbb szerepeket a következők éneklik: Nők: Metzger Ottilia, Gulbrausz Eleen, Schumann-Heinck Ernesztin, Bahr-Mildenburg Anna, Hafgreen-Waag Lilly és Stadigl

Gizella; férfiak: Bary Alfréd, Van Dyk, Hensel Henrik, dr. Székelyhidy Ferenc, Soomer Walter, Aреur Hans, Kirchof Walter s Knüpfler Pál.

Strasser István, ki Koessler jeles tanítványa volt az orsz. m. kir. zeneakadémián, a prágai operaháztól 2 évi sikeres karmesteri működés után a danzigi városi színházhoz szerződött.

Rékai Nándort, az operaház korrepetitorát f. év július 1-től karmesterré nevezte ki gr. Bánffy Miklós kormánybiztos. Az új karmestert, akinek jelentős erkölcsi sikerrel mutatták be két magyar operáját — nem szükséges felfedeznünk.

Zeneiskolai szemle.

Az orsz. m. kir. zeneakadémia II. operaestélyén elsőévesek vizsgáztak az intézet kis hangversenytermében. Ábrányiné, Maleczkyné és Sik tanárok növendékei szerepeltek a Sába, Dinorah, Carmen, Bajazzók, Mignon és Orfeusz egy-egy részletével. Komoly figyelmet csak *Lukács Sarolta* és *Ney Erzsébet* érdemeltek.

Jámborné Riesz Olga sikerült évváró vizsgálati hangversenyt rendezett a vigadó kistermében intézetének növendékeivel. Különösen tetszett a zongoristák közül *Szöliösy Ágnes*, *Vajda Mariska* és *Prizender Lili*, a hegedűsök közül pedig *Epstein Pál* és *Fischer Jenő*.

Stojanovits Jenőné rákosligeti zeneiskolájának évváró vizsgálatain komoly és céltudatos tanítással elért nagyszerű eredményről számolt be. A növendékek mindegyike bátran, precíz és értelmesen játszott. Főleg *Wandra Katalin*, *Rotner Anna*, *Wrabely Vera*, *Felmann Margit*, *Wiesner Ilonka* és *Lehecska Margit* arattak sikert. *Vajdafy tanár* hegedűsnövendékei is lelkiismeretes oktatást árultak el.

A Komáromi városi zeneiskola 1911/12. évi értesítője szerint 61 zongorás- és 19 hegedűs — összesen 80 növendéke és 4 tanára volt. Négy növendék-hangversenyt

is rendeztek. Az intézet 800 kor. államszegélyt élvez. Igazgatója az idén is *K. Leder-mayer Ilona* volt.

B. Forster Stefánia m. hó 23-án rendezte szépen látogatott zeneiskolájának növendékeivel évváró vizsgahangversenyét a vigadóban. A zongora, hegedű és ének tanszak voltak képviselve a gazdag és művészi műsoron, amelyet nagyszámú közönség hallgatott végig. Különösen a zongoristák keltettek feltűnést értelmes és briliáns játékkal, kik közül dicséretet érdemelnek *Klökner Stefánia* (aki ügyesen hegedült is), *Bárd Etelka*, *Sugár Erzsébet* és a *Frank* nővérek, az énekesek közül pedig b. *Braun Mici*. A többi is kitűnően megállotta helyét.

Hornik Ede zenetanár ugyancsak m. hó 23-án rendezte idei vizsgahangversenyét, amelyen növendékei gondos és lelkiismeretes zetanításról tettek bizonyosságot. Szépen játszottak: *Péter Katalin*, *Vas Márton*, *Medetz Margit* és *Schubert Zoltán*.

Broskó Jánosné pestujhelyi zeneiskolája m. hó 23-iki évváróvizsgálatán pompás eredményről számolt be díszes közönségének. A szépen fejlődő konzervatóriumnak immár 40 növendéke van, akik meglepően járatosak a zeneelméletben is. A zongorásnövendékek közül feltűntek *Vikol Sarolta* és *Zoltán*, *Naményi Ilonka* és *Anna*, *Sánta Aranka*, *Floth Elza*, *Báthory Ibolyka*, *Kazár Teréz* és *Eigl Margit*.

Művész címtár

Egyszeri beiktatás 1 korona. Egész évre a „Zené”-vel együtt 10 korona.

G. Tessényi Margit zongoraművész-nő Budapest, I., Mészöly-u. 4. I.

Stoll Gizella, Budapest, VIII. ker., Népszínház-utca 12.

M. Makray Erzsí, operaénekesnő, Rákosszentmihály.

Zalánfi Aladár, orgonaművész, zeneszerző, Leipzig, Haydn-Strasse 2. pt.

Szigeti József hegedűművész Lyn-court, Surbiton England.

Casals Pablo, gordonkaművész. Kizárólagos képviselője: Harmonia r.-t. Budapest, IV., Váci-utca 20. sz.

Reschofsky Sándor, zongoraművész okl. zenetanár és zeneszerző Budapest, V., Alkotmány-u. 15., I.

b. Forster Stefánia, okl. zongoraművésznő és tanárnő VIII., Rákóczi-út 11. Lift. Fogad d. e. 9—12-ig.

Vidéky Ödön, hegedűművész, Budapest, I. Átlós-út 20. (d. u. 2—3-ig.)

Merli Quirino lovag, énekmeister Budapest, VI., Teréz-körút 10.

Márkus Lili, zongoraművész Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 2.

Weltmann Ferenc és Rózsa hegedűművész Budapest, VI., Szív-utca 16.

Major J. Gyula okl. zenetanár, zeneszerző és zongoraművész, Bpest, V. Csáky-u. 30

ifj. Toldy Laszló dr. zeneszerző Budapest, IX., Boráros-tér 6.

Fligl József, zeneíró, zongoraművész, Budapest, VI., Izabella-utca 45.

Gáspárdy Katinka zongoratanárnő m. hó 25-én sikerült hangversenyt rendezett a tanítványaival az egri városi színházban, amelyet teljesen megtöltött Eger város előkelő közönsége. A hangversenyen a házi ezred zenekara is közreműködött, előadván Gounod Faust-fantáziáját *Linke* Vilmos karmester vezetése alatt. Majd Gáspárdy Katinka tanítványai kerültek a dobogóra. *Arnóthfalvy* Relli szabatos és művészi játékkal ragadta el a hallgatókat. Szép sikere volt *Glósz* Margitnak és *Kálnoky* Elának, nemkülönben *Eperjessy* Irén és *Boltzár* Erzsébet két zongorás darabjának is. *Tiefenbrunn* Stefi hegedűművésznőt és *Milassin* Malvinka énekművésznőt, — akik szivességből működtek közre — a közönség valósággal elhallmozta tetszésnyilvánításával. *Gáspárdy* Katinka tanítását nem méltathatjuk jobban, mintha kiemeljük, hogy növendékeit csaknem kivétel nélkül kitűnően vizsgáznak az orsz. m. kir. zeneakadémián.

Imrik Kornélia zongoraművésznő növendékeinek juniusi vizsgálati hangversenyei aféle művészi szenzációi Nagyváradnak. A m. hó 30-án a főgymnázium dísztermében tartott hangversenyről sajtó és közönség a legnagyobb elragadtatással nyilatkoznak. Ugy a kezdők, mint a haladók kívülről játszottak, utóbbiak közül mindmennyi briliáns technikával, költői megérzéssel. A 21 számból álló műsort zsűfolt terem hallgatta végig. Lehetetlen felsorolni mindegyik növendék nevét s így csak azokat soroljuk fel, kik igen nagy sikert arattak, mint pl. *Hankovits* Erzsí s főleg *Hankovits* Ilona, *Gyöngyi* Irén és *Boronkay* Mariska, továbbá *Steiner* Erzsike és a kis *Lázár* Livius végül *Sas* Aranka és *Angyal* Ilus. A felsorolta: játéka kivétel nélkül annyira művészi, oly befejezett, hogy tanárnőjükkal együtt megérdemlik, hogy dicsérettel emlékezzünk meg róluk e helyen. *Imrik* Kornéliát növendékei gyönyörű, értékes ajándékkal lepték meg. (Gy. U.)

Zenei aforizmák.

Ha a zeneszerzőnek sikerül a hallgató képzelőtehetségét földézni, vagy azért, hogy képet, vagy azért, hogy gondolatot keltsen benne — akkor már elérte célját.

Mendelssohn.

*

A tehetség dolgozik, a lángész teremt.

*

A dallamérzék fejlesztésére a legcélszerűbb sok dalt és önálló kart komponálni, amennyire csak lehetséges belső készségből írni és másokat képezni.

Schumann.

*

Hiszem azt, hogy a művészet Istentől származik, s minden művelt lélekben otthon van.

*

Nem a zeneművészetnek hivatása világosan és határozottan kifejezni mindazt, ami kizárólag a költő világához tartozik.

*

A zene formája alatt kétseggivül a dallamol kell értenünk.

*

A tenger választja el és köti össze az országokat: így választja és kapcsolja együvé a zeneművészet az emberi művészetnek két szélsőséges áramlatát, a táncnak és költészetnek művészetét.

*

Bach minden zenei idők legcsodáltralméltóbb talánya!

Wagner Richárd.

*

A zongora a legkedvesebb hangszerem mert zenei egészét foglal magában; minden más hangszer, nem véve ki az emberi hangot, zenei szempontból csak félannyit mond.

Rubinstein.

*

A hangszerek alapos ismerete, összhatásuk főnálló értékelése nélkül gyakorlati és hatása hangszerelés el sem képzelhető.

Hofmann.

BALÁZS ÁRPÁD

a „Rácsos kapu, rácsos ablak“, „Gyere velem akáclombos falumba“ és „Nem tudok én néked csak virágot hozni“ című országszerte ismeretes nóták nagy-hírű szerzőjétől újabban a következő 16 nóta jelent meg, melyek egytől-végig valóságos remekei a magyar népdal-irodalomnak.

1. füz. Levelet hozott a posta . . .
Nagy Gábornál muzsikálnak
2. füz. Két babonás szép szemednek . . .
Valakinek a nótáját . . .
3. füz. Suttognak a lombok . . .
Ha ragyog a csillag . . .
4. füz. Az áldóját a világnak . . .
Pusztulóban van a házam tája . . .
5. füz. Édes anyám mi ujság van . . .
Nyikorog a ráncos csizmám . . .
6. füz. Nem a Tisza partján . . .
Megérett már a cseresnye . . .
7. füz. Kenyeres pajtásom . . .
Szerelmes vagyok . . .
8. füz. Csak azért szeretnék (Csalogánydal),
Megdobban a szívem . . .
9. füz. Nem tudok én néked csak virágot
hozni . . . Valakit temetnek . . .
10. füz. Az alispán leánya . . .
Hortobágyi csárda mellett . . .

Egy-egy füzet ára 1 kor. 50 fill.

Megjelentek és kaphatók a

Harmónia r. t. :::: zenemű- ::::
kereskedésében

BUDAPEST, IV. KER., VÁCI-UTCA 20. SZÁM.

WOREL ALAJOS

BUDAPEST

IX. ker. Ferenc-körut 18.

zongorát és pianinót

a legjutányosabban ad el, ugyszintén
becserél és olcsón kikölcshönöz.

Szakszerű javítás!

Hangolás:

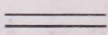
HEGEDŰ készítési műterme = IV., Kossuth Lajos-u. 11.

világhírű hegedűmű-
vészek saját készítette új hegedűim
felett így nyilatkoztak: Az Ön által
készített új hegedű bármely régi mes-
ter által készített hegedűvel versenyre
kelhetnek, műtermünkben megtekinthe-
tők. Finom régi és új összes vonós
hangszerek és azok alkatrészei állan-
dóan raktáron. Művésziesen javítunk.

Régi hegedűt veszünk és
cserélünk, kedvező rész-
letfizetésre szállítunk

Árjegyzék ingyen.

Komáromi

 és Tóth

műhegedű-készítők.

Pályázatok.

Az 1912/13-iki tanévre vidéki városba magánzenedéhez orsz. m. kir. zeneakadémiát végzett vagy nemzeti zenedét végzett zongoratanárnó kerestetik.

Ugyanoda nemzeti zenedét végzett hegedűtanárnó kerestetik, ki kezdő zongorázókat oktatni tud, előnyben részesül.

Fizetés megegyezés szerint.
Cím a kiadóhivatalban.

A Lipótvárosi Kaszinó 3000 koronás „Erkel Ferenc díj“-a, amelyre a m. hóban 2 operával pályáztak — hiába, 1913. október 1-én való újabb lejáráttal három díjból fog állani.

I. 1500 kor. Négy tételes szinfonia.

II. 750 „ Zenekari nyitány.

III. 750 „ Hat dalból álló ciklus.

Részletes felvilágosítást dr. Molnár Géza egyetemi m.-tanár, orsz. m. kir. zeneakadémiai tanár ad.

A dunántúli református egyházkerület pápai leánynevelő-intézetének igazgató-tanácsa pályázatot hirdet bentlakói zongoratanítónői állásra. Pályázhatnak zeneakadémiai, vagy nemzeti zenedei képesítéssel bíró református, vagy evangélikus vallású zongoratanítónők. A megválasztandó zongoratanítónő köteles lesz az internátusi növendékeknek heti 24 órán zongorát tanítani. Javadalmazása évi 1200 K és az internátusban teljes ellátás, melynek ellenében a megválasztandó tanítónő a többi (tíz) bentlakó tanítónővel együtt az internátusi felügyeletben is résztvenni tartozik. A 24 órán felül tanítandó órákért 300 K mellékjövedelemre számíthat. A dunántúli ref. egyházkerület főt. és nmélt. elnökségéhez intézett kérvényeket Pápára az intézeti igazgatósághoz f. évi augusztus 10-ikéig kell beküldeni. Az állást — minthogy a tanév építkezés miatt később nyílik meg — szeptember 25-én kell elfoglalni.

Pápa, 1912. évi július hó 2-án.

Dr. KÖRÖS ENDRE, CZIKE LAJOS
tan. kép. igazgató. kir. tan., ig. tan. elnök.

Rohitsch - Sauerbrunn.

Gyorsvonattal 8 órányira, Wien, Budapest, Triesttől.

Hegyek és erdőségek között fekvő pompás alpesi üdülőhely Dél-Stajersországban. — Az országos gyógyintézet szállodái — 600 szobával, 2 koronától feljebb — a legszerencsésebb módon egyesítik a vidéki tartózkodás kellemességeit a legközelebbi kényelemmel (villanyvilágítás, lift, művészi zenekar, előkelő társalgók, játék, sport és autoutazások) és modern hygienikus berendezésekkel (hegyi forrásvíz, fürdők, vacuum portalanítás stb.)

Tempel. Erősen diätetikus asztali savanyúvíz, minden napi használatra. — Minden jobb vendéglőben kapható.

Styria, Donáti. Az összes ismert magnézium, glaubersós-torrások legerősebbjei. — Gyökeres gyógyeredmények: gyomor-, bél- és májbajok, valamint cukros huygár és köszvény eseteiben. — Kimerülő prospektus ingyen és bérmentve. Évenként 5000 fürdővendég.

Nagybani raktár: **Hoffmann József cégnél,**
Budapest, V., Báthory-utca 8. sz.

Zenetudományi könyvtár.

E cím alatt új vállalat indult meg lapunk kiadásában.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR időhöz nem kötött, 20 - 120 filléres kis füzetekben jelenik meg s felöleli a zenetudományok mindazon ágát (akusztika, esztétika, pedagógia, szociológia, történet stb.), amely a zenei műveltség megszerzéséhez múlhatlanul szükséges.

E füzetek olcsóságuknál fogva mindenki számára könnyen hozzáférhetőek s miután főleg oly közleményeket tartalmaznak, melyek a magyar zeneirodalomban egyáltalán nem, vagy csak apró szórványokban fordulnak elő, mint ézaggótló művek, a zenei értelmiség pártfogására számítanak.

Eddig megjelent füzetek:

1. **Palestrina.** Wajdits Károly 30 fill.
2. **A koncertforma.** Geszler Ödön 40 "
3. **Beethoven zongoraszonátái esztétikai megvilágításban.** Zagon Vilmos 90 "
4. **A programzenéről.** Lavotta Rudolf 30 "

Sajtó alatt:

5. **Beethoven kilenc szinfóniája.** Perényi Géza.
6. **Liszt szinfonikus költeményei.** Geszler Ödön
7. **Általános zenetörténet.** Lavotta Rudolf . .
8. **Rousseau.** Kereszty István
9. **A kínai zenéről.** Sereghy Elemér.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR füzetei kiadóhivatalunknál, továbbá minden fővárosi és vidéki könyv- és zeneműkereskedőnél kapható.

GOTTSCHLIG ÁGOSTON

császári és királyi udvari szállító,

rum-, likör-, cognac-gyáros, tea-
□ □ nagykereskedő □ □

Budapest, IV., Váci-u 11.

a különlegességi tőzsde mellett.

Magyar, francia cognac, hollandi likörök, cacao és csokoládék. Eredeti angol és francia teasütemény- és cukorka-különlegességek. A legjobb tea- és kávébeszerzési forrás gazdag választékban. Kívánatra árjegyzék ingyen, bérmentve.

Központi iroda: Régi posta-utca 10.
Gyár: Kőbánya, Martinovits-tér 9.

Fogorvosi intézet.

FOGAK

szájpadlás és gyökerek eltávolítása nélkül
4 koronától feljebb,

10 évi jótállással.

Az általam készített és a párisi fogorvosi akadémia kiállításán kitüntetett fogak rágásra kitűnően használhatók, könnyen megszokhatók, a beszédben semmiféle zavart nem okoznak, szagot, ízt nem kapnak, a szájból ki nem vehetők és a valódi fogakat teljesen pótolják. Továbbá aranyhidak és koronák egyedüli speciális készítője

SCHATZ JENŐ

technikai főnök

Budapest, VII., Wesselényi-utca 60, I. 4. sz.

Rendelés egész napon át este 8 óráig. — Vasár- és ünnepnapokon is. — Szakorvosi rendelés fog- és szájbeteg részére.

Fogtömések a leg gondosabb kezeléssel. — Speciális, fájdalommentes fogműtétek. Régi rossz fogsorok átalakítása megvárható. — **Videkiek 12 óra alatt kielégíttetnek.**
Méréselt árak.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnymatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Raktáron kitűnő hangú Elektromos fújtató készülékek.

HARMÓNIMUMOK

minden nagyságban. Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körút 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

TARTALOM: Lavotta Rudolf: Massenett. — Weingarten Félix: A jövő operája. — Perényi Géza: Beethoven kilenc szimfóniája. (5). A IV. szimfónia analízise. — Geszler Ödön: Liszt szimfonikus költeményei (4). A Tasso-epilogus analízise. — Irodalom: I. Könyvek II. Zeneművek. — Tudósítások: Szolnok. — Zeneiskolai szemle: Pécsi városi zeneiskola. Debreceni zenede. Orsz. m. kir. zeneakadémia. Kecskeméti városi zeneiskola. P. Nagy Zoltán debreceni zenekonzervatoriuma. — Miskolci városi zeneiskola. — Kolozsvári zenekonzervatorium. VIII. ker. zenekonzervatorium. Szatmárnémeti-i Dal- és Zeneegyesület zeneiskolája. — Hírek. — Hírsztráció: Massenet.

EGYETEMI KÖNYVTÁR
SZEGED.
FOLYÓIRATOK
19

NÉMETH JÓZSEF
könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, I., Fehérvári-út 15.
Telefon 146-59.

Matyasovszky Krisztián

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. **ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.**

Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

■■■ Javítások a legművésziesebb kivitelben. ■■■
■■■ Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. ■■■

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szívölégrendszerű

HARMONIUMOKAT,

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden
nagyágban, pontos orgonaméretekkel,
templomok, szeménáriumok részére és
gyakorló-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű

javitása. — Saját készítményű

hangversenyhegedűk. — Finom

vonók, álltartók, tokok, valamint

a legkitünőbb quintisztza húrok

:: stb. állandóan kaphatók. ::

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körut 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

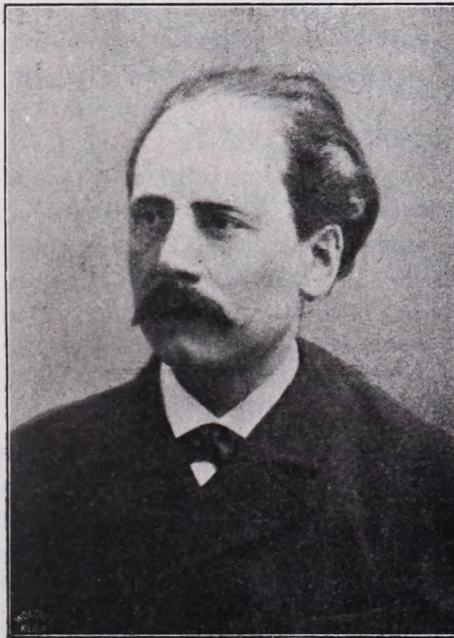
Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

Massenet †.

(1842—1912.)

Az újabbkori zeneművészetnek gyásza van. A francia zenészek egyik büszkesége, Jules-Emile-Frédéric *Massenet* hirtelen meghalt. Nagy kort ért el s élete diadalokban és sikerekben oly gazdag volt, melyhez foghatót keveset mutathat fel a zenetörténet. Honfitársai valószínűleg csak a régi mestereknél tapasztalhatunk. Külön könyvszolgálgathat tömérdek műveinek jegyzékére, melynek láttára csodálattal elmélkedünk az emberfölötti produktivitáson.

Massenet talentuma az objektívitás szemüvegén keresztül sok vitára adhat okot. El nem vitatható, hogy invenciója gazdag lirája bővelkedik dalla-

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

mokban. És ez főerőssége. Ő a tömeg lelkén át merítette inspirációját s csak olyat adott, mit a nép könnyen, fáradtság nélkül felfoghatott. Ez a nyitja egész művészi karrierjének. Tetszeni akart mindenáron. Behódolt a közízlésnek, hogy hívőket szerezzen muzsájának. Innen van, hogy számos műve — akár dal, akár színpadi darab — ugyanazon tendenciákat szolgálja. Szövegei áradnak a bombasztól, sőt keresve-keresi olykor az olcsó hatásokat, dagályos melódikát és érzelmességet. Minden törekvése odairányul, hogy az emberi lélek gyengeségeire hasson s szentimentális hangulatokba ringassa hallgatóit. Egyénisége megtalálta a helyes utat az érvényesüléshez. Ezért legjobb operája: *Werther*. A goethei „Sturm und Drang“ korszakának levegőjében Massenet megtalálta önmagát.

Valóban, a szerelem és az asszonyi lélek poetája a nagy francia mester. A szerelem minden fázisát megénekelte lágyan zengő, meleg dallamokkal. Ismeri a latin faj forró szenvedelmét, másrészt romantikus és ábrándozásra hajló temperamentumát. Duskál az olasz kantiléna édeskés frazeológiájában (muzsikájában főleg ez a domináló), de sokat tanul Mozarttól és Glucktól is, anélkül, hogy egyéni stílusa, vagy inkább sajátos modorossága patinájából veszítene. Massenet zenéje messze áll a wagneres erőttől. Drámaisága inkább külső zenekari hatás, mint meggyőződésből fakadó lelki kitörés. Színpadi hősei melankóliára hajlanak és édesbús dalokban panaszoznak el tragédiájukat. Sajátságos rokonvonást fedezhetünk fel Lamartine vagy Musset és Massenet zenei lírája között. Massenet az álmodozók költője.

* * *

Massenet 1842. május 12-én született, Montaud-ban, Saint-Étienne (Loire) mellett, Franciaországban. Atyja, ki vagyonos ember, vasgyáros volt, fiát leggondosabb nevelésben részesítette. A fiu egyébként a zene iránt való hajlamát korán árulta el. 1851-ben a párisi Conservatoire hallgatója, hol korának legjobb mesterei oktatták s egyengették útját a dicsőség felé. Mesterei *Savard*, *Laurent*, *Bazin*, *Reber* és legutóljára Ambroise *Thomas* alapos oktatást nyújtottak a serdülő tehetségnek, ki a zongorában és kompozícióban oly haladást tanusított, hogy sorra nyerte el az évenként kiosztásra került díjakat. Mikor 1863-ban a római utazás ösztöndíját *David Rizzio* című lírai jelenetével megszerezte, hírneve nagyot nőtt hazájában.

Ez időtől kezdve szakadatlanul dolgozott és minden művét siker és dicsőség koronázta. Római tartózkodása alatt kirándulásokat tett az olasz földön és ez időből származnak *Maria-Magdaleine Ouverture Symphonique*, *Requiem*, *Pompéia* című zenekari és első színpadi művei. Németországban és Magyarországon is utazgatott. Ez utóbbi utazás hatása alatt született meg a magyar stílusban írt *Scènes du Bal* suiteje.

Mikor Párisba visszatért (1866-óta), majdnem minden évben egy operát vagy zenekari művet és számos apró szerzeményt boesátott nyilvánosságra. Hihetetlen munkabírással és bámulatraméltó energiával dolgozott. 1876-ban a becsületrend nagykeresztjével tüntetik ki, meghívják a Conservatoire zeneszerzési tanszékére professzornak, sőt az „Académie Française“ is beválasztja a negyven hallhatatlan közé.

Massenet operái állandóan műsoron voltak és vannak Franciaország egész területén. Nincs színház, mely műveiből néhányat ne tartana repertoirején. Legjobbak: *Esclarmonde*, *Thaïs*, *Manon*, *Grisélidis*, *Jongleur de Notre-Dame*, *Ariane*, *Werther* stb. Irt számos zongoraművet, kamara- és tánczenét. Dalainak száma légio. Művei a zenei műfajok minden fajtát képviselik. Irt duokat, hatásos karokat, egyházi zenét. Szinfonikus és drámai zenéjéhez a legkiválóbb francia drámairók irtak szövegeket (Richepin, Catulle Mendès, Anatole France, J. Claretie, A. Silvestre). Régebbi művei közül sokat felhasznált a későbbiekben, de viszont egész kiadványokat is megsemmisített kiadójával. Mintegy négy operája, sok dal, korus és szinpad-i jelenet a tűz martaléka lett.

Utolsó órájáig dolgozott s néhány dalmű tervezetét félig elkészítve őrizte fiókjában. A halál meggátolta abban, hogy a művek nemzete büszkeségére elkészüljenek. Az egész zenevilág részt vesz Franciaország gyászában, de emléke mindig élni fog a jövő nemzedékben. Massenet dicséretére elmondhatjuk: hogy minden hibájában és minden jó tulajdonában, mindenkor vérbeli zenész és művész volt és az is maradt mindvégig.

Lavotta Rudolf.

A j ö v ő o p e r á j a .

Irt: Weingartner Félix.

Az emberi hang, a hangszerek legnemesebbje, a zenei fejlődés utolsó évtizedeiben egyéniségétől teljesen elütő idegen területre szorult. Operaművészetéről csak akkor beszélhetünk ismét, ha újra divat lesz énekelni és pedig szépen énekelni, mert amíg a világfelfogásba nem hatolt ennek felismerése, aligha fog vágy sarjadni e zenei műfaj renesszansza után, mely az emberi hang egyéni karakteréből fejlődött. Mindenfelé érzik már az említett hiányt. Puccininál is abban látom a sikert, hogy zenéje mindvégig pompásan énekelhető és a mai közönség minden befolyás dacára is még mindig szívesen hódol a szép daloknak. S ha egyszor a műízlés

tovább fejlődik ezirányban, még nagyobb hasonzsánerű alkotást várhatunk, mint aminőt ma Puccini produkál, sőt elérünk a régi operák renesszánszához, egyúttal azon kérdés elé állítván, vajjon ez a renesszánsz nem inkább fejlődés, mint visszaesés.

A rossz operák átka egyre kísért Wagner halála óta. De vétek és igazságtalanság volna a nagy Mestert idegen művészek zeneszerzői bűneiről okolni. Próbáljunk tiszta képet alkotni a mai viszonyokról.

Az operai színpadokon ma is Wagner uralkodik korlátlan hegemóniával. Az abszolút zene terén mindjobban érvényesülnek a régi Mesterek; erőteljes szépségeik egyre nagyobb hatalomra jutnak, mindenkor diadalmat aratva azon modern törekvésekkel folytatott küzdelemben, amelyek a zene és a testvérművészetek közti határ eltüntetését célozzák.

A zenei kísérletezések korát éljük.

Ma divat a melódiáról lemondani s megelégedni a drámai cselekménynek pompázó orkeszterszínekkel való aláfestésével. A technikának ez a faja azonban semmitmondó eszméket is megdöböntő nyelven tolmácsolhat. A hangszerelés ragyogása rendesen azt a gondolatot igyekszik takarni, a mi — nincsen.

Több jel vall arra, hogy a zene ismét magához tér s felhagy a piktúra és költészet műhelyében való kontárkodással. Kezd feleszmélni, hogy eredeti és legszebb hivatása az *ének*, a *dal*. Az opera és zenedráma szétválasztása — mint ezt a jövő igazolni fogja — nem jelenti Wagner nagy reformjainak ignorálását.

Az operaszínpad dekoráció kérdése is túlságosan előtérbe lépett. A rendezés és inszenírozással együtt — dacára fontos jelentőségüknek — másodrendű tényezővé kellene visszalépniök. Közvetlen a modern opera ingadozó talaja mögött egy csábosan mosolygó lény áll, különös ingert gyakorolva a mi idegizgatásra vágyó közönségünkre, arra a közönségre, amelyet minden igyekezet dacára sem elégít ki többé az opera. Ez a csábosan mosolygó lény — az *operette*.

Veszedelemet látok benne, mely ellen biztos fegyverrel kellene védekezni. Igyekezzünk a közönséget az opera számára visszahódítani és igazi operai műfajt teremteni, amelynek dallamos és énekelhető a muzsikája.

Végül ne feledjük, hogy az opera — mint a neve is mutatja — nem egyéb, mint *zenei műalkotás*, habár ma talán jobban, mint valaha, a festészet és költészet szolgálatába is szegődött.

Az eredeti útról annyira letért operának, ha fejlődni akar, új zenei életre van szüksége. Nem megszerkesztett hangkombinációk útján, hanem egyszerű, de nemes nyelven fogja az új opera a zeneművészet legfenségesebb szépségeit kinyilatkoztatni. Ez a műfaj a daljáték lesz, a jövő operája.

Beethoven kilenc szinfóniája.*

Írta: Perényi Géza.

(5)

Beethoven: IV. szinfonia. B-dur. 60. mű.

Oppersdorf grófnak ajánlva.

(A komponálás ideje: 1806.)

(Zenekar: fuvola, 2 oboa, 2 klarinét, 2 fagót, 2 kürt, 2 trombita, üstdob és vonószekar.)

Ha a III. és V. szinfonia felépítésében messze felülmulja is a *Negyedik-et*, részletek kidolgozásában a *Negyedik-é* a dicsőség. A szólamok oly plasztikusan emelkednek ki, az ellenpont oly tökéletes természetességgel gördül, hogy a IV. szinfonia szólamkidolgozása egyenesen a vonós-kamara-zene lelkiismeretesen gazdag szólamkidolgozásaira emlékeztet. Dacára mindennek, az ellenpontozás mégis zenekari. Beethoven a *Negyedik-vel* a polifon zenekari-styl legtökéletesebbjét alkotta; tekintve még invenció gazdagságát, fiatalos hevét, mely csakis ebben a szinfóniában jut a maga igazában érvényre, joggal számítjuk Beethoven legtökéletesebb szinfóniái közé. A IV. szinfóniában sűrűen előforduló ritmikai kombinációk ragadták el Schumant is, kinek egyéniségéhez a szinfonia gondtalan fiatalossága (különösen a végében) nagyon közel állott.

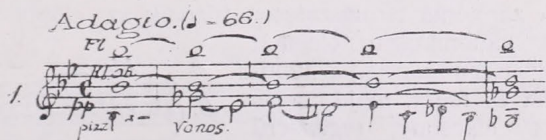
Skiccek a szinfóniához már a *Fidelio* megkomponálásakor készültek; ennek dacára témái kisszerűek. Ezzel ellentétben nagyszerűsége a tökéletes kidolgozás eredménye a mi az egész szinfónián egységesen vonul át és a végében tetőpontját éri el.

I. Adagio ($\frac{4}{4}$). Allegro vivace (allabreve).

A tétel bevezetése a vonósok komoly témájával hosszabb terjedelmű.

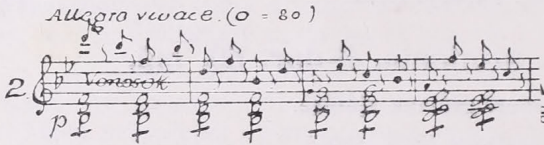
(1. sz.) A téma felett titkosított *pp*-val kitartott B-hang (fuvola, klarinét, fagót és kürtök) 5 ütemen át, a tercekben lefelé haladó téma komorságát még emeli. Az

első hegedű bátorralan staccatóiba fagót vegyül, majd egy nyolcaddal lejjebb csello és nagybőgő, melyre az összes fuvók a főhangnem dominánsával visszavezetnek a bevezetés ismétléséhez. A helyzet ugyanaz, mint volt. Mintegy új előretörést jelent az 1. sz. téma ismétlése *h*-mollba igyekvő modulációval. *Csalzárlat* (Trugschluss) azonban *G*-dúron at *C*-dúrba, *d*-

* A többi szinfónia analízise a *Zenetudományi Könyvtár*-ban jelenik meg, ahol az eddig közötti szinfóniák is külön füzetben 20–40 filléres kiadásban jelentek meg. Megrendelhető kiadóhivatalunkban.

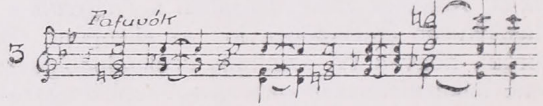
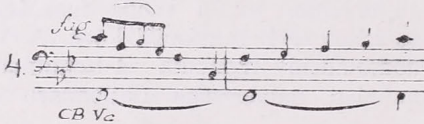
mollba, A-durba visz, honnan erős elhatározással B-dur domináns-hangzata ismét visszavezet a főhangnembe. A fuvók kromatikusan felfelé haladó egész hangjait a vonósok pizzikatói mozgékonyan kísérik. A kibontakozás merész modulációval lép be, mit a vonósok *a*-ja crescendoval előkészít. A hangulat a bevezetés komorságával elentétben derült lesz. A vonós zenekarra hangszerelt főtéma (2. sz.) B-dur hármashargzatból alakul; majd

teljes zenekaron ujjongva ismétlődik. A tematikus összszefüggést fagótok viszik tovább a 2. sz. motívummal, nyolcad mozgást visznek a harmoniába. Még mielőtt el-

hagyjuk a főtémát, ismét a főhangnemből csello és nagybőgőkkel, majd első és második hegedűkkel *ff*-val harsog felénk. A vonósok mozgalmassal lefelé *c* hangon állapodnak meg; mire közvetlen a fuvók jellemző szinkopái (3. sz.)

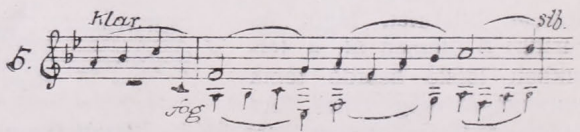
fűzik tovább a mondatot a melléktémához. A szinkopákat a vonósok is megerősítik, majd *c*-orgonapont felső dominánsba a melléktémához (4. sz.)

vezet. A formai átvezetés a főtémáról a melléktémára a milyen lakonikus, ép oly színes és változatos. Ezúttal a változatosság csak ritmikára vonatkozik. Harmoniai változatosság a főtéma csoportjának rövidsége miatt a főhangnem legközelebbi rokon-

hangszereire terjed.

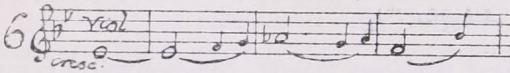
A melléktéma (fagótra) humoros karakterű és motívikus felépítésű. Az első két taktus oboán, majd fuvolán ismétlődik. A fuvola szélesbedő kantilénáját a vonósok veszik át. A zenekar lecsendesedik; a vonószenekar oktavában mozog, melynek eredetisége Beethoven egyénisége. Nagy erőteljes képes kifejezni egyszerű eszközökkel. Az erő az oktavák erőteljes hangzásában, a különleges hatás az ellentétben van, mely a bevezetés terc-meneithez viszonylik; ott sejtelmes, itt férfias. A fokozást fuvók is elősegítik. A zárótéma természetesen fűződik az előbbi téma befejezéséhez. (5. sz.) A kanonikusan felépített egyszerű zárótéma klarinét és fagót, majd magas és alacsony regiszterű hangszerek párbeszéde. Erőteljes crescendo *f*-or-

gonaponton hangszerelésiben érdekes; a teljes zenekar egész taktuson kitarított hangjainak az üstdob rövid *f*-ütése drámai accentust ad, melyet az első hegedűk követő szinkopák fokoznak. A szinkopák tempóban is fokozást jelentenek és az egész befejezést látszólag siettetik.

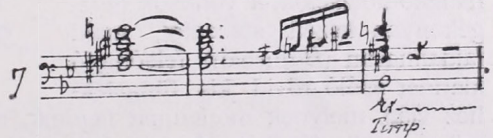
Az expozíció ismétlése után következő kidolgozási rész a főtéma (2. sz.) feldolgozásával foglalkozik. A hegedűkön szólal meg a főtéma

(F-durban). A harmadik ütemet vonószekar veszi át. A fuvók egész hangok kitartásával szólaltatják meg a harmóniát. A domináns fenti játék ismétlődik. A téma szűkítése következik úgy, hogy a hegedűk minden taktusára a vonósok egy-egy taktussal felelnek. A fokozódó diminuendo csak a vonószekart engedi szóhoz jutni; abban is később csak a csellók és I. hegedűk készítenek elő kitörést. A csellók főtémát utánoznak, míg az I. hegedűk titokzatosan simulnak hozzá egy a bevezetésből vett 16-od futamból álló frázissal. D-durban fuvolán szólal meg a főtéma, de csakhamar új ellentémát hallunk (6. sz.) a midőn az I. fagót hozza a főtémát.

Az ellentéma lágyan melodikus és ellentéte a főtéma bátran mozgó nyolcadainak. A két különböző hangulat

keverése Beethoven sajátos egyénisége, ki itt is a költői erő és találékony-ságra valló tehetségét adja. Csak ő tudja ezt a helyzetet annyira fokozni, hogy az új téma hatalmaskodik el a zenekaron és mindegyik hangsoport részt kér belőle. Sőt a mikor az új téma dominál, akkor a régi (főtéma) már el is marad, illetve a fufuvókba csak mint ritmikus mozgás megy át. Az egységes gondolatfűzés abban van, hogy az új téma a régi főtémával együtt jelenik meg és csak akkor tűnik el a régi, mikor az új már az egész gondolatnak egysége tényezőjévé válik. Es-durban vagyunk. A főtéma a basszusban *ff*-val harsog. Töredéke az I. és II. hegedűkre marad, melyek egymást kanonikusan követik. Az egész rész G-durban majd *e-g-b-des* hetedhangzaton ismétlődik. A teljes zenekar *f* ütésekkel a további fejleményeket más utra tereli. A vonósok (I. és II. hegedű) keresve keresik a kibontakozást. Az I. hegedű magára marad; a vonószekar a *cis* en megnyugvó I. hegedűket *fis-ais-cis* hármashangzattal támogatja. Erre mintegy kérdés (7. sz.), úgy szalad fel az I. hegedű az *e*-ig. Az üstdob felelete *b* tremolóval még ma is modern hatású. A zenei játék hangszerelésbeli szépsége az üstdob eredeti használatában van. Az I. hegedű lefelé keres utat magának, mellyel a főhangnemet (B-durt) el is éri. A 7. sz.-hoz hasonló helyzet ismétlődik, mely után az üstdob most már B-durban 22 taktuson át rezg. A vonósok a bevezetésben sokszor hallott 16-od futammal mindinkább erősödő játékot űznek, mely várakozásteljesen a főtéma ismétléséhez vezet. A reexpozíció lényegtelen változás nélkül ismétli az expozíciót. Modulatorikus változások a reexpozíció természetének megfelelőek, szintúgy a hangszerelésbeli változások is. A kóda a zárótémának függeléke és nem hoz újat; a főhangnem precizírozása főcélja Beethovennek, mi által a tételnek megfelelő befejezése van.

Minden egyéb számottevő gondolatok mellett is ebben a tételben figyelemre méltó, hogy az egyenlő harmónia keretén belül való fokozás mennyire ki van aknázva. Ez nem csak az 1. tétel expozíciójában, de különösen a kidolgozási részben és a visszatérés előtti nagy crescendóban feltűnő. Miről tesz ez tanúságot? — Arról, hogy Beethoven a dinamikai

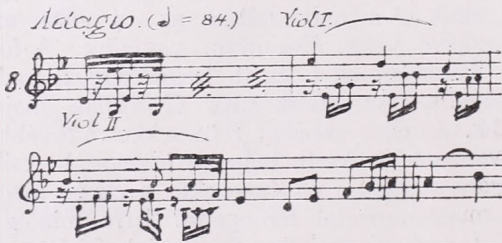
fokozást hangszerelésbeli tehetségével tudja létrehozni; és hogy csakis ezzel hozza létre bizonyítja, hogy a harmonia a fokozás keretén belül mindig egyforma, illetve nem változik. A tetőpont kiemelkedését a művészi ökonomia segíti.

Rá kell mutatni Beethovennek erre a sajátosságára, mert Wagner és Bruckner is a szinfonikus fokozásnak ezt az eredeti módját a saját egyéniségük hozzáadásával vitték az ujjongás tetőpontjáig. Az őseredet tehát Beethovenhez vezet vissza.

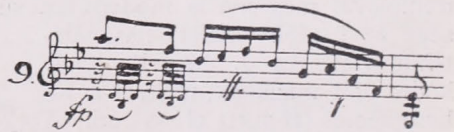
II. Adagio ($\frac{3}{4}$)

Beethoven minden egyes lassú tételében fenkölt, nemes érzelem vonul végig, mely méltóságteljes hangulatával lélekemelő. A IV. szinфонia lassú tétele az érzékenység hangján is szól és ezért ez a tétel azzal a mélyreható poétikus érzelemtől van átítatva, mely a szívhez is szól.

A II. hegedűk lüktetésszerűen vezetnek be a szélesen gördülő, mély érzésből fakadó dalt, (8. sz.) melyhez a kezdőmotív különleges kísérettel szegődik. Vonószekarhoz fuvók jönnek, hogy a bevezető motívumot hatalmas erővel hallassák. Hirtelen *p*-val ismétlődik a fuvola lágy hangján a széles melódia és *Es*-durban fejeződik be. A vonósok bevezető motívumból kifejlődött tört *Es*-dur akkorddal új motívhoz vezetnek, mely azonban csak

átmeneti jellegű. (9. sz.) Finom hangkombinációk, a vonósok mozgékonyan kezelt staccatói, majd fájdalmasan (*B*-durban) felsóhajtó klarinét szóló rövid kis függelékhez visz, melynek motívumát fagótok, majd fuvózenekar intonálják. Dinamikai emelkedés két taktuson keresztül a főhangnembe visz. A 8. sz. téma ismétlődik csodálatos finomsággal variálva. Váltó és segédhangok a legválogatottabb költői ihlettel vannak használva. A variálásnak kamarazene-szerű szólambeli kidolgozásai a poézis jegyében születtek. Egységes, sokoldalú és új az, mit Beethoven elmond. A periodus befejezésével *ff*-ban lefelé haladó hatodhangzatok *Ges*-dur dominansán állapodnak meg. Az I. hegedűk passage-szerű új motívját II. hegedűk kanonban kísérik. Fagót szólója a 8. sz. motívval visszaidézi az alapgondot, — a dallamtémát. *Ges*-durban csak a töredéke jut el hozzánk, míg *Es*-dur terz-quart hangzat után a téma a főhangnemben végleg érvényre jut. A témát a kürtök és üstdobok misztikus *pp*-ja vezeti be és fuvola lágy staccato futama a háromvonásos oktáváig visz fel, honnan a fájdalmasan húzódo dallam fuvola puha hangján ismét gazdagabb variálásban szól hozzánk. A vonós-

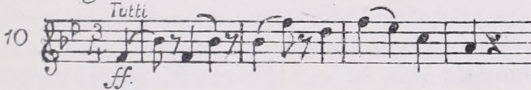

zenekar és fuvósok együttese leggazdagabban variált szólamokkal van kidolgozva. A fuvola szólama egyenlő a már variált dallammal, melyet előbb a hegedűk szólaltattak meg; de a többi hangszerek szólamai, u. m. egyrészt a fuvók (klarinét, fagót és kürtök) tömör akkordjai, másrészt az I. és II. hegedűk *pp* susogó triolái, a basszusok pizzikátói, a témát az előbbinél sokkal gazdagabban variálják. A dallam eredeti formájában, eredeti terjedelmében éneklí ki magát, épen úgy, mint az első variálásánál történt. A függelék elhagyása után a zenekar *pp*-ig csendesült le. Dallamtöredéket hallunk, mintegy visszhang gyanánt szólal meg a fafuvók kara; a vonószenekar *ff*-ig erősbödő crescendója nem zavarja az üstdobokat, melyek *pp*-ban a bevezető taktus ritmikusan lüktető motívumával az ihlettel megkomponált tétel befejezését adja. Beethoven ebben a lassú tételben zsenialitásának ismét legfényesebb bizonyítékát nyújtja. Dallamának oly sokoldalúságot tud adni, hogy az mindig változatosságot nyújt. A tétel első rondóformában van megkomponálva; az egész tétel egy dallam, — egy téma vonul végig.

III. *Allegro vivace* ($\frac{3}{4}$).

A főtéma (10. sz.) ritmikája tulajdonképen $\frac{3}{2}$ taktus, mely csak a 3-ik taktussal egyenlítődik ki $\frac{3}{4}$ -es ritmussá. Teljes zenekar *ff*-ja után klarinét és fagót felelget egymásnak; az első periodust a főtéma ritmikájával képzett felfelé törő menet fejezi be *F*-durban. Is-

Allegro vivace. d. = 100.

métlés után különös meglepetést a moduláció hoz, t. i. *Des*-durban lép fel az első dalforma második része. A főtéma motívumát dolgozza ki Beethoven szellemesen. Scherzo jelleg a hangszerelésben is kifejezést talál úgy, hogy hangszercsoportok és egyes hangszerek között párbeszéd képződik. A motív mindig ugyanaz; és milyen változatokon megy keresztül! Egyszer az első hegedűkön és fuvolákon, majd másodhegedűk és mély hegedűkön, azután ismét fenn a magas régiókban incselkedik felénk. Mindez oly gyorsasággal, hogy a szólamok egymást-kergetése a legélénkebb hatást hozzák ki. A visszatérés (a dalforma 3-ik része) elemi erővel csap le; ritmikája az izgalmas játék betetőzése. Szűkített tört-hetedhangzatok rövid *függelék*-hez vezetnek, mely az első dalformának befejezése.

A *trío*-ban a fuvók (oboa, klarinét, fagót és kürt) lágyan hullámzó dallamát (11. sz.) az első négy *negyedütem* tartamáig az első hegedűk csintalanul felbukkanó közbeszólásai akasztják meg; azután zavartalanul folytatják addig, míg őket a hegedűk dallamuk tovább fűzésében ismét meg

TRIO.

Un poco meno allegro. (d. = 88.)

11

nem zavarják. Kétszakaszos dalforma szerkezeténél fogva a visszatérés mihamar bekövetkezik. A visszatérésben vonósok moraja kíséri a fuvókat, mely fokozatosan erősödve az előbbivel, mozgékony alapszínével ellentétben van. A *Scherzo* ismétlődik, sőt a *trio* is és csak ezután zárja le az egész scherzót, amint az a *trio* belépése előtt az első esetben történt, az első dal harmadik része és a függelék. A befejezés azonban négy taktussal meg van toldva. A humor, mit Beethoven scherzoiban kifejezésre juttat, itt is kifejezésre talál. A kürtök t. i., a befejezést mintha nem vennék észre, szólamaikat folytatják. Ámde ezt a többi hangszer megakadályozza és erőteljes *B*-dur akkorddal a kürtök tévedése helyre van korrigálva.

Formailag szokatlan, hogy a *trio* kétszer és az első dalcsoport 3-szor ismétlődik; hogy ez lehetséges, azt Beethoven megmutatta. Jóllehet, ezt a harmadik rondóforma igazolhatta csak és pedig abból a szempontból, hogy ott is a főtéma háromszor ismétlődik. Csakhogy a rondóban a második téma ismétlése helyére egy harmadik téma lép, míg Beethoven scherzojában a második téma (a *trio*) ismétlődik. Tehát a IV. szinfonia *Scherzo*-ja kevert formának is vehető, mely csak *hasonlít* a rondóformához, de mind harg-nem, mind témabeli eltérésénél fogva az összetett dalformának kibővített formája.

IV. *Allegro ma non troppo* ($\frac{2}{4}$).

Négy taktus bevezetéssel kezdődik az utolsó tétel. Az első taktusok megbélyegzik az egész tételt; hangulata csintalanul vig, ellenpontozata mozgalmal, természetesen pergő! Az egész finálén végig vonuló 16-od képlet képezi a főtémát, mely egyben a tétel *alapgondolata* (12. sz.). A főtéma *b.*, részét variáló

fúvók után főtéma *a.*, részének első taktusa kapocs a további mondat szövése. Fafúvók és üstdob *B* hangjával erősített vonószekar az *a.*) motívából képzett lefelé igyekvő futam-

mal érvük el a melléktémához vezető részt. A *melléktéma* (13. sz.) *F*-durban lágy kifejezéssel ellentéte a főtémának. Hangszerelés szempontjából érdekes a klarinét triola kísérete.

A vonósok kitarított félhangjai az együttesnek *hangszint* ad. Melléktémát négy taktus

után a vonósok staccatoi kísérete mellett fuvola, majd cselló és nagybőgő veszi át az első- és *másod*-hegedűk szinkopikus ellenpont támogatásával. Oboa, klarinét és fagótok mondatára vonósok, fuvola, kürt és trombita felel. Ritmitizáltan ismétlődik a közbevetett mondat; a felelet sem marad el. A *ff*-val harsogó *f*-moll akkord komolyabb hangulatra vezet. Az *a.*) főtéma első taktusának frázisa *f-as-h-d* szűkített hetedhangzaton dörgő *ff*-ban hangzik felénk. A zárlat *F*-durban a melléktémához visz (14. sz.)

melynek élénkséget ad a természetesen gördülő kettős ellenpont. Két téma (az alsó és felső szólam) egymást egészíti ki; a mikor pedig egymást felváltják, akkor az

ujjongásig képesek a hangulatot fokozni. Szorosan véve sem a 16-odban mozgó, sem a 8-adban mozgó téma nem új. A 16-odban mozgó téma nem egyéb, mint a bevezetés témája (12a., sz.); a másik téma (csekély változással) megfelel a 12b., sz. témának. A két témának feldolgozása zárótémává, mozgékony és minden ízében a genialis alkotóművészre vall.— És úgyszólván Beethoven semmiből csinált valamit, ha megfigyeljük a kidolgozási részt!

Az *expozíció* a vonósokon a 14a.) sz. témával, fuvókon és üstdobbal a 14b.) sz. témával fejeződik be. A 14a.) sz. téma első hegedűkön megállás nélkül tovább zsong. Minden második taktusrészben mély hegedűk mormolnak hozzá. Mihamar átveszik a 14b.) sz. erőteljes ritmust, mely két téma *b*-moll, *c*-moll érintésével *d*-moll hangnembe ér. Úgy látszik, hogy a modulatio *E* hangnembe fog vinni. Dacára, hogy a vonósok *E* domináns hetedhangzatát érintik, mely után *ff* két taktuson keresztül kitartott *h*-hang megengedi a modulatorikus ugrást úgy, hogy közvetlen utána a vonós basszusok minden harmoniát elhagyva *c*-hangra lépnek, a 12b.) sz. témát bevezetendő. Az első-hegedűk át is veszik, sőt kis variációval a fuvola, klarinét és fagót is. Ez utóbbi téma két utolsó taktusa váltakozik a 12a.) téma töredékével. Hangszerelésbeli kidolgozás a tematikának ad színt. Első-második hegedűk, majd mély hegedűk szólamaiban csillan fel a 16-od képlet; fagót-klarinét, klarinét és oboa mellékszólamokban kanonszerűen követik egymást; vonósbasszusok staccatói 12b.) sz. téma utolsó két taktusát szakadatlan egymásutánban következetesen viszik keresztül. Mintha kamarazene volna, oly sokoldalú a szólamok kidolgozása; minden szólam exponált, minden szólam téma, tehát mindenegyik fontos szerepet játszik. Az oboa négy taktus időmértékig kitartott hanggal \bar{a} -n állapodik meg; ez alatt a 12a.) sz. és 14b.) sz. motiv lük'et feltartóztatlanul *D* moll, *c*-moll hangzatok után elérkezik a tetőpont. Az utóbb említett két téma iszonyú erővel újít le. Hangszerelését az üstdob ritmikus használata élénkíti, miáltal a ritmus és a dinamika az erősség tetőpontját éri el. 20 taktuson keresztül dörög felénk a főtéma félelmetes erővel; végre csend, — a vonós hangszeresek újra egyenkint szedik fel a bevezetés témáját és — finom hangszerelési érzékkel — fagót vezet be a visszatérést. A vonósok előlről kezdik; kimarad a 12b.) sz. téma, tehát a melléktémára vezető rész közvetlen a *reexpozíció* belépésével összeköt a most alaphangnemben ismétlődő melléktémával. Lényegtelen hangszerelési változásokkal találkozunk. A zárótéma elhangzása után főtémából szerkesztett rövid kidolgozási rész a *kódá*-hoz vezet. A szellemes kódá szintén meglevő motívokból áll, de felépítése egészen új. Csellók és nagybőgők a 12a.) sz. témát viszik keresztül; a mély- és első hegedűk a 12b.) sz. témát. A 12a.) sz. téma *crecend*oval az egész vonószekarra áterjed. Teljes zenekar *ff*-ja után első hegedűkön a bevezetés témája nyolcadokban nagyítva *pp* hallatszik, melyet fagót,

majd második hegedű és mély hegedű folytat. Hosszabb megállás várakozást és új fordulatot sejtet, mit hirtelen befejezés felé igyekvő futamok igazolnak is.

A IV. szinfonia fináléja kidolgozásban a lassú tétellel egyenrangú. Partitúra szemlélésénél szembetűnő a szólamvezetés sokoldalúsága, gazdagsága; szembetűnő a polifonia, mely éppen fentemlített két tételt gazdagítja. Az egész szinfonia gazdag invencióban, színes hangszerelésben és ha témái nem is nagyszabásúak, kárpótol egész belső tartalma. A szinfonia *Oppersdorf* gróf megrendelésére készült, innen van az ajánlás.

A szinfonia első előadása (az „A. M. Z.“ szerint) 1807-ben *Lobkovitz* herceg kastélyában volt. A zenekari színlapok 18.9-ben jelentek meg a jelenlegi *Haslinger* cégnél. A partitúra megjelent 1821-ben. **Czime:** 4 me grande Symphonie en Si, b majeur; composée et dédiée à Monsr. le Conte d'Oppersdorf, par *Louis van Beethoven*. op. 60. Partition. Prix 16 frcs. Bonn et Cologne chez N. Simrock.

Liszt szinfonikus költeményei.

Írta: Geszler Ödön.

II. b. Le Triomphe funèbre du Tasse. (4)

Epilogue du poème symphonique „Tasso Lamento e Trionfo.“

Tasso halotti, — egyúttal győzelmi — ünnepélyének zenei vázolója, mint már a mű címe is kifejezi: *epilogus* gyanánt készült az előző szinfonikus költeményhez. Tasso élete és sorsa Lisztet nemcsak az imént tárgyalt zenemű alkotására inspirálta, de élete fogytaig előszeretettel foglalkozott az általa annyira tisztelt halhatatlan költő emlékével. Vonzódtott e kedvenc tárgyához s elmélyedt benne. A költő saját sorsában és életében talán rokonvonásokat vélt felfedezni, — dacára olyannyira különböző pályafutásuknak. Erre a szeretettel ápolt rokonérzésre világosságot vetnek a *Damrosch* Lipót dr.-nak küldött *Triomphe funèbre* kéziratához csatolt kísérő sorai: „Ezen gyászóda megalkotásának gondolata a megdicsőült Tasso győzedelmes halotti utjának mentén kerített hatalmába, mely uton gyakran végigvándoroltam éjszakának idején A műhöz való kommentárt (Pier Antonio *Serassi* Tasso-biográfiájából) szíveskedjék jó angol fordításban a koncertprogramhoz mellékelni“ (*Damrosch* dr. vezényletével, New-Yorkban került a mű *először* előadásra. I. Függelék.)

Közöljük ezen kommentárt szószerinti fordításban. „Tasso ötvenegy éves, egy hónap és tizennégy napos kort ért el; ebben is hasonló Virgilhez, ki ötvenkét évet élt. Halálával súlyos csapás érte az olasz költészetet, melyet az összeomlott romok eltemettek. Itália gyásza természetesnek tűnt, midőn legfőbb ékességétől magát megfosztva látta. A barátok és tisztelők serege vigasztalhatatlan volt. Különösen *Cintio* (Aldobrandino) kardinális nem tudott belenyugodni azon gondolatba, hogy annyi *érdem* nem nyerte el

idején a méltó jutalom és elismerés koronáját, s amellyel legalább halála után akart *Torquato-Tasso*-nak hódolni. Így megparancsolta, hogy a holttestet drága tógába öltöztessék, homlokát a megérdemelt babérral koszorúzzák; ezáltal mintegy kielégítést nyújtva önmagának, hogy a megdicsőült legalább gyászünnepélyén viselje azt a diszt, melyet életében viselnie neki meg nem adatott. Hatalmas és pompás volt az *Aldobrandino* által rendezett gyászmenet, tökéletesen méltó Tasso jelentőségéhez és nemeslelkű jóakaró-íához. Ragyogó kivilágítás mellett vitték le a holttestet a kolostorból a városba, az impozáns Szt.-Péter-terre, követve a főpapság, a pápa teljes udvara, a két kardinális személyzete, a tudományok tanárai és számlálhatatlan előkelőség és tudós által. Mindenki látására tódult, űzve a vágtyót: utoljára csodálhatni azon férfi arcát, ki évszázadának oly nagy becsületet szerzett. A festők a halotthoz férköztek, hogy vonásait agyukba vessék s nemsokára versenyeztek képmásának nyilvános kiállításában. (Abbate Pierantonio *Serassi: Torquato Tasso élete* c. művéből: III. köt. 325 l.)

Göllerich Ágost is felemlíti Liszt biográfiájában a Mester fent idézett éjjeli zarándokutját. Később így nyilatkozott előtte: „Átéltém ez ösvénynek szomorú poézisét, abban a reményben, hogy egykor mindazok, kik életökben meg nem értéssel találkoztak, költők és művészek általában, megkíméltetnek a hiu apothéozis e véres ironiájától. Béke a holtaknak!”

Zeneművének alapjául A. P. *Serassi* leírását vette Liszt. Programmszerű feldolgozásról itt alig lehet szó; maga az anyag nem rejt magában s nem nyújt semmiféle kidolgozásra kínálkozó mozzanatot, eseményt. A zeneköltő tisztán a diadalmas, de komor gyászmenet zenei ecsetelésére van utalva. Bővebb magyarázatok nélkül, mi is csak a mű egyes motívumait, azoknak egymásután következő sorrendjét vizsgálhatjuk.

Fájdalomkiáltás nyitja meg a művet:

1. *Lento.*

mények előérzete tölti be. A hosszan kitarított mély alaphangok egy halotti induló ünnepélyes és tompa ritmusába mennek át. A távolból komor menet felvonását véljük látni. A menetet panaszhangok kísérik:

A szellem, az észnek egy hőse halt meg! Félelmetesen hömpölyög át az országon a kiáltás, mindenütt komor, fájdalmas visszhangot keltve. A hallgató lelkét megrázó, gyászos ese-

Hatalmas gyász-
pompával bontakozik
ki előttünk a menet.
A trombita témája a
Tasso-motívumra em-
lékeztet:

3. *Tromp. con Sva.*

con Sva bassa

p

cresc.

etc.

4.

p

Lélekbe markoló dallam
emelkedik ki a zenekarból:

5.

dolce espress.

dim.

dolciss.

Ujból hallatszik a Tasso-motívum különböző variációkban; mind
fájdalmasabb karaktert vesz fel a már eredetileg is komor téma:

6.

7.

mf. poco rit.

p

A bánat, a fáj-
dalom-érzés minden
fokozata már-már ki-
használtnak tűnik, de
a zeneköltő lelkét mar-
dosó kín nem ismer-
határt, s a gyötrelmeket
végsőkig fokozva,
egy mindeneget meg-

rázó fortisszmoban kulminál. A megkínzott kebel, fájdalomának ekként szabad folyást engedve, egy megmagyarázhatlan boldogságsejtellem hatalmába kerítve, lassan fokozatosan lecsillapul. Hosszú vonalú, kromatikus eső hangok ecsetelik. „*Béke a holtaknak!*” — hangzik felénk a kiáltás, miközben a gyászharangok tompán konganak a mély kontrahangok tremolója mellett.

Mintegy a fellegek, közül, megegyszer kibontakozik a zenekarból a megdicsőült alakja. Átszellemült, nemes arca megnyugvást, büszkeséget olt a szívekbe.

Függelék. A mű 1869-ban készült, Rómában. Első előadása New-Yorkban, 1877. márc. elején a Philharmonic Society 5. hangversenyén, Damrosch Lipót dr. vezénylete alatt, ki előzőleg a „Tasso”-t játszatta. A partitúra, zenekari színlamok és az átirat 2 zongorára 1877-ben jelent meg (Breitkopf & Härtel). Hangszerelve: kis fuvola, 2 nagy fuvola, 2 oboa, 2 klar., 2 fagót, 4 kürt, 2 trombita, 3 púzon, tuba, 3 üstdob, tantam vagy mély harang és vonósokra. Az előadás tartama: 13 perc. (Irodalom: Hahn A. Musikführer).

Irodalom.

I. Könyvek.

Jubiláló zeneműfolyóirat. Az „Apolló” zeneműfolyóirat, magyar férfikarok anthologiai gyűjteménye, amely a magyar dalosügynek 25 éve áll szolgálatában most ünnepelte negyedszázados fennállását. A jubileumi számot Lányi Ernő zeneszerző kompozíciói töltötték meg. Örömmel látjuk ennek az egyetlen magyar ilyen irányú vállalatunknak fejlődését, amely immár 502 kart bocsátott a magyar daloskörök rendelkezésére.

II. Zeneművek.

A nemrég 25 éves jubileumát ült „Apolló” zeneműfolyóirat 101 és 102-ik száma most jelent meg a következő tartalommal: 503.

számu kar Goll János: Szabadságdal 504
Meyer-Helmond Erik: Ébredj szívem. 505.
Major J. Gyula: Falu végén kurta kocsma. 506.
Gróf Zichy Géza: A bujdosók kara a „Rodostó” című operából, 507.
Dr. Horváth — Arany: Toborzó. Az „Apolló”, mely a magyar férfikari szerzők művei mellett még a külföldi férfikari szerzemények művelése elől sem zárkózik el a legmegfelelőbb gyűjteményünk a magyar daloskörök részére. Néh. Goll János által történt megalapítása óta most ment át először szerkesztő változáson, amennyiben főszerkesztője dr. Horváth Ákos felelős szerkesztője dr. Goll Aladár lett. Az eddig megjelent karokról jegyzéket ingeny küld a kiadóhivatal (Budapest, VI., Lázár-u. 18.) ahová előfizetési díj és mindennemű megkeresés küldendő.

Művész címtár

Egyszeri beiktatás 1 korona. Egész évre a „Zené”-vel együtt 10 korona.

G. Tessényi Margit zongoraművész-nő Budapest, I., Mészöly-u. 4. I.

Stoll Gizella, Budapest, VIII. ker., Népszínház-utca 12.

M. Makray Erzsí, operaénekesnő, Rákosszentmihály.

Zalánfi Aladár, orgonaművész, zeneszerző, Leipzig, Haydn-Strasse 2. pt.

Szigeti József hegedűművész Lyncourt, Surbiton England.

Casals Pablo, gordonkaművész. Kizárólagos képviselője: Harmonia r.-t. Budapest, IV., Váci-utca 20. sz.

Reschofsky Sándor, zongoraművész okl. zenetanár és zeneszerző Budapest, V., Alkotmány-u. 15., I.

b. Forster Stefánia, okl. zongoraművész-nő és tanárnő VIII., Rákóczi-út 11. Lift. Fogad d. e. 9—12-ig.

Merli Quirino lovag, énekmeister Budapest, VI., Teréz-körút 10.

Weltmann Ferenc és Rózsa hegedűművész Budapest, VI., Szív-utca 16.

Major J. Gyula okl. zenetanár, zeneszerző és zongoraművész, Bpest, V. Csáky-u. 30

ifj. **Toldy Laszlo** dr. zeneszerző Budapest, IX., Boráros-tér 6.

Tudósítások.

SZOLNOK. A Zene f. évi juniusi számában az itteni hangverseny méltatásánál nyilván tévedésből kimaradt, hogy azt *Stiaszny* Nándor zeneiskolai igazgató (és nem a Magyar Zeneszerzők Társasága) rendezte, aki ugyancsak fáradságot nem ismerő buzgalommal dolgozott a hangverseny sikere érdekében. A hangverseny két részből állott. Először növendék-, azután művészhangverseny volt, melyen a multkor említettekén kívül *Major J. Gyula*, a szolnoki zeneiskola zenetanára, *Medgyesy Géza* főkántor, *Mocsáry Gézáné*, *Major J. Róbert* és *Stiaszny Nándor* igazgató is közreműködtek.

Zeneiskolai szemle.

A pécsi városi zeneiskola legújabb évkönyvét *Kürschner* Manó igazgató szerkesztésében jelent meg. Első helyen közli a tanév történetét, amelyből örömmel látjuk a régi, híres intézet nagyszerű fejlődését, tiszteltreméltó komoly törekvését. Az elmúlt tanévben 6 tanár 165 növendéket tanított. A tanári kar gyakori nyilvános szereplése mellett két kitűnően sikerült növendék hangverseny is volt. Még egyet! A zeneelméletet, összhangzattant és zenetörténetet „elméleti tanszakok”-nak nevezzék a jövőben s ne melléktanszaknak. A közönség ügyis elég mellékesnek tartja.

A debreceni zenede a lefolyt tanévvel félszázados működését zárta le. Az 50-ik évforduló annyiban is nevezetes, mert az intézet a jövő tanévvel városi kezelésbe megy át. (Reméljük, hogy az ujonnan szervezett intézet vezetését is fiatalabb, modernebb kezekre bizzák). A beiratkozott 330 növendéket 8 tanár tanította. A haladásról 11 nyilvános hangversenyen számolt be az intézet vezetősége. Csak azt nem értjük, miért nevezi a tanterv az elméleti tárgyakat (zeneelmélet, összhangzattan, alaktan stb)

„segéd“ tanszaknak? És miért nincs zene-történeti tanszak?

Az Orsz. m. kir. zeneakadémia 37. évfolyamának évkönyvét *Moravcsik* Géza titkár szerkesztette. Az érdekes és tanulságos évkönyv elején *Gianicelli* Károly kitünően sikerült képe és egy kissé túlzott szentimentalizmussal megírt magasztaló cikk van abból az alkalomból, hogy Gianicelli, az akadémia gondotánára nyugalomba vonúlt. Úgy érezzük, elég lett volna az első 5 sor is a „Tanév története“ c. fejezetbe erről a magyargyűlölő, igen kis intelligenciájú „Musikant“-ról, aki nem is Bayreuth-be megy nyugalomba, hanem Leipzigba — hangversenygünyöknek! Az évkönyv pontos és kimerítő adatokban közli az egyes kurzusok tudnivalóit, a növendékek név- és érdemsorozatát, a jutalmazottakat és az ösztöndíjasokat. Itt feltűnik, hogy pl. a Haynald-féle 702 kor. 72 filléres egyházzenei jutalomdíj már harmadik éve — az idén sem lett kiadva. Erős összefüggésben látjuk ezt a zeneszerzési tanszak kimutatásával, ahol pl. az egyik tanár növendékei közül egy sem kapott kitünőt és csaknem annyi a kimaradtak száma, mint a levizsgázottaké. Ez a tanszak erősen lejtőre jutott Koessler távozása óta. A növendékek létszáma 525 volt, akik közül zongoratanári oklevelet nyertek:

Alexander Matild, *Drescher* Erzsébet, *Engel* Renée, *Gross* Elza, *Haniffel* Emilia, *Keresztély* Ernő, *Láng* Erzsébet, *Parcselich* Anna, *Papp* Katalin és *Török* Szidónia.

Hegedűtanári oklevelet nyertek:

Horti Gyula, *Klein* Izor, *Kornstein* Egon, *Terschák* Stefánia és *Turnai* László.

Művészi oklevelet nyertek: a) az operai tanfolyamon:

Baló Ilona, *Berzeviczy* Mária, *K. Bretán* Miklós, *Herzog* Stella, *Hilbert* Janka, *Poszsert* Emma és *Schmidt* Konstancia.

b) a hangversenyének tanfolyamon:

Krizanich Lujza.

Énektanítói oklevelet hatvanötven nyertek.

ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR.

E cím alatt új vállalat indult meg lapunk kiadásában.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR időhöz nem kötött, 20–120 filléres kis füzetekben jelenik meg s felöleli a zenetudományok mindazon ágát (akusztika, esztétika, pedagógia, szociológia, történet stb), amely a zenei műveltség megszerzéséhez múlhatatlanul szükséges.

E füzetek olcsóságukról fogva mindenki számára könnyen hozzáférhetők s miután főleg oly közleményeket tartalmaznak, melyek a magyar zeneirodalomban egyáltalán nem, vagy csak apró szórványokban fordulnak elő, mint ézagpótló művek, a zenei értelmiség pártfogására számítanak.

Eddig megjelent füzetek:

1. *Palestrina*. Wajdits Károly 30 fill.
2. *A koncertforma*. Geszler Ödön 40 "
3. *Beethoven zongoraszonátái esztétikai megvilágításban*. Zágon Vilmos 90 "
4. *A programzenéről*. Lavotta Rudolf 30 "
5. *Beethoven kilenc szinfonijája*. Perényi Géza.

5a	"	első	"	"	"
5b	"	második	"	"	"
5c	"	harmadik	"	"	"
5d	"	negyedik	"	"	"
5e	"	ötödik	"	"	"
5f	"	hatodik	"	"	"
5g	"	hetedik	"	"	"
5h	"	nyolcadik	"	"	"
5i	"	kilencedik	"	"	"
6. *Liszt szinfonikus költeményei*. Geszler Ödön
7. *Általános zene-történet*. Lavotta Rudolf 150 f.
8. *Rousseau*. Kereszty István
9. *A kínai zenéről*. Serghy Elemér.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR füzetek kiadóhivatalunknál, továbbá minden fővárosi és vidéki könyv- és zeneműkereskedőnél kapható.

XIX. évfolyam.

Telefon 63—45.

**BEIRATÁSOK:
naponta 9—6-ig.****Somo gyi Mór**

tanár, zongoraművész

államilag képesített diplomált zenetanár
igazgató-sága alatt álló**Zene-Conservatorium**

akadémiai előkészítő tanfolyam.

MESTERISKOLA.

BUDAPEST**VII. Erzsébet-körút 44**

Kiképez a zene minden ágában (zongora, hegedű, ének, gordonka stb.)

Kezdők és haladók részére a legmagasabb művészi kiképzés.

22. ELSŐRENDŰ TANERŐ.

Államilag diplomált tanárok.

BIZONYÍTVÁNY. — OKLEVÉL.

Növendékeink kívánatra az
ORSZ. M. KIR. ZENEAKADÉMIA
évvizgát vizsgát tehetnek.**KÉRJEN PROSPEKTUST. !**

A kecskeméti városi zeneiskola 1911., 12. évkönyvét M. Bodon Pál igazgató szerkesztette. Vezérhelyen a fővárosba költözött dr. Kacsóh Pongrác érdemeit méltatja, utána az év történetére pillant vissza, amelyből megtudjuk, hogy a zeneiskolának 7 rendes és 4 rendkívüli tanára volt, kik 175 növendéket oktattak. Két növendék hangversenyt is rendeztek.

P. Nagy Zoltán debreceni zenekonzervatóriumának (IV. évf.) évkönyve egy komolyan fejlődő intézet működéséről számol be. Vezérhelyen Füredy F. Gusztáv titkár Liszt Ferencről emlékezik meg okosan és szeretettel, azután az 1911—12. tanév története következik. A tantestület 10 rendes és 2 helyettes tanárból állott. A tanév folyamán 5 tanári és művészi hangversenyt, 2 zenekari koncertet (egyik Liszt-ünnevény volt) és 11 tanítvány-hangversenyt rendeztek. Az intézetnek 323 növendéke volt.

A miskolci városi zeneiskola idei értesítőjét Szent-Gály Gyula igazgató szerkesztette. Bevezetőül egy nagy tudással megírt tanulmány: „A kamarazene keletkezésének és fejlődésének vázlata“ szerepel. Az iskola életéből közölt adatok szerint 11 tanár tanított 207 növendéket, akik 5 nyilvános hangversenyen mutatták be készülségüket. Az intézet kebelében Liszt-alapot létesítettek, mely ma 176 kor. vagonból áll. Célja: szegénysorsú tehetséges növendékek oktatása. Követendő példa.

A kolozsvári zenekonzervatórium (alapított 1819-ben) idei évkönyvét Farakas Ödön igazgató szerkesztette. Beiratkozott 388 növendék és p. zongora (247), hegedű (63), gordonka (5), magánének (72) és zeneszerzési tanszakra (1). Az elméleti — és nem mellék — tanszakokat is csaknem 200 hallgató látogatta. A tanári kar 12 tagból állott. Öt növendék-, egy kamara- és egy zenekari hangversenyt tartottak.

A budapesti VIII. ker. zenekonzervatórium múlt esztendei évkönyve szerint 287 növendék nyert zenei oktatást 9 tanár

vezetése alatt. A növendékek haladásáról 4 nyilvános hangversenyen és egy nagy zenekari hangversenyen számolt be a tizenkétéves intézet.

A Szatmárnémeti-i Dal- és Zeneegyesület zeneiskolájának évkönyvét Hermann László igazgató szerkesztette, aki a bevezetésben Liszt Ferencről mondott „Emlékbeszéd“-ét közli. A IX. tanév története gazdag volt eseményekben: 9 nyilvános hangversenyen szerepeltek a növendékek, kik közül Faragó Ibolyka, Bendiner növendéke f. é. április havában Budapesten is szenzációs sikert aratott, (Zene, 1912. V. 113. old.) A növendékek száma 289 volt, akiket 10 tanár részesítet oktatásban.

*

Sok és nehéz megpróbáltatáson ment keresztül a szatmári dalegyesület zeneiskolája rövid tíz éves fennállása alatt. És mikor már minden tényező hozzájárulásával odáig jutott, hogy Szatmár-Németi szab. kir. város törvényhatósága az iskolának városi fentartásba vételét szabályszerűen cshatározta, azok az antimuzikális városatyák, akik ebbe belenyugodni nem tudtak, jobb ügyhöz méltó elszántsággal és szinte fanatikus lelkesedései fáradtak az átvétel meghiusításán.

S amidőn az ügy a tényleges átvétel előkészítésére kiküldött bizottságban is akadálytalanul átment, ezek a kitünő urak még egy utolsó erőkifejtést kíséreltek meg a városi törvényhatóság augusztusi közgyűlésén, ami — fájdalom — legalább részben — sikerült is nekik. A közgyűlés, noha fentartotta előbbi határozatát, kimondta, hogy az átvételt 1913. évre hataszlja.

Ez az újab csalódás az iskolafentartó egyesületet érzékenyen érinti ugyan, mivel minden előkészületet megtett már az átadásra, de azért legcsekélyebb rázkodás nélkül veszi át ismét a vezetést, sőt fokozottabb törekvést fejt ki az iskola szilvonalon tartására, hogy ezzel is bebizonyítsa a félrevezetett városi törvényhatóságnak, hogy az egyesületet nem anyagi okok indították az intézet följárlására.

BALÁZS ÁRPÁD

a „Rácsos kapu, rácsos ablak“, „Gyere velem akáclobos falumba“ és „Nem tudok én néked csak virágot hozni“ című országszerte ismeretes nóták nagyhirű szerzőjétől újabban a következő 16 nóta jelent meg, melyek egytől-végig valóságos remekei a magyar népdalirodalomnak.

1. füz. Levelet hozott a posta . . .
Nagy Gábornál muzsikálnak
2. füz. Két babonás szép szemednek . . .
Valakinek a nótáját . . .
3. füz. Suttognak a lombok . . .
Ha ragyog a csillag . . .
4. füz. Az áldóját a világnak . . .
Pusztulóban van a házam tája . . .
5. füz. Édes anyám mi ujság van . . .
Nyikorog a ráncos csizmám . . .
6. füz. Nem a Tisza partján . . .
Megérett már a cseresnye . . .
7. füz. Kenyeres pajtásom . . .
Szerelmes vagyok . . .
8. füz. Csak azért szeretnék (Csalogánydal),
Megdobban a szívem . . .
9. füz. Nem tudok én néked csak virágot
hozni . . . Valakit temetnek . . .
10. füz. Az alispán leánya . . .
Hortobágyi csárda mellett . . .

Egy-egy füzet ára 1 kor. 50 fill.

Megjelentek és kaphatók a

Harmónia r. t. ::: zenemű- :::
kereskedésében
BUDAPEST, IV. KER., VÁCI-UTCA 20. SZÁM.

WOREL ALAJOS

BUDAPEST

IX. ker. Ferenc-körút 18.

zongorát és pianinót

a legjutányosabban ad el, ugyszintén
becserél és olcsón kikölcshöz.

Szakszerű javítás!

Hangolás:

HEGEDŰ

készítési műterme =
IV., Kossuth Lajos-u. 11.
világhírű hegedűmű-
vészek saját készítette új hegedűim
felett így nyilatkoztak: Az Ön által
készített új hegedű bármely régi mes-
ter által készített hegedűvel versenyre
kelhetnek, műtermünkben megtekinthe-
tők. Finom régi és új összes vonós
hangszerek és azok alkatrészei állan-
dóan raktáron. Művésziesen javítunk.

Régi hegedűt veszünk és
cserélünk, kedvező rész-
letfizetésre szállítunk

Árjegyzék ingyen.

Komáromi

és Tóth

műhegedű-készítők.

Nagy szegénységi bizonyítvány biz ez egy magát kulturális gócpontnak tartó város közönségéről, amelyik nyíltan pénzügyi szempontokból ejti el a zenei oktatást, valójában pedig be nem vallott személyi okokból teszi azt.

Csak örülni lehet, hogy a zeneiskola visszakerült a dalegyesület kezébe, mert itt legalább zenebarátok és művészetet kedvelő emberek fognak róla gondoskodni.

Uj igazgatója: *Bendiner* László lett.

Hírek.

Ifj. *Buchner* Antal esztergomi főszékes-egyházi karnagy, az Orsz. Magy. Kir. Zene-akadémia bíráló bizottságának jelentése alapján megnyerte a néhai *Haynald* Lajos bibornok-féle egyházzeneészeti ösztöndíjat. A nyertes pályamű egy 5 szólamu vegyeskarra írt *Stabat Mater*. A pályadíj összege 700.— korona.

Debussy új operán dolgozik, címe: *Trisztán és Izolda*. A librettót *Bédier* és *Louis Arthur* írják.

A **Nemzeti** Múzeum Musika-kéziratgyűjteménye ismét értékes művekkel gyarapodott. És pedig *Goldmark* Szakuntalányítványának ket- és négy-kézre átírt eredeti kézírata, *Abrányi Kornél* Virágdal-a melyet *Liszt Ferenc* írtott el előjátékkal és záradékkal, végül *Sauer Emil* Echo de Vienne c. koncert-darabjának eredeti kéziratával.

A **Magy. Dalszövetség** vezetősége *Bárczy* István dr. elnökkel az élén a XIX. orsz. dalosünnepek csúfos kudarcából levonva a konzekvenciákat — lemondott. A komolyabb s főleg értékesebb zenei társadalom különben sem helyeselte, hogy egy ma még erősen dilettáns társaság élén ily kiváló, magasabb művészi irányításra termett férfi elnököl.

Wolf-Ferrari megzenésítette *Golisciani* Enriconak *Molière*: *Képzelt beteg* c. vígjátékából készült librettóját.

Operalibretto, kiváló, poetikus, újszerű, *eladó*: *Haasenstein & Vogler* A. G. Wien I/1. Jelige C 3876.

Rohitsch - Sauerbrunn.

Gyorsvonattal 8 órányira, Wien, Budapest, Triesttől.

Hegyek és erdőségek között fekvő pompás alpesi üdülöhely Dél-Stajersországnan. — Az országos gyógyintézet szállodái — 600 szobával, 2 koronától feljebb — a legszerencsésebb módon egyesítik a vidéki tartózkodás kellemségeit a legtökéletesebb kényelemmel (villanyvilágítás, lift, művészi zenekar, előkelő társalgók, játék, sport és autoutazások) és modern higienikus berendezésekkel (hegyi forrásvíz, fürdők, vacuum portalanítás stb.)

Tempel. Erősen diätetikus asztali savanyuvíz, minden napi használatra. — Minden jobb vendéglőben kapható.

Styria, Donáti. Az összes ismert magnézium, gläubersós-források legerősebbjei. — Gyökeres gyógyeredmények: gyomor-, bél- és májbajok, valamint cukros huyár és köszvény eseteiben. — Kimerülő prospektus ingyen és bérmentve. Ezenként 5000 fürdővendég.

Nagybani raktár: **Hoffmann József cégnél,**
Budapest, V., Báthory-utca 8. sz.

Rusznák és Türk

nyomdai műintézet

BUDAPEST

VI., Király-utca 8. sz.

TELEFON 138—35.

KÉSZIT: Folyóiratokat, prospektusokat, meghívók, horitékot, levélpapírok, névjegyek és bármily más nyomtatványokat „A ZENE“ előfizetőinek **20%** árengedménnyel.

GOTTSCHLIG ÁGOSTON

császári és királyi udvari szállító,

rum, likör-, cognac-gyáros, tea-
□ □ nagykereskedő □ □

Budapest, IV., Váci-u 11.

a különlegességi tőzsde mellett.

.....
Magyar, francia cognac, hollandi likőrök, cacao és csokoládék. Eredeti angol és francia teasütemény- és cukorka-különlegességek. A legjobb tea- és kávé-beszerezési forrás gazdag választékban.
Kívánatra árjegyzék ingyen, bérmentve.
.....

Központi iroda: Régi posta-utca 10.
Gyár: Kőbánya, Martinovits-tér 9.

Fogorvosi intézet.

≡ **FOGAK** ≡

szájpadlás és gyökerek eltávolítása nélkül
4 koronától feljebb,

10 évi jótállással.

Az általam készített és a párisi fogorvosi akadémia kiállításán kitüntetett fogak rágásra kitűnően használhatók, könnyen megszokhatók, a beszédben semmiféle zavart nem okoznak, szagot, ízt nem kapnak, a szájból ki nem vehetők és a valódi fogakat teljesen pótolják. Továbbá aranyhidak és koronák égyedűli speciális készítője

SCHATZ JENŐ

technikai főnök

Budapest, VII., Wesselényi-utca 60, I. 4. sz.

Rendelés egész napon át este 8 óráig. — Vasár- és ünnepnapokon is. — Szakorvosi rendelés fog- és szájbeteg részére.

Fogtömések a leggondosabb kezeléssel. — Speciális, fájdalommentes fogműtétek. Régi rossz fogorok átalakítása megvárható. — Vidékiek 12 óra alatt kielégíttetnek. Mérsékelt árak

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1857. évben

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnyomatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Raktáron kitűnő hangú Elektromos fújtató készülékek.

HARMÓNIMUMOK

minden nagyságban. Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

54145

IV. ÉVFOLYAM

BUDAPEST, 1912. SZEPTEMBER HÓ

9. SZ.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körút 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évré 4 kor.

TARTALOM: G. Tessényi Margit: Egy magyar zenetudós életéből. Lavotta Rudolf: A tánc pszichológiája. — Florestan: A Parsifal-kérdés. K. I. Mihálovich Ödön hetvenéves. K. I. Farkas Ödön †. — Zeneiskolai szemle: Fodor Ernő zeneiskolája. — Marosvásárhelyi városi zeneiskola. — Somogyi Mór zenekonzervatoriuma. — Stojanovits Jenőné rákosligeti zenekonzervatoriuma. Kaposvári zeneiskola. — Új zeneművek. — Hírek.

EGYETEMI KÖNYVTÁR
SZEGED.
FOLYÓIRATOK

NÉMETH JÓZSEF

könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, I., Fehérvári-út 15.
Telefon 146-59.

19
Németh József

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. **ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.**

Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

■■■ Javítások a legművésziesebb kivitelben. ■■■
■■■ Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. ■■■

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szívólégrendszerű

HARMONIUMOKAT,

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden
nagyágban, pontos orgonaméretekkel,
templomok, szeminariumok részére és
gyakorló-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianínókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű

javitása. — Saját készítményű

hangversenyhegedűk. — Finom

vonók, álltartók, tokok, valamint

a legkitünőbb quinttisza húrok

:: stb. állandóan kaphatók. ::

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körút 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

Egy magyar zenetudós életéből.

Írta: G. Tessényi Margit.

Norvégiai utamból visszatérve mély megilletődéssel vettem tudomást az itthon reám várakozó gyászjelentésből, legjobb, legönzettelenebb atyai barátomnak, egykori mesteremnek, *Megyeri* Károlynak elhunytáról. Régóta készült a nagy, a végtelen útra, még is váratlanul és nagyon fájdalmasan érintett elhalálózása.

Utolsó üdvözetem tehát már nem találta az élők sorában!

A 82 évet élt veterán pädagogust és zeneirót a legifjabb nemzedék nem is ismerte. De annál népszerűbb volt ő tanítványai körében és azok révén úgy szólván az egész országban. Leginkább hűen és hálásan ragaszkodó tanítványai ismerték, kikkel állandó összeköttetésben és levelezésben állott és akiknek nagytudásából, univerzális műveltségéből és életbölcseletéből mindenkor tele marokkal juttatott, szinte pazarul osztogatott. *Megyeri* csendes, nyugodt vérmérsékletű, fáradhatatlan munkásságú, igaz magyar érzelmű, magyar gondolkodású ember volt. Áldásos hosszú életét, még a keresztényi türelemmel viselt utolsó 14 éveit is kizárólag tanítványainak, muzsikájának de legfőképpen egyetlen ideáljának, a magyar műzenének szentelte. A magyar műfaj megteremtésének, kialakulásának lehetőségében

CS. ÉS KIR. UDVARHANGSZER-GYÁR

STERNBERG ARMIN és TESTVÉRE

BUDAPEST, VII. KER. RÁKÓCZI-ÚT 60. =

KÉPES ÁRJEGYZÉK INGYEN ÉS BÉRMENTVE.

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

reménykedett. Ezen eszménye mellett kitartott és jövőjében mindhalálíg tántoríthatatlanul bizott.

Megyeri Károly született Békásmegyeren 1830. okt. 8-án. Esztergomban gimnáziumot és Budán a tanítóképzőt végezte. A 60-as évek elején kezdett zenei cikkeket írni több napi lapba de főleg az id. Ábrányi Kornél szerkesztette „Zenészeti Lapok“-ba. Ez időben volt magániskolája is, hol minden tantárgyat tanított. Az iskola 1872 körül szűnt meg. A vakok intézetébe 1876-ik év május havában nevezték ki. A „Nemzeti Zenedébe“ 1880 őszén került és 1899 novemberben szűnt meg ott tanítani; a vakok intézeténél egy évvel előbb ment nyugdíjba kezdődő betegsége miatt.

A zenében tulajdonképpen autodidakta volt. Atyjától, ki falusi kántor volt egészben 6—7 hónapig tanult. Aztán 3 hónapig tanult egy budai zongora mestertől, aki azonban kijelentette, hogy nem tanítja tovább, miután úgy mondta „a fiúnak se kedve, se tehetsége nincs a zenéhez“. — Erre a bölcs kijelentésre atyja nem is taníttatta tovább. Hát megtanult zongorán úgy ahogy magától, amíg az iskolákat végezte, de igazában csak ama „7 évben“ mélyedt el a zene belső titkaiba, amely 7 évet falun töltötte. Amit tudott és amit tanult, azt mind falusi magányának köszönhette. Ez volt Megyeri „egyeteme“ és „Musik-Hochschule“-ja. Csakhogy minderről nem járt ki diploma; de sokkal értékesebb dolognak birtokába jutott, t. i. elsajátította, megszerezte magának, magát a tudományt ami tudvalevőleg nem azonos a diplomával. Így esett aztán meg az, hogy zeneiskolát akkor látott életében először, mikor Bartay Ede a nemzeti zenede elhunyt igazgatója a zongora osztályokat Megyerinek át adva növendékeinek bemutatta! Szívesen hangoztatta, hogy nincs diplomája, hivatkozva a nagymesterekre, kiknek nagy része szintén autodidakta volt. „Nem kell restelkednem, úgymond, hogy én magamtól tanultam mindent amit tudok. Ugyan nincs bizonyítványom arról, hogy tudom. De tudom, el se bírom felejteni, annyira tudom. Vajjon azok is elmondhatják ezt saját magukról, akiknek bélyeges bizonyítványuk van tudásukról?! Az autodaxia ugyan tekervényes utakon halad, később is ér célhoz mint a sablonos. Tanul aztán helyette olyasmit, amit semmiféle iskolába sem tanítanak“.

Már 7—8 éves korában vékonyka hangjával közreműködött atyja énekkarában. Később tanulmányai ideje alatt szülei mindig oly helyre adták, ahol zenekarban foglalkozhatott. A timpánin kezdte a mindenféle hangszerek ismeretségét. Sok hangszer kezelésére éveken át másokat tanított. Így pl. hegedű, gordonka, gordon, a sokféle réz- és fa-fuvó hangszerek betanítása az ifjú Megyeri dolga volt. Egy időben külön zeneiskolája volt, melyben mindent maga tanított. Mindezt ingyen tette, csupa lelkesedésből a zene iránt! Viszont minden irányban folytatott tanulmányokat.

Atyja mindig azt mondta: „fiam, tanulj mindenből amire alkalom nyílik, mert egészen más szempontból nézed aztán a saját szakmádat, ha másirányú dolgokban is van némi jártasságod. A ki csak egyfélét tud, az korlátozott ember marad a saját szakmájában, ha még annyit is foglalkozik benne. Nincsen isten áldása a korlátozott szellemen, azért hiába is fáradozik az ilyen ember!“ — És a fiatal Megyeri alaposan megszívlelte édes atyja szavait. Ugyancsak falusi magányában foglalkozott nyelvekkel, botanizált, lepkészett, bogarászott, gyűjtött ásványokat. Ott olvasta Goethe, Schiller, Wieland, Lessing, Herder és másoknak összes műveit. Ott tanulmányozta a magyar szépirodalmi műveket. Földrajzot útirajzokból tanult; történelmet híres emberek életrajzából stb. Amellett kitűnő fizikus volt.

Műveltségénél, képzettségénél és szívjóságánál Megyerinek csak a szerénysége volt nagyobb. Ez magyarázza talán némileg, hogy saját kor és kartársai sem ismerték és értékelték kellőleg tudását. A kezdetleges zenei viszonyok, melyek között élt, a zenei félműveltek, kik képességeit kétségbe vonták, leikesedését, törekvéseit szánalmas mosollyal honorálták, mind arra készítették az amúgy is túlszerény, az analfabéta sereggel szemben meg éppen tartózkodó zenetudóst, hogy kutatásait, megfigyeléseit, tapasztalatait, elveit évtizedeken át számtalan kötetben egybe foglalva egy majdan hálásabb utókor számára gyűjtse.

Hátrahagyott munkáinak nagyobb része zeneelmélet, pädagogia. Írt egy történelmi tanulmányt a nemzetek skáláiról. *Beszél Ázsia homofon zenéjének fejlődéséről és az európai polifon zenéről. Találunk „Életemből“ és „Híres emberek életéből“ címmel jegyzeteket. Írt a „vakok tanításáról“, a „vakok intézetéről“, megírta a „vakok irásának történetét“. Három értékes füzete elveszett. A „zongorista tanulmányozási módja“, egy nagy füzet „magasabb képzés az énekben“, egy füz. „énektanítás az elemi iskolában“, egy füz. „didaktika“. Legjobban sajnálta „Beszélgetések“ című művecskéjét. Ebben híres emberek, főleg. Liszt Tausig, Bülow, Rubinstein, Joseffy és mások tanulmányozási módját írta le amúgy frissiben, közvetlenül a velük való érintkezés után. Dolgozott még a „magyar zene rendszerén, hangzattan, dallamtanán, magyar zeneművek formatanán“. A „magyar műzene mibenlétéről“ és sok másról. Legérdekesebb „Új hangzattan“-a, „hangképzés“ és az „énekkutatás“ című feljegyzései. Hagyatékában lévő iratait egyetlen leánya még csak ezután rendezte. Édes atyja működésére vonatkozólag néhány pontos adatot szíves készséggel bocsátott rendelkezésemre. Valóban leányán kívül talán egyedül én ismerem az elhunynak irásait legjobban. Számos levél sőt olyan becses feljegyzések és műnek birtokában

* Ebben akarta határozottan kimutatni, hogy csak is a magyar műzene van hivatva az európai polifon zenét tovább fejleszteni.

vagyok, amelyek egyedül számomra íródtak. Azután is, hogy a Zenedében (középosztályokban) megszűntem tanítványa lenni, mindvégig tanítóm, tanácsadóm, atyai jóbarátom maradt. Leveleit 1900 óta gyűjtöttem. Nagy része külföldön végzett tanulmányaim, ténykedéseim és hangversenyeim sikereit illető személyes vonatkozású levelek. De egy egész évtized kulturáját, zenei fejlődését is feltaláljuk bennük, melyekben a már szobát őrző később állandóan székhöz kötött agg zenetudós szüntelenül buzdított, lelkesített és — lelkesedett!

A kiváló pädagogust Bach, Czerny és Wieck Frigyes első sorban mint zongora mesterek érdekelték legjobban. Ezek voltak mintaképei. Bie O. „das Klavier und seine Meister“ című könyve megjelenésekor a többek között ezeket írja: „ . . . köszönet az érdekes olvasmányért! Igazán felüditett a könyv tartalma. Valóságos öröm mámorban voltam, hogy van még valaki, aki Czernyt a legjobb zongora pädagogusnak tartja. Lelkemből van kiirva mind az amit Czernyről mond. Úgy látszik azomban Bie nem ismeri Wieck Frigyes, műveit és működését — mert csak egy-két szóval végez vele. Pedig azt hiszem Wieck megérdemelné. — Úgyszintén Joseffy is csak megnevezi; én nagyon is tudom, hogy Joseffy mennyit ért a művészies tanításhoz.“

Bámulatos mennyire érdeklődött minden iránt és mennyire tudott haladni a koral. Évtizedekkel előre látott! Midőn 1900-ban behatóbban kezdtem foglalkozni Liszttel és Wagnerrel de sőt valósággal neki estem műveik tanulmányozásának, csodálkozásomnak adtam kifejezést Megyeri előtt, miszerint Wagner zenedrámáit tartották a „jövő zenéjé“-nek, holott szerény nézetem szerint Liszté az *elsőség*. A tulajkonképpen „jövő zenéjé“-nek Liszt szinfonikus költeményei nevezhetők. Az öreg Megyeri szeméi felvillantak. Rajongott Lisztért. Lelkesedéssel, szinte áhitattal beszélt róla.

Haladt a koral de helytelenítette az újabb komponistáknak teljes formátlanságát. Egy izben 1905-ben ezeket írja: „ . . . bámulom szép írályát cikkében. Szinte szokatlan az ily hangú írmodor a „Z p“ hasábjain, ahol rendszerint nagyon is pongyola öltözékben jelennek meg az iratok. Jóleső érzés fogott el olvasván M. . . . -om reakciós elmékedését a formákat illetőleg. Vajjon nem fél, hogy lenézi a mostani „haladó“ párt? — Ha én ilyet írnék (de nem írok ám semmit!) azt mondanák: „látszik, hogy az öreg a mult századból való és ragaszkodik a régihez, az ósdihoz“. — De látom, van párom! Ez vigasz.“ —

Az „Új hangzattan“-ról 1906-ban akkor hallottam először, amikor Megyerinek Reger néhány kisebb kaliberű zongora darabját előjátszottam. Ez az „Új hangzattan“ rendkívüli módon felkeltette érdeklődésemet. Olvasgattam, tanulmányoztam. Rendkívül érdekelt az új előkéről szóló elmélete,

amit a bővített hármas hangzatról és annak feloldásáról írt, a négyes hangzat feloldásáról, általában a zárlatokról, a hangzatok átalakításáról (úgy fejezi ki magát Megyeri: „az előke mozgékonyasága“) és a modulációjáról, az oktáv és quint menetekről. Mindezt Mozart, Weber, Wagner és Liszt műveiből vonta le és meggyőződött arról, hogy ezek a mesterek tudatosan dolgoztak így (anélkül, hogy erre külön teoriát hirdettek volna) és mindezt betetőzve látja *Reger* műveiben, aki ezt azután egészen nyíltan és alaposan magyarázni is tudta. Valóságos megdöbbenéssel tapasztalja *Reger* melodikájának és harmonikájának magyarosságát. Művében példákat hoz fel, melyeket csak magyar embertől remélt és várt. Határtalan boldogsággal konstatálja a magyar műzene itten eléje tárult beláthatatlan perspektívájú jövőjét!

Nem bocsátkozhatom e helyt a teoretikus mű egyes részleteire, csak rá akarok mutatni, mennyire jövőbe látó, gondolkodó fő volt Megyeri. Az alább közölt levelek egyes kivonatai élénk betekintést nyújtanak arra nézve, mily fényes igazolást nyert Megyeri Károly teóriája!

Ime az egyik levél: „ Nem mondhatom, mennyi örömet szerzett nekem a *Reger*-féle apróságok eljátszásával. Tulajdonkép nem is „apróságok“; ezek egy új korszaknak előőrsége, egy nagyszerű korszaknak hirdető pacsirtái. Amit az elődök homályosan éreztek, azt *Reger* megvalósítja. — Eddig a zeneszerzők azon voltak (t. i. az újabbkori komponisták!), hogy a formákat szétrombolják és teljes formátlanságot, a zenészeti anarkiát szeretnék uralkodóvá tenni. *Reger* a formákat szigorúan megtartja, csak a megszokott modulációs formaságokat kerüli és ez által új anyaggal tölti meg a régi formákat, illetőleg az eddigi formákat. — Ílyennek képzeltem magamnak a magasabb színvonalon álló *magyar zenét*; azért úgy hangzott ez az „apróság“ nekem, mintha valamely régi álmomat megvalósulva látnám. Azért nem is volt ez nekem idegenszerű; hanem mint valami réges-régi ismerősömet üdvözöltem. Ki se fejezhetem eléggé, mennyire jól esett és mily örömet okozott nekem, hogy végre valahára megtalálta egy zeneszerző azt, ami után éveken át sovárogvá vágytam — a magyar zene érdekében! Most már bízom, hogy jönni fog, jönni kell egy magyar zenésznek, aki *Reger* szellemében magyar zenét alkot. Ez a magyar zene meghódítja majdan a világot — szépségénél fogva, megható erejével. Igazán boldoggá tett, hogy megismertette ezt a zenét! Kívánom magának, hogy ezt a zenét, minél tökéletesebben játszhassa. Meg vagyok győződve, hogy ezáltal a többi zeneszerző műve is tökéletesebben fog érvényre juthatni. Kivált Liszt, Schumann és Beethoven művei, mert e zeneszerzők már érezték magukban a *Reger*-féle irányt! „ Másik örömem az, hogy M.-om ezt a zenét oly meghatóan tudja előadni. Meglepett az a Liszt-féle modor a játékában, amit oly kevés u. n. Liszt növendék birt elsajátítani, sőt merem állítani, egy

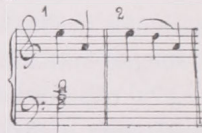
Liszt növendék sem érte el e tekintetben mesterét, még megközelítőleg se. Annál bámulatosabb, hogy a maga erejéből tudott rájönni erre a Liszt-féle játék módra. — Hiába! azt mondtam mindég, most is mondom, legjobb az, ha az ember saját maga kutat, keres — és „lopva“ tanul. Amint Liszt rá jött, úgy más is rá jöhet, ha elég korán hozzá lát a kutatáshoz és eléggé komolyan keres — az, akinek megfelelő műveltsége, értelmisége van az ily munkássághoz. Meg kell jegyezmem, hogy a Reger-féle zene csak is Liszt-féle játék által jut érvényre; R. zenéje amúgy X. úr módján játszva, üres hanghalmaz; zaj de nem zene. — Próbálja, merüljön el a R. féle zenébe, talán fokozódik a játékában az a Liszt irány. — Látom, jó úton halad! Kitűzött célját csak is ez úton fogja elérhetni. — Még sok a tenni való, sok a kutatni való; de bizom M.-om erejében, akaratóban és kitartásában! Amen! —“

Egy másik levelében a többek között a következőket írja: „ . . . Nem tudtam, miért oly rokonszenves nekem Reger M. zenéje; de mióta kótából tanulmányozom műveit, megtaláltam az okát.

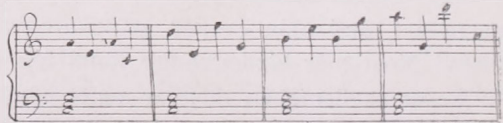
Elmondom tehát mi vonz engem R. zenéjéhez!

A sok zseniális részlet mellett, kiválóan két dolog teszi nekem kedvessé ezt a zenét. Az egyik az, hogy a *forma* szabályos, a jegecesedés törvényeinek megfelelő. — Ki nem állhatom a formátlan zenét, amelyet mostanában lehet néha hallani. A másik, az u. n. *feloldások sajátossága*.

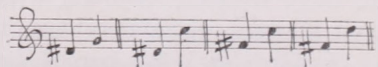
Körülbelül 50 évvel ezelőtt feltűnt nekem, hogy Mozart óta akárhányszor akadunk ily dalmenetre: (1) és dacára, hogy szabály ellen vét, még is szépnek találjuk. Használják is a zeneszerzők, sőt ma már alaposan elkoptatták az ily dalmenetet. Pedig hibás a feloldása, mert tulajdonkép így kellene lennie: (2)

Sokszor törtem szegény fejemet, hogy nyitjára jöjjenek e dolognak. Próbáltam mindenféleképpen a régi harmóniai rendszer szerint, de egyik kísérlet sem elégitett ki. Így próbáltam ezt az elvet több hangzatonál érvényesíteni, ami sikerült is. Így pl. ezek:

Ezek mind jók, de soká nem értettem, miért jó és miért helyes? Végre rájöttem arra is, hogy lehet még ilyeneket is alkalmazni pl. *C* dur-hangzatra így:

Ekkor vettem észre, hogy nem az akkordok zöngéi ezek a mellékhangok, hanem lassú menetű előkék (Vorschlag, Vorhalt) és hogy az u. n. uralgó négyes hangzatok is csak előkéből állanak — úgy, hogy tulajdonkép nincsenek négyes vagy ötös hangzatok, hanem csak is hármas hangzatok léteznek, körítve 1—2 előkével

Ezt a fölfedezésemet nem mertem közölni a „Zenészeti lapok“-ban; féltem, hogy kinevetnek. Kidolgoztam az egész rendszert és elküldtem egy német zenelapnak. De biz nem fogadták el; olyan megjegyzéssel küldték vissza, melyből tisztán érthettem, hogy ők azt valami „bolond gombának“ tartják. Nem szóltam erről senkinek többé. A dolgozat most is pihen a szekrényemben 1863 óta.

Most, hogy Reger apró műveit tanulmányozom, látom abból az elvből indul műveinek alkotásában, amely elvekből rendszerem összeállításánál én is kezdtem. Eszerint, csak azt mondhatom, hogy rokon szellemre akadtam Regerben, amennyiben ő amaz eszmény szerint alkotja zenéjét, amely eszmény bennem is élt valamikor. Innét származik az óriási lelkesedés, amelyet zeneműveinek élvezete bennem keltett. Szóval szellemileg rokonnak érzem magamat! Igaz megfordított viszonyban vagyok vele. A teoretikusok rendszerint száz évvel később veszik észre, mely elvek vezették a zeneszerzőt műveinek alkotásában. Néha még száz év múlva sem látják. Én meg szerencsétlenségemre fölláttattam egy olyan teóriát, amely szerint talán 20—30 évvel később Reger kezdett komponálni. — Ez nagy hiba volt! Nem is értette meg senki. Talán száz év múlva már tanítják ezeket az elveket a zeneiskolákban mint valami új vivmányt!

Nem szóltam erről senkinek, szégyeltem, hogy nem születtem 2030-ban. Hiszem akkorra már megfogják érteni M. . . . tomnak is csak azért említem, hogy megértse rendkívüli lelkesedésemet. Regerben látom azt az embert, aki nemcsak új zenét hanem új zeneteóriát is létre hoz.

Néhány hónap múlva ezeket írja: „ Az „Új hangzattan“-t szívesen átengedem lemásolás céljára, de aztán megint kérem azt vissza származtatni. Sőt ha mások is leírják (de nem az én füzetemből, mert így könnyen elvész; több értékes jegyzetem elveszett már ily módon) — annak csak örvendenék. Azelőtt kölcsön adtam olvasmányúl füzetemeit ennek is, meg annak is. Sok elfoglaltságom mellett aztán elfelejtettem, kinek adtam utoljára az illető iratokat; maga pedig a kölcsönző nem jelentkezett. Ez annyira bosszantott, hogy többé nem adtam ki a kezemből semmit, hanem ha valakinek ez vagy az megtetszett, megengedtem, hogy azt leírhasa — azelőtt ott a zenedében, most meg itt nálam. De a munkálatot nem engedtem, hogy haza vigye valaki. Csupán M. . . . ommal tettem kivételt e tekintetben, amennyiben az „Új hangzattan“-t engedtem, hogy haza vihesse. Azt is szívesen teszem, otthon leírhasa az egészet, de aztán kérem, hogy azonnal vissza hozza, mihelyt a lemásolást elvégezte.

Alább így fejezi be levelét: „ Reger annyira fölidézte már-már a feledékenységbe merült eszméimet, hogy újra föléledt bennem a vágy, eszményeimmel foglalkozni. Talán le sem írom az én „hangzattanomat“,

ha maga el nem játsza nekem azokat az apróságokat és nem hozza el nekem a műveket. (Utóbb eljátszottam Reger, Bach témájára írott változatait és a fisz moll zongora és hegedű szonátát, megmutattam a „Sinfoniettát“ is.) — Annyiféle volna még a leírni valóm, hogy dolgom volna legalább öt évre való. Továbbá: „ . . . Dr. M. G. az ő könyvében jól tapogat, de csak a kezdetnek elején van és sajnálom, hogy a régi hangzattan lenyűgözi és nem tud tőle szabadulni. Pedig csak az „Új hangzattan“ alapján fejlődhet ki a magyar műzene. Szt. Reger segíts nekünk! —

Reményem R. művei idővel helyes útra terelik a fiatal magyar zenészeket. R. ezen műveiben miket eddig láttam, nem találtam semmi olyast, ami az én „Új hangzattanom“-mal ellenkezne. Hogy a régi hangzattannal összeütközésbe jön, azon nem csodálkozom, mert ez a „régí“ már régen elavult és csak a copfos tanár urak tartják mesterséges életben, de mihelyt az ifjú zenész az iskolából kikerül, ösztönszerűleg elhagyja az iskolai bálvány imádást. Ha pedig az iskolán túl is ragaszkodik a régi rendszerhez, abból az ifjúból nem is lesz soha zeneszerző. Legfőlebb krikikussá vagy zene elméleti tanárrá vedlik át, mert e két szakmához szükséges, hogy a régi rendszerhez hűségesen ragaszkodják.

Ismétlődő hűdései mindinkább székhez kötötték. Járása, beszéde rohamosan rosszabbodott. Állandóan íróasztalához volt kötve. Az volt birodalma, segítő társa. Fáradhatatlanul dolgozott, tanított, levelezett. Tanítványai úgy a közelből mint távolból hűségesen felkeresték. Rengeteg levelezése volt, mert régi szokásaként mindenkinek azonnal válaszolt. Szelleme friss és mindvégig tevékeny maradt! Minden iránt érdeklődő és szomjúzó természete szükségét érezte, hogy gondolatának kifejezést adjon. Egyszer ezeket írja: „ . . . Így csevegni jól esik. Hisz beszélni úgy sem tudok; tehát írásban közlöm eszméimet és ily módon szabadulok a bennem felhalmozódó gondolatoktól“. Máskor „ . . . Megbocsájt, hogy kedves tanulmányaitól annyi időt elrabolok ezzel a levéllel; de másnak nem írhatom, mert más meg se érti az ily fajta „fantáziákat“. Reményem nem neheztel e terjengős áradozásomért, amelyet maga magának köszönhet, amennyiben saját levele támasztotta föl bennem mind ezeket az ábrándokat.“

Sohasem zugolódott. Panasz nélkül türe sorsát, szenvedéseit. 1905-ben írja: „ . . . Meg vagyok a szokott módon úgy ahogy. Néhány nap múlva 7 éve, hogy itthon remetéskedem. Hát megszoktam! Most nagy dolgon töröm eszemet!“

Sajnos e helyt már nem beszélhetek Megyerinek nagyfontosságú „hangképzés“-éről és a „magasabb képzés az énekben“ című feljegyzéseiről. Ennek a „hangképzés“-nek óriási hordképességét csak a legutolsó évtizedben kezdték egyes szaktekintélyek felismerni és méltányolni. —

Legutolsó sorait 1910-ben vettem: „80 éves vagyok“, annyi volt. Önfeláldozó, hűséges felesége egy év előtt halt meg. Azóta a teljesen megtört aggastyánt fájdalom már nem láthattam.

Az „Új hangzattan“-t a következő szavakkal vezeti be: „E kézirat átadandó a nemzeti muzeumnak! Hadd lásza az utókor, miként gondolkodott e tárgyról már ez időben egy magyar ember!“ — Majd alább: „... írta 1863-ban németül és magyarul kidolgozta 1906-ban T. M. számára.“

Ereklyeként őrzöm elhunyt mesterem és jó öreg barátom iratát. Vajjon meddig késik e műben felsorolt eszmék és elvek általános elismerésének ideje?! —

A tánc pszichológiája.

Írta: Lavotta Rudolf.

(I. Tánc és zene. — II. Társas táncok. — III. Tánc és stílus. — IV. Tánc és erotika. V. Tánc és mimika. — VI. Tánc és modernizmus.)

I. Tánc és zene.

Az ember kedélyállapota, öröme, bánata és életnyilvánulásainak minden mozzanata — ősidők óta — ritmusban nyilatkozik meg. A ritmus éppolyan mozgás, mint maga az életerő, lüktető elevenségével s változatos hangulatképeivel. Az emberi vizsgálódás tárgya kezdettől fogva elsősorban önmaga volt s ha jólétnek, gondtalanságnak örvendett, mozgásaiban is élénkebb ritmusokat váltott ki. Az életkedv az idegrendszert fokozottan izgatja s a testet valami úton-módon külső megnyilvánulásra készíti. Ezek a mozgások egyelőre szertelen ritmusképletek. A felindult kedélyű ember ide-oda szaladgál, az ujjongó ugrádozik, a melankólikus nyugodt taglejtésekkel és lassu, kimért mozgásokkal nyilvánítja érzéseit. A tánc ritmikus mozgás.

Ha tehát a tánc ritmikus mozgás, miért épen a zene az egyedüli, melylyel ősidők óta összeforrott? Vagy másképen: miért a zene a legalkalmasabb megindítója a táncnak?

Mindenekelőtt tudnunk kell, hogy az újabb időkben a tánchoz nem feltétlenül szükséges a zene. A tánc szabályozott ritmus, mely önmagában is hat, önállóságában is *művészetet* képvisel. A művészet fogalmával együtt jár az önállóság. A zenével való társulás erős, bár nem nélkülözhetetlen kapcsolatot ad a társművészetek között. A zene ritmikai tulajdonságánál fogva legközelebb áll a tánchoz és a két testvérművészet rendkívül sok közös vonást rejt magában. A tánc története egyszersmind a zene története is.

A hallható (zenei) ritmusnak egyébként nagyobb a szuggesztív ereje, mint például a látható vagy más úton érzékelhető ritmusnak. A zenei ritmika és szerkezeti fölépítése továbbá időbeli tünemény, akárcsak a táncmozdulat, mely utóbbit idomitani s minden mozzanatán kísélni képes. A zene ritmusában van valami részegítő, a mi az élettevékenységet izgatja s mozgásokra kényszeríti. Ha a zene csupán forma s egyes periodusai szabályosan sorakoznak egymás után, a tánc is hasonló szabályszerűséggel idomul a kísérethez. A rokokó-táncok ütemei ezért oly kimérték és tagoltak. Lully, Rameau és a XVII. századbeli zeneszerzők tánczenéje hasonló elvek szerint épültek. A szabályszerűség túlhajtásából következnek a táncoknak bizonyos merevsége. A zenekíséret épílyen motívumai apró arabeszkék, pregnáns ritmusképletek, melyeket a korbéli zeneszerzők gondos formaérzékkel fűztek egybe.

Egyszerű tánchoz egyszerű zene kell, kifejezésteljesebb mimikai táncok zenéje kifejezőbb és magasabb művészi szempontok szerint képződik. Tudni kell azonban, hogy a táncos számára csupán a zene ritmusa lényeges és nem a dallam. Egyes népfajok primitív táncukat egyszerű kéztapsolásra vagy lábdobogásra járják. A legmodernebb táncművész is a zenei szünetek alatt mozdulataival hatást érhet el. Noha a zene hangjaiban rejlő szuggesztív erő fokozza a testi ritmusok kiváltását, végeredményében csak olyan szerepe van, mint a színésznek a dekoráció: hatásos tényező, de nem alkotó elem.

A ritmus ősidőktől fogva az embernek úgy lelki, mint fizikai szükséglete. Következőleg eltudunk képzelni táncokat, melyek a természetben előforduló bármely ritmustól kiválthatók, mert ritmusa mindennek van. Ritmust látunk az oszlopsorban, ritmusa van a vízcsobogásnak, képeknek, fényhatásoknak és egyéb természeti erőknél. A tánc maga a természeti ritmus.

II. Társastáncok.

A művészi fejlődés kezdetén az emberi gondolkodás és érzés közös forrásból fakadtak. Legjobban megfigyelhetjük ezt a körülményt a primitív népeknél, hol a táncot mint művészetet kezdettől fogva ápolják. Közös tradíciókból, mondákból, mithosokból nőnek ki bizonyos formák, melyeket az utókor lényegében átvesz és fejleszt, esetleg más művészeti motívumokat olvaszt magába.

Mindamellet, hogy a tánc önmagában is ható művészet, a többi művészetek között legkevésbé alkalmas önállóságra. Vajjon miért kénytelen más művészettel egybeolvadni?

Mondottuk, hogy a tánc kifejezett ritmus. Az emberi érzések mozgásokban nyilvánulnak. A beszéd ritmikusabb tagoltsága a dalban éri el tetőfokát. Míg ez a fiziológiai folyamat végbemegy, az egyes szavak hangsúlya feltétlenül testmozgásokat vált ki, melyeknek primitív formája tisztára mimikus. A munkásdaloknál például, az ily mozgások a munkával járó taglejtések képezik a táncleépéseket. A zene ritmusa lendületet ad a dalnak,

a dal ritmusa váltja ki a táncot. Sőt a tánc és zene egybeolvadását egységesebbé teszi, ha a táncos a szöveget is dalolja. A XV. századból való legrégebb táncdalok szövegesek voltak. A zenetörténet tanítja, hogy a hangszeres műformák legtökéletesebbje, a szonáta is a tánczenéből fejlődött. Az érzések ilyformán több oldalról nyerne indító erőt a tánchoz. A táncok már a kiinduló pontnál legváltozatosabb formákban jelentkeznek. Érdekes lélektani jelenség, hogy a primitív ember életének minden eseményét táncal szimbolizálja. Majdnem minden nép táncol örömeiben, de táncol bánatában is, (halotti táncok), évszakváltozáskor, áldozati, harci, vadászati és varázslatos alkalomkor, valamint egyéb rituális szokás szerint. Utazók írásai szerint az irókézelnél 32-féle táncforma divik. Így nagy tánc kultusz mellett a formák szabályozása, dogmák, konvenciók beillesztése nem maradhatott el. Egyes népfajoknál a hagyományos formák megőrzését nagyban elősegítették az egyes kasztok, melyek hivatva voltak az elődök nyomán megőrizni a táncokat.

A társastáncok — idetartoznak a mai néptáncok is — még a balletben sem tekinthetők műalkotásoknak. Lélektanilag a társastáncok jogosultsága addig áll fenn, míg a tömeg vagy bizonyos néptörzs szociális szervezetében az egyéniségnek nincs módjában különválni s attól függetleníteni magát. Ez állításunk helyességét legjobban illusztrálják a népszokások, mint a haláltánc, a fegyver-, áldozati táncok és a különféle elnevezésű táncfajták, melyek legjobban szimbolizálják a néplélek és tömeghatás megnyilatkozását. A modern táncművészetből a népies elemek lassankint kimaradnak és csupán dekoratív értelemben szolgálnak háttér gyanánt. Saharet vagy Otero nemzeti táncai annyiban nemzetiek, a mennyiben a zene ritmusa népies, ellenben a mozgások, a test plasztikája, a gesztusok újszerűsége az egyéniségnek, a műalkotónak kétségtelen bizonyítékai. A művészet ott kezdődik, a hol a *stilus* fogalma kezd kibontakozni és alakot ölteni.

III. Tánc és stilus.

A tánc kifejezője valami belső akaratnak, vagy helyesebben: kifejezője a lelki életnek és művészetté fejlődik, ha stilust képvisel. A tánc művészete tehát egyéni és abból az egyszerű lelkiállapotból indult ki, mikor az életkedv plasztikus testmozgásokban keresett kielégülést, mely viszont a belső életnek alkotási ösztönéből fakadt. Anyagát az élő emberi test szolgáltatja, mely vagy egészében, vagy részletesen — tehát csak a lábak, csak a karok vagy a törzs — szolgálnak a ritmusok kifejezésére. Ismételjük, hogy a zene csupán kísérője, társművészete a táncnak, de korántsem képezi a táncművészet lényegét. A tánc egyedüli éltető eleme a ritmus, mely bármilyen természeti erőből fakadhat.

Már az egyszerű járásban felleljük a ritmikus mozgásokat, melyeknél az izomerők csak annyira lépnek működésbe, a mennyire szükséges, hogy az ízületekben mozgó tagokat ingaszerű lengésekbe hozzák. A lelki funkciók nagyobb bonyolultságot mutatnak, mikor a mozgások ritmusa *ütemszerű* kezd lenni. Wundt szerint az emelt és nem emelt képzetek ilyen szabályos

egymásra következése megfelel a $\frac{2}{8}$ -os ütemek, mint a legegyszerűbb ütemnek. (Induló.) Valójában a páros ütemek a mozgások legprimitívebb mértéke. Ha kettőnél több mozgásperiodus kapcsolódik egybe, akkor közelünk a tánclépésekhez. Ha sok benyomást igyekszünk egy egységes idő-képzetbe összefoglalni, akkor a jelenség bonyolódottabbá válik, a tánclépéseknek is hasonló bonyolultsága érezhető. Innen van, hogy a táncok a páros és hármas ütemekben mozognak s oly komplikált ritmusok, mint $\frac{5}{4}$, $\frac{7}{8}$, $\frac{9}{16}$ stb. teljesen hiányzanak s csak a modern táncosok kezdik mozgásaikat az összetett ritmusképletekhez idomítani.

Az egyöntetű ritmusok betartása a lépéseknek is bizonyos egyformaságot kölcsönöznek s minthogy ezekhez való ragaszkodás a művészetet korlátok közé szorítja, az alkotó erőnek kevesebb, vagy alig jelentős szerepe jut. A művésziesség tehát a technika fejlesztésére irányul s végeredményében odafajul, hogy a táncművészet akrobatamutatványok nivóján túl nem emelkedik.

X A különféle táncformákat szóló- és társastáncokra szokás osztani. Lélektani szempontból a szólótáncokban az egyéniségnek nagyobb tere van a képességek kifejlesztésére, mint a társastáncokban. A tánc különben a legősibb művészet. A balletek körtáncai, valamint a népkörében divó nemzeti táncok maradványai az elmúlt idők kulturájának. Mert hiszen a tánc művésze — mint említettük — abból az egyszerű lelkiállapotból indult ki, mikor az életkedv testmozgásokban keresett kielégülést. A hogyan a gyermek táncol, úgy táncolnak a primitív népek. A belső élet valami úton-módon realizálódni törekszik. A külvilág jelenségei adják meg az ábrázoláshoz való témát. X

A tánc maga a természet, de művészet is. A művészet pedig stílus. A naturalizmustól hosszú az út az individualizmusig s e két véglet között különböző irányok felé törve halad a fejlődés processusa. A tömeghatás és a néplélek szimbolizmusát legjobban a fegyver-, templomi és hasonló elnevezésű táncokban észlelhetjük. A stílusok a fejlődés különböző fokán más-más irányzatnak hódolnak. Az elméletírók nagy része a táncot a testgyakorlással hozták kapcsolatba, mások etnológiai alapon vélik jogosultságát vitatni s a primitív táncokban látják ősförmáját. Akadnak írók, kik a történelmi fejlődésből állítják össze a haladási fokokat és megkülönböztetnek ókori, középkori (táncdalok), renaissance, barokk és rokokó táncokat. Mások viszont a technikára helyezik a fősúlyt, vagy a táncot a némajátékkal hozzák kapcsolatba. Ígyformán tömörültek együvé a különféle táncok, segítségül vették a társaművészeteket s a *balletnak*, mint műfajnak vetették meg alapját.

A ballet a társastáncok művésze és magában egyesíti a színpadi festészetet, mimikát és a hangszeres zenét. Ez a műfaj napjainkban kezd letűnni a színpadokról, de meg kell szűnnie azért is, mert nem képzelhető el olyan művészet, mely akrobata-produkciókban látja a legvégső ideált. A ballet belegabalyodott a szabályok, dogmák doktrinák és régi formulák tömkelegébe. Csakhogy a modern törekvések megborították a műfajmerek merevségét, ezáltal a tánc felszabadult a kötött formák alól és így a testmozgások is szabadabban, önkényesebben követhették a lelki élet művészi kitöréseit.

A modern tánc reformátorai rájöttek arra az igazságra, hogyha a tánc: művészet, akkor nem szegődhetik más művészet szolgálatába. Ebből a szempontból vizsgálva, a táncos a zene ritmusait nem öntheti gesztusaiba, mert az utánzás háttérbe szorítaná a teremtő fantáziát. A zene a táncművészetnek csak lendületet adhat, inspirálja, vagy szuggenciókat ébreszt, de sohasem működik alkotólag. Tehát nem azért művészet a tánc, mert a zene teszi azzá, hanem művészet, mert a táncos saját egyéniségét állítja elének, melyen keresztül a zene ritmusa csupán dekoratív szerepet tölt be. Körülbelül olyan a zene és a tánc egymáshoz való viszonya, mint a színésznek a kosztüm, vagy a festőnek a természet fényjátékai. Ez okoknál fogva mondtuk, hogy a tánc stílust képvisel.

IV. Tánc és erotika.

A tánc eredetét némelyek az erotikával hozzák kapcsolatba. Tény, hogy a tánc bizonyos érzések és lelki funkciók mozgásbeli művészte, melynek eredete azonban korántsem egyetlen egy érzés, tehát indító oka sem lehet kizárólag az erotika. A u. n. erotikus táncok csak módosulásai bizonyos formáknak, melyek speciell szexuális ingerek kiváltására szorítóznak.

Az élőtest ritmikus mozgása a nézőkőn a tetszés, vagy nem tetszés érzetét kelti, a mit esztetikailag *szép*-nek vagy *ruf*-nak szokás nevezni. A ritmikus mozgásbeli szépnek azonban kellékei vannak, melyeket három főelv szerint szokás megkülönböztetni: 1.) a mozgást végző test csak annyi erőmennyiséget fogyasszon, a mennyit túlzott megerőltetést nélkül elbir; — 2.) a mozgás ritmusa bizonyos összhangban álljon azzal a gyorsasággal, melyet a szemlélő gondolkodási képességével könnyen követhet; — 3.) a mozgások a várt esztetikai eredménynek megfeleljenek. Az oly táncok tehát, melyek a testi erőt fiziológiailag a legszélsőbb határig fokozzák, legfeljebb csodálkozást keltenek, de esztetikai szükségletet nem elégitenek ki.

A szóltáncok indító oka bizonyos esetekben az extázisban keresendő. Gondoljunk csupán a primitív népek vallásos szertartásaira. A fokozódott lelkiállapot mimikájából ritmusszerű mozgás lesz, melyet az illető táncos úgy alakít, amint testének alkalmazkodási képessége időmítani képes. Kezdetben persze ugrándozik, forog és a forgás következtében bódultan topog ide s tova. Ha a forgást megszokja és uralkodni tud magán, akkor a ritmikus mozgások is sokkal plasztikusabban tagozódnak és a tánc *jellegetessé* válik.

Az ily jellegzetes és félig extázisban üzött táncok oly népfajoknál találhatók, melyeknél a varázslók, kuruzslók vagy a vallásos szertartások papjai hivatásos (rituális) táncokat lejtének. A szibériai sámánok, az afrikai fétispapok, egynémely amerikai néptörzs, valamint a Csendes-óceán partvidékein élő népek vallásos táncai e nemben érdekes adatokat nyújthatnak. Az üvöltő dervisek táncai hasznlóan idesorozhatók. Ez utóbbiaknál a táncok eredete vallásos extázis, de a táncosra nézve a fizikai elernyedés bizonyos érzéki élvezetet nyújt az illetőnek.

Az érzéki ingerek följuyjtáságon egyé tényezők is közreműködhetnek. Egyes indiántörzsek hadi táncainál testüket befestik, fegyvereiket csatogtatják, vagy éjjel táncolnak fáklyafény mellett és szenvedelmükben az égő tűzbe tűzbe rohannak. Az extázisban kultivált táncok a művésztől igen messze állanak és épolyan testmozgások, mint a járás vagy a szaladás; azonban e mozgások szabályozása és titmusba illesztése kétségkívül elárulják a tánc jelentését.

V. Tánc és mimika.

A primitív emberek mozgásai inkább mimikai mint táncmozgások. Ha e mozgások stílizálódnak, akkor a ritmus önkénytelenül szabályozódik, formát kap és apró részeiben logikusan kapcsolódik egybe. Egyes népeknél magasabb kulturára enged következtetni az a jelenség, hogy az életnyilvánulásokat stílizálják, ritmizálják s körülbelül ugyanazon a lélektani folyamaton esnek át, mint a költő, mikor meseszövegét végzi. A mese: szimbolum. A táncmozgások szimbolumai a való életnek Művészté akkor válik, ha a mozgásokat esztetikai érzések sugallják, azokat rendszerbe foglalják s idealizált cselekvényben érzékitik meg. Ebből következik, hogy előbb volt a mimika, melytől csak egy lépés a tánc.

A szimbolizált mozgásoknak anyagát természetszerűleg a régi népeknél a mitológia nyújtotta, más népeknél, hol a mitikus világfelfogás a lelki életből hiányzik, ott a világi élet eseményeit és a környezetét vonták körükbe.

Az ember életében előforduló jelenségek régtől fogva szorosan befolyásolták a mimikus táncokat. A sokféle jelenség sok táncost követel s ezért a mimikus táncok rendszerint társastáncokból állanak. E külsőségeknél sokkal fontosabbak a mimikus táncok belső feltételei, melyek a megindulás pillanatában s hatásaiban mutatkoznak. A külvilágban történő élet, melyet a táncos utánoz, lelki életében hasonló emóciókat kelt, vagyis *átéli* az eseményeket. Ebben az *együttérzésben* vagyis *átélésben* gyökerezik a mimikus tánc pszichológiája. Míg az extatikus táncok természetes ritmikus mozgások, melyeket önkénytelenül hajt tevékenységre valami belső ösztön, addig a mimikus táncok ritmikája tökéletesebb és művészi formában érvényesülnek.

A mimikus táncok kezdettől fogva közérzésből fakadnak, tehát a reprodukciót is az emberi étellel vonatkozásban álló események képezik. Ilyenek a harci játékok, vadásztáncok és némely néptörzsnél divó tánc-szokások, melyekkel az ifjak fanosodását ünneplik meg. („Männerweihe“.)

A mimikus táncokkal együtt jár az előadó táncosnak az a szokása, hogy ruházatát telerakja tollakkal, zörgő csecsebecsével vagy álarcot húz fejére. Az álarcok a lelki dispoziciók minden árnyalatát visszatükrözik. Látunk rettenetes, nevető groteszk figurákat és a maskarák pszichológiai jelentősége sokkal mélyebb, semhogy ne vennők észre mögötte a lelki életnek egy-egy momentumát. Az álarc viselete összefügg az utánzással. Mikor a táncos

alakot, állatot, szóval környezetéből valamit utánoz, akkor ezzel a jelenséggel lelki életében önmagát azonosítja.

A természeti ember szereti felruházni önmagát képzeletében élő alakokkal. Jellemző, hogy a félelmes álarcot olykor istenségnek tekinti s vallásos ünnepélyeknél hódolattal illeti. Leggyakoribb az állatálarcok, de vannak fantasztikus torzarcok sőt a természeti tüneményekre is kitalálnak valami alakot. A holdat, napot, csillagokat, azután az esőt, felhőket stb. hasonló figurákkal ábrázolják. A sámánok ilyeneket hallucinált állapotban készítenek. Az állatmaszkok az ó-görög komédiákban igen gyakoriak voltak s eredetük a régi keleti népeknél divó szokásokra vezethetők vissza.

Kulturális népeknél a tánc és némajáték között igen bajos határvonalat vonni. Értjük azokat a népeket, melyek egy fokkal műveltebek az ősfajoknál. A két művészet ezeknél mindig együtt fordul elő, a legtöbb esetben valami eseményt reprodukál. Az eseményeket nem szavakkal, hanem gesztusokkal fejezik ki, melyek alkalmasabbak a tökéletlen és még nem eléggé kialakult nyelvnél. Az ily némajáték — illetve tánc — semmi egyéb, mint *dráma* (!), melybe organikusan kapcsolódik a zene, sőt egyik a másiktól el sem választható.

Merészen hangzik, de a pszichológiai vizsgálat odavezetett, hogy a zenedráma eredete a vad népek pantomimikus táncaiban keresendő. Wallaschek*) határozatlanul állítja, hogy a drámai zene — vagy ha úgy tetszik: zenedráma — nem több művészetnek egyesüléséből keletkezett, hanem önmagában való organikus egészet jelent és legprimitívebb alakja a némajáték. A műfajok vizsgálata is igazolja ez állítást. Mert nem előbb volt az éposz, azután a líra s később a dráma; ellenkezőleg, előbb volt a dráma, azután a líra és legutoljára az éposz. A primitív népeknél csak drámát találunk, magasabb kultúrfokon a lírát, de époszt sehol egyebütt. Az éposz fejlett nyelvet, gazdag szóbőséget, csiszolt grammatikát tételez fel. Wagner Richárd a zene ősfarmáját a tánczenére vezeti vissza és a nagy zeneklasszikusok (Mozart, Haydn, Beethoven) az abszolút zene legideálisabb műformájában, a szonátában és a szinfóniában jelentős szerepet juttattak a táncoknak. A menuet, rondó, scherzo és hasonló elnevezésű tételek idealizált táncformák.

Az emberekben rejlő teremtő ösztön egyelőre a környezetből szedi művészetéhez az anyagot. Minden, a mi él és mozog alkalmas tárgya az utánzásnak s ezért oly szokásos és gyakori az állatnémajáték. Egyes négertörzsnél a gorillavadászatot játsszák végig némajáték gyanánt. Mások különféle állatok hangjait utánazzák, mormolnak, nyávognak, füttyölnek stb. stb. s közben a játékot ritmikus dobogással és énekszóval, csörgökkel, dobokkal stb. kísérik. A dajakok (Borneo) háborús némajátékkal mulattatják egymást. Boyle**) olyan játékot látott, melyben események *jelenetезve* fordultak elő. A táncokat zene előzi meg, melyet szigorú tempóban játszottak, azután kezdődött a harc. A háboruban egyik harcos elesik és meghal. A győztt ünneplik, ki utóbb rájön, hogy jó barátját ölte meg. Siránkozik fölötté s gesztusaival illusztrálja, hogy milyen nagy fájdalom van. Egyszerre csak a halott föltámad s most valamennyien fanatikus táncba rognak.

*) Wallaschek, Anfänge d. Tonkunst. Lpz. 1933.

**) Boyle, Adventures among the Dyaks of Borneo. London, 1865.

A pápuák szeretik a madarakat némajátékaikban utánozni, de sok helyen járnak béka-, medve- s egyéb állattáncot.

A némajáték magasabb fokán a gesztusokhoz, a cselekvés és a zene együtteséhez a beszéd is járul. Ilyen beszédes pantomim a corroberrycs tánc. (Ausztrália.) A táncosok felcicomázva jelennek meg a porondon. Fekete bőrükre fehér sávokat húzgálnak. Táncukat éjnek idején, tüzfény mellett járják. A táncos azzal kezdi szereplését, hogy fájdalmas hangot hallat, mire a férfiak és nők ismétlik, majd váltakozva felelgetnek egymásnak. Előbb élesen intonál, de mindinkább elcsendesül, végül oly halkán zümmegi a hangot, hogy lehelletszerűvé lesz. Énekközben görbült háttal, lábával a taktust üti. Hirtelen élénkebb énekbe kezd, kirántja fegyverét és ritmikusan a földet rugdalja. Valamennyien fölugrálnak, táncukat gyorsítják s a végén féktelen tombolásba törnek ki. A corroberrycs táncosok az ily játékokból megelőzőleg próbát (!) tartanak, hogy minden taktus szerint menjen. Cook*) utazása alatt olyan játékot látott, melyet vigoperának nevezett el. Az első felvonás abból állott, hogy a táncost játéka végeztével elverték. Brasseur**) említi, hogy a régi Mexikóban és Guatemalában oly balleteket táncoltak, melyekben 400—2000 személy vett részt.

A görög tragédiák eredetileg állatnémajátékok voltak. (Tragos.) A kórustáncok modernebb balletben támadtak fel. Az ősidőkben dráma és zene együttjártak; példák sorával igazolhatnók, hogy a zenedráma régebben nem csupán a fantázia fölösleges terméke, hanem szociális tényező volt és állandóan összeforrott az ember életével és szükségleteivel.

VI. Tánc és modernizmus.

A modern tánc szubjektív érzésekkel áll kapcsolatban és a társas táncokat ma már úgy tekinthetjük, mint a múlt idők maradványát. A népies elemek a modern táncmozdulatokból lassankint kimaradnak és a cselekvő alanynak (táncosnak) csupán festői értelemben szolgálnak eszközül. A mozgások, a test plasztikája és a gesztusok azonban az egyéni felfogásnak kétségtelen bizonyítékai.

A modern táncosok minden lehető eszközt felhasználnak arra, hogy táncuk jellegét jobban kiemeljék jellegzetesebbé tegyék. Ily kellékek közül elsősorban a ruha (kosztüm) jön számításba. A meztelen test csupán az izomjátékot tárja elénk a maga nyersségében, de finomabb ez a játék, ha a ruhán keresztül sejteti az idomok mozgásait. A ruhán törnek meg a mozgások s nyerneik általa plasztikusabb vonalakat.

Bizonyos táncosok az egyes testrészeknek juttatnak domiráló szerepet, A sziami vagy japán táncosnők a kézmozdulatokra helyezik a fősúlyt, az arabok a törzsre (hastánc), az európai népek a lábra és fejmozgásokra. A meztelen test az ilyen testrészek plasztikáját nem emeli ki és sok esetben rontja az egységes esztetikai hatást. A régi görögöknél a meztelenség divott ugyan, de jellemző, hogy a táncosnők könnyű lepellel fődtek be magukat.

*) Cook, An Account of a Voyage round the World, 3 vols. London 1773—1781.

**) L. Wallascheknél 254. l.

A ruha hullámzása, a mi a mozgásokat követi, valami varázslatos bájt kölcsönöz az előadónak és a test felületének egyenlőtlenségét elsimítja.

A modern táncosnők ruháit művészek rajzolják és a ruhák a szószoros értelmében a tánc karakteréhez fűződnek. A ruhán levő fantasztikus gyöngyöcskét vagy ékszereket szintén nem kizárólag a női természettel járó ösztönből, hanem céltudatosan használják. A csillogás és az ékszerek csendése sajátos módon befolyásolja a nézőt és a szereplőt egyaránt. Itt szóba jöhet az erotika kérdése. Lehet, hogy ez a civilizálatlan népszokásoknak késői maradványa. (Gondoljunk csak az indiánok tollakkal és csörgőkkel díszített ruházatára.)

Miként a ruha, ékszer, sallang és egyéb cífraság, úgy a kifejezési hűség az arcjátékot vonja bele ábrázoló művészetébe, mely a modern táncművészetben igen fontos dolog. Más a test vonala, ha a táncosnő hátracsapja a fejét és másképp hat egy mozdulat, ha az arc el van fődve.

Mint fentebb említettük, egyes teoretikusok a táncművészetet a testgyakorlással hozzák kapcsolatba. A lábteknika fejlődésével szükségessé vált oly alkalmas öltözék, melyet a túllszoknyában véltek feltalálni. Tényleg a lábak szabadon működtek s működésüket semmiféle zavarhatta. Am modern szemekkel nézve ez az elavult viselet komikusnak és természetellenesnek látszik. A mai táncművészet drámai jelenetekre épül s a spiccelés, pironettek s egyéb tornagyakorlat sehogysem illeik a cselekmény folyásába.

Azt is mondtuk, hogy akadtak elméletirők, kik az ó-görög tradíciókat veszik mintaképül. Jelszavuk volt: vissza a természethez! Csakhogy az egyéni tánc művészete: az egyéniség stílusa. Duncan görög tánci stílust képviselnek. Lehet, hogy a régi görögök talán nem így táncoltak. Erről nem maradtak irások. Kétségtelen azonban, hogy Duncan mozgásaiban stílus van, melyel a régi ballet lábművészetét elhomályosította.

Duncan óta tudják, hogy az egész test minden részének harmóniában kell lenni egymással. A gesztus, az állás épolyan kifejező lehet, mint a mozgás. A ókorbeli korszók, vázák, szobrok táncállásai adták meg a vezérfonalat a klasszikus reprodukciókhoz. Az nem épen nem bizonyos, hogy az archeologus Duncan táncában felismeri az antik formákat. Ez mellékes. Duncan egyéniségével a görög világba vezet és impressziókat ébreszt. Ha sikerül, célját elérnie. Így kell felfogni táncát akkor is, mikor Chopint, Beethovent vagy a múzenének más képviselőjét improvizálja. Az ó táncának ritmusa az ó-görög ritmus: kimért lépések, úgyszólván akadémikus formák szigorú betartása.

Duncan stílusából nőtt ki Madeleine álomtáncosnő ujitása, ki hipnotikus álomban táncolt. Lehet, hogy a primitivéknél szokásos extatikus táncok is inspirálhatták. Míg Duncan a legremesebb plasztika, addig ennél az érzések kifejezése a főszempont, melyet a zene ritmusa vált ki. Az érzések kifejezése tehát az arcjátékra terelődik, melyet Duncan szándékosan mellőzött. Duncan-nél a tánc: elmélet, Madeleine-nél mimika.

A modern táncosnők a társművészetekből szedik össze az anyagot. Náluk az eszköz ép olyan lényeges, mint maga a tánc. Ruth st. Denis a ritmust, a Wiesenthal lányok a természetet képviselik. Rita Sabetto a kosztümöt és a dekorációt vonja maga köré. Így születik meg az a hangulat,

melyet a táncosnő mozgásaival még jobban fokoz. Az eszköz céllá vált. Minden mozdulat összevág a dekorációval. Sachetto táncol a kép kedvéért, vagy mozdulatlanul ül egy helyben, mikor „pagodatánc” néven csupán kezeit emelgeti. Jár három — vagy cigánytáncot, Händel Sarabandájához loknis parókat húz a fejére, Strauss tavaszi keringőjét koszos fejjel, lányos pajkossággal lejt. Ő mindent táncol. Menuetet, néptáncokat, hindut, európai. Más táncnál a tánc ritmikus mozgás, nála mimika, kosztüm és színpadi hatás.

Különös Ruth st. Denis tánca. Más táncosnő természetesen akar lenni, ő ép az ellenkezője. Művészetében csak formát akar. Táncainak címe is furcsa; az egyiknek például ez: „Kobra.” Ezzel a táncal a kigyó hajlékonyságát mutatja be. Kezeit szeméi elé tartja s két brilláns gyűrűragyog: a kigyó szeméi. Újjait pirosra festi: a kigyó nyelve. És járja a hinduk vallásos táncát. Szerinte a tánc: stilizálás, tárgyat ezért veszi az indus misztériumokból, mert ezeknél a tánc olykor a vallásos szertartásokhoz tartozik.

Amit ez irányzatok felmutatnak, ahány művésznő, annyi stílus. Valamennyien a történetet keresik s többé-kevésbé valamennyi eltér tőle. A Wiesenthal-lányokat megihlette — a szél. Az ő táncukhoz nem kell dekoráció, csak könnyű ruha. Náluk a tánc: természet. Amit produkálnak, az egyéniségüknek tökéletesen megfelel. A keringő, melyet végig táncolnak, egészen más, mint a konvencionális tánc lépések. Az ujszerűség és a stílus nem is a lépésektől függ. Ujszerű minden, ami a konvenciókkal ellenkezésben áll. A Wiesenthalok kiragadták a konvenciókból a lényegét, melyet saját énjükön át szűrtek és formáltak ritmusokba.

A táncművészet azon az úton halad, mely az egyéniség érvényesítését tekinti végső cél gyanánt. Duncantól a Wiesenthal-lányokig nem hosszú az út, de mégis eléggé gazdag irányokban. Amit az irányzatoktól nélkülöztünk, megkapjuk az orosz balletben. Az oroszoknál a tánc nem csupán művészet, hanem technika, tudás, piktúra és fajiság. Jogosultságáról sokat lehetne vitatkozni, ez azonban már nem tartozik lélektani vizsgálódásaink körébe.

A Parsifal-kérdés.

Alig öt hónap választ el bennünket Wagner Richard halálának 30-ik évfordulójától, amidőn a bayreuthi Mester összes művei szabadok lesznek. A közvéleményt egyre jobban foglalkoztatja a kérdés: *Mi lesz a Parsifallal?* Kitérő reklám ez a Parsifalnak, amely ha felszabadul — fölüeny diadallal járja majd be a világot.

Érdekesek a tervezgetések és az ezekkel szembehelyezkedő polemiák, amelyek állandóan felszínen tartják a Parsifal-kérdést. A közvélemény két

táborra oszlik: egyik fél Bayreuth számára akarja monopolizálni, a másik- és pedig a nagyobbik fele közkinccsé akarja tenni a Parsifalt.

Mai stadiumában így fest az agyonvitatott Parsifal-ügy:

Anglia. A Parsifal felszabadulása az angol közönség és színházi emberek körében élénk érdeklődést kelt. Már megkezdődött a kísérletezés abban az irányban, hogy a Parsifal-t Londonban előadassák. Legvalószínűbb, hogy az angol bemutatóelőadás a Covent Gardenben lesz. A bemutatást nagyon megkönnyíti, hogy a Parsifal már le van fordítva angolra.

Mivel Angliában Wagnernek nagyon sok tisztelője van, itt is akadnak, akik teljes erejükből tiltakoznak, hogy a művet Bayreuthon kívül profanizálják. A Wagner tisztelők ezen aggodalmát úgy iparkodnak szétozlatni, hogy egy bizottság alakult, amely arról fog gondoskodni, hogy az előadás minden tekintetben megfeleljen a tradíciónak s annak a szellemnek, amelyet a mű megkíván. Arról is szó van különben, hogy német művészeket, sőt német karmestert szerződtek ehez a darabhoz. A bemutatót 1914-re tervezik.

Oroszország. Az orosz cenzurán múlt, hogy egy oroszországi színház egész Európát meg nem előzte a Parsifal előadásával. A rigai városi színház ugyanis még a most meginduló évadban elő akarta adni Wagner Richárdnak sorrend szerint utolsó művét, amit az Oroszországgal való szerződésnek rendezetlen állapota, ügylátszik, lehetővé tenne. De vétót mondott a tervre a pétervári cenzura, természetesen a vallási kegyelet nevében. Így azután könnyen meglehet, hogy az elsőre pályázó Oroszország az utolsó lesz a Parsifal-előadó nemzetek sorában.

Belgium. A brüsszeli La Mornade színházban már nagyban készülnek a Parsifalra, mely a Wagner halálát követő napon fog bemutatóra kerülni. Ez lesz az opera első francia előadása. **Franciaország.** Messenger és Broussan, a párisi nagy opera igazgatói elhatározták, hogy Wagner Parsifalját 1914 januárjában francia nyelvű előadásban bemutatják a párisiaknak.

Németország. Erős mozgalom indult meg egy olyan törvény érdekében, amely szerint az 1913-ban felszabadulandó Parsifal továbbra is Bayreuth kizárólagos joga maradjon. Több előkelő művész. zenebarát és intendáns olyan nyilatkozatot tett,

Művész címtár

Egyszeri beiktatás 1 korona. Egész évre a „Zené”-vel együtt 10 korona.

G. Tessényi Margit zongoraművész-nő Budapest, I., Mészöly-u. 4. I.

Stoll Gizella, Budapest, VIII. ker., Népszínház-utca 12.

M. Makray Erzsi, operaénekesnő, Rákosszentmihály.

Szigeti József hegedűművész Lyn-court, Surbiton England.

Casals Pablo, gordonkaművész. Kizárólagos képviselője: Harmonia r.-t. Budapest, IV., Váci-utca 20. sz.

Beschofsky Sándor, zongoraművész okl. zene tanár és zeneszerző Budapest, V., Alkotmány-u. 15., I.

b. Forster Stefánia, okl. zongoraművész-nő és tanárnő VIII., Rákóczi-út 11. Lift. Fogad d. e. 9—12-ig.

Merli Quirino lovag, ének-mester Budapest, VI., Teréz-körút 10.

Weltmann Ferenc és **Rózsa** hegedűművész Budapest, VI., Szív-utca 16.

Fligl József zeneiró, zongoraművész, Budapest, VI., Izabella-u. 45.

Zalánfi Aladár, Budapest, VII., Rákóczi-út 32. II. 10.

Zeneelmélet: Koessler módszerével.

Orgona: }
Karének: } Straube „

Harmónium: Karg-Elert „

ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR.

E cím alatt új vállalat indult meg
lapunk kiadásában.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR időhöz nem kötött, 20–120 filléres kis füzetekben jelenik meg s felöleli a zenetudományok mindazon ágát (akusztika, esztétika, pedagógia, szociológia, történet stb.), amely a zenei műveltség megszerzéséhez nélkülhatlanul szükséges.

E füzetek olcsóságuknál fogva mindenki számára könnyen hozzáférhetők s miután főleg oly közleményeket tartalmaznak, melyek a magyar zeneirodalomban egyáltalán nem, vagy csak apró szórványokban fordulnak elő, mint lezagnótló művek, a zenei értelmiség pártfogására számítanak.

Eddig megjelent füzetek:

1. Palestrina. Wajdits Károly 30 fill.
2. A koncertforma. Geszler Ödön . . . 40 "
3. Beethoven zongoraszonátái esztétikai megvilágításban. Zágon Vilmos 90 "
4. A programzenéről. Lavotta Rudolf 30 "
5. Beethoven kilenc szonátiája. Perényi Géza.

5a	"	első	"	"	"
5b	"	második	"	"	"
5c	"	harmadik	"	"	"
5d	"	negyedik	"	"	"
5e	"	ötödik	"	"	"
5f	"	hatodik	"	"	"
5g	"	hetedik	"	"	"
5h	"	nyolcadik	"	"	"
5i	"	kilencedik	"	"	"
6. Liszt szinfonikus költeményei. Geszler Ödön
7. Általános zenetörténet. Lavotta Rudolf 150 f.
8. Rousseau. Kereszty István
9. A kínai zenéről. Sereghy Elemér.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR füzetei kiadóhivatalunknál, továbbá minden fővárosi és vidéki könyv- és zeneműkereskedőnél kapható.

amelyek szerint a Parsifalt ezentúl is csak Bayreuthban szabad színrehozni, de — nem sikerült!

Ausztria. Gregor igazgató érdekesen nyilatkozott a Parsifalról. Nézete szerint — úgymond — a Parsifal nem számítható a nagy vonzerejű operák közé. Áhítatos hangulat szükséges az élvezéséhez, no és válogatott közönség. A kiállítása nagy áldozatokba kerül, a betanulása óriási munkába s ez mind nem fizetődik ki. A miből, úgy tetszik, bátran következtethetni arra, hogy Gregor igazgató nem igen hajlandó Bécsben előadatni a Parsifalt.

Magyarország. A budapesti királyi operaház már minden előkészület megtett arra, hogy a Parsifalt a jövő szezomban bemutassa. Magyar törvény szerint január 1-én szűnik meg Bayreuth kizárólagos joga a Parsifal előadásait illetőleg. A budapesti operaházban 1913. február 13-án lesz a bemutató.

Florestan.

Mihálovich Ödön — hetven éves.

A magyar művészet egy kimagasló alakja Mihálovich Ödön e hó 13-án ünnepelte születésének 70-ik évfordulóját. Kedves kötelességet teljesítünk, amidőn mi is az üdvözlők sorába állunk és megemlékezünk az ősz mester érdemeiről, művészetéről és a magyar zene terén gyakorolt munkásságáról. Mihálovich Ödön (szül. 1842. szeptember 13-án Szlavóniában) különösen Liszt és Wagner művészetének hatása altt fejlődött nagygyá. Működése a magyar opera történelmében határozott haladást jelent. „Hagbar és Signe“ és „Eliána“ című operái után „Toldi szerelmével“ ajándékozta meg az operairodalmat. Mesteri módon egyesítette e drámai erővel megírt munkájában Wagner stylusát, a magyar zenének jellemző sajátágaival. Sikereiben gazdag zeneszerzői működése

mellett egy negyed századon át mint az Orsz. M. K. Zeneakadémia igazgatója modern szellemben irányította zenénket. Bár maga távol áll a legujabb zenei irányzatoktól, soha új eszme, vagy intézmény megvalósításának útját nem állotta, sőt ellenkezőleg a haladásnak határozott barátja, még ma is. Mint zeneköltőt hazánk első zeneintézeteinek kiváló igazgatóját örömmel üdvözljük ez alkalommal. *K. I.*

Farkas Ödön †
1851—1912.

Nagy veszteség érte a magyar muzsikát, amikor *Farkas Ödön*, a kolozsvári zene-konzervatorium igazgatója és ismert zeneszerző örökre eltávozott az élők sorából. Egy zeneileg alaposan képzett muzsikussal, egy finom jelkű poétával kevesebb van. Mint *Volkman* tanítványa sok tudással fogott a komponáláshoz. A magyar zeneirodalmat zenekari művekkel, kvartettekkel, dalokkal és operákkal gazdagította. Első szinpadai sikerét a „*Bajadér*“ című egyfelvonásos operájának köszönheti. A „*Vezeklők*“ „*Balassa Bálint*“ és „*Tetemrehívás*“ egymásután kerültek színre. Különösen utolsó operája érdemel külön említést egészséges, zamatos magyarságáért. Egy évtized óta majdnem kizárólag énektanítással foglalkozott. Hogy milyen eredménnyel, elég, ha iskolájának két növendékét, *Sándor Erzsit* és *Székelyhídi Ferencet* említjük. Mint a kolozsvári konzervatorium igazgatója közel harminc évig vezette e kulturváros zenei életét.

K. I.

Zeneiskolai szemle.

Fodor Ernő zeneiskolájának évkönyve a IX. évfolyamról 158 oldalra terjedő vasos kötet. Bevezetőül *dr. Kasics Ozmán* titkár *Kelen Ida* országos híró zongoraművésznőről, az intézet volt kitünő tanárnőjéről írt kegyeletteljes megemlékezést. A zeneiskolában 44 tanár 901 növendéket

XIX. évfolyam.

Telefon 63—45.

BEIRATÁSOK:
naponta 9—6-ig.

Somogyi Mór

tanár, zongoraművész

államilag képesített diplomált zenetanár
igazgatósága alatt álló

Zene-Conservatorium

akadémiai előkészítő tanfolyam.

MESTERISKOLA.

BUDAPEST

VII. Erzsébet-körút 44

Kiképez a zene minden ágában (zongora, hegedű, ének, gordonka stb.)
Kezdők és haladók részére a legmagasabb művészi kiképzés.

22. ELSŐRENDŰ TANERŐ.

Államilag diplomált tanárok.
BIZONYÍTVÁNY. — OKLEVÉL.

Növendékeink kívánatra az
ORSZ. M. KIR. ZENEAKADÉMIA
évvizsgát tehetnek.

KÉRJEN PROSPEKTUST. !

WOREL ALAJOS

BUDAPEST

IX. ker. Ferenc-körút 18.

zongorát és pianinót

a legjutányosabban ad el, ugyszintén
becserél és olcsón kikölcsonöz.

Szakszerű javítás!

Hangolás:

HEGEDŰ

készítési műterme =
IV., Kossuth Lajos-u. 11.
világhírű hegedűmű-
vészek saját készítette új hegedűim
felett így nyilatkoztak: Az Ön által
készített új hegedű bármely régi mes-
ter által készített hegedűvel versenyre
kelhetnek, műtermünkben megtekinthe-
tők. Finom régi és új összes vonós
hangszerek és azok alkatrészei állan-
dóan raktáron. Művésziesen javítunk.

Régi hegedűt veszünk és
cserélünk, kedvező rész-
letfizetésre szállítunk

Árjegyzék ingyen.

Komáromi

és Tóth

műhegedű-készítők.

tanított. Évközben 2 házi-, 4 nyilvános, és 1 zenekari hangversenyt rendeztek, melyek mindegyike a kiváló intézet művészi szellemének és kitünő pedagógiai vezetésének voltak fényes bizonyítékai. Az évkönyvben a tanárok nyilvános működéséről, az oklevelet nyert és kitüntetett növendékekről a zeneakadémiába felvett növendékekről, a középiskolai énektanítói tanfolyamra előkészítő kurzusról, a tanári nyugdíjpótló- és segélyegyletről stb. van egy-egy fejezet.

A Marosvásárhelyi városi zeneiskola V. évfolyamának értesítője Metz Albert igazgató szerkesztésében jelent meg. Vezérhelyen dr. Antalffy Endrének „Erkel Ferenc”-ről mondott Emlékbeszéde van közölve. A „Visszapillantás”-ból tudjuk meg, hogy a növendékek száma 331 volt az elmúlt tanévben, akik 8 tanártól nyertek zeneoktatást. Az intézet 3 növendék- és 2 filharmoniai hangversenyt is rendezett, az első Erkel emlékének volt szentelve. A filharmonikus zenekarban az 51. gyalogezred zenekarán kívül 37 közreműködő is szerepel.

Somogyi Mór XIX. évfolyamában lévő zenekonzervatóriuma tavalyi évkönyve nem közli a növendékek számát. Az intézetben 17 zenetanár működött. 11 nyilvános hangversenyen számoltak be a tanítás eredményéről.

Stojanovits Jenőné zenekonzervatóriumának (Rákosliget) II. évfolyamáról kiadott évkönyve szerint a lefolyt tanévben 4 tanár 61 növendéket tanított, akik 3 sikertelen hangversenyen mutatták be készségüket. Rákosligetnek ezen egyetlen zeneiskolájában a zongora, hegedű, ének- és a zeneelméleti tanszakokat látogatták.

A Kaposvári zeneiskola IV. évfolyamának értesítőjét Gyenes Izsó igazgató szerkesztette. Az első fejezet Paganini-ról mond el érdekes epizódokat. A „Visszapillantás” szerint 88 növendék iratkozott be 7 tanárhoz, zongora-, hegedű-, elmélet- és összhangzattanra. 6 növendékhangversenyt is rendeztek.

A Nyiregyházi zenede, mely a Füredi testvérek vezetése alatt áll, most adta ki a Dr. Füredi Lajos fitkár által szerkesztett évkönyvet az utolsó 3 évről. Bevezetésében az intézet 5 évi fennállásáról ír „Öt év“ c. alatt. Azután a zenedei tanításról mond egyet-mást „A szülők és nagyközönséghez“, majd Schumann 55 pontból álló zenei házi-szabályait közli világos fordításban. A növendékek létszámáról, tanári karról semmi adat sincs.

Kuliffay Izabella zeneiskolája X. év-folyamát 29 növendék látogatta, akik a zongorán kívül zeneelméleti és történeti oktatásban is részesültek.

Uj Zeneművek.

Ifj. Buchner Antal és Luspay Kálmán: Lorettoi litániák. Az F-dur és g-moll litánia-dallamok 5—5-féle átírata orgonakisérettel és 20 preludiummal. Ára 1 korona. Kapható ifj. Buchner Antalnál, Esztergomban.

Az egyházzenei irodalom ismét gazdagabb lett egy kis füzettel, amely az eddig dilettánsan kezelt litánia dallamokat végre helyesen és stilszerűen harmonizálva adja közre. Orgonistáknak nélkülözhetetlen!

Az Apolló zeneműfolyóirat, magyar férfikarok anthológiai gyűjteményének július havi száma következő gazdag tartalommal jelent meg: 508. sz. kar. Sibelius: „Wenematha,“ 509. sz. Várföldi: „Honvágy,“ 510. sz. Brahms ismert „Bölcsődal“-a, 511. sz. Stoiher: „Esti dal,“ 512. sz. dr. Horváth Akos: „Álmodtam szépet, gyönyörűt,“ 513. sz. Sommer: „A vándor diák,“ Silcher: „Jó éjt.“ Ezek közül dr. Horváth Ákos műve gazdag invenciójával (az első ütem Bartók I. *Portrait*-jának első ütemével csaknem egyenlő, mégis Horváthnál más a harmóniai értelme), jól hangzásával tűnik ki.

Ungarische Lieder in deutschen Worten. Auf Anregung mehrerer deutscher Musikverleger veranstaltet die budapester Verlagsfirma Koloman Nador (Károly-körút 8.) die Herausgabe einer Anzahl der populärsten ungarischen Volks- und Konzertlieder mit unterlegtem deutschen Texte. Die Uebersetzung respektive Bearbeitung der ungarischen Originaltexte für die deutsche Liederausgabe stammt von Wilhelm Donáth, der dem deutschen Publikum bereits eine grosse Anzahl ungarischer Lieder in poetischer Nachdichtung zugänglich gemacht hat.

BALÁZS ÁRPÁD

a „Rácsos kapu, rácsos ablak“, „Gyere velem akáclombos falumba“ és „Nem tudok én néked csak virágot hozni“ című országszerzte ismeretes nóták nagy-hírű szerzőjétől újabban a következő 16 nóta jelent meg, melyek egytől-végig valóságos remekei a magyar népdal-irodalomnak.

1. füz. Levelet hozott a posta . . .
Nagy Gábornál muzsikálnak
2. füz. Két babonás szép szemednek . . .
Valakinek a nótáját . . .
3. füz. Suttognak a lombok . . .
Ha ragyog a csillag . . .
4. füz. Az áldóját a világnak . . .
Pusztulóban van a házam tája . . .
5. füz. Édes anyám mi ujság van . . .
Nyikorog a ráncos csizmám . . .
6. füz. Nem a Tisza partján . . .
Megérett már a cseresznye . . .
7. füz. Kenyeres pajtásom . . .
Szerelmes vagyok . . .
8. füz. Csak azért szeretnék (Csalogánydal),
Megdobban a szívem . . .
9. füz. Nem tudok én néked csak virágot
hozni . . . Valakit temetnek . . .
10. füz. Az alispán leánya . . .
Hortobágyi csárda mellett . . .

Egy-egy füzet ára 1 kor. 50 fill.

Megjelentek és kaphatók a

Harmónia r. t. :::: zenemű- ::::
kereskedésében
BUDAPEST, IV. KER., VÁCI-UTCA 20. SZÁM.

GOTTSCHLIG ÁGOSTON

császári és királyi udvari szállító,

rum-, likör-, cognac-gyáros, tea-
□ □ nagykereskedő □ □

Budapest, IV., Váci-u 11.
a különlegességi tőzsde mellett.

.....
Magyar, francia cognac, hollandi likő-
rök, cacao és csokoládék. Eredeti angol
és francia teasütemény- és cukorka-
különlegességek. A legjobb tea- és kávé-
beszerzési forrás gazdag választékban.
Kívánatra árjegyzék ingyen, bérmentve.
.....

Központi iroda: Régi posta-utca 10.
Gyár: Kőbánya, Martinovits-tér 9.

Fogorvosi intézet.

FOGAK

szájpadlás és gyökerek eltávolítása nélkül
4 koronától feljebb,

10 évi jótállással.

Az általam készített és a párisi fogorvosi
akadémia kiállításán kitüntetett fogak rágásra
kitűnően használhatók, könnyen megszok-
hatók, a beszédben semmiféle zavart nem
okoznak, szagot, ízt nem kapnak, a szájból
ki nem vehetők és a valódi fogakat teljesen
pótolják. Továbbá aranyhidak és koronák
egyedüli speciális készítője

SCHATZ JENŐ

technikai főnök

Budapest, VII., Wesselényi-utca 60, I. 4. sz.

Rendelés egész napon át este 8 óráig. —
Vasár- és ünnepnapokon is. — Szakorvosi
rendelés fog- és szájbeteg részére.

Fogtömések a leggondosabb kezeléssel. —
Speciális, fájdalommentes fogműtétek Régi
rossz fogorok átalakítása megvárható. —
Vidékiek 12 óra alatt kielégíttetnek.
Méréselt árak.

Hírek.

Dr. Molnár Géza egyetemi tanár az
1912—13. tanév I. felében „Bevezető a
zeneesztétikába” címen tartja kollégiumát
a m. kir. tudományegyetem bölcsészeti
karán, heti 2 órában szerdán és pénteken
5—6 óráig a III. sz. tanteremben.

Zalánfi Aladár most fejezte be tanul-
mányait Karg Elert világhírű harmonium-
művésznél és zeneszerzőnél. Zalánfi az
első Magyarországon, aki a harmoniummal
mint speciális hangszerstudiummal komo-
lyan foglalkozik.

Dr. Révész Béla előadásokkal megbí-
zott egyetemi magántanár az 1912—13.
tanév I felében „Psychologiai akustika és
zenei vonatkozásai” cím alatt tart előadá-
sokat a m. kir. tudományegyetem bölcsé-
szeti karán heti 2 órában: kedden 6—8-ig
az V. sz. tanteremben. (Helyesebb lett
volna ezt a kollégiumot a II. félévben meg-
tartani, mert heti 4 zenetudományi órát
alig szakíthat magának hallgató. Szerk.)

Rohitsch - Sauerbrunn.

Gyorsvonattal 8 órányira, Wien, Budapest, Triesttől.

Hegyek és erdőségek között fekvő pompás
alpesi üdülőhely Dél-Stajeroszágban. — Az
országos gyógyintézet szállodái — 600 szobá-
val, 2 koronától feljebb — a legerősebb
módon egyesítik a vidéki tartózkodás kelle-
mességeit a legtökéletesebb kényelemmel
(villanyvilágítás, lift, művészi zenekar, előkelő
farsalgók, játék, sport és autoutazások) és
modern hygienikus berendezésekkel (hegyi
fórrásvíz, fürdők, vacuum portalanítás stb.)

Tempel. Erősen diätetikus asztali
savanyuvíz, minden napi hasz-
nálatra. — Minden jobb vendéglőben kapható.

Styria, Donáti. Az összes is-
mert magnézium,
glaubersós-források legerősebbjei. — Gyökeres
gyógyeredmények: gyomor-, bél- és májbajok,
valamint cukros huygár és köszvény eseteiben.
— Kimerülő prospektus ingyen és bérmentve.
Évenként 5000 fürdővendég.

Nagybani
raktár: **Hoffmann József cég**nél,
Budapest, V., Báthory-utca 8. sz.

FODOR ERNŐ

államilag képesített okl. zenetanár vezetése alatt álló

ZENEISKOLA Akadémiai előkészítő tanfolyam

LISZT FERENCZ-TÉR 4.

BEÍRÁSOK: augusztus 28-tól szept. 7-ig **FELVÉTELI VIZSGÁLATOK:**
d. e. 10-12-ig és d. u. 3-5-ig. szept. 9 és 10-én.

Beírási díj: 10 korona. Tandíj: 120 és 200 kor.

Felvételnek kezdő és haladó növendékek a következő tanszakokra: zongora, hegedű, gordonka, zeneszerzés, magánének, zenediktálás, általános zenetan, általános zeneelmélet, egyetemes zenetörténet, a magyar zene története, zeneesztétika, a magyar irodalom története, zongora melléktanszak, énekkorrepitáció, prima vista olvasás, hangszerelés és partitúra olvasás, mélyhegedű, kamarazene, zenekari gyakorlat, karének és a

középiskolai énektanításra előkészítő tanfolyamra

valamint

GOBBI HENRIK

zongora kiművelési tanfolyamára.

Tanári testület:

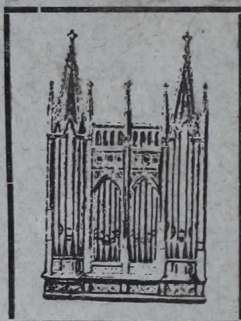
1. Ábrányi Emil, 2. Anisz Aladár, 3. Bárdos Béla, 4. Benkő Miksa, 5. Berényi Aladár, 6. Berkovits Lajos, 7. Biró Malvin, 8. Böhm Gizella, 9. Chová n Margit, 10. De Sanctis Arthur, 11. Epstein Irén, 12. Gobbi Henrik, 13. Grünfeld Vilmosné Schuk Anna, 14. Halászné Sch. Olga, 15. Horti (Hirsch) Gyula, 16. Kardos Olga, 17. Kereszty István, 18. Kóczyné O. Malvin, 19. Kovács Sándor dr., 20. Kovácsné T. Emma, 21. Körösiné W. Sziplónia, 22. Lavotta Rezső, 23. Meszlényi Robert dr., 24. Nagy Irma, 25. Novacsek Károly, 26. Recht Sándor, 27. Reiner Frigyes, 28. Renkey dr.-né H. Sarolta, 29. Sarneczky Ferencz, 30. Sándor Margit, 31. Senn Irén, 32. Siklós Albert, 33. Son Harry, 34. Staub Margit, 35. Südfeld Lajos, 36. Szigeti Dezső, 37. Szilágyi Arabella, 38. Tarnay Alajos, 39. Térei Vilma, 40. Ifj. Thoma József, 41. Tóth Árpád, 42. Vikár György, 43. Waldbauer József, 44. Zádorné S. Berta. **HELYETTESEK:** 1. Anisz Ilona, 2. Berger Margit, 3. Darvas Lujza, 4. Deák Ella, 5. Galitzenstein Margit, 6. Guth Zoltán, 7. Havas Ede, 8. Hamvas Margit, 9. Orbán Erzsébet, 10. Radó Jolán, 11. Rechnitzer Izabella, 12. Schreiber Boriska, 13. Stern Árpád, 14. Stier Gizella, 15. Vész Lenke.

Az intézet **ÉVKÖNYV**-e kapható az összes hangszer- és zeneműkereskedésekben, valamint az iskola igazgatósági irodájában.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapítattott 1857. évben

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapítattott 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnyomatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Raktáron kitűnő hangú Elektromos fújtató készülékek.

HARMÓNIMUMOK

minden nagyságban. Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

54145

IV. ÉVFOLYAM

BUDAPEST, 1912. OKTÓBER HÓ

10. SZ.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körút 69.

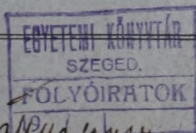
Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

TARTALOM: Fligl József: Látogatás Charles Lecocqnál. — Stein Márton: Illusztrációk a vonósnegyes történetéhez. — Marion: Királyfi és királyleány. (Operakritika.) — Opera. Népopera. — Zeneiskolai szemle: b. Forster Stefánia zeneiskolái. Trautsch siremléke. Fővárosi alsófokú zene-tanfolyamok szakfelügyelői. — Irodalom: I. Könyvek. (Krehl: Allg. Musiklehre, Dr. Grunsky: Musikgeschichte des 17—18. Jahrhunderts.) II. Zeneművek. (Tarnay A., Braun P., Schiffer A., Szendy Á., Apolló.) — Pályázatok. (Reményi díj, gr. Zichy díj. — Hírek. — Hirdetések.

NÉMETH JÓZSEF

könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, I., Fehérvári-út 15.
Telefon 146—59.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. **ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.**

Magyarország legnagyobb vonós-
□□ és fuvóhangszer-gyára □□

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

... Javítások a legművésziesebb kivitelben. ...
... Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. ...

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivőlegrendszerű

HARMONIUMOKAT

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.
Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden
nagyságban, pontos orgonaméretekkel,
templomok, szeminariumok részére és
gyakorló-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianínókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű
javítása. — Saját készítményű
hangversenyhegedűk. — Finom
vonók, álltartók, tokok, valamint
a legkitünőbb quinttisza húrok
:: stb. állandóan kaphatók. ::

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körút 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

Látogatás Charles Lecocqnál.

Charles Lecocq! Hány fényes siker emlékét idézi fel ez a név! Offenbach és Hervé mellett Lecocq-ot is történelmi szerep illeti meg, amely fölötté kedvessé és értékessé teszi őt honfitársai előtt. Csillaga a rettentő 1870-iki háborús év után kezdett feltűnni, amidőn Franciaországra a borzadály és a szkepszis bénító lidércnyomása nehezült. Louis *Abbéma* egy ünnepi beszédében helyesen jegyezte meg: „A fiatal nemzedéket, amely a háborut csak végignézte, ez a rémteljes epizód idő előtt látszott megvénytteni, s vidámságot és örömet üres, semmitmondó szavaknak tüntetett fel. Ebbe a keserű csöndbe csengett bele először Lecocq szelíd felvidító dallama . . . Minő elragadtatás oly sok fájdalom után, mennyi reménység annyi tompa gyász után!” Lecocq dicsőségteljes pályafutásának egyes fázisai ismereteseek; A „Fleur du thé”, egy kisebb opera buffa után következett „Cent vierges” c. híres műve az: „O Paris, gai séjour de plaisir et d'ivresse” kezdetű fülbemászó keringővel, melyet egész Franciaország évek hosszú során át dudolgatott. Azután jött mesterműve „Fille de Madame Angot”, melynek eredeti frissességéből és vidámságából negyven

CS. ÉS KIR. UDV. HANGSZER-GYÁR

STERNBERG ÁRMIN ÉS TESTVÉRE

BUDAPEST, VII. KER. RÁKÓCZI-ÚT 60. =

KÉPES ÁRJEGYZÉK INGYEN ÉS BÉRMENTVE.

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

esztendő mit sem tudott elrabolni. A siker oly óriási volt, hogy fölülmulthatatlannak látszott. Végre a „Giroflè-Giroflà“ új oldaláról mutatta be a mestert. Midőn 1878-ban a „Petit duc“ Jeanne Granier-vel a cimszerepben bevonult a színpadokra, az ujjongásnak se vége se hossza nem volt. Husz más műve, köztük a „Petite Mademoiselle“, a zeneszerző kedvenc partitúrája: a „Coeur et la main“, a „Le jour et la nuit“, stb. tanubizonyságai fáradhatatlan és invenciózus alkotóerejének, mely Lecocq-ot a romantikus vígopera nagymesterévé avatta.

1900 év táján vad hajsza indult meg a francia operette ellen, melyet Catulle Mendès kezdeményezett, aki néhány év után tényleg diadalmaszkodva így kiáltott fel: „Hála Istennek, nincs többé Párisban egyetlen operette-színház sem!“ Ez az eklipszis azonban nem volt hosszú életű; a Montmartre-on rövidesen felépült Trianon Lyrique, a Gaité, „Variété-“ és az Opera Comique sorra iktatja műsorába Lecocq örökifju vígoperáit, melyek azóta is telt házat csálnak az említett színházakba.

*
*
*

Épen a Mont Dort-ra való elutazása előtti napon történt, midőn kocsim megállott a csendes rue de Surène-ben, a francia operett atyamesterének háza előtt. Néhány nappal előbb levélben jelentkeztem nála, mellékelve egy barátja ajánlólevelét. Meg is volt az eredménye: azonnal fogadott dolgozószobájában, ahol a 80 éves agg zeneszerző egy nagy dolgozóasztal előtti karosszékben ülve, barátságosan nyujtotta felém kezét. Lecocq feje fölött az évek szinte nyomtalanul tüntek el s habár haját és dús bajuszát hófehérre festette is az idő, az erős, zömök, kissé meggörnyedt alakból, a villogó szempárból mégis el nem használt életerő beszél. A hatalmas sasorr, az erélyes metszésű száj és a feltűnően széles akarat-erőre valló áll csak megerősíti a nagyszerű benyomást.

Rövid bevezetés után előadva jövetelem célját, először az operetről, majd életének érdekesebb epizódjairól kezdtünk beszélgetni. Természetesen a francia viszonyokra tértünk át. „A legújabb francia zene életrealitását és a tehetségek túlláradó sokaságát nem lehet elvitatni“ — kezdte magyarázni Lecocq. „És ha az utolsó évtizedben a mi operettünk letargikus álmot aludt, úgy annak nem az a körülmény az oka, mintha zeneszerzőink nem tudtak volna alkalmazkodni e műfaj eleganciájához és szellemes finomságaihoz. Talán helyes az az állítás, hogy egy zeneszerző, hogy teljesen ura legyen szakmájának, nem engedheti át magát rögtön elődjei naiv és ártalmatlannak látszó inspirációinak. A főhiba azonban másutt rejlik: alkalmas interpretátorok hiányában és a cabaret-k, a music hall-ok tultergésében. Egy operett-hősnek époly kitűnő színésznek kell lennie, mint befejezett technikájú énekesnek, ha tökéletes akar lenni. Csakhogy ma

minden tenorista csak arról álmodik, hogy lyrai drámai színész legyen, a színészek pedig színészek akarnak maradni. Talán Germaine *Gallois* és Edmée *Favart* példája, akik legutóbb a Gaité-színházban elragadó operett-primadonnáknak bizonyultak, bátorítólag fog hatni nagyszámu kartársaikra. Mert ily fokú tehetségeknek bőviben vagyunk“.

„Igazágtalanság továbbá az is, ha valaki megvetéssel szól az ugynevezett *könnyű zené*-ről. Ez a *légèreté* inkább előny, mint hiba, olyasvalami, ami mindenesetre megkívánja a legtökéletesebb technikát. Ha fiatal kartársaimnak tanácsot kellene adnom, azt mondanám nekik, hogy nem szabad sem a harmonia, sem a hangszerelés rabjának lenniök. A legcsekélyebb technikai ügyetlenség nehézkessé tehet egy dalt, egy instrumentális tréfának pedig, hogy komikusan hasson, látszólag megerőltetés nélkül kell előidéztetnie. A mi a zenei humort illeti, annak már egy frázis legelső hangjegyeiben kell jelentkeznie, mert ha a számtalan harmonikus és zenekari diszítés meg tudja menteni egy szonáta vagy szinfonia gyenge vagy pláne jelentéktelen témáját, akkor egy operette refrain-jének eredetinek és felépítésében kifogástalannak kell lennie, ha sikeresen akar hatni“.

Midőn kérdezősködtem zenészi pályafutása felől, Lecocq a maga könnyed, nonchalant modorában a következőket beszélte el:

„Hogy Párisban születtem 1832. június 3-án, azt megtudhatja minden zenei lexikonból. Hogy ugynevezett zenei csodagyermek voltam-e? Erősen kétlem; habár már legzsengőbb fiatalságom óta kálimpáltam is nagy hévvel a zongorán, mégis 17 éves voltam már, mikor a mi konzervatóriumunkon jelentkeztem felvételre. *Bazin* volt a zongoratanárom, *Halévy* tanított ellenpontra és fugára, *Benoist* az orgonajátékra Husz éves koromban elnyertem a second prix-t, majd zongoraleckékkal tengettem az életemet. Így ment ez öt éven keresztül, midőn *Offenbach*, aki akkoriban alapította a „Bouffes-Parisiens“-t, variálni akarta műsorát és pályázatot hirdetett egy egyfelvonásos operettre, melynek librettoja Halévy tollából származott. „Docteur Miracle“ volt a címe. Az első díjban *Bizet*-vel osztozkodtam, aki akkor még Halévy tanítványa volt. Műveinket egymás után adták elő 1857. április 8-án és 9-én. A jury akkori ítéletét „A Zene“ olvasói bizonyára érdekesnek fogják tartani. *Bizet partitúrájában hamisítatlan komikumot és szinpadai hatást fedeztek fel, engem pedig a — szinfonia terére utasítottak!*

Ezután tíz hosszú esztendő következett, tele kemény, keserves küzdelemmel! Ez idő alatt egy tucat egyfelvonásos blüette-t írtam, minden nagyobb siker nélkül. Csakis a „Teavirág“ című operettemmel tettem a nevemet ismertebbé s egyuttal megalapítottam a napjainkban oly elegáns és kacér „Athenée“ szerencsésjét, amely akkoriban persze egy fajtája volt

a pincének, mert a második páholysor egy színvonalban volt az utcával. Párisi sikereim mindenekelőtt Brüsszelben oly erős visszhangra találtak, hogy lakhelyemet teljesen áttettem a belga fővárosba. Ott irtam meg aztán három legnagyobb slágeremet is: „Cent vierges“, „Angot“ és „Giroflè-Giroflà“. Igen, igen — „Angot!“ Az akkori időkben azzá lett, amit közönségesen főnyereménynek szokás nevezni! A jegypénztárak hat hónapon keresztül zárva maradtak, mert a jegyek mind elkelték elővételben, Londonban pedig három színházban egyidejűleg adták ezt az operettemet! Mennyi színházat tett gazdaggá, mennyi bukást akadályozott meg!“

„A mi a „Giroflè-Giroflà-t illeti“, szölt a mester, „ezzel feltűnt a legjobb operett-primadonna szerencsecsillaga, kivel Hortense Schneider óta birtunk — értem Jeanne *Granier*-t. Operettemnek közvetlenül a brüsszeli premiere után Párisban kellett volna mennie, de Leterrier és Vanloo, a párisi direktorok hasztalanul kutattak alkalmas énekesnő után. Offenbach akkoriban — ez 1873-ban történt — átvette a Gaité igazgatását, hogy ott az „Orpheus az alvilágban“ című vígoperájának egy fényes reprizét előadassa. Minthogy pedig társulatának egy része nem volt elfoglalva, azért bérbe vette a „Renaissance“-színházat is, ahol „Mademoiselle Moucheron“ című operettje óriási sikert aratott. A kardalosnók között volt egy nagyon fiatal lány, teljesen ismeretlen, oly ellenállhatatlanul furcsa s amellet értelmes arcvonásokkal, hogy Leterrier és Vanloo szinte egyszerre kiáltottak fel: „Itt van a mi Giroflánk!“ Jeanne Granier volt, a nagy drámai színművésznő leánya; az új operettben először kellett volna egy kis szerepet adnia és örömeiben nem tudott hová lenni. Igazgatóim még aznap hozzám hurcolták a jelöltet; a leány kristálytisza hangja, elbájolóan naiv pajkossága engem is rögtön meggyőzött arról, hogy Párisban csakis Jeanne kreálhatja új művet s így azonnal szerződést kötöttünk. Minthogy azonban Jeanne arra az évadra a Gaité-színházhoz volt kötve, szerződését illetőleg mély hallgatást fogadtunk. Csakhogy nem számoltunk Offenbach-val, akinek finom szimatja szintén felfedezte az új talentumot. Gyorsan megfogalmazott egy más szerződést, amely Jeanne Graniert több évre az ő színházához kötötte volna. Midőn kardalosnője visszautasította ezt az ajánlatot, Offenbach haragra lobbant: „Majd kényeszeríteni foglak az aláírásra!“ És Jeanne Granier első fellépésére Minerva szerepét kapta az „Orpheus“-ban, néhány semmitmondó sort, ami tehát rosszabb volt egy kudarcnál! Midőn aztán sűrű könnyhullatások között felkereste Offenbachot, ez rámondott: „Csak meg akartalak egy kissé félemlíteni — most azonban gyorsan írd alá a szerződést!“ — „Nem!“ jelentette ki Jeanne oly határozottsággal, mintha valaki halálos ítéletének aláírására akarta volna rábírní. „Akkor — — mars a páho-

lyodba!“ kiáltott Offenbach dühösen. Mikor azonban az előadás megkezdése előtt a szegény Minervát meglátta a szinfalak között (a sisak ferdén állott a fején, szeme a sirástól fel volt dagadva, arcán a fehér és piros festék a szaporán ömlő könnyektől péppé keverődve), kitört belőle a kacagás, elhivatta az első Minervát, Jeannet pedig e szavakkal kergette el a színházból: „Tűnj el és gyere el holnap az anyáddal a szerződés felbontása végett!“

És Charles Lecocq is jóízűen elkezdi nevetni, amikor a bájos Granier néhány nagy fényképére mutat, aki húsz éven keresztül a legünnepeltebb operett-primadonna volt, míg Maurice Donnay rábeszélésére a „Hercegnevelés“-ben először lépett fel, mint színész, persze a legnagyobb sikerrel. Figyelmemet lekötötte egy második arckép: Jane *Hading* azon operett címszerepében, melyet Lecocq leginkább a szívébe zárta, La petite demoiselle-ben. „Itt van a bizonyítéka annak, hogy az operetthez éppoly szükségesek az énekes, mint a színész kvalitásai“, szólta a mester. „Granier és Hading, mikor hangjuk már nem birt a teljes fénnel, a drámában elfoglalhatták az első helyeket. Megfordítva nem ment volna a dolog.“

Azonban elborul a szeme, midőn egy harmadik arcképet mutat nekem, Emanuel *Chabriernek*, egy kedélyesen mosolygó szakállas óriás képét.

„Legjobb barátom! Egy igazi nagy tehetség!“ szólta megindultan. „Ő és Bizet egymagukban megajándékozták volna a világot a valódi vígoperával — de az egyik félreismerve, elkeseredve halt meg, a másik pedig az örültek házában fejezte be életét . . .“

Végre elbúcsúztunk. Az ősz mester némán rázta meg kezemet és én a bámolat s meghiúsultság érzésével viszonztam reszkető kezeinek szorítását.

Páris, 1912. augusztus hava.

Fligl József.

Illusztrációk a vonósnégyes történetéhez.

Irta Stein Márton.

1750. Ez a dátum a vonósnégyes születési éve.

Midőn a tizenhét éves *Haydn*, egy kis külvárosi templom orgonistája, egy jóakarója, Fürnberg kormánytanácsos ösztökélésére fűtetlen szobában, a legnagyobb nélkülözések között komponálja meg első vonósnégyesét, nem is sejti, hogy olyan új műformát alkotott, mely a kamarazene összes ágai között a legnemesebb, a legeszményibb.

Már Haydn előtt is írtak négy vonóshangszerre, de korántsem azzal a szubtilis stílusérzékkel, minden művészet lüktető szívverésének: a gondola-

toknak olyan precíz és ötletes kidolgozásával, mint amilyen a kamarazene-stilust olyannyira jellemzi és ahogyan az Haydnnak sikerült.

A kamarazene-stilus már a XVII. században kialakult. *Corelli* a hegedű-stilus megalapítója volt a kamarazene-stilus megteremtője is. Apró, de finoman formált, főleg magánhegedűre írt kamaraszonátái voltak a mai előkelő szonátaforma germinalisa, egyben a vonós négyes és általában a kamarazene legelső megjelenései.*)

A kamarazene-művek stílusa, miután a kamarazene intim, művelt és finomultabb izlésű hallgatóságnak van szánva, nagyobb súlyt kíván helyezni az ötletes kidolgozásra, minden szólam melódiai értékére, sőt a ritmikai és a dinamikai finomságokra is. És a kamarazene-művek interpretálásánál is finomsággal és precizitással kell pótolni azt, amit ezek az orkesztrális művekkel szemben hangszínhatásokban, külsőséges sokféleségben és egyéb zenekari effektusokban nélkülöznek. Mert ép úgy mint a homofon, úgy az orkesztrális hatások sem egyeztethetők össze a kamarazene karakterével.

Ezidőszerint a kamarazene fogalmát mind szűkebbre vonják s ma szólóhangszerekre írt darabokat, szólószonátákat, vagy ennek többszólamú fajait értik alatta, tehát a duettek, triók, kvartettek, kvintettek stb.

Haydn nyolcvanhárom vonós négyese 53 két hegedűre, mélyhegedűre és gordonkára gondolt szonáta, amelyekben ő használta először a játszói, könnyedhangulatú, joviális menüettet. Ő csinálja meg a négytételűséget, teremt szerves összefüggést az egyes tételek között, ő, a zenei humor atyja adja meg a „finale” tételeknek azt a kedves, humoros hangulatot, amely e tételek fogalmával szinte összenőtt.

Mozart első hat vonós négyesét — melyeket élete legértékesebb alkotásainak tartott — oly megleghangú dedikációban ajánlotta Haydnnak, amelyből a képzelhető legtisztább, legönzelelenebb csodálat érzik ki Haydn művésze iránt.

Mozart neve nem jelent nagy fejlődést a vonós négyes történetében. Legnagyobb érdeme, hogy a II. Frigyes Vilmos király részére komponált vonós négyeseiben — talán csupa lojalitásból is, lévén a felséges dilettáns csellista — kiszélesítette a cselló szerepét.

Körülbelül 600 opusza közt 23 vonós négyes maradt ránk.

Ha *Haydn* teremtette meg a vonós négyest, akkor amit *Beethoven* alkotott ezen a téren, az már definíciója e műfajnak.

Beethoven viszonylag későn, 23 éves korában kezdett el vonós négyeseket írni, sőt 1793 előtt még vázlatkönyveiben sincs nyoma kvartettkompozícióknak. S ennek valószínűleg az az oka, hogy e műfajjal addig nem akart a nyilvánosság elé lépni, amíg nem érezte egész bizonyossággal, hogy *Haydn* és *Mozart* mellett megállja a helyét. És már a legelső, a 13 opuszszámú 6 vonós négyesében felülmúlja mindkettőt; a *Rasumovskynak* ajánlott 3 kvartettjét pedig már úgyszólván nagy szakadék választja el a régi kamarazene-től. *Romberg*ről, korának egyik legnagyobb szerűbb gordonkavirtuó-

*) Az ezerhatszáz éves kamarazene alatt a nyilvános templomi és színházi zenével szemben azt a zenét értették, melyet szűkebbkörű társaságokban kultiváltak. A színházi és templomi zenében ugyanis körülbelül egy egész hanggal magasabb hangolású hangszereket használtak, ellentétben a kamarazeneben használtakkal. Zsinórmértékül akkor is az egyszer vonalozott „a” szolgált. A mélyebb, tehát a kamarazeneben használva volt „a”-t *Kammerton*nak nevezték. A *Kammerton* egy másodperc alatt 440 rezgést végzett, míg a ma használatos, ugynevezett *Diapason normal* „a” 437,5 rezgést.

záról mondják — aki maga is 9 vonósnégyest komponált — hogy a Rasumovsky F-dur kvartett csellószólamát a lábával tépte szét, amidőn azt 1812-ben Szentpétervárott először próbálták s Schuppauszigh, a nagy osztrák hegedűművész is gyakran tett komoly szemrehányásokat Beethovennek az első hegedűre írt szokatlan nehézségek miatt. Megítélhetjük most, hogy mit jelent Beethoven neve a vonósnégyes történetében, ha ilyen nagy muzsikuskok sem tudtak lépést tartani a mester óriási haladásával, pedig ő nem szakított erőszakosan a formákkal, nem vitt anarchiát a zenébe, csak a látóköre lett szélesebb, a megérzése mélyebb, hatalmasabb. Beethoven a zenében az individuum felszabadulását, a szubjektivitás fokozását jelenti.

Tizenkét vonósnégyes bizonyítja, hogy mennyire szerette Beethoven e formát; élte utolsó alkotása is vonósnégyes, a 130 opuszzámú B-dur kvartett fináléja volt.

Legelső kvartettjétől, az F-durtól, melyről egy terjedelmes, régebbi skice is maradt reánk s amelyet Karrall Anna, született Amenda asszonynak ajánlott „barátságuk kicsiny emlékéül“, az utolsó lány és bensőséges karakterű, ugyancsak F-dur kvartettjéig oly tökélyre vitte ezt a formát, eszményítette a stílust és hatványozta a kidolgozást, hogy utána továbbfejődés már alig képzelhető.

Az első hat kvartett*) megjelenése után Beethoven öt esztendeig nem komponált vonósnégyest, ami pedig oly mester művészetében, mint Beethoven, nagy idő. 1806 körül ír Rasumovszky herceg**) bécsi orosz nagykövet kérésére orosz népies motívumok felhasználásával ismét három vonósnégyest. Ebben az időben lépett fel a legnagyobb sikerrel a vonóskvartett terén. Kvartettjei népszerűsítése érdekében Rasumovsky herceg udvari virtuózaival, Schuppauszigh, Weisz és Linkével egyesült, s amint annakidején Haydn és Mozart műveit a Haydn—Ditterdorf—Mozart és Vanhall kvartett, úgy Beethoven négyeseit csak az előbb említett összeállítás tudta a művet megillető tökélyvel interpretálni.

1809-ben írja Lobkovitz hercegnek ajánlott „Hárfa“-kvartettjét; legközelebbi négyese már a 95. opuszzámot viseli. A 127. számú Esz-dur kvartett pedig elseje Beethoven ama öt utolsó vonósnégyesének, amelyekben az egész kamarazeneirodalom kulminál.

Fejlődést keresve Beethoven vonósnégyeseiben, világosan láthatjuk növekvő biztonságát a kvartettstílusban. Míg a legfiatalabb opuszaiban megakadhatunk a gyakori oktávszólamvezetésekben, melyek tulajdonképpen zenekari hatások s meghamisítják a tiszta kamarazene stílust, addig tovább vizsgálódva meglepődve állunk meg a következő négyesek koncepciójának bátorsága és fesztelensége előtt. A későbbi opuszok már feltűnő formai eltérést is mutatnak. A B-dur kvartett (130. sz.) például a megszokott négy tétel helyett hatból áll, a nagy cisz-moll pedig 7 önálló, de egymással organikus összefüggő tételre oszlik.

*) Kifogásolni ebben a hat kvartettben Beethovennek azt az eljárását lehet, hogy gyakran két szólam oktávákban követi egymást és pedig vagy úgy, hogy a melódiát támogatja oktávákban egy második szólam s a kettő ad hozzá megfelelő ellenpontos kíséretet, vagy úgy, hogy két középszólam kíséri oktávákban. A viola és csellószólamoknak oktávákban való vezetésénél, miután ez a basszus erősítéseként hat, a kvartett trió impresszióját kelti.

**) Rasumovsky herceg eredetileg maga is játszott második hegedűt a róla elnevezett s később Schuppauszigh neve alatt ismert vonósnégyesben.

A 132. számú a-moll kvartett a zeneirodalom legabsztraktabb vonós-négyese. Ebben a kvartettben lép tetőfokra a polifónia gazdagsága, a harmóniak előkelősége s a melódiák nemességével a három nagy klasszikus mester egész vonósnegyes irodalma.

* * *

A 13 éves *Schubert* a vasárnapdélutáni muzsikálásból — mikor rendszerint a brácsát játszotta a familiáris kvartettben — ismeri már nagy elődjei egész vonósnegyesirodalmát. És bár, dacára ennek az iskolának, hiányzik négyeseiből a gondolatoknak az a meglepő kontrasztja, az a mesteri fokozás és virtuóz felépítés, amely a klasszikus művekben annyira meglep bennünket, kárpótol ezért *Schubert* kiapadhatatlanul bő invenciója, buja, dús melódiája, álmodozó romantikus lírája.

A-moll kvartettjében, amelyet magyarországi tartózkodása alatt komponált, majd a honvágy sír fel, majd a fájószívű szerelmes panaszodik, a Finale-tételben pedig finoman stilizált magyaros gondolatok kergetődznek pajkosan, ötletesen. Posztumusz d-moll négyesében „A halál és a leányka” című dalának adja mesteri változatait. És a többi kvartettjében is — hogy *Schumann* szavait stilizáljuk — ábrándos históriákat mesél nekünk szépséges finom nőkről, édes holdvilágos kalandokról.

Ilyen mámoros, szenvedélyes hangulatok fogják meg a lelkünket az örökké ifjú *Mendelssohn* 7 vonósnegyesében is,*) amelyekben a múlt klasszszicizmusa ölelkezik kora romantikus hangulatával és a jövő próféta szerű megérzésével. *Mendelssohn* kvartettjeiből azonban a sűrűn felhangzó tremoló, két-két szólamnak gyakorta nyolcadokban való vezetése és más zenekari hatásokkal való kacérkodása folytán nem mindig az igazi kamarazene szól hozzánk. Az érzéki, csupaszív andanték, a tündértáncos, szellemes szkerccók és a verőfényes, napsütéses elsőtételek sokszor mintha négy hangszerre írt zongoramuzsika, máskor kvartettbe szorított orkeszterzene volnának.

Jókedy, amely azonban csak fájdalmas mosolygás, panasz, amely nem apró emberi jajkiáltás, hanem világfájdalom, melódiák, amelyek csillogó, végigguruló könnyecseppek, merész új ritmusok, amelyek még nem hallott, sohasem közönséges kacagások, filozófikus nyugalom, amelyet gyakran a tragikus végnek ideges megérzése zavar meg. Ez *Schumann*, s ez az ő 41. opuszának három vonósnegyese.

De nem a vonósnegyes (összesen három vonóskvartettje volt első kísérlete a kamarazene terén), hanem a vokális és zongoramuzsika volt az ő igazi terrénuma. Szívvel-lélekkel pianista volt s így a zongorával kombinált kamarazene közelebb feküdt dalos lelkéhez.

Az így kialakult romantikus iskola követői közt a vonósnegyes történetében a legnagyobbak voltak *Brahms* és *Rubinstein*, a faji zene leglelkesebb képviselői.

A legnémetebb *Brahms* kamarazeneműveit — melyek között csupán 3, de a legapróbb detailokig finoman dolgozott vonósnegyes foglal helyet — még leghevesebb ellenségei is elismerik.

*) A 12. opuszszámú Esz-dur koncertjét *Mendelssohn* eredetileg állítólag 2 hegedű-viola-nagybőgőre gondolta.

Az első, a-moll kvartett még gyakran schubertthes, de már itt is érezzük azt a brahmsi sajátságot, mintha minden szívverése, kedélyének minden megnyilatkozása elméjén átszűrődve jutna el fülünkhöz. A c-moll négyes komolyabb hangulatú, szenvedélyes, de minden banális érzelműségtől ment előkelő kamarazene, míg a B-dur, amely vidám karaktere dacára a leg-súlyosabb, a legigazabb romantikus muzsika.

Rubinstein összes művei közt (120 opusza volt) talán a kamarazenei művei viselik magukon leginkább a nagyszerű orosz jelenség egész karakterisztikus egyéniségét. Tíz, sokszor szeszélyes, csapongó vonósnégyesében benne van a nagy virtuóz minden temperamentuma, a kidolgozás aprólékosságaival való fölényes nemtörődömsége, kimeríthetetlenül sok invenciója, ideges türelmetlensége, de kiérzik belőlük, mint Rubinstein sok más művéből, a hatás erőszakos akarása is. Gyakran mintha kevés volna neki négy hangszer mondanivalóihoz, de nem a polifónia, inkább a dinamika miatt.

Rubinstein *karakter volt* a vonósnégyesben; specifikusan orosz és zsidó a muzsikában.

Ez a romantikus levegő illatozik még *Volkmann* tartalmas, elmélyedéssel és gondosan kidolgozott vonósnégyeseiből is felénk; mintha mind-egyik négyese egy-egy odalehelt finom pasztell volna.

Az úgynevezett újromantikus kor három korifeusának azonban, *Berlioz*, *Liszt* és *Wagnernek* semmit sem köszön a vonósnégyes, a nagykonceptiójú orkeszterzene, a briliáns, virtuóz zongoramuzsika és a nagyapparátusú zenedráma mesterei ők.*)

* * *

Eddig úgyszólván minden mesternek kedvenc formája volt a vonósnégyes, a szűk négyszólamú zenei szerkesztés, amely a legtisztább világitásban állítja elénk a zenei rajzolást, a gondolatok művészi megtervezését és elrendezését, a ma zeneköltőinél azonban a zenekar polifóniája, a sok színben pompázó orkeszterhatások a kifejezés eszközei. Es ennek dacára majd minden komponista legalább egy-két opusszal hódol ennek a négy hangszerből álló exkvizit kis társaságnak, legalább egy-két művel adózik a vonósnégyes kultuszának,

A művészet és irodalom jelenének tulajdonképeni történéirői a kritikusok. Most tehát, amidőn a vonósnégyes történetének mintegy új korával akarunk foglalkozni, már nem haladhatunk a történelemben kronológikus rendben, hanem inkább irányok vagy nemzeti irányok szerint nézegethetjük csak a vonósnégyesnek azt a továbbfejlődését, amely az újfranciák és németek csinálta zeneforradalomban kulminál.

A „mai“ kvartettek elárulják már például szerzőikben a raffinált instrumentátort, anélkül azonban, hogy ez a kamarazene-stilust karakterében megtámadná. A formák is megváltoznak; sokan elvetik a klasszikus-romantikus, úgyszólván tradícióvá lett négytételűséget. Sokhelyütt elmarad a szkerccó, sőt hallunk kéttételű kvartetteket is. A dolgozás módja sem a régi már. A finom, részletes kidolgozás helyett inkább az ötletszerű, nagyvonalú, vázlatos manír lett uralkodóvá. A melódika felveszi a muzsikában most

*) Wagner különben igen lelkes híve volt a vonósnégyesnek. Gyakran voltak lakásán intim barát kvartettezések és ilyenkor sok szeretettel és lelkesedéssel megágyazta Beethovent.

általános, modernnek nevezett karaktert és az alaphangulat is merőben más lett: az érzések felfokozása, feszültség, izgalom, érzéki forróság, raffinált műhajtsága az élvezésnek. A kamarazene stilusán illetően helytelen (ultramodern) átalakulása folytán a mai külsőséges orkesztrális zenének a kifolyása, mely azonban a szorosán vett kamarazene stilusának meg nem felel. Ez alá csakis az ultramodernek sorozandók.

Talán leginkább a két legnagyobb szláv komponista: *Dvorak* és *Csajkovszky* voltak az átmenet a romantikus és a mostani új irány között. Meg van bennük még a romanticizmust karakterizáló fajtság, individualizmus, szenvedélyes lira, érzelmes melódika és viszont a mai muzsika összetevői: a közeledés a rokon képzőművészetek felé, impresszionista harmóniai törekvések, ritmikai eredetiségek és a melódikai elemek újszerű kombinálásai is érezhetőek már.

Nagy út volt a prágai Nemzeti színházbeli brácsázástól a halhatatlanságig, de *Dvorak* e nagy művészi múltjának majd minden periódusából maradt ránk vonósnégyes. Népies volt a legművészebb és modern a legjobb értelemben. A fajtság, a cseh népies hangulat annyira szükséges tartozéka volt *Dvorak* művészetének, hogy például az oly híressé lett „négerkvartett” amelyben amerikai muzsikát akar adni, már nem a legsikerültebb műve a legnagyobb nevű cseh komponistának. Dalos kedvében nem igen keresi a témák, a gondolatok előkelőségét, sokszor kulturálatlan, gyakran nélkülözi a művészi gazdaságosságot. És ha kvartettje mindig őserőjűen üde, friss és csupa jóhangzás is és ősméri és tudja kihasználni a négy hangszer hangjának minden színét, árnyalatát, bizonyos az is, hogy *Dvorak* érzésvilágának igazi tolmácsolója nem a vonósnégyes, hanem a nagyzenekar volt.

Erőszakos, csapongó, sokhelyütt féktelen, majd mélabús, panaszos, igazi orosz muzsika szól *Csajkovszky* technikái, ritmikai és intonálási nehézségekkel teli 2 vonósnégyesében. D-dur, F-dur, esz-moll. Azonban *Csajkovszky* épűgy mint *Dvorak*, nem a vonóskvartettben volt a legnagyobb; igazi orkeszterművészek voltak.

Itt említjük még az oroszok közül *Glazounowot*, *Borodint*, *Rimsky-Korzakoffot*, *Arenskyt*, a csehek közül *Náprávníkot*, *Vítěslav-Novakot*, *Josef Sukkot**) és a tragikus életű *Smetanát*, aki e-moll vonósnégyesében curriculum vitaejét írja meg.

Grieg már feltűnő közeledés, de egyben természetes folyamat a forma, harmónia és ritmika-képzés legvakmerőbb újítói felé. *Grieg* két vonósnégyese, melyek közül az F-durból sajnos csak két tétel készült el, két ragyogó fantáziával megkomponált költemény. Ködös, borongó, mint a tenger, helyenként komor és sejtelmes, mint egy fjord, rapszódikus, de még pajkoságában és humorában is mély és poétikus. Már nem csupa megszokott szólamvezetés, nem a klasszikus értelemben vett formatökély, de nem is kiszámított, erőltetett törtetés az újszerű felé.

Észak új kamarazeneirodalomához számít még — a többiek között — *Sinding* izgalmas, nagykonceptiójú és *Sibelius* újatkaró, de többnyire külsőséges, üres vonósnégyes-muzsikája is.

*) A cseh vonósnégyes tagja.

Az ifjúnémetek főképen a színpadi és szinfonikus muzsikát s a dalirodalmat kultiválván, mostohán bánnak a kamarazenével; különösen a vonósnégyessel. A kamarazenével is foglalkozó újnémetek közül (*Reger, Beer-Waldbrunn, Pfitzner* és mások) legmesszebb tart *Reger*, a legizmosabb tehetségű Brahms-követő. Káprázatos kontrapunktikus készsége, szuverén tudása érzik ki a legbátrabb impresszionista modorban tartott 3 vonósnégyeséből is.

Talán fejlődést, talán dekadenciát jelziünk (nem keressük) e sorrenddel, melynek legvégére hagytuk a francia és a magyar moderneket. Bizonyos azonban, hogy *Debussy* mint minden írásában, úgy vonósnégyeseiben is a legmostanibb muzsikus, hogy muzsikájában alig van egy már előre megérezhető harmónia vagy melódiakövetkezés, hogy minden mondanivalója csupa újszerű, meglepő fordulat, tűzijátékszerű színpompa és mindenütt férfias bátorság.

Míg Beethoven csakhogy Haydn és Mozart mellett méltón megállhassa helyét, tulajdonképpen későn, 23 éves korában és csak a 13-as opuszszámmal mer kvartettet komponálni, addig *Debussy*nek, aki mögött a klasszikus, a romantikus és aki mellett egy modern zeneirodalom van, már az első opusza vonósnégyes.

A *Debussy* nyomán haladó francia impresszionisták legértékesebbje *d'Indy* és *Ravel*. Vonóskvartette a legökonomikusabb hangszerkihhasználás, mesteri kontrapunktika, kimeríthetetlen modulációkészség sok zenekari hatással.

S hogy még említsünk neveket a francia, de a *Debussy* előtti francia vonósnégyeslitteratúrából, írjuk ide *Godard, Saint-Saens* és *Frank Cézár* nevét is.

A legújabb zenei irány megértése, követése és megcsinálása iránt a franciákon kívül talán nekünk magyaroknak van a legtöbb érzékünk. *Dohnányi* és *Bartók* olyan nevek, amelyek maguk a merész, folyton szélesbedő haladás és amelyek együttvéve úgyszólván az új magyar zeneirodalmat teszik. *Bartók* vonósnégyeseiben megdöbbentő genialitással vannak összeegyézttetve szeszélyes, sőt erőszakos ritmusok, újszerű melódiaszöveg, ötletek bujásága, betegesen finom megézés az igazi magyar érzéssel, a magával ragadó magyar temperamentummal.*)

*) *Dohnányi* a német iskolához tartozik. *Bartók* irálya teljesen francia, csak témáinak anyaga magyar. (Szerk.)

— MINDEN MŰVELT ZENEÉRTŐ OLVASSA A —
ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁRT.

Királyfi és királyleány.

Opera 3 felvonásban. Szövege (Rosmer Ernő álnév alatt) Bernstein Miksánétól (fordította Várady Sándor), zenéje Humperdinck Engelberttől.

— Bemutató előadása a m. kir. operaházban 1912. október 8-án. —

Operaházunk idei évadnyújtó előadására azzal a megnyugtató érzéssel mentünk el, hogy a sok értéktelen „hüpermodern“ zenei ujdonság után végre ismét kellemesen ható, becsületesen megírt muzsikát hallunk. Ha nem is egetverő egyéniség Humperdinck, mindig van közölni valója s amellet érzéseit, gondolatait mindenkor szívesen és érdekesen tolmácsolja. Előítéletünkben nem csalódtunk. Igazságtalan volna azonban szerzőnk geniejét a mai ujdonságból megítélni. A „Királyfi és királyleány“ nem született operának, hanem Humperdinck azonos tárgyú melodrámájának átdolgozása a new-yorki Metropolitan színház megrendelésére. Hogy librettója teljesen megfelelt a melodráma keretének, azt népszerűsége igazolta. Operaszöveggé való átdolgozása azonban nem járt sikerrel. Hogy egyebet ne említsek, néhány erősebb pszichológiai tévedés ezt a kissé raffinált mesét legtöbb elemeitől: a naivságtól, a költői igazságszolgáltatástól fosztotta meg. De ettől eltekintve is a három felvonásra való bővítés folytán, amely csak mesterkéltné jelenetek beállításával volt lehetséges, unalmasan elnyújtott cselekményszegény operaszöveg lett a kitűnő melodrámából. Ezt az I. felvonás elején s a III. felvonásban éreztük leginkább.

Az ujdonságnak rövid és megható a meséje. A királyfiút nem elégíti ki születési előjoga a trónra, érdemeket akar szerezni, s világgá megy. Bolyongása közben egy erdő mélyén a boszorkány kunyhó elé kerül, ahol egy libapásztor-leánnyal találkozik. Egymásba szeretnek. A királyfi koronáját ajánlja fel szerelme zálogául, de a leánynak csak ő kell. Vele is menne, ha a boszorkány átka az erdőhöz nem kötné s így fájdalmasan búcsút kell venniök. — A városból jön a hegedős, a favágó és a seprűkötő. Királyt keresnek, az ősz király meghalt. A boszorkány azt mondja nekik, hogy a ki másnap délben harangszóra megjelenik a város kapuja előtt, az legyen a király. A hegedős meglátja a pásztorleányt, fölismeri benne a királyi lelket s rábírja, hogy menjen a királyfi után. Mire a pásztorleány felteszi a koronát a fejére, a varázs megtörténik s a lány a hegedőssel távozik. . . .

Rövid előjáték vezet be az első felvonást, melynek egyetlen erőssége a zene. Teljes pompájában is élveztük, mialatt a színpadon el-elakadt a cselekmény. Az erdei milliónek illatdús hangulata, a naiv fiatalság spontán ébredő szerelmének mélységes szívből fakadó melódiai, a királykeresők groteszk figuráinak zenei illusztrációja csupa invencio, csupa jólhangzó muzsika. A partitúrákba és szólamokba nyomtatott — s a szerző által is

ajánlott — ugrások a darab jövője érdekében mégis okvetlen keresztülviendők, a kevésbé zenei publikumra való tekintettel.

A második fölvonás színes és mozgalmas. A város apraja-nagyja várja a király megérkezését. Az óra delet üt, a kapú nyílik s koronával a fején belép a — pásztorleány. Egyenesen a királyfihoz siet. A csalódott tömeg günyt űz a rongyos fiatalokból, majd kikergeti őket a városból. Senki sem hitt a királyi vérben, csak a hegedős és a gyermekesereg, amely bánatos szívvel néz a távozók után.

Zeneileg kevésbé értékes ez a fölvonás. Könnyed fajsúlyú kis zárt formák és kórusok váltakoznak benne, amelyek csaknem teljesen elvesznek, annyira lekötik a figyelmet a kitűnően rendezett mozgalmas színpadi cselekmények.

Jön a szomorú vég, a kis királyi pár földönfutóvá lett. Étlen-szomjan, ázva-fázva kerülnek vissza télvíz idején a boszorkánykunyhó elé. Koronájukat adják egy falat kenyérért, de hiába minden, elpusztulnak a fagyban. A keresésökre indult gyermekhad sírva mond imát felettük.

Az elnyújtott szöveget mindvégig poetikus, fájdalmas zene kíséri. A halállal vergődő szerelem utolsó fellobbanásai, a gyermekek naivan sürgető daloskái meghatóan egyszerű, kedves melódiák.

Humperdinck nem hozott semmi újat, régi, ismerős utakon jár, de amit mond, meggyőzően mondja. A kis királyi pár szomorú története meleg lírai érzéseket váltott ki a komponistából oly közvetlenséggel tolmácsolva a fiatalok ártatlan boldogságát és szenvedéseit, aminőt az utóbbi időben — sajnos — egyre ritkábban hallunk.

A mű zenei konstrukciója hatalmas, sok helyen szinfonikus. Frazelógiája wagneri, amely sokszor tanárosnak tetszik egy-egy gyermeknóta feldolgozásánál. Polifóniája nem mindenütt természetes, melódiái itt-ott homofonice vannak elgondolva, úgy érzem, mintha a többi szólamot csak egy rutinos kéz rakta volna fel.

Egy bizonyos, hogy Humperdinck új operája mindenütt esztétikusan és becsületesen kidolgozott, nagy tudással és forrón érző szívvel megkomponált muzsika.

A rendezés — dr. *Hevesi* Sándor kiváló érdeme — elsőrangú volt. Különösen a játék és szövegkiejtés mintaszerűsége lepett meg. A scenirozásból hiányzott a meseországot elővarázsoló fantázia.

A címszerepet *Sándor* Erzsi és dr. *Székelyhidy* adták, mindketten bájos, meleg közvetlenséggel, finom művészettel és sok poézissel. *Szemere* hegedőse is pompás alakítás volt.

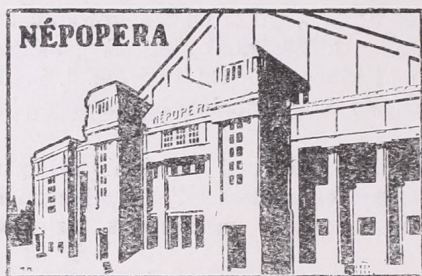
A zenekar kitűnően működött, bár *Szikla* karmester erejét jóval felülmulta ez a vállalkozása.

Marion.

LAVOTTA R. ÁLTALÁNOS ZENETÖRTÉNET

ÁRA 150 FILL. ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR 7. SZ.

Opera.

1912. szeptember.

Szeptember elsején nyíltak meg a Népopera kapui s a rákövetkező héten már két bemutató is volt. A hó folyamán összesen négy premier volt, közöttük egy újdonság. Újítás volt az is, hogy a rövidebb darabok előtt szinfónikus hangversenyt tartottak. Kár volt abbahagyni.

2. Donizetti rég nem hallott vígoperája: „Mari, az ezred lánya“ kielégítő előadásban került színre. Hogy a fakült régiség itt-ott újszerű színekben pompázott, *Reiner* Frigyes karmester érdeme, aki fegyelmzetten és lendületesen hozta ki zenekarából a zenei szépségeket. A szereplők közül *Pázmán* Ferenc érdemel dicséretet, aki nagyszerűen leplezte színjátzó genialitásával énekbeli fogyatékoságait. *Pajor* mindenképen javult az elmúlt szezon óta, *Sebők* Ilona énektechnikája pedig egyenesen meglepett. Vajha át is tudná érezni, amit énekel. A rendezés sok kívánni valót hagyott hátra. 7. A „Hoffmann meséi“-nek műsorba iktatása főlséges gondolat volt Márkustól. Offenbach e gyönyörű fantasztikus operája nemcsak a bemutatón, de azóta minden estén fokozottabb sikert aratott. Bár helyes szereposztás nem volt könnyű feladat Hegyi Aranka, Komáromy Mariska és Sándor Erzsí stb. után, a választás kitűnő volt, a hármass szerepet felváltva *Adler* Adél, *Serák* Márta, *Andrejka* Margit és *Jávor* Mária énekeltek, kik közül kétségekívül *Jávoré* az elsőség.

A bemutatón *Bazilidesz* Mária bájosan énekelte Miklós szerepét, *Pogány* jó Hoffmann volt. A zenekart *Márkus* igazgató dirigálta közismert nagystilű művészetével. A rendezés valamivel jobb volt, mint az első bemutatón. 21. A „Tengerész Kató“ c. operettről való beszámolás kivül esik ugyan feladatunkon, de tekintve azt az aktualitást, hogy *Szoyer* Ilona ez estén visszatért a könnyebb fajsúlyú operetthez, szívesen emlékezünk meg ma esti óriási sikeréről, amelyet gyönyörű énekével, elragadó és graciózus játékaival aratott. Egyébként sajnálattal konstatáljuk ismét, hogy ez a kitűnő gárda igen gyakran vetemedik oly sületlen, sőt felháborítóan izléstelen viccekre, amilyenek még a karzat közönségét is sértik. Az ilyesmit bizzuk az éjjeli mulatóhelyekre, oda azért járnak. Egy operaházban inzultus az ilyesmi. Ha a Népopera jó operettet akar, biztos kasszadarabot, adja elő sürgösen *Lecocq*: Angót asszony lányát. *Jarno* György nagyszerűen instrumentált muzsikája semmi újat sem mondott. Az előadást *Feszler* Géza vezényelte ügyesen, biztos kézzel. 27. A „Lammermoori Lucia“ felevenítésével a Népopera kulturmissziót teljesített. A „nép“-et csakugyan ily könnyű, fülbemászó muzsikával kell megnyerni a zenekultura számára s erre a célra keresve sem talál-nánk Verdi, Donizetti, *Lecocq*nál stb. alkalmasabb mestereket, annál is inkább, mert a m. kir. opera ugyancsak elhanyagolta őket. A Népopera Lucia-előadása minden tekintetben méltó az elismerésre, ezuttal még a rendezés is illuziókeltő volt. Az osztatlan sikernek persze *Reiner* Frigyes, ez a komoly, talentumos karmester ragyogott a központjában. A címszerepet *Adler* Adél énekelte majdnem tökéletes bel cantoval, a hárfaszólót *Revere* Gyula finoman játszotta.

Előfizetési díj hátralékok sürgős beküldését kéri a kiadóhivatal.

Zeneiskolai szemle.

Bernfeldi **Forster Stefánia** zeneiskoláinak (Budapesten és Soroksáron) az elmúlt tanévben 115 növendéke volt. A két intézetben a zongorán kívül a hegedű, magánének és összjáték-tanzakok voltak képviselve, azonfelül minden növendék részvétel elméleti oktatásban is. A tanári karban hatan működtek sikeres eredménnyel, a növendékek készültségéről két hangversenyen számoltak be.

Trautsch Károly siremlékét a m. hó végén leplezték le a Kerepesi-femetőben. Az ünnepélyen képviselve volt a Nemzeti Zenede tanári kara, amelynek 50 évig volt tagja, a m. kir. operaház és Filharmóniai társaság zenekara, a Lyra dalkör, végül a megboldogult családja, barátai és tisztelői. Az ünnepi beszédet *Várady Sándor* mondta, a pompásan sikerült siremlék *Istók János* gyönyörű kompozíciója.

A fővárosi alsófokú zenetanfolyamok új szakfelügyelői állásait a tanács kéri *Szántó Imre*, *Dőri Cecil* és *Waldbauer Józseffel* töltötte be.

Irodalom.

I. Könyvek.

Krehi Stefan: *Allgemeine Musiklehre* (Leipzig, Sammlung Götschen No. 220. — in eleg. Lwbd. 80 Pfg.) — Az ált. zenetan nemcsak kezdő zenetanulóknak, de diletánsoknak is megbecsülhetetlen szolgálatot tesz. Elsősorban a hangokról s azok lényegéről szól, majd az alapismereteken át visz a hármas és négyes hangzatokra. Utal a szólamvezetésre, dallamképzésre, formákra stb. Gazdag anyagánál fogva természetesen sok dolgot csak érint, de azért figyelme mindenre kiterjed.

Dr. Grunsky Karl: *Musikgeschichte des 17. u. 18. Jahrhunderts.* (Leipzig, Sammlung Götschen No. 239. in eleg. Lwbd. 80 Pfg.) — A zenei kutatások mai világában fölülte fontos a 17—18. századok ujonnan felkutatott anyagának publikálása. Dr. Grunsky műrében a fejezetek fejlődési korszakokban következnek, a régi forrásművek közül csak megbízható adatokat használ fel. Figyelemmel van a zene-művészet minden ágára, objektíven látja a történeti nagyságokat, s azok remekeit. Praktikus útmutatásai áthidalják az elmélet és gyakorlat közötti szakadékot s így fölülte alkalmas arra, hogy a zenei társadalom minden rétegét kielégítse. Főleg karmesterek vehetik hasznát kényesebb műsorkérdésekben.

II. Zeneművek.

Tarnay Alajos (op. 92.): Reggeltől-estig. Tíz ifjusági darab, zongora 2 kézre. (Rózsavölgyi és Társa kiadása. Füzetje 60 fillér, teljes sorozat egy füzetben 3.— K.) Igen dallamos, nagyon könnyű előadási darabok, alsófokú zongoristák számára.

Braun P.: Legelső tanulmányok zongorára, külön és két kézre. (Rózsavölgyi kiadása. Ára 2.— K.) Az ujjak és kezek önállósítását, a különféle billentési módok kombinációit, ujjcserét, ellenmozgást stb. tárgyalja 28 gyakorlatban, melynek mind-egyikét néhány sor előgyakorlat előz meg. Modern pedagógusok figyelmébe.

Schiffer Adolf: Elméleti és gyakorlati gordonka iskola. 2 kötetben. (Rozsnyai Károly kiadása. I. 3.60 K. II. 4.80 K.) Az iskola I. kötete a tanítás kezdetétől bezárólag a 2. fekvésig tart, könnyen érthető vezérfonalat adva bármily fiatal kezdőnek. A II. kötet a 3—7. fekvést tartalmazza. Pompás ötlet az egyes kamaraművek gordonka szólamaiból vett szemelvényeknek a gyakorlatok közé iktatása.

Szendy Á.: Chopin művek revideálása, Rozsnyai „Klasszikus zeneművek instruktív kiadásá”-ban. Az igen olcsó, csinos kiállítású füzetek közül a 15. sz. Scherzo, op. 20. h-moll (120 fillér), a 16. sz. Berceuse, op. 57. Des-dur (50 fillér), a 17. sz. Valse, op. 64. No. 3. As-dur (50 fillér), a 22. sz. Mazurka, op. 7. No. 1. B-dur (30 fillér), a 23. sz. Ballade, op. 47. As-dur (80 fill.).

Az **Apolló** férfikargyűjtemény most megjelent 104-ik száma Verdi „Ernáni” című operájának bordalát, Dr. Huszka Jenő: Barkarolla című karát és Marschner Henrik Szerenád című férfikari műveit tartalmazza. Az Apolló e számával a XXVI-dik évfolyamát fejezi be, így most már közel 550 férfikart nyújthat a magyar daloskörök részére. Az eddig megjelent összes karok 13 részbe kötve is kaphatók, a vezérkönyv ára 5 kor., az egyes szolamoké 3—3 kor. (Kiadóhivatal. Budapest, VI., Lázár-u. 18.)

Pályázatok.

Pályadíjas zeneművek. A Nemzeti Zenede a minap döntött *Reményi* Antal kamarazenei és *Zichy Géza* gróf hangszerelési pályázata ügyében. A pályabíróság *Gobbi* Alajos igazgató elnöklésével *Aggházy* Károly, *Demény* Dezső, *Siposs* Antal és *Szikla* Adolf bizottsági tagokból állott. A Reményi-féle kétszáz koronás pályázatra négy pályamű érkezett. A jutalmat lapunk kiváló főmunkatársa: *Perényi* Géza vonós-négyesével nyerte el. A Zichy Géza gróf pályázatára hét pályamű érkezett. Többnyire naív, gyermekes próbálkozások, de volt közöttük két komolyan figyelembe vehető munka. A bizottság azért úgy határozott, hogy az időközben nyolcszáz koronára fölgült pályadíjat kettéosztja és az említett két műnek ítéli oda. Így az első ötszáz koronás díjat *Meszlényi* Róbert dr., a második háromszáz koronás díjat *Fichtner* Sándor szegedi honvédkarmester nyerte el.

Hírek.

A székesfővárosi szociálpolitikai ügyosztály előterjesztésére a közoktatásügyi bizottság a következő zeneművészeti egyesületek és intézetek segélyezését határozta el: Nemzeti Zenede 12.000 K., Budapesti Filharmóniai Társaság 6000 K., Magyar Zeneiskola 2000 K., Budapesti Zenekezdők Egyesülete 2000 K., Uj Magyar Zeneegyesület 2000 K., Waldbauer-Kerpely vonósnyegyes 800 K., a III. ker. zenekör 500 K., Magyar Nők Karegyesülete 1500 K., VIII. ker. zenekonzervatórium 400 K. és a Budai Zeneakadémia 1000 K.

Ifj. Odry Lehelt, a budavári Mátyás-tplom kiváló magánénekesét az egyházi zene művelése körül szerzett érdemei elismeréséül Öszentsége a „pro ecclesia et pontifice” érdemrenddel jutalmazta.

A VI. nemzetközi zenészkongresszus m. hó 19—22-én tartotta ülését Budapesten. A kongresszuson Anglia, Amerika, Ausztria, Belgium, Dánia, Hollandia, Németország, Olaszország, Norvégia és az Országos Magyar Zenészsövetség kiküldöttjei vettek részt. A tárgyalásokon a külföldi delegátusokon kívül 150 zenész jelent meg. Az elnöki tisztet *Kacsóh* Pongrác dr., a főváros zenei szakfelügyelője töltötte be. Főbb pontok voltak az általános szervezeti kérdéseken és a szövetség-ek területi hatáskörének fejlesztésén kívül a zenészléti intézmények, nyugdíjalapok és tápintézetek megteremtésének a kérdése és a zenészek fizetési viszonyainak megfelelő rendezése, mint a kongresszus egyik főfeladata, mert e kérdések rendezésével várható a zenei viszonyok egészséges fejlődése. A kongresszus fontos feladatának mondotta továbbá, hogy a kereseti viszonyok kérdésénél behatóan foglalkozzék a katonai zenekaroknak egyre jobban tért hódító és a polgári zene-

karok fenállását megnehezítő konkurenciájával és keresse azokat a módokat, amelyekkel a katonai zenekarok működése eredeti hivatásuk keretébe visszazorítható legyen. Három napi tanácskozás után végre kimondották, hogy az 1914. évi VII. kongresszus Krisztiániában jön össze.

Massenet szobra. Alig földelték el a zeneművészet nagy halottját az egrevillei temetőben, már is megmozdult a francia művészvilág, hogy maradandó emléket állítson az elhúnytak. Massenet tanítványai, francia írók, művészek és zeneszerzők bevonásával nagy bizottságot alakítottak, melynek élén a mester négy leghíresebb tanítványa áll: Alfréd *Bruneau*, Gustave *Charpentier*, Xavier *Leroux* és Reynaldo *Hahn*. A bizottság legközelebb megkezdi munkáját.

Weingartner Félix a nyáron egyfelvonásos operát írt, amelynek „*Kain és Ábel*“ a címe. Az opera szövegét is maga Weingartner írta.

Wagner Richárd a Walhallában. Münchenből írják: Luitpold régensherceg kéziratával rendelte el, hogy Wagner Richárd mellszobrát a müncheni Walhallában felállítsák, a többi nagynémet emléke mellé.

Uj horvát opera. Zágrábban a napokban mutatták be rendkívüli sikerrel *Zayc* János népszerű horvát szerzőnek „Az első bűn“ című operáját, mely alkalomból melegen ünnepelték az ősz mestert, aki 1869-től kezdve sok népszerű darabot szerzett, többek között a nálunk is ismeretes „Zrinyi Miklós“ című operát.

Pfitzner Hans operát írt, melynek címe *Palestrina* lesz.

Bizet emlékére márványtáblát helyeztek Bougival-ban annak a kis háznak a falára, amelyben az elkeseredett és félreismert komponistát 1875. június 2. és 3. közti éjszakán a halál megváltotta szenvedéseitől.

A *Cyano de Bergerac*, Rostand híres drámája opera lesz. *Damrosch* amerikai zeneszerző most fejezte be a hangszerelését s még e szezonban előadják a new-yorki Metropolitanban.

Az amerikaiak Wagner Richárd egyesülete. Az egyesült államokban nemrég nagy társadalmi mozgalom alapján egyesület alakult Wagner Richárd művészetének ismertetésére és propagálására. Az egyesület Amerika minden városában méltó módon akarja megünnepelni Wagner születésének századik évfordulóját. Az egyesület rendszeresen szándékozik utóbb nagyszabású Wagner-hangversenyeket rendezni kiváló szólisták közreműködésével.

Beethoven balletje a bécsi udvari operában legközelebb színre kerül: „Prometheus teremtményei“ címen egészen új szövegezéssel. A múlt szezonban nagy sikerrel színrekerült „Nippes“ című balletnek szerzője: Gregor Pantasi készíti az új szövegkönyvet. Beethoven kétfelvonásos balletjéhez a régi szöveget Salvatore Vígano írta és 1801. évi április 6-án került először színre a Kärntnertheaterben Cassentini táncosnő jutalomjátékául. 1881-ben tizenhatszor és a következő évben tizenháromszor adták. Az eredeti szövegkönyve és az eredeti partitúrája elkallódott az idők folyamán, de a mese részletes vázlatát és Beethoven eredeti kéziratú zenéjét megtalálták az udvari könyvtárban. A ballet zenéje 16 számból áll.

Husz Hammerstein-operaház. Hammerstein Oszkár, londoni fiaskója után, ismét Amerikába tér vissza, ahol husz egyforma operaházat szándékozik építtetni különböző államokban. Egyelőre csak a vidék jön tekintetbe, mert a Metropolitan-színházban kötött szerződése alapján nyolc évben át nincs joga Newyorkban, Bostonban Philadelphiában és Csikágóban játszania. Az új színházakban hálótermék is lesznek a karszemélyzet és a zenekar tagjai számára.

Művész címtár

Egyszeri beiktatás 1 korona. Egész évre a „Zené“-vel együtt 10 korona.

G. Tessényi Margit zongoraművész-nő Budapest, I., Mészöly-u. 4. I.

Stoll Gizella, Budapest, VIII. ker., Népszínház-utca 12.

M. Makray Erzsi, operaénekesnő, Rákosszentmihály.

Szigeti József hegedűművész Lyn-court, Surbiton England.

Casals Pablo, gordonkaművész. Kizárólagos képviselője: Harmonia r.-t. Budapest, IV., Váci-utca 20. sz.

Reschofsky Sándor, zongoraművész okl. zenetanár és zeneszerző Budapest, V., Alkotmány-u. 15., I.

b. Forster Stefánia, okl. zongoraművész-nő és tanárnő VIII., Rákóczi-út 11. Lift. Fogad d. e. 9—12-ig.

Merli Quirino lovag, énekmester Budapest, VI., Teréz-körút 10.

Weltmann Ferenc és Rózsa hegedűművész Budapest, VI., Szív-utca 16.

Fligl József zeneiró, zongoraművész, Budapest, VI., Izabella-u. 45.

Zalánfi Aladár, Budapest, VII., Rákóczi-út 32. II. 10.

Zeneelmélet: Koessler módszerével.

Orgona: }
Karének: } Straube " "

Harmónium: Karg-Elert " "

Verdi emlék. Viggiuban Butti Enrico szobrászművész serényen dolgozik azon a hatalmas emlékművön, melyet Milano fog állítani Verdi Giuseppenek. Az emlék tizenegy méter magas lesz. Kilenc négyzetméter szélességű gránitalapon kockaalakú építmény emelkedik s ezen fog állani Butti emlékműve mintegy harminc életnagyságú mellékalakkal. A szobor előrészén azokat az érzelmeket igyekszik a művész megjeleníteni, a melyek a melodia nyomán fakadnak. A melodiát meztelen nőalak ábrázolja, mely stilizált, erdős háttérből emelkedik ki. Előtte nyolc nőalak látható különböző pózokban, melyek a misztikus átézzelmelet, a szerelmi mámort, az aggodalmat, a fájdalmat, stb fejezik ki. A baloldalon meztelen nőalak, az anya magasra emelve tartja gyermekét, mögötte pedig apró gyermekek ugrálnak, táncolnak. Ezek a csendes örömök, a nyugodt boldogság jelképezői. A jobboldalon a hőskölteményt és a heroikus zenét személyesíti meg Butti. Hatalmas paripán egy bárd ül, aki melléhez szorítva kardját, a hazájukért elesett hősök tetteit éneklé meg: a hősök merev tetemei a dalnok előtt fekszenek. Az emlékmű hátsó oldalára a gonosz indulatokat, a gyűlöletet, irigységet faragta ki a művész. A pompás művet Verdi fődétlen fejű, gyönyörűen kidolgozott alakja koronázza. Az emlék ércbeöntését még ebben az évben megkezdik, úgy hogy a jövő év közepe táján már készen is lesz a hatalmas alkotás.

Egy elcsapott karnagyról. Sok évvel ezelőtt a laibachi városi színház szó nélkül kitett szűrét fiatal új karnagyának, azon a címen, hogy nincsen benne semmi, de semmi tehetség. Az elcsapott fiatal ember egy ideig apró színházakban dirigál-gatott, azután Budapestre került, a mi Operánkhöz, ahol „fölfedezték“, innen Hamburgba, majd Bécsbe az udvari operához. Főlöszleges megjegyezni, hogy Mahler Gusztáv volt az illető.

Parsifal-védszövetség létesült Leipzig-ban a célból, hogy Bayreuth számára a

Parsifal ünnepi előadások kizárólagos jogait biztosítsa. Eddig számos előkelőség lépett a szövetségbe.

Liszt-emléktáblát emeltek a Róma melletti Monte Marion, ahol a Mester akkoriban lakott, midőn a Krisztus-oratoriumon dolgozott.

Offenbach-operett Odyszeuszról. Münchenből írják: Offenbach hagyatékában igen sok feldolgozatlan skizzet és melódia-tervet találtak. Ezeket most Leopold Schmidt zenekritikus teljes operetté állította össze, Karl Ettlinger és Erich Motz pedig Odyszeusz hazatéréséről librettót írtak hozzá. Az Offenbach-zene először német színpadon fog színrekerülni.

Dohnányi egyfelvonásos vigoperát írt. Az opera címe „Tanta Simona“ (Simona néni) és a drezdai operaházban kerül bemutatásra.

Liszt ismeretlen műve. Rabex karmester weimari Liszt-muzeum öre egész csomó ismeretlen Liszt kézírata bukkant a muzeumban. A kézírathalomban van, egy befejezett munka is: Titan baritonra és zenekarra. Szövege, melyet Schober Ferenc weimari költő írt, a Prometheus mondát dolgozza föl. A fölfedezett munka az idei szezonban kerül bemutatásra Weimarban.

Charpentier opera-trilogiaja. Gusztav Charpentieréről, akinek „Lujza“ című operája tizenkét év előtt oly nagy sikert ért el, egy nagy trilogiát komponált. A trilogia 3 egyfelvonásos operából áll. Az első címe: „L'amour au Faubourg“, a második „Les comedians“, a harmadik opera „Les tragodiens“ címet viseli. A trilogia hőse egy nagylelkű, szerény és ideális felfogású férfi.

Az olasz Bayreuth. Velencében nagyszabású színházi terv van készülöben. Arról van szó, hogy a Lidón nagy színházat építsenek, amelyben az olasz muzsika számára olyan művészi tér jusson, mint a Wagner-muzsika számára Bayreuthban. A színházban évenként egy három hónapos staggione régi és modern olasz mesterek műveit fogja játszani ünnepi elő-

WOREL ALAJOS

BUDAPEST

IX. ker. Ferenc-körut 18.

zongorát és pianinót

alegjutányosabban ad el, ugyszintén
becserél és olcsón kikölcsonöz.

Szakszerű javítás!

Hangolás!

HEGEDŰ

készítési műterme =
IV., Kossuth Lajos-u. 11.

világhírű hegedűművészek saját készítette új hegedűim felett így nyilatkoztak: Az Ön által készített új hegedű bármely régi mester által készített hegedűvel versenyre kelhetnek, műtermünkben megtekinthetők. Finom régi és új összes vonós hangszerek és azok alkatrészei állandóan raktáron. Művésziesen javítunk.

Régi hegedűt veszünk és cserélünk, kedvező részletfizetésre szállítunk

Árjegyzék ingyen.

Komáromi

és Tóth

műhegedű-készítők.

BALÁZS ÁRPÁD

a „Rácsos kapu, rácsos ablak“, „Gyere velem akáclombos falumba“ és „Nem tudok én néked csak virágot hozni“ című országszerte ismeretes nóták nagy-hírű szerzőjétől újabban a következő 16 nóta jelent meg, melyek egytől-végig valóságos remekai a magyar népdal-irodalomnak.

1. füz. Levelet hozott a posta . . .
Nagy Gábornál muzsikálnak
2. füz. Két babonás szép szemednek . .
Valakinek a nótáját . . .
3. füz. Suttognak a lombok . . .
Ha ragyog a csillag . . .
4. füz. Az áldóját a világnak . . .
Pusztulóban van a házam tája . . .
5. füz. Édes anyám mi ujság van . . .
Nyikorog a ráncos csizmám . . .
6. füz. Nem a Tisza partján . . .
Megérett már a cseresnye . . .
7. füz. Kenyeres pajtásom . . .
Szerelmes vagyok . . .
8. füz. Csak azért szeretnék (Csalogánydal),
Megdobban a szívem . . .
9. füz. Nem tudok én néked csak virágot
hozni . . . Valakit temetnek . . .
10. füz. Az alispán leánya . . .
Hortobágyi csárda mellett . . .

Egy-egy füzet ára 1 kor. 50 fill.

Megjelentek és kaphatók a

Harmónia r. t. ::: zenemű- :::
kereskedésében
BUDAPEST, IV. KER., VÁCI-UTCA 20. SZÁM.

adás keretében. A tervezet szervezése Rosettinek, a római Costanzi színház volt igazgatójának kezében van. A művészek közt, akik közreműködésüket odaigérték, szerepelnek: Puccini, Mascagni, Leoncavallo, Vitale és mások. A színház nézőtere kétezer személy számára fog épülni.

A drezdai operaházat átépítették. A drezdai operaház átépítése sokkal radikálisabb volt, mint a mienké, jóllehet az is nemzeti emlékmű, Semper Gottfriednak híres alkotása, amely a mai közkeletű operatípusok első példája volt. Csaptak is zajt miatta a német építésszek, annál nagyobb, mert az épület átalakításánál nem szorítottak a belsejére, hanem a homlokzatát is megmásították. Hogy milyen radikális átalakuláson ment át Semper remekműve, azt az átépítés költsége is sejteti: 950.000 márkát költöttek rá csak ennek az évnek építési periódusán belül. Az átépítés munkájával csak 1913-ra készülnek el. Egyelőre ki van már festve a nézőtér (90.000 márka árán) s kész az új színpad alatti gépberendezés is. A vaskonstrukció 700 négyzetméternyi helyet foglal és 350.000 kilogramm a súlya. Az új színpadi berendezés a gyorsabb változásokat teszi lehetővé, azonfelül pedig a tűzbiztonságot is lényegesen fokozzák, mivel minden farészt vassal pótlották. A nézőtér új beosztása csak úgy, mint a mi operaházunkban, jócskán megszaporította az ülések számát.

A lámpaláz gyógyítása. Színész, színésznő, varieté énekesnő, kamaraénekesnő, parlamenti szónok mind ismeri a lámpalázt, melyet a franciák „frac“-nak neveznek. A lámpaláznak tudományos neve „agoraphobia“, amelynek következő jellemző tünetei vannak: a vérkeringés zavarai, göresős vonaglások, szívdobogás, hirtelen elsápadás és elpirulás, csökkenő emlékezőtehetség, dadogás, reszketés stb. Mindezek a tünetek egy másodlagos agyzavar következményei. Dr. Pierre Bonnier kísérletileg tanulmányozta a lámpalázt és jelentést tett róla a párisi biológiai társaságnak. Sikerült neki a lámpalázt meggyógyítani, még pedig többszörös orrétetéssel, amely az illető agyfelület (buldus) „félelemreakcióját“ beszüntette. Több francia színésznőt teljesen kikurált a kellemetlen és színészre végzetes bajból.

Rohitsch - Sauerbrunn.

Gyorsvonattal 8 órányira, Wien, Budapest, Triesttől.

Hegyek és erdőségek között fekvő pompás alpesi üdülőhely Dél-Stajrországbán. — Az országos gyógyintézet szállodái — 600 szobával, 2 koronától feljebb — a legszerencsésebb módon egyesítik a vidéki tartózkodás kellemességeit a legtökéletesebb kényelemmel (villanyvilágítás, lift, művészi zenekar, előkelő társalgók, játék, sport és autoutazások) és modern hygienikus berendezésekkel (hegyi forrásvíz, fürdők, vacuum portalanítás stb.)

Tempel. Erősen diätetikus asztali savanyúvíz, minden napi használatra. — Minden jobb vendéglőben kapható.

Styria, Donáti. Az összes ismert magnézium, glaubersós-források legerősebbjei. — Gyökeres gyógyeredmények: gyomor-, bél- és májbajok, valamint cukros húgyár és köszvény eseteiben. — Kimerülő prospektus ingyen és bérmentve. Évenként 5000 fürdővendég.

Nagybani raktár: **Hoffmann József cégnél,**
Budapest, V., Báthory-utca 8. sz.

Zenetudományi Könyvtár.

E cím alatt új vállalat indult meg lapunk kiadásában.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR időhöz nem kötött, 20-120 filléres kis füzetekben jelenik meg s felöleli a zenetudományok mindazon ágát (akusztika, esztétika, pedagógia, szociológia, történet stb.), amely a zenei műveltség megszerzéséhez mulhatlanul szükséges.

E füzetek olcsóságuknál fogva mindenki számára könnyen hozzáférhetők s miután főleg oly közleményeket tartalmaznak, melyek a magyar zeneirodalomban egyáltalán nem, vagy csak apró szórványokban fordulnak elő, mint ézagpótló művek, a zenei értelmiség pártfogására számítanak.

Eddig megjelent füzetek:

1. **Palestrina.** Wajdits Károly 30 fill.
2. **A koncertforma.** Geszler Ödön . . . 40 "
3. **Beethoven zongoraszonátái esztétikai megvilágításban.** Zágon Vilmos 90 "
4. **A programzenéről.** Lavotta Rudolf 30 "
5. **Beethoven kilenc szonátája.** Perényi Géza.
5a " első " " " "
5b " második " " " "
5c " harmadik " " " "
5d " negyedik " " " "
5e " ötödik " " " "
5f " hatodik " " " "
5g " hetedik " " " "
5h " nyolcadik " " " "
5i " kilencedik " " " "
6. **Liszt szinfonikus költeményei.** Geszler Ödön
7. **Általános zenetörténet.** Lavotta Rudolf 150 f.
8. **Rousseau.** Kereszty István 20 fill.
9. **A kínai zenéről.** Sereghy Elemér. . 50 "
10. **Paganini** 50 "
11. **A tánc pszichológiája.** Lavotta Rudolf. 40 "

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR füzetei kiadóhivatalunknál, továbbá minden fővárosi és vidéki könyv- és zeneműkereskedőnél kapható.

GOTTSCHLIG ÁGOSTON

császári és királyi udvari szállító,

rum-, likör-, cognac-gyáros, tea-
□ □ nagykereskedő □ □

Budapest, IV., Váci-u 11.
a különlegességi tőzsde mellett.

Magyar, francia cognac, hollandi likörök, cacao és csokoládék. Eredeti angol és francia teasütemény- és cukorka-különlegességek. A legjobb tea- és kávé-beszerzési forrás gazdag választékban. Kívánatra árjegyzék ingyen, bérmentve.

Központi iroda: Régi posta-utca 10.
Gyár: Kőbánya, Martinovits-tér 9.

Fogorvosi intézet.

FOGAK

szájpadlás és gyökerek eltávolítása nélkül
4 koronától feljebb,

10 évi jótállással.

Az általam készített és a párisi fogorvosi akadémia kiállításán kitüntetett fogak rágásra kitűnően használhatók, könnyen megszokhatók, a beszédben semmiféle zavart nem okoznak, szagot, ízt nem kapnak, a szájból ki nem vehető és a valódi fogakat teljesen pótolják. Továbbá aranyhidak és koronák egyedüli speciális készítője

SCHATZ JENŐ

technikai főnök

Budapest, VII., Wesselényi-utca 60, I. 4. sz.

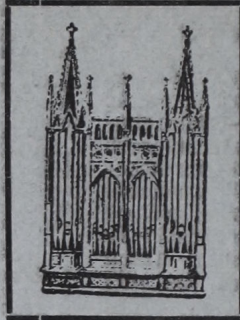
Rendelés egész napon át este 8 óráig. — Vasár- és ünnepnapokon is. — Szakorvosi rendelés fog- és szájbeteg részére.

Fogtömések a leggondosabb kezeléssel. — Speciális, fájdalommentes fogműtétek Régi rossz fogorok átalakítása megvárható. — Vidékiek 12 óra alatt kielégíttetnek. Mérsékelt árak.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnymatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Raktáron kitűnő hangú Elektromos fújtató készülékek.

HARMÓNIMUMOK

minden nagyságban. Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

54145

IV. ÉVFOLYAM

BUDAPEST, 1912. NOVEMBER HÓ

11. SZ.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körut 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

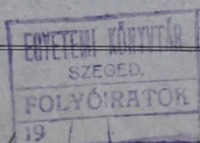
Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

HUBAY-SZÁM

TARTALOM: Hubay. — Szigeti József: Hubay mint pedagógus. Sz. B.: Hubay életrajza. — Eusebius: A Hubay-jubileum. — Hubay növendékei. — Marion: Hamupipőke. (Operakritika.) — Dr. Kriegner K. Berliini levél. — Opera: M. kir. operaház. Népopera. — Hangversenyek. — Irodalom: Járosy Dezső. — Dr. Grunsky Károly. O. Noe-Dr. Joachim János. — Tevan-könyvtár. — Zeneiskolai szemle: Orsz. m. kir. zeneakadémia. — Tóth Elemér †. — Dalos ügyek: A Miskolci Polgári Dalos Egylet 25 éves jubileuma. — Tudósítások: Karánsebes. Pécs. Kolozsvár. Milano. Berlin. Stuttgart. — Hírek. — Hirdetések.

NÉMETH JÓZEF

könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, I., Fehérvári-út 15.
Telefon 146-59.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. **ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.**

Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

■■■ Javítások a legművésziesebb kivitelben. ■■■
■■■ Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. ■■■

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivólegrendszerű

HARMONIUMOKAT

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedális harmoniumok
mindkét rendszer szerint és minden
nagyágban, pontos orgonaméretűek, és
templomok, szemiharmatok részére és
gyakorló-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianinókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű

javitása. — Saját készítményű

hangversenyhegedűk. — Finom

a legkitünőbb quinttisza húrok

:: stb. állandóan kaphatók. ::

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körút 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

Hubay.

A magyar zenekulturának ragyogó ünnepe volt *Hubay* Jenő kettős jubileuma.

Nem pusztán véletlen, hogy ez a jubileum abba az időbe esik, mikor a magyar zene történetében egy korszak zárul, hogy helyet adjon annak a hatalmas kibontakozásnak, mely intenzitás és nivó tekintetében a kultur-nemzetekkel egyenrangúvá teszi mai zenei életünket.

Ebben a kibontakozásban jelentős része van Hubaynak, aki egyik leghivatottabb továbbfejlesztője volt annak az alapnak, melyet a múlt század végén Liszt, Erkel, Volkmann és kortársai tettek le. Működése kezdetén a magyar zenei élet épenhogy kialakulóban van. Teng, leng, ki tudja mily jövő vár reá, fejlődésében kevesen hisznek. S amikor nagyjaink sorra ki-dőlnek, zenekulturánk egén szomorú felhők jelentkeznek.

És Hubay, aki ép ezidőben egyre-másra aratja sikereit a külföldön, akit fényes pozíciókkal marasztalnak odakünn, némán hártja el a kiténtetéseket. Mit ér a dicsőség, mely csak az ő homlokát koszorúzza, akkor, midőn a magyar zeneművészet jövője veszedelemben forog otthon . . . ?

Hazajön tehát, mert érzi, hogy ennek a dalos ajkú nemzetnek zenekulturája jobb sorsot érdemel, csak dolgozni kell, öntudatosan, szeretettel.

A Liszt által alapított *magyar* iskolában *Mihalovich* Ödönnel és *Koessler* Jánossal karöltve veszi fel a nemes küzdelmet, melynek utolsó negyedszázada kétségtelenül legjelentősebb időszaka a magyar zene térhódításának.

Nem csügged a bizonytalanság, az ezer akadály láttára. A legelőkelőbb társaságokban agítál a magyar zeneművészet érdekében; vonósnégyest alapít, zenei társaságoknak lesz a lelke, irányítója, miközben egyre gyönyörködtet művészi játékával, s egymásután képez hazájának elsőrangú hegedűművészeket és tanárokat.

Költői lelke nem pihen a nyugalom perceiben sem. Dalokat, apróságokat, versenyműveket, operákat ír, melyek nagy része az egész világot meghódítja s miként Liszt a rapszódiaikkal, Hubay csárdajeleneteivel teszi közismertté és megbecsültté a magyar dal specifikus erejét és sajátosságait.

Boldog megelégedéssel nézhet tehát körül e ragyogó pályafutás zenitjén azzal a felemelő tudattal, hogy a körülötte rohamos fejlődésben löktető zenei élet megteremtésében kivette a maga részét.

A hazaszeretettől lángoló poétát, a romantikus lelkű művészt és művészetének világhírű Mesterét tehát méltán érte királyi kitüntetés, csakúgy mint az egész társadalom részéről megnyilatkozó impozáns ünnepsorozat.

Hubay mint pedagógus.

Erről a Mester legkedvesebb és legjelesebb tanítványa nyilatkozzék a jubileum alkalmával. Senki nem jellemezheti jobban Hubayt, mint tanárt, ezeknél az okosan megírt, szeretetteljes soroknál, melyeket világhírű hazánkfián, *Szigeti* József küldött be hozzánk:

Mélyen tisztelt Szerkesztő Ur,

megtisztelő felszólításának, hogy a mesterem iránt oly impozáns módon megnyilvánuló demonstrációban nemcsak hegedűmmel, hanem ez uton is adjak érzelmeimnek kifejezést, ime örömmel teszek eleget.

Hubayban én nemcsak tanítómesteremet, hanem az összes törekvéseimet, egész tevékenységem és lényemet befolyásoló aethetikust és embert tisztetem; hogy az ő célja és törekvése a fentemlített befolyást gyakorolni növendékeire: ugyszólván az *embert* a művésszel egyidejűleg nevelni, misem mutatja pregnánsabban, mint az ő feltűnő előszeretete a nyers, serdületlen és lelkileg formátlan (éretlen) emberanyag iránt. Ő instinctív érzi, hogy épen ezen emberanyag jellemére és művészi lelkületére lesz oly áldásos hatással és befolyással s hogy ebben fogja az ő lángoló idealizmusával a kérlelhetetlen művészi önkritikát és ambióiót legsikeresebben szítani tudni.

És tisztán művészi szempontból tekintve is *mily* különbséget látunk a többi „iskolák“ és „irányok“ championjai, képviselői és ő között! Mig azok tanítványaikat titokzatos ábrázattal az egyedüli üdvösséghez vezető *utról elterelik*, — természetesen holmi „Mein System“-ekkel — addig a nagy magyar Mester és psychologus minden egyes tanítványa individualitásának respektálása mellett és az egyéni továbbgondolkodás és továbbkutatásra való ösztökélés által egyéniségeket és nem utánczókat nevel!

Mivel Ön, igen tisztelt Szerkesztő Ur nem egy objektív értékelését a Mester sokoldalú triumfális tevékenységének — mint alkotó- és előadóművész és mint kulturtényező — kérte tőlem, hanem szívből jövő érzelmeimnek kifejesését, remélem, meg fogja bocsátani, ha Hubayról csak mint szeretett Mesteremről írok és többi munkásságának appreciációját hivatottabb és objektivebb tollakra bízom.

Fogadja Ön és b. lapja iránt érzett tisztelem kifejezését, amellyel maradtam

Surbiton (Anglia), 1912. november hó 10.

kész hive

Szigeti József.

Hubay életrajza.

Hubay Jenő 1858. szeptember 15-én született Budapesten. Első oktatását atyjától nyerte s már gyermekéveiben oly rendkívüli tehetséget mutatott, hogy 9 éves korában Viotti a-moll koncertjét zenekarkiséréttel adia elő egy zenedei koncerten általános feltűnést keltve. 1871-ben Berlinbe ment, hogy a kir. zeneakadémián Joachim Józseftől magasabb kiképeztetését nyerje, ahol 3 évig maradt. Ezalatt annyira megnyerte Joachim nagyrabecsülését, hogy az alig 17 éves ifjút a düszeldorfi hangversenymesteri állásra kívánta megnyerni s egyszersmind Németországhoz kötni.

Hubay azonban más, merészebb terveket tűzvéni ki magának, a felajánlott állást nem fogadta el. Visszatért Budapestre s mint kész hegedűművész, Budapesten Beethoven versenyművének előadásával feltűnve, hangverseny-körutat tett Magyarországon s a külföldön, mely őt az első hegedűvirtuózok sorába emlte. Budapesten ismerkedett meg Liszt Ferenccl és Volkmann Róberttel, kikhez állandó barátság fűzte. Budapesten gyakran játszott Liszttel, főleg Beethoven híres Kreutzer-szonátáját. Liszt egyik matinéján a Budapesten hangversenyző Wieniawski is jelen volt. Liszt bemutatta őket egymásnak s azt tette hozzá:

„Vigyázzon, ez a fiatal ember még versenytársa lesz.“

Nem hiába mondják, hogy minden tréfában van valami igazság, mert oly értelemben, mint Liszt mondta, versenytársak nem lettek ugyan, de

Hubay lett Vieuxtemps és a nagy hegedűs Wieniawsky közvetlen utóda a brüsszeli zeneakadémián 1881-ben.

1878-ban Párisba ment Hubay, ahol felkereste Vieuxtemps Henri-t, a híres hegedűművészt, akkor még a brüsszeli kir. konzervatórium tanárát, ki már idős, beteges volt s szelütött karjával újabb szerzeményeit nem bírta játszani. Vieuxtemps kezdetben bizalmatlanul fogadta az ifjút, aki a mester egyik műve eljátszásába fogott. Alig kezdette el azonban a darabot, a mester felállt, a zongorához ment, végig kísérte; azután megölelte az ifjú művészt, behívta családját s e szókkal mutatta be: „Végre megtaláltam utódomat“. És ez az elismerés nem volt üres frázis; nemcsak Hubaynak ajánlta utolsó (VII.) hegedű-versenyét, hanem mindent elkövetett, hogy párisi sikereit előmozdítsa.

Másik segítője Massenet volt. Hubay ugyanis Munkácsy Mihály kastélyában, Colpackban egy suite-t irt a Massenet Lahore királya operájának motívumai felett s Párisba visszatérve, elment Massenethez s bemutatta neki művét. Massenet-t teljesen meghódította, azonnal elvitte Hubayt Pasdelouphoz, aki ekkor (1879-ben) a világhírű concerts populaire-eket vezényelte, beajánlotta neki s minthogy már a lapok is előre tele voltak annak hírével, hogy Massenet egy hegedűzsenit fedezett fel, mindez előmozdította azt, hogy Hubay fellépte elsőrendű zenei eseménnyé vált. Páris legelső zenészei és kritikusai egyhangú lelkesedéssel irtak róla, köztük Saint-Saens is; hírneve egy csapásra meg volt alapítva. Hirnevét még növelte e sikere után rendezett hangverseny-körútja Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában s 1880. elején Angliában.

Közben Vieuxtemps lemondott s Algirba költözött, miután utódául csakugyan Hubayt ajánlotta, akit a hangversenyteremből már Brüsszel is ismert s lelkesedéssel fogadott. Vieuxtemps közvetlen utóda ugyan Wieniawski lett, de rövid időn bekövetkezett halálával Gevaert igazgató javaslatára 1881. február 5-én csakugyan Hubay hivatott meg Vieuxtemps tanszékére, melyet 23-ik életévében foglalt el. Közben Vieuxtemps hívására 1880. tavasszal Algirba ment, hol június 6-án ő fogta be a haldokló mester szemeit, aki halálos ágyán még megbizta zenei hagyatéka rendezésével s Hubay csakugyan ki is adta hátrahagyott műveit 1881-ben Brandusnál Párisban.

Hubay szokatlan fiatal korában jutott a legmagasabb polcra, melyet a hegedűművészet terén el lehetett érni. Brüsszelben tanári állása mellett Servais Joseph gordonkaművésszel vonósnégyes-társulatot alapított, mely rövid idő alatt rendkívüli sikereket ért el, ő maga pedig egyike lett a brüsszeli társaság kedvenceinek és diszeinek. Öt évet töltött Brüsszelben, midőn 1885. karácsonyán apja, a budapesti zeneakadémia hegedűtanára meghalt. Az általános közvélemény óhajára Trefort, akkori közoktatásügyi miniszter, meghívta őt Budapestre a zeneakadémiához, ahol neki külön állást szervezett s ugyanakkor a Nemzeti Zenede is megnyerte őt egyik tanerőnek. Hubay ekkor a belga király Lipótrendjének érdemkeresztjével kitéüntetve, hazajött 1886. őszére s főleg az ő közreműködésére történt, hogy ugyanakkor a zeneakadémiához vele egyenlő állásba meghívták Popper Dávid gordonkaművészt is, kivel azóta a legmelegebb baráti viszonyban élnek.

Megalapította Budapesten a Hubay—Popper-féle vonósnégyes-társulatot, melynek különösen az a szerencse jutott, hogy Brahms több

művét először adhatta elő. Brahms rendesen karácsonytájban jött Budapestre s együtt játszott a legújabb s régebb műveit e társulattal s azok így kerültek a nyilvánosság elé. Így jutottak Budapestre első bemutatásban a közönség elé c-moll triója, az átdolgozott H-dur triója s III. hegedű-szonátája s cselló-szonátája. Emellett a társulat állandó fgyelemmel volt a magyar szerzők műveire s ezek előadásával befolyt a magyar kamarazene fejlődésére. E vonósnyegyes-társulat 1905-ig működött a hazában és külföldön.

Hubay budapesti működéséből kiemelendő még, hogy több éven át volt a Magyar Zeneszerző Társaság elnöke, továbbá az orsz. dalárszövetség karnagya is s nem rajta múlt, hogy e szövetség érdekében munkásságát tovább nem érvényesíthette. E sokoldalú működésén kívül évenként hangverseny-körutat tett egész Európában, állandó vendége volt a német filharmóniai hangversenyeknek s többek közt a lipcei Gewandhausban maga adta elő 1903-ban II. hegedű-hangversenyét, mely ott először került nyilvánosság elé, Nikisch vezetésével.

1894. jul. nőül vette gr. Cebrían Rózá, akivel és két fiával a legboldogabb családi életet éli. Mint tanár, Hubaynak világhire van. Majdnem évenként kerül ki tőle egy-egy rendkívüli tehetségű vagy legalább is nagy tudású tanítvány. Köztük kivált három emelkedett nagy hirre: Szigeti József, Geyer Stefi és Vecsey Ferenc. Pedagógiai hírneve folytán Münchenbe, Leipzigba, Gentbe, Londonba, Chicagoba nyert tanári állásokra rendkívül fényes meghívásokat. E működésével a budapesti zeneakadémiának világhirt szerzett s minden világrészből sereglenek köré tanítványok.

Tanári és virtuózi működésével elért nagy sikerei mellett Hubay époly rendkívüli munkásságot fejtett ki a zeneszerzés terén. Művei, igen kis részüket kiyéve, mind külföldön, kivált Leipzigban és Párisban jelentek meg. Mondhatni, a zeneszerzés minden ágában dolgozott. Irt operákat, szonátákat, suiteket, szinfóniákat, a-capella karokat, dalokat (köztük számos Petőfi-dalt).

Hegedűdarabjai nyomtatásban is megjelentek, melyek között a 4 versenymű s suite-jei zenekarral nagy népszerűségre tettek szert, valamint 13 magyar csárdajelenete is sokszor játszott műsordarabjai a hegedű-virtuóznak.

Első operája az „Alienor“ (1891.), melynek szövegét az ó-francia Merlin-mondából Haraucourt Edmond francia költő írta, második a „Cremonai hegedűs“, szövege Coppéétól, mely 1894-ben Budapestre színre kerülvén, azóta itt (1905. nyaráig) 72-szer adták és Európában és Amerikában mintegy 60 színpadon került előadásra, harmadik „A falurossza“ (1896.) Tóth Ede híres népszínművének Váradí Antaltól átdolgozott szövegére, mely az első nagyszabású kísérlet volt a magyar népzenenek egy egész estét betöltő operában való alkalmazására s előadták Bécsben és Berlinben is, negyedik „A moharózsa“, Ouida „Egy pár kis facipő“ (Two little wooden shoes) című elbeszélése nyomán Ruttkai György által irt szövegre (1903.); az ötödik „Lavotta szerelme“, szövegét Berczik Árpád és Farkas Imre irták, hatodik a „Szerelmi éj“, mely a jövő évben kerül bemutatóra, s teljesen kész 3 felvonásos dalmű. Összes zeneműveinek ópuszáma ma már jóval meghaladja a százat.

Jubileuma alkalmával a király az udvari tanácsosi méltósággal tüntette ki.

Sz. B.

A Hubay-jubileum.

A magyar közélet, tudományos és művészvilág megható ünnepek keretében fejezte ki hódolatát *Hubay* Jenőnek negyvenéves művészi- és harmincéves tanári jubileuma alkalmával.

Az ünnepek lefolyása a következő sorrendben történt.

1912 november 3. Az Orsz. m. kir. zeneakadémia dísztermében *Berzeviczy* Albert, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke pontban 11 órakor nyitotta meg a több napra terjedő ünnepsorozatot, mire a jubiléum tapsorkán és virághullás közepette jelent meg, hogy ötvenkilenc küldöttség szerencsekívánatait fogadja.

Ennek a magasztos és felemelő ünnepélynek este nyolc órakor a Hungária szállóban volt a folytatása. A kétszáz terítékű lakomán elhangzott felkőszöntők természetesen Hubay érdemeit méltatták, amelyek ugyancsak dűsgazdag anyagot szolgáltattak az előkelő szónokoknak.

1912. november 4. Az első diszhangversenyt a jubiléum „Alienor“ c. operájának bevezető zenéjével kezdték, melyet az Orsz. szinfoniai zenekar adott elő a szerző vezénylete alatt. Utána a Mester három legkiválóbb növendéke adott elő egy-egy Hubay-hegedűversenyt. *Szigeti* József a II-ikat, a 91. ópuszt játszotta előkelő, nemes művészettel, ragyogó technikával és hatalmas kantilénával. *Geyer* Stefi bájos közvetlenséggel adta elő a IV. koncertet (all'antica). Nagy sikere volt *Vecsey* Ferencnek is, akitől a III. versenyművet hallottuk. Amely veszedelmes ötletnek találtuk a hegedűversenyekből álló műsorösszeállítást, époly csodálatosan változatos volt a hatása ennek a három versenyműnek, amely kétségtelenül Hubay gazdag invenciójára vall, nem is szólva arról a fontos jelentőségről, amely ezeknek a versenyműveknek a hegedű-technika és irodalom történetében jutott. A közönség bőséges tapsokkal ünnepelte a szerzőt és mestert egyaránt.

Az **1912. november 5-én** tartott II. diszhangversenyt *Kerner* vezette. Az első számként előadott *Bach* kettős verseny, amelyet Hubay volt és jelenlegi növendékei (l. 235. old.) adtak elő zenekarkiséréssel, valószínűleg szenzáció erejével hatott. Ily hatalmas tónussal, mint ahogy ez az elsőrangú művész- és professzorsereg játszotta, sohasem hallottuk ezt a remekművet. Majd Hubay lépett a dobogóra, hogy gyönyörű *Concerto dramatique*-ját tolmácsolja. A viszontlátás öröme spontán zúgó tapsviharban nyilvánkozott meg. *Marschalkó* Rózsi öt Hubay-dalt énekelt kedvesen, végül ismét a művész Hubay jutott szóhoz. *Bach*: *Ciaconnáját* az Air-rel köszönte meg, befejezésül pedig *Joachim* románát játszotta a „Magyar Versenymű“-ből.

1912. november 7. A jubileum utolsó ünnepe operaházi diszeloadás volt, amelyen Hubayt szinpadai szerzői minőségben zsúfolt ház ünnepelte. A Cremonai hegedűs került színre, melyben a világhírű hegedűszólót a jubiléum szerző játszotta, utána a Moharózsa előjátékát és negyedik képét adták elő.

Eusebius.

Hubay növendékei.

A jubiláris alkalommal közöljük Hubay azon volt és jelenlegi növendékeinek névsorát, kik a jubiláris hangversenyeken részt vettek:

I. Volt növendékek:

Adler R. István, Budapest	Dr. Huszka Ernő, Budapest
Altmann Leó, Chicago	Kemény Rezső, Budapest
Dr. Balassáné, Sesler Sarolta, Frencsén	Kende Arnold, Budapest
Balassa Kálmán, Budapest	Kladivko Vilmos, Budapest
Bárdos Béla, Budapest	Klein Ivor, Budapest
Barna Henrik, Budapest	Koller Ferenc, Szabadka
Bartókné, Goldmark Kornélia, Budapest	Kürschner Manó, Pécs
Batek Zoltán, Budapest	Dr. Lányiné, Regéczy Ilona, Budapest
Gr. Benyovszky Rezső, Pozsony	Dr. Léderer Imre, Budapest
Berkovics Lajos, Budapest	Leitnerné Payr Olga, Budapest
Danziger Antal, Budapest	Lówy Mayer, Budapest
Farkas Márta, Pusztavért	Mambriny Gyula, Budapest
Dr. Füredi Mórné Sonnenfeld Margit, Budapest	Medveiné Opris Valéria, Pécs
Füredi Sándor, Debrecen	Popiel Mária, Budapest
Dr. Jungné Geyer Stefi, Wien	Recht Sándor, Budapest
Dr. Gobbi Károly, Budapest	Studer Oszkár, Bern
Herczeghné, Kanyovics Ivánka, Zombor	Szabathiel Rezső, Budapest
Horváth István, Budapest	Szerémi Gusztáv, Budapest
Dr. Huszka Jenő, Budapest	Szigeti Dezső, Budapest
	Szigeti József, London
	Tomm Béla, Temesvár
	Vecsey Ferenc, Berlin
	Vikosfalvy Gyula, Budapest.

II. Jelenlegi növendékek:

Babáry József, Budapest	Lincz Márta, Budapest
Blau Jenő, Budapest	Mannheim Mariska, Budapest
Bárdos Alice, Budapest	Pavovich János, Triest
Benkő Alice, Budapest	Pollák Imre, Budapest
Guigen Mae, Newyork	Reuss Anna, Budapest
Herrmann Emilia, Budapest	Szántó Boriska, Budapest
Horovicz Pál, Budapest	Szterszky Melitta, Budapest
Gróf Miklós, Budapest	Takách Margit, Budapest
Kálmán Mária, Budapest	Thomas Tessie, London
Koller Alfréd, Budapest	Torra Celia, Rio de Janeiro
Koncz István, Budapest	Whitmann Ben, Chicago
Ligeti Imre, Budapest	Zimmer Mariska, Budapest.

Hamupipőke.

Mesejáték 3 felvonásban. Szövege Bakonyi Károlytól, zenéje — Farkas Imre és Gábor Andor verseire — Buttykay Ákostól.

Bemutató előadása a m. kir. operaházban 1912. évi október hó 26-án a következő szereposztásban:

A király	— — — Környei	Tündérvarga	— — — N Bodor K.
Dorka anyó	— — — R. Berts M.	Testórtiszt	— — — Kodolányi
Petronella	} leányai	Bársony D.	Kamarás — — — Zolnai
Ludmilla		Ambrus E.	
Hamupipőke, mostoha leánya	— — — B. Kosáry E.	Első úr	— — — Juhász
		Második úr	— — — Nápolyi
Pista, a szomszédfiú	Toronyi	Első	} apa — — — Tihanyi
Országbiró	— — — Kertész	Második	
Tündérszabó	— — — Marschalkó	Harmadik	
Tündérfodrász	— — — Havas Gy.	Tündérkocsis	— — — Körmendi
			— — — Kerekes

Gyermekkori álmaink elevenedtek fel a ma esti bemutatón. Az elpusztíthatatlan dajkamesét: Hamupipőke históriáját adták. Kitűnő anyag meseoperának, a librettista ugyancsak könnyű feladat előtt állott, s ha rosszul oldotta meg, méltán vádolhatjuk Mindenestre artistikus finomságokat vártunk, képzeletünk szárnyán nőtt lány szövése, naivan egymásba fonódó jeleneteket, telve üde bájja, szentimentalizmussal.

Sajnos, Bakonyi kezében szétesett ez a mese. Az eredetileg boulevard-színháznak készült szöveggönyvet át kellett volna dolgozni. Az operalibretto talán mégis magasabb színvonalú műfaj, mely nem állhat durva kézzel egymás mellé toldott operettjelenetektől, mintahogy Bakonyi vaskos operettfigurái csaknem széjjel is tépték minden illúzióinkat.

A közismert szomorú mesének azonban szerencsés befejezést adott Bakonyi.

Hamupipőke cselédmunkát végez otthon, mialatt mostoha testvérei udvari bálon vannak. Tündérek jönnek s aranyos ruhában, aranyos fogaton viszik a bálba, ahol a szerelmes királyfival táncol, miközben elveszti aranypapucsát. Országszerte keresik a papucs tulajdonosát, míg végre rátalálnak s Hamupipőke a királyfi párja lesz.

Élénk ritmusú zene vezeti be az I. felvonást, mely népdalokon épült zárt formájú kedves melódiákban bővelkedik. Közvetlen erővel szól hozzánk a Hamupipőke panaszdala, melynek átérzett a lírája, poétikus a beállítása. Úgyesen van megkonstruálva a tündérek hármasa, emelkedés van a szerelmi kettősben és sok finomság a III. felvonás bevezetésében. Ellenben a II. és III. felvonás kórusai túlságosan primitívek, egy kis kontrapunkt épen nem értett volna a sok homofónia ellensúlyozására. De úgylátszik miként a szöveggönyv, a muzsika sem akart nagy igényeket támasztani. És bár kevés

benne a kontraszt, mindvégig érdekes, sőt az ügyefogyott libretto helyett is gyakran kelt meseszerű illúziót Buttykay zenéje. Főleg technikai képességeinél fogva. A legegyszerűbbnek tetsző gondolatokat is finom, de bonyolult szövésű, ragyogó színbompába öltözteti. Ezek azok a finomságok, amelyeket a szövegkönyvtől vártunk, s amelyet az teljesen nélkülöz. Fényes bizonyíték emellett, hogy Buttykay vérbeli muzsikus. Nem látjuk azonban indokoltnak, hogy kidolgozása, stylusa csaknem végig franciás, noha már többször tanujelét adta magyaros invenciójának Buttykay. Csodáljuk tőle, hogy prózát hagyott a darabban, ami bántó hangulatdifferenciát szül. Az illúzióból gyakran kizökkenti a hallgatót a zenekar elnémulása és belépése. Legalább melodramatikus kíséretet írt volna ezekhez a jelenetekhez. Mennyivel művészesebb e tekintetben Poldini; „Csavargó és királyleány“-a.

A darabot gondosan előkészítve hozták színre. A címszerepben a szerző bájos felesége: *Kosáry* Emma asszony debütált. Kis terjedelmű, de lágy és tisztacsengésű hangja, finom, disztíngvált játéka teljesen meghódította a közönséget s férjével együtt az est forró ünneplésének központjában állottak. Végtelenül kedves volt *Marschalkó* k. a. és nagy színésztehetséget árult el *Bársony* Dóra k. a. A férfiak közül *Toronyi*-nak volt említésre méltó sikere, de szépen énekelt *Környi* is.

A betanításról csak jót mondhatunk. *Kerner* karnagy magazetettel igyekezett diadalra vinni a darabot s a zenekar is feladata magaslatán állott. És a közönség egész este bőkezű volt az elismerésekben.

Marion.

Berlíni levél.

1912. november.

M. hó 18-án mutatta be a filharmónikus orkeszter *Fried* Oszkár vezényletével a „*Das Lied von der Erde*“-t *Mahler*-tól. E mű, valamint a IX-ik színf. képezik a szerző 2 hatalmas „opus posthumus“-át. Ez tulajdonképpen egy kórus-kantate tenor és alt (v. barit.) hangra, de a mester akaratára szerint szinfóniának neveztetik, hogy többi nagy művével egy csoportot képezhessen. Szövege: *Bethge*, eredeti kínai szerzők után átdolgozott „Kínai flóta“ c. gyűjteményéből való.

Mahler csodásan vissza tudta adni az exotikus miliőt s a pesszimiztikus világgyűlölet az ábrándos szerencse utáni vággyal felváltva jelentkezik.

Az I. rész: „*das Trinklied vom Jammer der Erde*“-ben megőrzi a muzsika is a költemény 3 strófás formáját. Az énekes szembeállítja az emberi élet gyarló mulandóságát a *Föld* végtelenségével. Majd ismétli a refrain „*Dunkel ist das Leben, ist der Tod*“, erre hatalmas fortisszimóban fejezi be e részt a zenekar.

II. „*Der Einsame im Herbst*“ hangulata sötét, vigasztalan; — fenéséges emelkedés következik csakhamar — belépnek a hárfák is, de egyszerre visszatér az első téma s szelíd, csendes. színpompás a befejezése az őszi hangulatnak.

III. „*Der Jugend*“. Életkedvről, dalról, játékról énekel az ifjú — látjuk a porcellán pavillont, hol barátok tarka csoportja csevegve vigad, mint ezüst félhold, áll a híd — s messze hangzik a harangocskák csilingelése

a fehér, a zöld porcellán házikóból. Ez talán a legcsodásabb része a műnek.

IV. „*Von der Schönheit*“. Rokon az előbbivel s mégis mily differencia! A csendes hangulatfestést mozgás, élet váltja fel: a parton fiatal leánykák gyűjtik a lótusz virágot, . . . vidám pajzánóságukat harangjáték, hárfá s mandolin kíséri . . .

V. „*Der Trunkene im Frühling*“ . . . Bolero ritmus hangzik fel . . . kromatikusan emelkedő figurában fejlődik ki a főtéma . . . majd jó a melléktéma: „Ich trinke, bis ich nicht mehr kann“! A végén a főtéma helyett új gondolat lép be: „der Lenz ist da“ — erre hirtelen, energikusan fejezik be e részt a hegedűk és a fafűvők.

VI. Az „*Abschied*“-ben esti hangulatban van a Természet. A színek halványak, elmosódottak. A tercmenetek mint estéli árnyak suhannak — s csak néha-néha szól az éji madár szava . . . „Ich wandle nach der Heimat“ zeng az énekes — mire csodás, lehelletszerű pianisszimóban végződik a mű.

A siker óriási volt. Kár, hogy Mme *Cahier* kopottas hangja s *Seidler* Pál gyengécske tenorja akadályozta e fenséges mű teljes élvezhetését. *Fried* a legelső Mahler interpretátor, s ha nem adna annyit a pózolásra, föltétlen több tisztelője volna.

—

Schönberg: „*Pierrott Lunaire*“ (op. 21.) című melodramáját előkelő közönség s nagyszámú kritikus hallgatta végig. Őszinte örömeinkre szolgált, hogy az eleinte hideg publikum végül is — csaknem teljes számban Sch. pártjához szegődött s elismerte: hogy habár a mű teljesen új nyo-

mokon haladva, eddig nem használ eszközökkel hatva, az *elismert* zene művészettel ellenkezik is — mégis szintiszta művészetet tartalmaz. Formatökély, érzésobjektivitás s temperamentum a főtulajdonságai e műnek. Természetesen az előadók (*Zehrne* rec., *Steuermann* zong., *Maliniak* heg. és brácsa, *Kindler* gord., *Vries* fuv. és picc., *Essberger* klar.) kiváló művészete is nagyban hozzájárult a lehetetlen nehéz mű sikerre juttatásához.

—

Jascha Heifetz-et, a csodagyermek e legkisebbikét tombolva ünnepelte a közönség. A sajtó is elragadtatva ír csodás technikájáról. Mi úgy véljük azonban, hogy előadása még túlságosan éretlen s várható volna még pár évig a nyilvános szerepléssel. Az ily korai felléptetés vétek, hálátlanság a bőkezű természet ellen, s a gyermek geniejének könnyen romlására vezethet.

—

Singer Richárd 4 hangversenyen akarja bemutatni a Liszt óta alkotott modern zongoraversenyeket. Az első estét Liszt 4 originális műve töltötte be. A műveket teljesen átértő temperamentumos művész játéka őszinte tapsokat váltott ki. Sajnos azonban, hogy a gyakori félrebillentés sokat levont az igazi élvezetből. *Blüthner*-Orchester, *Strauss* Edmund vezetése alatt jól alkalmazkodott a művész egyéniségéhez.

—

Gyászkeretben hozhatnók a következő „hölgyek és urak“ neveit. Némelyiknek hangversenyét hatalmas reklám s dicséretalmaz előzte meg, de annál nagyobb volt a csalódás. 1—2 számnál többet lehetetlen volt

kibirnunk. Úgy hirdik, hogy némelyik Budapestre is elszándékozik látogatni, álljon hát itt óvó figyelmeztetésül a gyászos névsor: Lisa Meyrovitz; Frederic Gérard heg.; Edmond Ser-vator bass. barit.; David Eichhofer tenor; Sigmund Feuermann heg.

A világ legnagyobb *orgonája* Bo-roszlóban fog megszólalni 1913-ban, a szabadságharc emlékére rendezendő Évszázad-kiállításon. Egy Mahler szinfóniát adnak el, majd a Reger Max által orgona, zene- és énekkara komponálendő jubileumi mű kerül bemutatásra.

Münsterberg-ben (Szilézia) furcsa módját találták ki a megadóztatásnak. Ugyanis: a vendéglőkben működő zeneapparátusokra 1—3, a mozgó-színházakban levőkre pedig *napi* 3—5 márkát róttak ki.

A *Zimmermann* (Markneukirchen i. Sa.) féle felfújható gummi he-gedű-vánkos igen praktikus találmány, mert alkalmazkodik a test és a he-gedű formájához s tetszés szerint szabályozható. Berlinben igen lterjedt.

Dr. Kriegner K.

Opera.

— 1912. október. —

M. kir. operaház.

Új rezsim alatt nyilottak meg múlt hó-napban az Operaház kapui. A múlt évad végén kiküldött vezetőségre annakidején nem mondhattunk kritikát, elvégre az ob-jektivitáshoz pozitívumok kellenek. Egy Mészáros-éra után legfeljebb javulhatnak

az állapotok — ebben az édes reményben vártuk az új szezont, amelyből immár el-múlt az első hónap.

Vizsgáljuk lelkiismeretesen, mily ered-ménnyel járt gróf Bánffy Miklós vállal-kozása?

A legjobb akarat mellett is csak külső-ségeken látunk változást. A fogadó- és dohányzótermekre, új ruhatárrakra, a föld-szint új beosztására stb. nem volt szükség, főleg azért, mert ezek költségeit: több mint félmilliót, a különben is rosszul fi-zetett személyzet szájából vették ki.

Igazi művészi eredményt édes-keveset látunk. A kilátásba helyezett programm igen szomorúan néz ki, semmi érdekeset nem ígér. A nézőtér állandóan üres a túl-magas helyárák és gyöngye előadások miatt. Semmi élet, semmi ötlet, csupa szürke konzervativizmus mindenütt. A zenekar fáradt, a karmesterek kedvetlenek, a ren-dezés az idei 2 újdonság kivételével vér-szegény, a kórusok lomhák, a kopott disz-letek a barbár szövegfordításokkal egyaránt múzeumba valók. Mintha valami titkos ólomsúly nehezednék ennek a „királyi“ és „állami“ művészeti színháznak egész fizi-kumára. És miért? Gróf Bánffy tanácsadói ugyanazok, mint Mészáros tanácsosai vol-tak. Így nem megyünk előre. Itt valaminek történnie kell. És fog is történni.

De csak — talán úgy újév táján . . . !?

*

8 A Királyfi és királyleány bemutatójáról lapunk f. évi októberi számában (220. old.) külön cikkben emlékeztünk meg.

10. A Parasztbecsület és Bajjazzók fel-újítása új szereplőkkel régen érzett mulasz-tást hozott helyre, bár az új szereposztás nem volt épen kifogástalan. *Környei* Tu-ridduja nem volt kielégítő, *Fodor Aranka* (Luca) sem találta meg helyét s a geniális *Ábrányi Emil* is más tempókat vett a kel-leténél. *Rózsa* (Alfio) túlságosan brutális volt. Csak *Sebők Sári* keltett teljes illuziót. Kevés ily Santuzzában gyönyörködhattünk eddig. Drámai szopránja kitünően fekszik ehhez a szerephez, úgyszintén *Marschalkó*

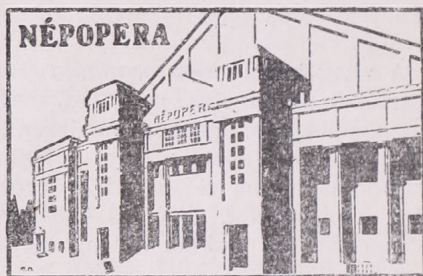
Rózsie (Lola) is, aki bájosan játszotta és énekelte új szerepét. A Bajazzókban *Toronyi* Gyula — mint Arlekkino — jól megállotta a helyét.

19. Trisztán és Izolde. A mai estnek szenzációja volt, egy ragyogó művészi pályafutás ért első állomásához: *Sebők* Sári ma énekelte először Izolde hatalmas szerepét. Wagner e *chef d'oeuvre*-jét alig 10 éve adják Operaházunkban, s eddig Vasquezné énekelte egyedül és kizárólag, mi alatt kíváncsian vártuk, vajjon ki lesz az új Izolde és milyen lesz? Míg egyéb szerepekre tucatjával vállalkoznak, Izoldéra egy sem akadt, ami — tekintve a szerep stílusbeli és fizikai nehézségeit — természetes. Végre megtörtént a várva-várt szerepváltás, még pedig oly sikerrel, aminőre büszke lehet a magyar művészvilág. Mintha közvetlen Bayreuthban szívtá volna magát tele a Festspielhaus tradícióival, oly finomult és disztíngvált stílusérzékkel játszotta és énekelte ma *Sebők* Izolde szerepét, amelyben jóval felülmúlta elődjét, aki modorosságával ugyancsak távortartotta a Trisztán-hiveket az operától. *Sebők* mai alakításával oly kvalitásokat árult el, amely egyszerre elsorángú Wagnerénekessé avatta őt. Hatalmas, átgondolt és átértett játéka, valamint drámai csengésű, meleg színezetű hangja Izoldét a legtökéletesebb illúzióval állította elénk. A közönség megértette az est jelentőségét és forrón ünnepelte a fiatal magyar művésznőt. A nézőtérén könnyező szemekkel, némán gyönyörködött az est tulajdonképeni névtelen hőse, a külföld egyik volt ragyogó Izoldéja, *Sebők* Sári — mesternője, akinek nem épen kis érdeme ez a szenzáció. De róla majd — máskor, hosszasan.

26. A Hamupipőke bemutatójáról külön cikkben, a 236. oldalon emlékeztünk meg

31. A Walkür mai előadásán új Sieglindét hallottunk: *M. Medek* Annát. Képességeit már gyakran méltattuk, ezuttal is csak annyit írhatunk róla, hogy üdén csengő hangjával, abszolút biztos muzikalitásával

és plasztikus játékával oly tökéletes alakítást nyújtott, amilyenre kevés példa volt eddig operaházunkban. A közönség lelkesen ünnepelte *Medek* Annát.

2. *Hempel* Frida a *Traviata* címszerepében lépett fel nagy külső sikerrel. *Lipkovszka* emlékével azonban nem tudott megküzdeni, s bár csodálatosan énekel, megindítani nem volt képes. *Partnere: Pogány* ma igen jó volt. A zenekar a nyitányt nagyon elhúzta, s az estén át sokat differált a színpaddal ritmus dolgában.

5. A *Rigolettóban* (*Gilda*) teljes elemében láttuk *Hempel* Fridát. Játékiilag is jobban volt diszponálva, mint a *Traviatában*. Tombolva ünnepelték. A zenekar *Reiner* vezetése alatt különösen jó volt.

17. A *Carmen* bemutatóján *Bazilidesz* Mária adta a címszerepet. Jól átföntolt, gondos alakítás, de játéka nem elég biztos. *Pajor* jó *Escamillo* volt, *Don Jozét Pogány* énekelte, nem neki való szerep. A rendezés ötletes volt, a tömegjelenetek frissek, elevenek, fegyelmezettek voltak. *Reiner* karmester fényesen oldotta meg a zenei feladatokat, őszinte gyönyörűségünk telt a precíz erőteljes produkciókban.

18. *Lábia* Mária *Traviata*-ja érzéletesen szenvedő asszony, aki a koloratur részekkel ugyancsak csinján bánik. A két utolsó felvonás neki való, itt is inkább játszott, mint énekel. És játéka megrázóan drámai volt. Nagy sikert aratott. *Kertész* Vilmos Alfrédja valóságos karrikatura volt.

19. A piros bugyelláris, Csepregy ki-tűnő népszínművének felelevenítése művé-szi keretekben játszódott le. Ha megrajzo-lásban nem is, de énekben oly tökéleteset produkáltak, amelyet alig produkáltak a régi jó időkben. Az est fénypontja *Szoer Ilona* Török bírónéja volt, akit lelkesen ünne-peltek egész estén át. *Vidor Ilonka* is ked-ves volt, *Bihar* és *Pajor* kitűnően játszo-ttak. A zenekart *Barna Izsó* vezette nagy hozzáértéssel.

22. *Lábia* Mária a Carmen-ben nem felelt meg a várakozásnak. Szokatlanul rossz estéje volt. Az előadás is vontatottan ment, de a közönség nagyobb része azért zavar-talanul élvezte Bizet gyönyörű muzsikáját és sokat tapsolt a szereplőknek.

Hangversenyek.

— 1912. október, —

Az idei szezonban annyi hangverseny lesz Budapesten, amennyi egy szezon alatt soha nem volt. Eddig a Zene minden hang-versenyéről beszámolt néhány sorban (mint revue, nem is terjeszkedhetik ki jobban) míg jövőben csak értékeesebb hangverseny-ről fog megemlékezni, kárpótlásul azonban közölni fogjuk az eredeti műsorokat, egy-részt: hogy közönségünk kezébe adjuk a hangversenyző művészek repertoírját, ami-ből bárki könnyen választhatja ki szükség esetén a népszerűbb számokat, másrészt: kulturszolgálatot vélünk teljesíteni a hang-versenyeken előadott zeneművek bibliogra-fikus gyűjtésével.

12. *Jaques-Dalcroze est.* A Zeneakadémia nagy termét zsúfolásig megtöltő előkelő közönségnek páratlan művészetben volt része. *Jaques-Dalcroze*, a világhírű svájci professzor elhozta néhány tanítványát hellerau-i (Drezda m.) *ritmikus torna*-iskolájából s félóráig tartó magyarázat után ritmikus gyakorlatokat, majd plasztikus

táncmozdulatokat mutatott be növendékei-vel minden világitási, dekoratív és orkeszt-rális hatás nélkül, egyszerű hangverseny-dobogón. A különféle ütényemnek és tem-pók plasztikus ábrázolását inkább peda-gogusok csodálták, míg az improvizált és ismerős zenei gondolatoknak (táncok, lo-vacska-játék, fuga, adagio stb.) plasztikus kivitele egyszerűen szenzációként hatott. Még az improvizált melódiákra lejtett tán-cokban is világosan kifejezésre jutott minden dinamikai, tempóbeli, harmóniai és dallamvonalbeli legkisebb nüansz. A meg-értőknek kétségtelen felsőbbrendű élvezet-et nyújtottak e produkciók. Hogy van-e ennek az új művészetnek praktikus jelen-tősége, az nem lehet vitás, erre a kérdésre kimerítően válaszol dr. *Jaques-Dalcroze* kis füzeté és „Az ujság“-ba írt 1912. október 6-iki cikke. A Zene először 1910. évi II. évfolyam májusi számában (79—81. old.) foglalkozott a ritmikus zenei gymnastikával, s azóta több ízben tért vissza erre a té-mára, mindenkor a legnagyobb elismerés hangján.

20. Az *Orsz. szinfonikus zenekar I. hang-versenye*:

Weber: A bűvös vadász. Nyitány.

Debussy: Children's Corner.

Budapesti először.

Liszt: Les Préludes. Szinf. költemény.

Csajkovszky: IV. szinfónia (e-moll).

Az idei hangversenyévadot *Kún Lászlóék* nyitották meg pompás műsorukkal, melyet zsúfolt teremben hallgattak végig a szinfo-nikus zenekarnak egyre nagyobb számú hívei. A bűvös vadász nyitány lendületes előadása után következő Debussy szám, — Képek gyermekszobából — bár kitűnően játszották, nem keltett mélyebb hatást. Vézna kis apróságok, amelyeknek a zongora eddig nem volt elég színes, zenekaron pe-dig kissé nagyképűnek tetszik. A mester tanítványa: *André Caplet* instrumentálta szellemesen. Az a kevés taps, amely el-hangzott, inkább a hangszerelési effektu-soknak és az előadásnak szólt. Liszt monu-mentális szinfonikus költeménye és a IV.

Csajkovszky-szinfónia hatalmas, lenyűgöző melódiái következtek ezután, amelyekkel méltán megérdemelt sikert aratott a zenekar.

21. *Bentham Viktor zongoraestélye:*

Mozart: c-moll ábránd.

Beethoven: c-moll szonáta, op. 111.

Bach: Kromatikus ábránd és fuga.

Schumann: Etudes symphoniques, op. 13.

Chopin: 4 Prélude: c-moll, Asz-dur, C-dur, a-moll.

2 Mazurka: g-moll, a-moll.

Nocturne, op. 62. 2. sz.

4 Etude op. 25-ből.

Asz-dur ballada.

A jeles készültségű angol zongoraművész játékán nem tudott felmelegedni a közönség. Az első 4 számot érdektelenül játszotta.

23. *I. filharmóniai hangverseny:*

Liszt: Tasso. Szinf. költemény.

Volkmann: d-moll szerenád vonósnégyeskarra. Magángordonka: *Csuka Béla*.

Chopin: e-moll zongoraverseny. Előadja: *Rosenthal Mór*.

Beethoven: III. szinfónia. (Eroica.)

Szokatlanul nagy érdeklődés mellett folyt le az első hangverseny. Azt hiszem kevésbé felelt meg a várakozásnak *Rosenthal*, ki briliáns technikája mellett is hideg maradt. A közönség elismerését Chopin egyik Valse-jával honorálta, melyben eredeti felfogást mutatott; nagyobb melegség nem ártott volna. A filharmónikusok élén *Kerner* karnagy úgy a Tasso-ban, mint Volkmann Szerenádja-ban, valamint Beethoven Eri-cájá-ban sok erővel, lendülettel és finomsággal párosult zavartalan műélvezetet nyújtott. *Csuka Béla* fiatal gordonkaművészünk jól átgondolt felfogással tolmácsolta a Volkmann-szerenád magándordonka szólamát.

P.

24. *Adlerné-Waldbauer szonáta-estélye:*

Max Reger: Fisz-moll-szonáta, op. 84.

Első előadás.

Mozart: A-dur szonáta.

Brahms: D-moll szonáta, op. 108

Válogatott közönség előtt folyt le a szonon ez első szonátaestélye. Különösen

Mozartot játszották szépen, de a hallgató-ság áhíttal hallgata a Brahms-szonáta szépségeit is, amelyeket nagy hozzáértéssel aknázott ki ez a két művész. A ma bemutatott Reger-szonáta bizarr, szertelenkedő, kevés invencióval megírt ópusza a nagy német modernnek; csak a 2. tétel tudott felmelegíteni.

27. *Waldbauer-Kerpely vonósnégyes I. hangversenye:*

Szendy: C-dur vonósnégyes.

Beethoven: D-dur vonósnégyes, op. 18.

Schumann: A-moll vonósnégyes, op. 41.

A négyestársaság *Szendy*-nek, a zene-akadémia kiváló tanárának vonósnégyesét mutatta be. *Szendy* komoly tudásának már a szinpadon is tanujelét adta, ami négyesének összes tételén szintén meglátszik. Nem újít; és épen, mert stílusa a keresett hanghatások, harmóniak és a ma már *divattá* vedlett disszonanciákat kerüli, melódiája nemes vonást, tudása tekintély bélyegét viseli. Amit melódiáiban elmond az őszinte, keresetlen; ellenpontozása és szólamvezetése gördülékeny és stilszerű. A négyes teljes egészében (úgy ritmikában, mint tematikában) érdekes, változatos. *Schumann* melankóliájával párosult szövevényes polifóniája az előadásba lendületet kíván, de nem elmélyedést, mint *Beethoven*, kinek filozofáló gondolatmenetét megközelíteni eddig csak *Kerpely* előkelően nyugodt felfogásának sikerül.

—i.

Irodalom.

I. Könyvek.

Járosy Dezső: Az egyházi zene és a papság. (161 l., ára 3 K.) A mű tulajdonképp azon 10 konferencia-beszédet foglalja magában, melyeket *Járosy* a folyó évben aug. 22—27-ig a máriaradnai papi koráliskurzuson tartott. A műnek főcélja mindenestre az, hogy pontosan megállapítsa a

papjogait és kötelmeit az egyházi zene terén, főleg a kórusral szemben s hogy praktikus, *kívihető* gyakorlati utasításokkal szolgáljon az egyházi zenének a híres „motu proprio“ szellemében való reformjára vonatkozólag. De Járosy könyvének olvasása *nagyon ajándatos minden zeneszerzőnek*. Az egyházi zene lerombolása jórészt onnan datálódik, hogy a zeneszerzők és karnagyok nem voltak tisztában a valódi musica sacra lényegével s a legképtelenebb hibákat és visszaéléseket honosították meg. Járosy mindenekelőtt még más hasonló tárgyú műveinél is meggyőzőbben, teljes világossággal *ellenállhatatlansággal* precizirozza (a papság számára, de azért Pál füle hallatára) az egyházi zene lényegét, örök kelleit, jegyeit és kritériumait. Azután részletesen ismerteti a gregorián korálist, a Palestrina-stílt, a modern klasszikusok éráját s a cecilián-stílt. Ezek azok a fejezetek, melyekre minden zeneszerzőnek és a kérdéssel komolyan foglalkozó muzikusnak szüksége van. Míg egyrészt a régi és modern tévedéseket irgalmatlanul leplezi le és dönti meg erős esztétikával és átlátszó logikával, addig másrészt világosan kijelöli a követendő utat s az egészséges fejlődés lehetőségeit. A könyvön is, mint Járosy működésének legutóbbi korszakán, vörös fonálként vonul végig azon főrekvés, hogy ne csak elméletileg hangoztassuk igazainkat, hanem számoljunk a kivihetőséggel is; és ne csak a jámbor sóhajtozás és lamentálás képezze a magyar ceciliánusok programját, hanem tegyünk is valamit s a reformot *kezdjük el valahol*. Az eszmék tisztázódása, a zenészek felvilágosítása s az illetékesek megmozdítása tekintetében *sokat várunk* a mű esztétikus, logikus és agitatórius erejétől.

W. K.

Dr. Karl Grunsky: Musikästhetik. (Sammlung Götschen No. 344. In eleg. Lwbd. 80 Pfg.) — Legjobban a mű előszavából vett következő sorokkal jellemezzük ezt a nagy tudással megírt művet: „A zene és a zenei műreemek megelőzték

az esztétikai megfigyeléseket, amelyeknek nincs egyéb céljuk, mint a művet közelebb hozni alkotójához. Tehát a zenesztetika van a zenéért és nem megfordítva. Hogy fejtegetésünk eredménnyel járjon, először azt kutassuk, mily megnyilatkozásai lehetségesek a hangoknak a természetben. Azután megfigyeljük, hogy a mesterművek miként hatnak ránk, mint életteljes beszéd, amely mindenképen értelmezésre kényszerít bennünket, vagy inkább költészeti vagy művészeti produktumok útján férköznek közelünkbe. Majd tanulmányozzuk a hatások elemi összetevőit, a melódiát, harmóniát és ritmust, amelyek a zeneszerző rendelkezésére állanak. Ezeknek a kérdéseknek részletes tárgyalására nem szorítkozhatom e kis keretben, ellenben nagy súlyt fektetem a formai szerkesztésekre, az abszolút és alkalmazott zene szabályaira.“ — Megszívlelendő sorokban mutat az újabb — stílus nélküli — irányokra, amelyek a zeneművészet egységét veszélyeztetve, biztos kadenciára vezetnek.

O. Noe—Dr. Joachim: Technik der deutschen Gesangskunst. (Sammlung Götschen No. 576. In eleg. Lwb. 80 Pf.) — Ez a kis mű könnyen érthető áttekintést nyújt az énekesek számára az anatómiából, fiziológiából, akusztikából. Szerzők módot vélnek nyújtani arra, hogy az énekes a technika lehető legmagasabb fokát könnyen elérhesse. Nagy gondtal utalnak a német szöveg helyes kiejtésére, az előadás fontosabb szabályaira: dinamikára, ritmusra, plasztikára stb., végül a recitativók helyes kezelésére. Énekes körökben nagy feltűnést keltett ez a kis mű.

Tevan-könyvtár. A békéscsabai Tevan-cég kiadásában új füzetes vállalat indul meg a fenti cím alatt. Külső kiállításában s belső dolgaiban is elűt a hasonló füzetes vállalatoktól. Azzal a programmal bocsátotta ki a kiadó az első sorozatot, hogy olcsón és emellett artistikus köntösben a világirodalom s az új magyar belletrisztika java-dolgait adja kezébe a magyar közön-

ségnek. A „Tevan-könyvtár“ első soroza-
tának számai ezek:

• *Forel: Korunk kulturtörékvései.* A művet
dr. Fülöp Zsigmond, a kitünő társadalom-
tudományi író fordította az eredetivel vete-
kedő nemes, tiszta stílusban. Ez a munka
a „Tevan-könyvtár“ első füzeté. Ára 40 f.

Karinthy Frigyes: Együgyü Lexikon. Ára
80 fillér.

Balzac: Gobseck. A kis regényt Aranyossy
Pál fordította hiven, nagy gonddal és sze-
retettel. Ára 60 fillér.

az egylet 25 éves történetét olvasta
fel általános lelkesedés mellett. Az
egylet alapítása óta működő tagokat
(számszerint 11-et) a diszközgyűlés
ezüst-, a többit bronzéremmel tüntette
ki. A kiváló karvezért értékes aján-
dékkel lepték meg. A közgyűlést
sikerült hangverseny követte. (—h.)

Zeneiskolai szemle.

Az Orsz. m. kir. zeneakadémia m. hó
21-én tartott növendékhangversenyét Liszt
emlékének szentelte. Két Szendy-növendék:
Kabos Ilona és *Szalmári Tibor* kifogástalan
technikával játszottak, Kabos a Benediction-t
Szalmári a Carneval de Pest-et adta elő.
Benkő Alice meleg tónussal játszotta
Schubert Rondóját, nagyon megtapsolták.
Az énektanszakot *Murányi Erzs*i képviselte,
s különösen a Loreley-t énekelte átgondolt
művészi előadásban. A hangversenyt *Wéhner*
Géza művészi orgonajátéka vezette be.

Tóth Elemér, zeneiskolai igazgató-tu-
lajdonos m. hó 30-án váratlanul elhunyt
Budapestben.

Dalos ügyek.

A „Miskolci Polgári Dalos Egylet“
m. hó 20-án ünnepelte fenállásának
25 éves jubileumát. Az ünnepélyt
diszközgyűlés előzte meg, melyen dr.
Tüdős István ref. esperes az egylet
társadalmi és közművelődési jelentő-
ségéről tartott magas szárnyalású be-
szédet, majd *Tóth Ferenc* karvezér

Tudósítások.

KARÁNSEBES. Elsőrangú művészi élve-
zetben volt része közönségünknek m.
hó 26-án. *Koller Ferenc* hegedűművész, a
szabadkai filharmonikus egylet jeles hang-
versenymestere tartott magas nivójú, igen
értékes műsorú hangversenyt, mely prog-
rammjával határozott úttörés volt a komoly
zene terjesztésében s városunk kulturéle-
tében valóságos eseményszámba ment.
Koller tanár, Hubaynak egyik legjelesebb
növendéke, a királyi zeneakadémia Liszt
Ferenc díjának nyertese, egyike a legki-
válóbb magyar hegedűsöknek. Elmélyedő
teljes megértés, meleg érzés és nehézséget
nem ismerő, virtuóz technika jellemzik já-
tékát. Goldmark, Beethoven, Schumann,
Bach, Grieg, Gade, Wieniawszky, Hubay,
Szent-Gály, Wilhelmy egy-két műve szere-
pet a műsoron. A közönség ritka figye-
lemmel, egyre fokozódó, intenzív érdeklő-
déssel kísérte a produkciókat s hálásan
tüntető, zajos ovációkkal ünnepelte a kiváló
művészt. Hasonló lelkes ünneplésben volt
része a művész feleségének, *Kollerné*
Wolszky Emilia, okleveles zongoratanárnő-
nek is, aki kongeniális megértéssel és ide-
álisan alkalmazkodó művészi játékkal ki-
sérte férjét a zongorán.

PÉCS. A Pécsi zenekedvelők egyesülete
é hó 4-én tartotta évadnyitó hangver-
senyét. Az est vendége Miss Helene Ware
philadelphiai hegedűművésznő volt, aki

Bruch a-moll versenyt, Wieniawszky Faust-ábrándját és néhány apróságot játszott. Ugy befejezett technikai tudása, mint elmélyedő, az érzelmek minden változtatát visszatükröző előadása a legnagyobb elragadtatással töltötte el a termet zsúfolásig megtöltő hallgatóságot. Az egyesület zenekara Weber Oberon nyitányával nyitotta meg az estét, majd Dvorak e-moll szinfóniáját adta elő dilettánsokat messze túlhaladó készültséggel, ami elsősorban az egyesület kitűnő karmesterének: *Horák József*nek érdeme. Az egyesület a folyó idényben még két hangversenyt fog rendezni.

KOLOZSVÁR. A város néhai *Farkas Ödön*nek szép siremléket akar építtetni s evégből gyűjtések folynak, még pedig pedig eredménnyel.

A Nemzeti színházban lázasan készülnek a Bolgó hollandi bemutatójára, mely még e hónapban lesz. Kellemetlen, hogy a kitűnő polgári zenekar feloszlott s most katonai zenekarral játszanak.

M. hó 30-án zenekari hangverseny volt, amelyen br. *Mikes Sarolta* egy Beethoven-zongoraversenyt adott elő a *Klum* karnagy által vezényelt 62. gyalogezree zenekarának kísérefe mellett. *Baranyai Jolán* néhány Bizet-dalt énekelt. A két művésznőnek a nagyszámú közönség lelkesen tapsolt. **L. I.**

MILANO. A Scalaban m. hó 26-án kezdődött meg a Don Carlos-szal az új szezon, mely április 20-ikáig fog terjedni. A csaknem 100 éves színházban ily hosszú évad még nem volt: Műsorra kerülnek: Raoul Laparré Habanerá-ja, a Lohengrin, Strausz Salomé-ja és a Nyugat leánya. Szó van még Monterzezi új operájának, a Három király szerelmének, továbbá a Carmennek és Weber Oberonjának előadásáról is. De csak úgy, ha megfelelő énekeseket sikerül hozzájuk kapni. A Habanera számára Bourbon belga baritonistát szerződtették. A Lohengrin címszerepét egy Cesa Bianchi nevű egészen fiatal tenoristára bízták. A Saloméra Maria Labiát

szerződtették, aki nővére a másik ünnepelelt olasz énekesnőnek, Fausta Labiának. A Nyugat leányának címszerepét Poli-Randaccio asszonynak osztották ki, a tenor szerepet Martinelli, a sheriffet Galeffi baritonista énekli. A karnagy ebben az esztendőben is Serafin lesz.

RÓMA. A Costanzi-színház is elkészült már műsortervével, amely igen változatos. A következő operák szerepelnek rajta. A Walkür, Donizetti Favoritá-ja, Muszszorgszkij Godunov Borisa, az Isebeau, a Nyugat leánya, a Gioconda, Strausz Saloméja, a Tannhäuser és Verdi Sicíliai vecsernyéje. Az előadók egy része azonos a Scaláéival. A zenekart *Edvar-do Vitale*, a legkitűnőbb olasz karnagyok egyike fogja igazgatni.

BERLIN. A m. hóban a Beethoven-teremben fényes sikerrel hangversenyezett a kitűnő magyar zongoraművész: *Thomán István*. A nagyszámú közönség zajosan ünnepelte kivált Beethoven, Chopin, Liszt művei és egy saját szerzeményű magyarstílusú scherzója után. A hangverseny végeztével a közönség szünni nem akaró tapsait ráadásokkal köszönte meg. A művészszo-bában a berlini zenevilág legkitűnőbbjei üdvözölték a mestert, többek közt volt tanítványai, Grosz Gizella, Dohnányi Ernő és mások.

STUTTGART. *Strauss* Richárd új vigoperája: Ariadne Naxoszbán, m. hóban került bemutatásra az itteni udv. színházban. A szöveget Molière halhatatlan komédiájából: Az urhatnám polgárból *Hoffmannsthal* dolgozta át. Az előjáték Jourdain házában történik. Dorante és Dormenes tiszteletére nagy ünnepségre s ezzel kapcsolatban színelőadásra készülnek. Megjelennek a bemutatóra kerülő opera és ballet főszereplői: Ariadne, Bakhus, Ekhó, Najad, Driád és mások. Közben a táncmester és a zeneszerző összepörölnék, hogy melyikük darabja kerüljön előbb előadásra. A háziur úgy rendelí: egyszerre

Művész címtár

Egyszeri beiktatás 1 korona. Egész évre a „Zené”-vel együtt 10 korona.

G. Tessényi Margit zongoraművész-nő Budapest, I., Mészöly-u. 4. I.

Stoll Gizella, Budapest, VIII. ker., Népszínház-utca 12.

M. Makray Erzsí, operaénekesnő, Rákosszentmihály.

Szigeti József hegedűművész Lyn-court, Surbiton England.

Casals Pablo, gordonkaművész. Kizárólagos képviselője: Harmonia r.-t. Budapest, IV., Váci-utca 20. sz.

Reschofsky Sándor, zongoraművész okl. zeneitanár és zeneszerző Budapest, V., Alkotmány-u. 15., I.

b. Forster Stefánia, okl. zongoraművésznő és tanárnő VIII., Rákóczi-út 11. Lift. Fogad d. e. 9—12-ig.

Merli Quirino lovag, énekmeister Budapest, VI., Teréz-körút 10.

Weltmann Ferenc és Rózsa hegedűművész Budapest, VI., Szív-utca 16.

Fligl József zeneiró, zongoraművész, Budapest, VI., Váci-utca 40.

Zalánfi Aladár, Budapest, VII., Rákóczi-út 32. II. 10.

Zeneelmélet: Koessler módszerével.

Orgona: } Straube „
Karének: }

Harmónium: Karg-Elert „

kell előadni a balletet és az operát. Most kezdődik a tulajdonképeni opera az Ariadne Naxoszban, melynek, bár 3 felvonásból áll, majd semmi a cselekménye. A zene elmés, finom, de hideg és eredetiség nélkül való. Mindenféle muzsika fellelhető benne Wagner-től Pucciniig, csak éppen Strauss nem. Nincs semmi egyéni jellege. Az előadás az elképzelhető legtökéletesebb volt. A főszerepeket *Jeritza* Mária (Ariadne), *Siems* Margit (Zerbinetta), *Jadlonker* Herrmann (Bakhus) énekelték. Az előjátékban *Bertens* Róza, *Heims* Elza, *Wiesenthal* Grete és *Arnold* vettek részt. A zenekarban a legkiválóbb művészek ültek, kik megannyi mesterművi hangszerezen játszottak. Reinhardt rendezte a darabot és Paur Max tanította be. A nézőtérén nagy és válogatott közönség jelent meg, de az egész darab alatt egyszer sem melegedett fel igazán, csupán az első felvonás végén hivta néhány udaarias taps a zeneszerzőt. Ismét beigazolódott a régi mondás: *Strauss Richárdnak csak premierjei vannak.*

Előfizetési díj hátralékok sürgős beküldését kéri a kiadóhivatal.

Bosworth & Co.
LONDON, LEIPZIG, WIEN.

Zongoratanárok figyelmébe ajánlja:

Brück J. op. 40. 7. Concert-Etude.

Kessler és Moscheles etüdökkel párhuzamosan tanítandó. — Az I. sz. a híres Staccato-Etude, melyet Paderewsky New-Yorkban játszott s 2 év alatt négy kiadást ért el! — Mind-egyik szám külön koncert darab. —

Brück J. op. 39. Seelenstimmungen.

I. és II. füzet. Előadási gyakorlatok az V. évf. számára, Heller op. 45., 46., 47. helyett.

Hírek.

Charpentier Gusztávot, a Budapesten is ismert „Lujza“ szerzőjét a párisi Szépművészeti Akadémia tagjai sorába iktatta. Mint az *Institut* tagja, a negyven halhatatlan közé került.

Wieniavsky József f. hó 13-án, 75 éves korában meghalt Brüsszelben. Wieniavsky zongoraművész Liszt tanítványa volt és rokona a híres hegedűművésznek. Mint zeneszerző és karmester is sok sikert aratott.

Szines zene. *Scriabin* orosz komponista „Le poème du feu“ címen szinfóniát írt, amelynek partitúrájába azt a különös szerzői utasítást írta be, hogy állandóan változó világítás szükségeltetik a szinpadon. Az ehhez fűzött követelmények annyira komplikáltak, hogy eddig még nem sikerült eleget tenni a szerző kívánságainak. Jelenleg a berlini operaházban egy „fényorgonát“ szereztek be, amelynél egy egyszerű billentyűszerkezet segítségével a modern világítóművészet összes csodáit elő lehet varázsolni. Ezzel talán sikerül majd *Scriabin* tűzalmát teljesíteni.

Calvé Emma, a híres „Carmen“, operalibrettót írt: *Une soirée de Don Juan* c. alatt. Zenéjét egy fiatal francia kapitány — *Vincent d'Indy* kiváló növendéke írja. A premier New-Yorkban lesz.

Strausz Rikárd balletjének, melyet az orosz balletnek szánt, *Hofmannsthal* Hugó és *Keszler* Harry gróf a szövegírói. Címe: *József és Putifár*, s ezt a bibliai történetet is dolgozza föl. Első előadása Pétervárott lesz. Józsefet *Nijinszky*, Putifárt *Rubinstein* Ida, az ismert párisi színésznő fogja kreálni.

Mozart-szobor Egyiptomban. Heluanban a minap leplezték le nagy ünnepséggel *Mozart* emlékszobrot. A szobor *Avère* francia szobrászművész alkotása s *Guttenberger*, müncheni rendező költségén készült.

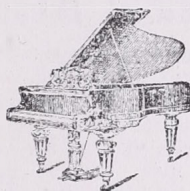
WOREL ALAJOS

BUDAPEST

IX. ker. Ferenc-körút 18. zongorát és pianinót

a legjutányosabban ad el, ugyszintén
becserél és olcsón kikölcsonöz.

Szakszerű javítás!

Hangolás!

HEGEDŰ

készítési műterme =
IV., Kossuth Lajos-u. 11.

világhírű hegedűművészek saját készítette új hegedűim felett így nyilatkoztak: Az Ön által készített új hegedű bármely régi mester által készített hegedűvel versenyre kelhetnek, műtermünkben megtekinthetők. Finom régi és új összes vonós hangszerek és azok alkatrészei állandóan raktáron. Művésziesen javítunk.

Régi hegedűt veszünk és cserélünk, kedvező részletfizetésre szállítunk

Árjegyzék ingyen.

Komáromi

és Tóth

műhegedű-készítők.

BALÁZS ÁRPÁD

a „Rácsos kapu, rácsos ablak“, „Gyere velem akáclobos falumba“ és „Nem tudok én néked csak virágot hozni“ című országszerte ismeretes nóták nagyírú szerzőjétől újabban a következő 16 nóta jelent meg, melyek egytől-végig valóságos remekei a magyar népdal-irodalomnak.

1. füz. Levelet hozott a posta . . .
Nagy Gábornál muzsikálnak
2. füz. Két babonás szép szemednek . . .
Valakinek a nótáját . . .
3. füz. Suttognak a lombok . . .
Ha ragyog a csillag . . .
4. füz. Az áldóját a világnak . . .
Pusztulóban van a házam tája . . .
5. füz. Édes anyám mi ujság van . . .
Nyikorog a ráncos csizmám . . .
6. füz. Nem a Tisza partján . . .
Megérett már a cseresznye . . .
7. füz. Kenyeres pajtásom . . .
Szerelmes vagyok . . .
8. füz. Csak azért szeretnék (Csalogány-
dal), Megdobban a szívem . . .
9. füz. Nem tudok én néked csak virágot
hozni . . . Valakit temetnek . . .
10. füz. Az alispán leánya . . .
Hortobágyi csárda mellett . . .

Egy-egy füzet ára 1 kor. 50 fill.

Megjelentek és kaphatók a

Harmónia r. t. :::: zenemű- ::::
kereskedésében

BUDAPEST, IV. KER., VÁCI-UTCA 20. SZÁM.

A szobrot abból az alkalomból létesítették hogy az idén adták elő a piramisok tövében Mozart Varázsfuvola című operáját, melynek meséje tudvalevően Egyiptomban játszik.

Egyiptomi muzsikuszobrok. A legújabb egyiptomi ásatások eredményeképpen igen érdekes szoborleletek kerültek nemrég Londonba. Kairótól délkeletre Haiwen helység környékén vastag homokréteg alól egy homokkőből kifaragott ifjút ástak ki, aki kétágú fuvoláját fújja. A szobor mellett öt apró, 125—125 miliméter átmérőjű cimbalmot találtak, amely igen népszerű hangszer volt az ó-egyiptomiaknak. A flótázó ifjú közelében néhány más muzsikuszobrot is kiástak, valamennyi kiálló munka. Két muzsikuszobrot (az egyik hárfán játszó embert ábrázol) a középső korszak királyságaiban találtak. A hárfázó alak széken ül s előtte egy gyermek térdel.

Liszt Ferenc és Goldmark Károly kéziratai A Nemzeti Múzeum zenei gyűjteménye újabban nagybecsű kéziratokkal gyarapodott. Ezek között legérdekesebb Liszt Ferenc Faust-színfóniájának eredeti kézirata, melyet a nagy mester kítűnő tanítványa, Menter Zsófia juttatott a múzeum birtokába. Liszt Ferenc hagyatékából ezenkívül még öt zeneműkéziratot s három érdekes levelet szerzett meg a múzeum. Goldmark Károly „Im Frühling“ című műve eredeti kéziratát ajándékozta a múzeumnak. A magyar zene történetére nézve igen becses Ruzitska Béláné adományja is, ki Ruzitska Györgynek, a kolozsvári zene-konzervatórium alapítójának s a régebbi magyar zeneirodalom kiváló alakjának összes műveit az eredeti kéziratokban adta át. A zenei gyűjtemény ezenkívül Rózsa-völgyi Márk hét zeneművének kéziratával és Stéger Ferencnek, a hírneves tenoristának hagyatékával gyarapodott. A hagyatékban megvan a művész naplója is, melyet szerepeiről és külföldi útjairól vezetett.

Rohitsch - Sauerbrunn.

Gyorsvonattal 8 órányira, Wien, Budapest, Triesttől.

Hegyek és erdőségek között fekvő pompás alpesi üdülőhely Dél-Stajerországban. — Az országos gyógyintézet szállodái — 600 szobával, 2 koronától feljebb — a legszerencsésebb módon egyesítik a vidéki tartózkodás kellemességeit a legtökéletesebb kényelemmel (villanyvilágítás, lift, művészi zenekar, előkelő társalgók, játék, sport és autoutazások) és modern hygienikus berendezésekkel (hegyi forrásvíz, fürdők, vacuum portalanítás stb.)

Tempel. Erősen diätetikus asztali savanyuvíz, minden napi használatra. — Minden jobb vendéglőben kapható.

Styria, Donati. Az összes ismert magnézium, glaubersós-források legerősebbjei. — Gyökeres gyógyeredmények: gyomor-, bél- és májbajok, valamint cukros húgyár és köszvény eseteiben. — Kimerülő prospektus ingyen és bérmentve. Évenként 5000 fürdővendég.

Nagybani raktár: **Hoffmann József cégnél,**
Budapest, V., Balthory-utca 8. sz.

E cím alatt új vállalat indult meg lapunk kiadásában.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR időhöz nem kötötten, 20-120 filleres kis füzetekben jelenik meg s felöleli a zenetudományok mindazon ágát (akusztika, esztétika, pedagógia, szociológia, történet stb.), amely a zenei műveltség megszerzéséhez műhalatlanul szükséges.

E füzetek olcsóságuknál fogva mindenki számára könnyen hozzáférhetők s miután főleg oly közleményeket tartalmaznak, melyek a magyar zeneirodalomban egyáltalán nem, vagy csak apró szórványokban fordulnak elő, mint a ézsgpótló művek, a zenei értelmiség pártfogására számítanak.

Eddig megjelent füzetek:

1. Palestrina. Wajdits Károly 30 fill.
2. A koncertforma. Geszler Ödön 40 "
3. Beethoven zongoraszonátái esztétikai megvilágításban. Zágon Vilmos 90 "
4. A programzenéről. Lavotta Rudolf 30 "
5. Beethoven kilenc szonójátja. Perényi Géza.

5a	"	első	"	"	"
5b	"	második	"	"	"
5c	"	harmadik	"	"	"
5d	"	negyedik	"	"	"
5e	"	ötödik	"	"	"
5f	"	hatodik	"	"	"
5g	"	hetedik	"	"	"
5h	"	nyolcadik	"	"	"
5i	"	kilencedik	"	"	"
6. Liszt szinfonikus költeményei. Geszler Ödön
7. Általános zenetörténet. Lavotta Rudolf 150 f.
8. Rousseau. Kereszty István 20 fill.
9. A kínai zenéről. Sereghy Elemér. 50 "
10. Paganini 50 "
11. A tánc pszichológiája. Lavotta Rudolf. 40 "

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR füzetek kiadóhivatalunknál, továbbá minden fővárosi és vidéki könyv- és zeneműkereskedőnél kapható.

GOTTSCHLIG- ÁGOSTON

császári és királyi udvari szállító,

rum-, likör-, cognac-gyáros, tea-
□ □ nagykereskedő □ □

Budapest, IV., Váci-u 11.
a különlegességi tőzsde mellett.

Magyar, francia cognac, hollandi likörök, cacao és csokoládék. Eredeti angol és francia teasütemény- és cukorka-különlegességek. A legjobb tea- és kávé-beszerezési forrás gazdag választékban. Kívánatra árjegyzék ingyen, bérmentve.

Központi iroda: Régi posta-utca 10.
Gyár: Kőbánya, Marfinovits-tér 9.

Fogorvosi intézet.

FOGAK

szájpadlás és gyökerek eltávolítása nélkül
4 koronától feljebb,

10 évi jótállással.

Az általam készített és a párisi fogorvosi akadémia kiállításán kitüntetett fogak rágásra kitűnően használhatók, könnyen megszokhatók, a beszédben semmiféle zavart nem okoznak, szagot, ízt nem kapnak, a szájból ki nem vehető és a valódi fogakat teljesen pótolják. Továbbá aranyhidak és koronák egyedüli speciális készítője

SCHATZ JENŐ

technikai főnök

Budapest, VII., Wesselényi-utca 60. I. 4. sz.

Rendelés egész napon át este 8 óráig. — Vasár- és ünnepnapokon is. — Szakorvosi rendelés fog- és szájbeteg részére.

Fogtömések a legmodosabb kezeléssel. — Speciális, fájdalom nélküli fogműtétek. Régi rossz fogorok átalakítása megvárható. — Vidékiek 12 óra alatt kielégíthetnek. Mérsékelt árak.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnymatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Raktáron kitűnő hangú Elektromos fújtató készülékek.

HARMÓNIMUMOK

minden nagyságban. Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

54145

IV. ÉVFOYAM

BUDAPEST, 1912. DECEMBER HÓ

12. SZ.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körút 69.

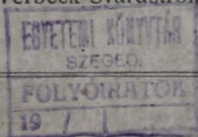
Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

TARTALOM: Werbeck-Svärdström Valborg: Az ének lélektana. — Landowska Wanda: Hogyan játszott Chopin — Chopin. — Sauer Emil: Ismeretségem Brahms-szal. — Anonymus: Zeneszerzők fűlei. Sembrich Marcella: Gondolatok az opera reformjához. — Weingartner Félix: Élmények a dirigenséletről. — Dr. Kriegner Kálmán: Berlioz levél. — Opera: M. kir. operaház. Népopera. — Hangversenyek. — Tudósítások; Győr, Páris, Parma. — Dalos ügyek: A pécsi dalárda 50 éves jubileuma. — Musica sacra. — Irodalom: Zeneművek. — Zeneiskolai szemle: Debreceni zenekonzervatórium. Nemzeti Zenede. Hírek. — Műmellékletek: I. Werbeck-Svärdström Valborg arcképe. II. Autogrammgyűjtemény.

NÉMETH JÓZSEF

könyv- és zeneműkereskedése
Budapest, I., Fehérvári-út 15.
— Telefon 146—59. —

Sereghy Elemér

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. **ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.**

Magyarország legnagyobb vonós-
□□ és fuvóhangszer-gyára □□

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

... Javítások a legművésziesebb kivitelben. ...
... Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. ...

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivólegrendszerű

HARMONIUMOKAT

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden
nagyágban, pontos orgonaméretűkkel,
templomok, személyniumok részére és
gyakorló-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianinókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű

javitása. — Saját készítményű

hangversenyhegedűk. — Finom

vonók, álltartók, tokok, valamint

a legkítünőbb quinttisza húrok

:: stb. állandóan kaphatók. ::

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., József-körut 69.

Szerkeszti:
SEREGHY ELEMÉR

Egyes szám ára 40 fill.
Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.

Az ének lélektana.

Irta: Werbeck-Svärdström Valborg.

Amióta a műdal a fejlődésnek bizonyos fokát elérte, a kritika természetes jogának tartja, hogy az énekest nemcsak énektechnikai készsége, hanem lelki kvalitása szempontjából is értékelje. A művészetkedvelők szótárában gyakran megfordulnak a „lélek“, finom érzés kifejezések mint jelzői, valamely művész énekbeli tudásának. Az az énekes, aki nem örvendeztet meg bennünket „mélyen átértett előadásával“ s nem énekel „közvetlen érzéssel“, az nem sokat ér, sőt már annyira vagyunk, hogy a tiszta koloratur éneknél, ha még olyan kifogástalan is, unatkoznak. A klasszikus ciradásének túlnyomó instrumentál-formája kevés teret ad a művész lelki világának bemutatására. El kell rejtenie azt s bennünket ez már nem elégít ki.

Ma nemcsak a csodálatnak kell bennünket elragadnia (mert nem akarunk többé hideg bámulói lenni a művész képességeinek), hanem melegséget akarunk; a művész bűvös erejét várjuk, amely magához vonz bennünket s a lelkünkön át érezzük a művészet nagyszerűségét. Ahogyan a dolgok ma állanak, nagyon nehéz tökéletes fogalmat adni: mi is az énekben az a bizonyos „lelki“ vonás, lelki tartalom. Érzékeink finomak, fejlettek és erősek; rögtön megérezzük az ének „tartalmi“ részét, amely voltaképpen külsőség, könnyen érezhető technikai készség. Különösen hangzik, hogy az éneknek lelki részét — mert ilyennek is *kell* lenni — meg lehetne „tanulni“. Azt tartják, hogy ez a „talentum“, a „genie“ kiváltsága, az a misztikus, az a „megnevezhetlen“, az a „szent“ valami, amelyet érinteni nem szabad és nem lehet.

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

Igy van ez valóban? Nem lehet ettől a világnézettől eltérni? Azt hiszem, az egész gondolatfolyamat bizonyos határig tévedésen alapszik.

Minden tanítónak tudnia kell, hogy az énekművészet technikai részének elsajátítása már maga nagy képességeket tételez fel s ha igazán valami kiválót akar produkálni, akkor az alapnak is, amely képességeinek forrása, nagyon tekintélyesnek kell lenni.

A művész épen úgy magában érzi, hordja technikai, mint *lelki* képességeit művészetének. A különbség a kettő között abban van, hogy az énekbeli tudás felépítésénél a legraffináltabb technikai eszközöket használjuk, míg az ugynevezett „lelki művészet“ fejlesztését teljesen a tanulóra bizzuk. A mester sem tanulta ezt akadémiusan, hanem magából kellett meríteni, Amit e pontos tanító ad, az igazán nem több annál, mint amit a német ezzel fejez ki: „Winke mit dem Zaunpfahl“, s ha ez hatástalan marad, a tehetségtelenség bizonyítéka szokott lenni.

A jövőben mindaz, amit ma „lelki“ jelzővel diszitünk, épen olyan megtanulható vagy meg nem tanulható lesz, mint az éneknek tisztán technikai része. Nagy kérdés, milyen lesz az az iskola, amely ezt el fogja végezni. Milyen lesz az oktatás maga? Természetes, hogy ezt a nagy kérdést egy csevegés formájában elintézni nem lehet. Bizonyos, hogy a művész nevelő eszközei egészen mások lesznek, mint azok, amelyek csak a technikai képzést akarják elérni. A tanítás kezdőfokán a növendék reflexiókat kapna, a továbbiakat a szuggeszció alapján szemléltetés, utánzás és átvitel segítségével tanulná a növendék. Ezt az oktatást azonban a mestere nyújthatja csak, aki a tehetség mintaképe.

Iskola, technika az énekben épen oly találmányok, mint bármí a világon. Ha már készen van előttünk, egészen természetes, hogy ilyen, aminőnek látjuk. De jön a lángész és új módokat talál az emberek számára. Itt van Jaques Dalcroze, a példa igazolására. Ha egy tanulónak hiányzott a ritmikai érzéke, azon segíteni nem lehet. Így tartottuk ezt igaznak. De vajjon nem a metódus hiányzott csupán ennek a képzéséhez? A legbutább kis parasztleány megtanul táncolni, megismeri a zene ritmusát is, ha az eszköz kezünkben van, amellyel ezt megtaníthatjuk.

Egy modern dalt kell megtanulnom. Olyan feladat, amely elég munkát ad. A komponista „modern“, ezt lehet jó és rossz értelemben venni. A dal mindenféle jelzővel el van látva: „belső humorral, szarkasztikusan, ironikusan, nevetve, benső küzdelemmel, nagyon nyújtva, szenvedélyesen, ájtatosan, élénken, titokzatosan“ stb. No most tessék mindezeket a dalból kihozni, amit a művész kíván, tessék vigyázni, hogy hiba ne legyen benne s az a sok finom és ellentétes árnyalat, amit a szerző kíván, meglegyen az előadásban. Pedig ezek mind oly nüanszok, melyek úgy különböznek egymástól, mint a *bé* és

a *kereszt*. Bizonyára meg is mosolyogjuk a modern szerzőt, aki annyi mindenfélét kíván tőlünk s bizonyára elhallgat még egy csomót. Van köztük igaz, sok olyan, aki ezzel a sok kívánsággal csak a tehetetlenségét szeretné rejtteni. De ezekben is uralkodó az a vágy, hogy a saját érzésüket szuggerálni akarják az előadó művésznek. Száz modern dalban végig viharzik az embernek minden érzésbeli skálája s a pszichiater igazi élvezetét találhatná ezek vizsgálatában. Ez a műdal fejlődésével természetes is. A szó mindig mélyebben hatol a hangba. Az óklasszikusoknál csak szolgája volt a szó a hangnak, ma a zsarnoka. Az ének mindjobban elveszti instrumentális jellegét és „beszélő“ énekké változik. A hang így csodálatos kifejező erő lett. Amit valamikor csak a szó vitt végbe a szavaltatban, azt kívánják a modern énektől. Ma már ném elég tisztán csak „énekesnek“ lenni, egyebet is várnak tőle.

Ehhez azonban nem elég, hogy a művésznek mélyen érző lelke legyen, ezt a lelket olyan eszközzé kell átváltoztatnia, mint az instrumentumot, amelyen játszik s amelyen akarata szerint oly mechanikusan és objektíve játszhatson, mint ujjával a zongorán.

Ha egy művész H-durban énekel, a kísérője a B-ben botorkál, ez elviselhetetlen s ha a művész a dal szellemét meg nem értve, azt ellentétes felfogással adja, ez eredetiség-e vagy csupán felfogás dolga?

A jövő a művésztől a nyers hangnak mind tökéletesebb lelki kultúráltságát, az indulatoknak mind nagyobb valóságát és plasztikáját fogja kívánni, enyhítve a technika és iskola oly művészi eszközeivel, melyeket ma még sejtünk csupán.

Ne akarjunk visszatérni a reakcionáriusokkal (kik — sajnos — sokan vannak, köztük hangadók is) az erőszakos torok-akrobaták maradi szelleméhez, s akkor az énekművészet fejlődésének iránya felől nem lehet semmi kétségünk. Igaz, hogy az újabb irány is még átmeneti; haladásában tapogatózó lépésekkel megy előre és a fejlődés tudatos vagy kevésbé tudatos képviselői még nem „készek“ — a nevelés hiányánál fogva — legtöbbször inkább naturalisták, mint művészek; de történeti szemmel nézve, lehetetlen nagy jelentőségüket meg nem látni.

Semmi a világon *nincs* mindjárt készen, csak *lesz*. S ez áll a művészekre is. Hogy azonban az eljövendőt megérthessük, el kell felejtünk a régit s megsejtünk az újat.

LAVOTTA RUDOLF: Általános zenetörténet. Ára 150 fill.

Hogyan játszott Chopin — Chopint!

Irta: Landowska Wanda.

Az egyéni játék magában véve még nem jelent semmit. Hiszen mindnyájunk játéka egyéni, előadásunk erőben, felfogásban különbözik másokétól. Nagyritkán hallunk azonban egy-egy mesterművet a szerző egyéniségének szellemében előadni. Ha egy jó muzsikus elé ismeretlen darabot adsz, bizonyára saját felfogása szerint fogja visszaadni, egy Beethoven vagy Chopin darabot pedig úgy fog lejátszani, ahogy tanítójától hallotta; minél kiválóbb zenész valaki, annál kevésbé fog ellenállhatni a tradícióknak és minél érzékenyebb a kedélye, annál mélyebb gyökeret vernek lelkében a nagy mesterek produkciói. Igen nagy megerőltetés kell ahhoz, hogy éveken át folytatott játékmódunkról leszoktassuk ujjainkat, s hogy eddigi nézeteinket és felfogásainkat újabb nüanszokkal cseréljük fel. Egy mestermű interpretálásának történetében rendkívül nagy szerepet játszik a tradíció. Új kompozíciókat például a legkülönbözőbb művészekről hallhatunk. Valamelyikük interpretációja végre is jó. Talán a legnagyobb művészé? Nem mindig. Nagyobbára az, amelyet oly interpretátoroktól hallunk, akik a szerzőtől hallották a mesterművet, s aki ugyanúgy adja tovább növendékeinek. Így volt ez Chopinnal is.

Sajnos, Chopinnak nem volt szerencséje tanítványaival, akiknek egy része korán elhalt, a többi — csekély kivétellel — nem foglalkozott hivatászerűen a zenével, s így nem állta ki a versenyt Liszt-tel vagy Rubinstein-nel.

Liszt, aki lelkes csodálója volt a zongorista Chopinnak, gyakran mondta: „Senki sem érti Chopin kompozícióit úgy visszaadni, mint ő maga.”

Ha Lengyelhon dalnoka ez órában felkelne sirjából, s meghallaná, miként játszuk ma az ő lovagias, ünnepélyes polonaise-ét, balladáit, melyekben szomorú fantómok lépkednek nemzeti viseletben, mazurkáit, melyek vidám és melankólikus honfitársait varázsolják szemeink elé, s mindenekelőtt noktürn-jeit, keringőit és impromptuit, melyek legbelső életének, érzékeny lelkének tolmácsolói, bizonyára átszellemült kiáltással fogadná: „Mily szép! Mily gyönyörű! De ah — ez nincs jól így, ez nem az igazi Chopin! . . .”

És valóban, a Chopin műveknek mai túlzott romantikával és akrobatikus virtuozitással való interpretálása nagyon eltért a finom érzésű, szenzitív lelkű komponista intencióitól.

Gyakran volt alkalmam erről művészekkel beszélni. „Ha Chopin nem lett volna beteg, ha izmos lett volna, ép úgy ütötte volna a billentyűket, mint mi és mások.”

Honnét tudjátok? Mivel bizonyítjátok feltevéseiteket? Én ép az ellenkezőjéről foglak meggyőzni benneteket. Midőn Lichnowski Móric herceg Chopinnak II. bécsi koncertjére erősebb hangú zongorát ajánlott fel, mint aminőn az első estén játszott, irónikusan jegyezte meg Chopin: „Ezer köszönet, de nem a hangszer volt a hibás, hanem az én játékmódom, amely egyébként nagyon tetszett a hölgyeknek.”

Chopin elveivel ellenkezett az erős hangú zongorán való játék. A legtöbb kritika szemére is hányta, hogy gyöngé hangokat tudott kicsalni zongorájából; de nem hagyott fel az állítólagos hibával és hú maradt elveihez.

„Intim körben — mondta róla Liszt — sokkal őszintébben mutatta valódi egyéniségét: az elégikus költőt, mint nagy közönség előtt, mert lelke kifürkészhetetlenül tiszta és álmodozó volt. Nem tartotta szükségesnek, hogy ámulatba ejtsen, vagy megragadjon.“

Ezek nem megbizhatatlan anekdoták. Csak Chopin barátjainak és tanítványainak memoárjait kell fellapoznunk, csak leveleit kell átolvasnunk, hogy minden oldalon bizonyítva lássuk, mennyire fázott mindentől, melyet brutális erő sugallt, s mennyire ellenszenves volt előtte némely művész által nélkülözhetetlennek hirdetett dinamikai modorosság.

„Odaül a zongorához“ — írja Chopin földijének: Sowinskinék látogatása után — „ide-oda csapkod egymást keresztező karokkal, anélkül, hogy sejténé: miért, s öt perc alatt sikerül egy szegény ártatlan billentyűt leütnie. Hatalmas ujjai inkább valók kocsihajtásra, ostorforgatásra. Ha nem lett volna fogalmam ezeknek a *művészeknek* ostoba vásári produkcióiról, az első pillanatban tisztába jöttem volna. Megsebzett fülekkel futottam szobámba . . .“

Tévedés tehát, ha néhányan közülünk azt képzelik, hogy Chopint plasztikusabban magyarázzák, ha izmaikat veszik igénybe. A fizikai erő a művészetben egyáltalán relativ dolog. Atléták nem sokat érnek a művészetben. A zongorán való kalimpálásból ép úgy nem következtethetünk szép előadásra, mint valamely restaurant ragyogó kivilágításáról annak finom konyhájára. Mindkettőnek egy a célja: a közönség csábítása.

A pianista izomereje előny lehet egy Liszt-rapszodiában. Erős karizmok, amelyek nehézkesen adnak elő egy Chopin-költeményt, szétmorzsolják ennek az ornamentikus szövésnek arabeszkjeit és szertefoszlattják átlátszó csipkéit, mialatt ellaposítják gondolatát.

„Egy szájhősnek“ — mondja Nietzsche — „aligha lesznek gyöngéd gondolatai“. Ez a zenei szájhősökre is vonatkozik, akik a Chopin művek előadásánál túlhajtott fortisszimókra még túlhajtottabb pianisszimókat vesznek, oly brutális kontraszttal, amilyen Chopin karakterének teljesen idegen volt.

„Chopin zongorája annyira érzékeny“ — meséli Moscheles — „hogy nem kellett erősebb forte a szükséges kontraszt előidézésére“. Tanítványa: Guttmann állítja, hogy mestere mindenkor nagyon nyugodt volt, s hogy a senkihez sem hasonlítható poéta csak nagy ritkán keresett menedéket a fortisszimókban. Az Asz-dur polonaise előadásánál például egyáltalán nem használta azt a dörgésszerű erőt, amelyhez mi már „hagyományszerűen“ hozzászoktunk. Chopin a híres oktáv-menetet egész pianisszimó kezdte és eltűnésnélküli dinamikai fokozással végezte. Általában kerülte a zajos hatásokat és mesterkelt szípoarkát.

„Gyülöl minden túlzást“, — mondja Mikuli — „egyenletesen és precizen fokozza és csökkenti erejét a billentésnél“.

„Azt követeli tőlünk, — meséli tanítványa: Streicher Frigyes — „hogy mindig a legszigorúbb ritmusban maradjunk. Irtózik minden eltorzi-

tástól". És barátjai, tanítványai egyhangúan állítják, hogy könnyedén hangsúlyozott, mint disztingvált egyénnel folytatott beszélgetéseiben.

„Csupán sejtetni, szuggerálni akarok“, — mondta egyszer Chopin — „s a festmény befejezését hallgatóimra bízom. Minek beszéljek folyton deklamálva?“

„Chopin allűrjei“ — mesélte Liszt — „oly előkelő benyomást keltek, hogy önkéntelenül is úgy közeledtek feléje, mint egy herceghez. Egész megjelenése virághoz volt hasonló, melynek gyöngéd szárán ringó kelyhe csodás szinompában ragyog ugyan, de oly légies szövésű, hogy a leglágyabb érintésre szertehull.“

Barátai nem győzték eléggé szemére vetni zárkózott jellemét, túlságos büszke tartózkodását

Chopin nem szerette a romantikusokat, sem Hugo Viktort, sem Berliozt; Schubert nagyon népies, Mendelssohn túlédesen szentimentális volt neki, Beethoven fenéges szenvedélye is hidegen hagyta őt. Mestere J. S. Bach volt; minden hangversenye előtt napokig bezárkózott, hogy a „Wohltemperiertes Klavier“-t játssa; istene Mozart volt. „Jouez du Mozart en mémoire de moi“ — ezek voltak utolsó szavai.

Ismeretségem Brahms-szal.

Írta: Sauer Emil.*)

Brahms-szal 1889-ben ismerkedtem meg egy bécsi utazásom alkalmával. Rosenthal hívott meg akkor törzsasztalához s ott találkoztam vele először. A következő évben ismét Bécsben voltam hangversenyezni s akkor össetalálkoztunk a Tonkünstlerverein-ban, majd a lakásán, s ő e látogatásomat viszonzta.

Alig telt el ez időtől kezdve esztendő, hogy ajtaján ne kopogtam volna s mindig a legszivesebb fogadtatásra találtam. Olyan volt az ember is, mint a művész: szeretetreméltó, kedves, nyíltszívű. Az ember minden találkozásnál jobban megszerette. Órákon át ültünk egymás mellett, az ő régi divatú butorokkal berendezett lakásán, s beszélgettünk napi eseményekről, hamburgi viszonyokról, amelyekhez mindkettőnket kedves emlékek vonzottak. Mindenről beszélgettünk, csak az ő alkotásairól nem. Ismertem jól ezt a gyengéjét s alkalmazkodtam is hozzá. Még azt sem említettem meg, ha valamelyik műve hangversenyem műsorán szerepelt. De öröm töltött el, ha érdekes fejét a hallgatóság sorában megpillantottam s hallottam a művészek szóbjában elismerő szavait. Dicsérete sohasem volt áradozó, de amit érzett, aminek hatása alatt volt, s amit szépnek tartott, azt kérészetlenül, őszintén mondotta el s ez többet ért, mint a könnyen hevülők feltületes dicséret-ömlengése. Nyílt, őszinte jellem volt, a német típus egyszerű, józan életfelfogásával. Magvas és igaz volt minden nyilatkozata,

*) A világhírű zongoraművész: „Meine Welt“ c. alatt megjelent könyvéből. — Leipzig, Spemann.

egyszerű, távol a homályosságtól, kétszínűségtől, amelytől épen úgy irtóztott, mint az — autogramgyűjtőktől. Ez utóbbiak valósággal üldözték, mint a kísértetek. „Igazán hihetetlen, hogy zaklatják ezek az embert“ panaszkodott többször nekem.

Utoljára 1897-ben találkoztam vele, öt héttel halála előtt. Ereje erősen hanyatlóban volt s mégis feljött hozzám a Bristol szállóban levő harmadik emeleti szobámba; épen a német követségre készültem reggelire. Barátai előkészítették ugyan betegsége következményeire, de mégis össze kellett szedni minden erőmet, hogy el ne áruljam a rettentő hatást, amit teljesen összeroppant szervezetének megpillantása rám tett. Májbajos volt s a betegség már utolsó stádiumában volt. A bőre narancsszínű, teste a bőrig lesoványodva, haja és szakála kúszált csomokban lógott szenvedésektől meggyötört arcára. Most először volt szabad segítségére lennem, amikor felöltőjét levetette; alighogy ez megtörtént, valósággal lehanyatlott egy székre.

— Remélem, nem zavarom — mondta alig hallható, teljesen megváltozott hangon.

— Meg akartam Önnek mondani, mennyire sajnálom, hogy holnapi hangversenyén nem lehetek jelen. Erőm nem engedi s a teremben levő forróság nagyon elbágyasztana; pedig nagyon szerettem volna F-moll szonátámat és a Händel-változatokat még egyszer Öntől — hallani. Azután betegségről beszélt, amellyel hála Istennek, nem volt egészen tisztában és megemlítette, hogy a karlsbadi kúra nem használt. Vigasztaltam, ami szemmel láthatólag jól esett neki.

Nagy örömmel beszélt egy pályázat kiírásáról, amelyet a Tonkünstlerverein az ő kezdeményezésére irt ki. A díj felét ő adta egy örökségből, melyet egy angol tisztelője hagyott rá. Lelkesedéssel emlegette a díj nyertesét: Dr. Rabl Waltert, egy teljesen ismeretlen fiatalembert, akinek szép jövőt jósolt. A mű egy kvartett volt zongorára, klarinétre, hegedűre és cellóra. Mindenről, amit beszélgetésünk érintett, barátságos, meleg szavakkal emlékezett meg. Betegsége bizonyos tekintetben megváltoztatta; amiről ezelőtt sohasem beszélt, arról most önkénytelenül előtörő szinte fájdalmasan enyhe nyilatkozatokkal emlékezett meg. A rideg telet az enyhe tavasz győzte le. Ugy látszott, mintha régi zárkózottságát fölcsérelte volna valami megható nyíltság, amellyel élvezni akart minden jót és kedvességet, amelyet ezelőtt gyengeségből, szeméremből élvezni nem mert. Hatyúdala négy komoly szép dal, ennek a szomorúan érdekes lelkiállapotnak a hatását mutatják. Engem mélyen meghatott nagy barátom ezen állapota.

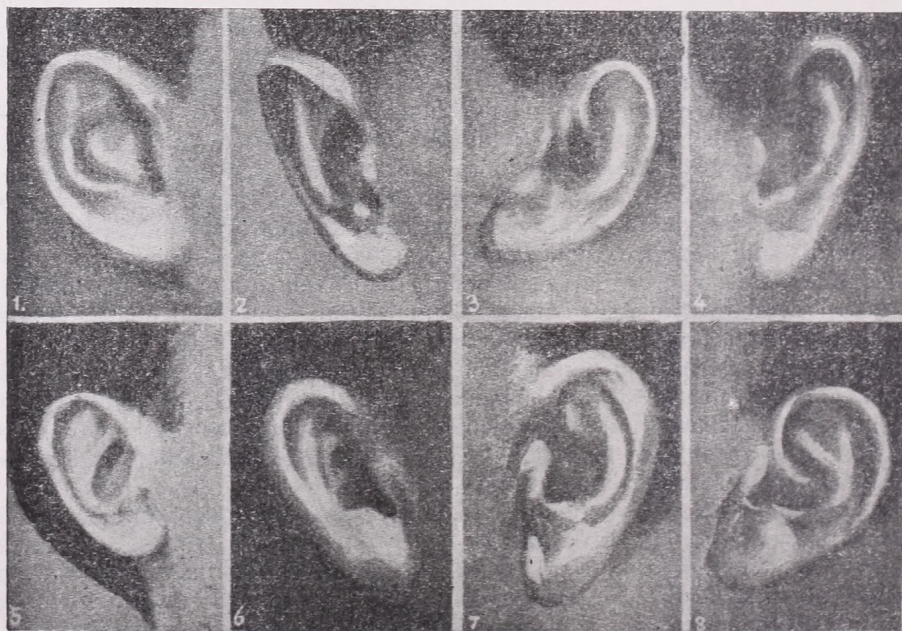
Körülbelül két óráig maradt e napon nálam. Még egy-egy bebukkanó zavaró látogató sem tudta őt melázó kedélyhangulatából felrázni és távozásra bírni. Midőn végül menni akart, csak akkor vettem észre, milyen nehezeére esik a felállás. Nem engedte meg, hogy elkisérjem a folyosók labirintusában a lépcsőig s amidőn többszöri kézzsoritás után elváltunk, éreztem a szomorú sejtelmet, hogy drága barátomat többé viszontláthatni nem fogom.

Amidőn április 3-án a megrázó hirt kaptam haláláról, Drezdából Bécsbe siettem, hogy ott lehessenek a temetésen s benső barátaival a koporsó mögött mehessenek, megadva a nagy halottnak a hódolat utolsó adóját.

Zeneszerzők fülei.

A Londonban élő dr. *Birman-Bera* világhírű angol orvostanár évek óta tanulmányozza a zenei tehetség és a fül külső alakja közötti összefüggést. Hosszú és kitartó megfigyelésének eredményét a kiváló komponisták füleiről írt tanulmányában fejtegeti, amelyben arra a megállapodásra jut, hogy ennek a kis szervünknek konstrukciója épenséggel nem lehet árulója a zenei hajlamoknak, s ezzel halomra dönti néhány amerikai orvos fül-elméletét. Dr. Birman szerint bármely fülformával lehet valaki zenei genie, s csupán azt a koncessziót teszi ellenfeleinek, hogy a komponistáknak többnyire függőleges fülkagylójuk van, míg azok a zenei nagyságok, akik nem komponálnak, ferde fülkagylóval bírnak.

Dr. *Birman* könyvéből vesszük át ezt a táblázatot:

1. Massenet
5. D'Albert

2. Weingartner
6. Siegfried Wagner

3. Hubay
7. Saint-Saëns.

4. Debussy
8. Richard Strauss

Gondolatok az opera reformjához.

Irta: Sembrich Marcella.

Nagy élvezettel olvastam Weingartner Félixnek: „A jövő operája“ c. alatt*) megjelent diskuszióját, ami arra késztet, hogy azt az énekesnő szempontjából kissé kiegészítsem.

Ha az ének nemes művészetét, illetve annak még megmaradt töredékét a teljes elhomályosodástól meg akarjuk menteni, akkor a Szép egy profétájának kell támadni, aki visszaadja az emberi hangnak elsősülött jogát, melyet orozva raboltak el tőle.

Egy komponistának kell jönnie, aki a régi operák értékesebb elemeit s a wagneri reformokból nyert új alapelveket helyesen megérezni és a kettőt okosan és megértően oly operává tudja egyesíteni, melyben sem a dráma, sem a rendezés, hanem egyedül és kizárólag a *zene* játsza a vezetőszerpet.

Akkor lesz majd ismét oly énekes szerep, amely a hangért és nem a hang ellen íródik. Mindenesetre kinos dilemma elé kerülnének a mai „énekes színésznők“.

Mert a modern operai színpadot csaknem teljesen oly színésznők lepték el, akik a legminimálisabb hanggal, tisztán drámai tehetségükkel képesek a mai modern zenedrámát kellő hatással interpretálni s a közönség tetszését megnyerni.

Csak Debussy impresszionisztikus zenei festményére, a „Pelleas és Melisande“-ra gondoljunk. Azok a művészek, akik ezeket a szerepeket a legnagyobb sikerrel kreálták és énekelték, inkább drámai ösztönükkel, mint énektechnikájukkal oldották meg sokszor lehetetlen feladatukat.

A mai énekes színésznők tagadhatatlanul érdekesek, mert pompásan alkalmazkodnak korunk művészi szelleméhez, de tehetetlenek akkor, ha egy Händel, Gluck vagy Mozart áriával — a belcanto énekes bibliájával — kell megküzdeniük.

Egy másik momentum, mely a mai operaénekesre szintén nagy előny: a változatos rendezési technika, amely a modern operaelőadásokban egyre nagyobb tért hódított. A megdöbbentő dekorációk, káprázatos kosztümök, raffinált fényhatások és csillogó hangszerelési effektusok, mind alkalmasak arra, hogy az operai közönség figyelmét az énekesről eltereljék, akinek személyében azelőtt minden érdeklődés összpontosult.

A rendezés akkor még „quantité negligeeable“ volt, a kosztümök a legegyszerűbbek, az énekes tehát arra volt utalva, hogy a közönséget a művészetnek azzal a nagyságával és szépségével ragadja el, amely a torkában fekszik.

Néhány tüneményesen magas hang, a hangszalagok szokatlan rugékonysága vagy egy szenzációsan hosszú trilla épúgy nem tesznek senkít művésszé, mint egy fecske még nem jelent tavaszt. Ez mind mellékes dolog, melyet némelyek közülünk könnyen produkálnak a természet adományainál fogva. De — nem élhetünk csupán édességekből. Amire szük-

*) V. ö. „A zene“ 1912. VIII. 167. old.

ségünk van, az a mindennapi kenyér — az énekes menüjében a *kantiléna* és *recitativ* — melyek az énekművészet jelentékeny részét teszik, ezt pedig figyelmen kívül hagyni — miként ma történik — egyenlő az énekművészet létkérdésének negligálásával.

Ha azelőtt egy énekes a technikát és a régi olasz iskola gyöngyeit elsajátította, egyéniségét illetőleg nem támasztottak irányában nagyobb igényeket, bár ez a definiálhatlan tulajdonság akkor is kimondhatlan előny volt.

Amikor a mai operaközönség annyira hangoztatja az individualizmus követelményeit, nem veszi észre a veszedelmet, hogy mily különködéssé fajult az individualizmus túlhajtása.

Az énekes soha se tolja előtérbe színjátszó képességeit, mert ezzel nemcsak a zenei értelmezésnek árt, de rontja az összbnyomást is. (W. K.)

Élmények a dirigens életből.

Közli: Weingartner Félix.

Egyik mannheimi városi tekintély, akinek reszortjához a színházi szubvenciók ügye tartozott, egy napon közölte velem, hogy a tetralogiában külön túbások díjazását nem lehet engedélyezni, ennélfogva a dalművet túbák nélkül kell előadnom.

Végre hosszas rábeszélésemre sikerült őt engedékenységre bírnom, megkapva a túbások szerepeltetésével járó költségtöbbletet. A „Walkür“ első felvonása után kétségbeesett arccal jön hozzám a városi tisztviselő és azt mondja nekem:

„Kedves karmester úr, én minden túbásnak hat márkát fizetek és ezek még egyetlenegy hangot sem fújtak . . .“

*

Moszkvában — ahol hangversenyre készültem — egyik hangversenyszámhoz egy basszus-trombitást fogadtak fel. Körülbelül a darab közepén — ahol épen a tempót kellett változtatni — a trombitásnak egy rövid átmenetet kellett játszania; minden fáradozásom hiábavaló volt;

ezt az embert erre a rövid betétre nem bírtam megtanítani. Végre türelmemet veszítve, rákiáltottam:

„Mondja, miért nem képes Ön ezt a néhány taktust összehozni, holott egyébként mindent jól játszik?“

Zavart mosollyal az ajkán felelte a trombitás:

„Oh, én csak fújni tudok, de számolni nem . . .“

*

Egy alkalommal a „Mesterdalnokok“ első felvonásának fináléját próbáltam és arra kértem a „mestereket“, hogy ezt a részt kissé halkabban énekeljék, hogy Walther éneke az együttesben erősebben érvényesüljön. De Walther személyesítője — osztrák énekes — mellére ütve a megsértett művészi önérzet hangján, mondotta:

„Miért nem engedi őket ordítani? Én úgyis túlordítom valamennyit.“

*

Szinfonikus hangversenyt dirigáltam Berlinben, amelyen egyik szinfoniámat Smetana „Moldvá“-ja előzte meg. Utána a következőkről értesítettek engem. A műsorra nyomatott magyarázó megjegyzések következtében egyesek abban a véleményben voltak, hogy Smetana műve több tételből áll. Így tehát szinfoniám

egyes tételeit még Smetana szerzeményéhez tartozónak vélték és „*e szép melódiákat az elragadtatás hangján dicsérték.* Végre is egyik szomszédom figyelmeztette az urakat tévedésükre. Általános elkedvetlenedés, csend és mélységes hallgatás volt rá a felelet. És mikor a szinfonia előadása bevégeződött, egymásra nézve azt mondták:

„Mennyire elcsépett.“

*

A danzigi városi színház igazgatójának a Fideliot ajánlottam előadásra.

„Fidelio?“ — mondta, „talán ez is afféle fércmű, mely után tantiémet kell fizetnem?“

„Nem, a Fidelio után nincs tantiéme“ — nyugtattam meg a direktort, majd hozzátettem, hogy beszéljen nagyobb tisztelettel a Fidelioról.

„Ha impertinens lesz velem, elbocsájtom“ — volt a válasz.

„Jó“ — feleltem s ott akartam hagyni.

De az igazgató utánam kiáltott:

„Hát mikor is halt meg a Fidelio komponistája?“

„1827-ben.“

„Na jól van, akkor előadjuk a Fideliot.“

—

Berlini levél.

A berlini *filharmonikusok* első, „Brahms-estélye“ igazi művészi élvezetet nyújtott. *Fiedler* Max dirigálása alatt sorra került az Akadémiai ünnepi nyitány op. 80, az e-moll szinfonia op. 68 és a D-dur szinfonia op. 73. A genialis karnagy fentartá a művek stíljét, egységét, nagyszerűségét s minden detailt csiszolva, finos

man tárt elénk. A két szinfoniat partitúra nélkül dirigálta. Tombolva tapsoltak egész estén át.

A II. *filharmonikus hangversenyen* újdonságkép' *Delius* Frederik, neves angol-német komponista „Lebens-tanz“-a szerepelt. Egy kritikus barátunk „szellemesen“ megjegyezte, hogy a „világ élettánca“ egy improvizáció, hol a véletlen nagy szerepet játszik; *Delius* Élettánca azonban egy remekmű, hol a véletlen épen semmi szerepet sem visz! — Jó, ezt mi is koncedáljuk, de viszont kénytelenek vagyunk konstatálni, hogy a véletlen helyett teljes „eszme-hiány“ uralkodik a túlságosan hosszú műben. Minden számítás — és, mint sajnos, számtalan modern komponistánál — minden siker az ügyes instrumentálásra van bázisozva. (Csodálatos, hogy akkor, midőn sok művészetben beáll a „décadence“, a zeneszerzés terén ily határozott „előre“ haladás mutatkozik.) A szívet ez a mű egyáltalán nem érinti. Száraz, hideg. A főgondolat léleg szellemesen fejlődik ki ugyan s a hangszerelés is minden színben pompázik — de igen gyakran brutális. A szerzőt sokszor előhívták. Persze, a siker túlnyomó részét *Friednek*, a kiváló dirigensnek köszönheti, ki a neki ajánlott művet igaz igyekezettel iparkodott elfogadhatóvá tenni.

*

Érdekes bemutató volt a Musik-Hochschule-n. A *Weinbaum* alakította új oratórium-kórus s a szintén új szinfonikus orchester hozta első berlini előadásra *Dvorak: Requiemjét*. A kiváló dirigens indiszpozíciója dacára is, a siker teljes volt s az est nagyban hozzájárult a szerző népszerűsítéséhez. *Weinbaum* már eddigi koncertjein is iparkodott megtörni a jeget s nagy szeretettel és ambícióval

törekedett ezt az eredeti, a nacionális karaktert minden művében visszatükröző szerzőt a berlini közönséggel megkedveltetni. A szólisták is: Paula *Weinbaum* (alt), Minnie *Nast* (sopr. a drezdai operából), Richárd *Fischer* (ten.), Anton *Sistermann* (bass.), *Luedke* (org.) kiválóak voltak.

*

A tervezett 5 Beethoven-est másodikát a Harmonium-teremben adta a *brüsszeli vonósnégyes*. — *Schörg, Daucher, Miry* és *Doehaerd* művésze tökéletesen élvezhető volt a kis, artisztikus produkciókra igen alkalmas teremben. Ily eszményi előadás után csak hallgathat a kritika. Határozottan elsők a világon.

*

Igaz élvezetet szerzett m. hó 16-án a *cseh vonósnégyes*, a Beethoven-teremben összesereglett közönségnek. Sajnálattal konstatáljuk azonban, hogy a II. hegedűs (*Suk József*) ismét egy saját szerzeményű újdonsággal kellemtelenkedett. Ha nem oly kitűnő előadásban hozták volna, igazán bosszantó lett volna végighallgatni ezt a tartalmatlan, musikaliter értéktelen munkát.

*

Gabrilowics hat estélyen mutatja be a zongoraverseny fejlődését Bach-tól — napjainkig. Az első hangverseny a Singakademiában volt, fényes siker mellett. A művész az utóbbi időben határozott, nagy haladást produkált felfogás, átérés, előadás tekintetében s a Bach g-moll, Mozart d-moll, de főleg Beethoven c-moll koncertjével valósággal extázisba hozta a közönséget. Külön elismerés illeti Leonid *Kreutzert*, ki a kíséző Filhamonikus Orchestert mesterien vezette.

*

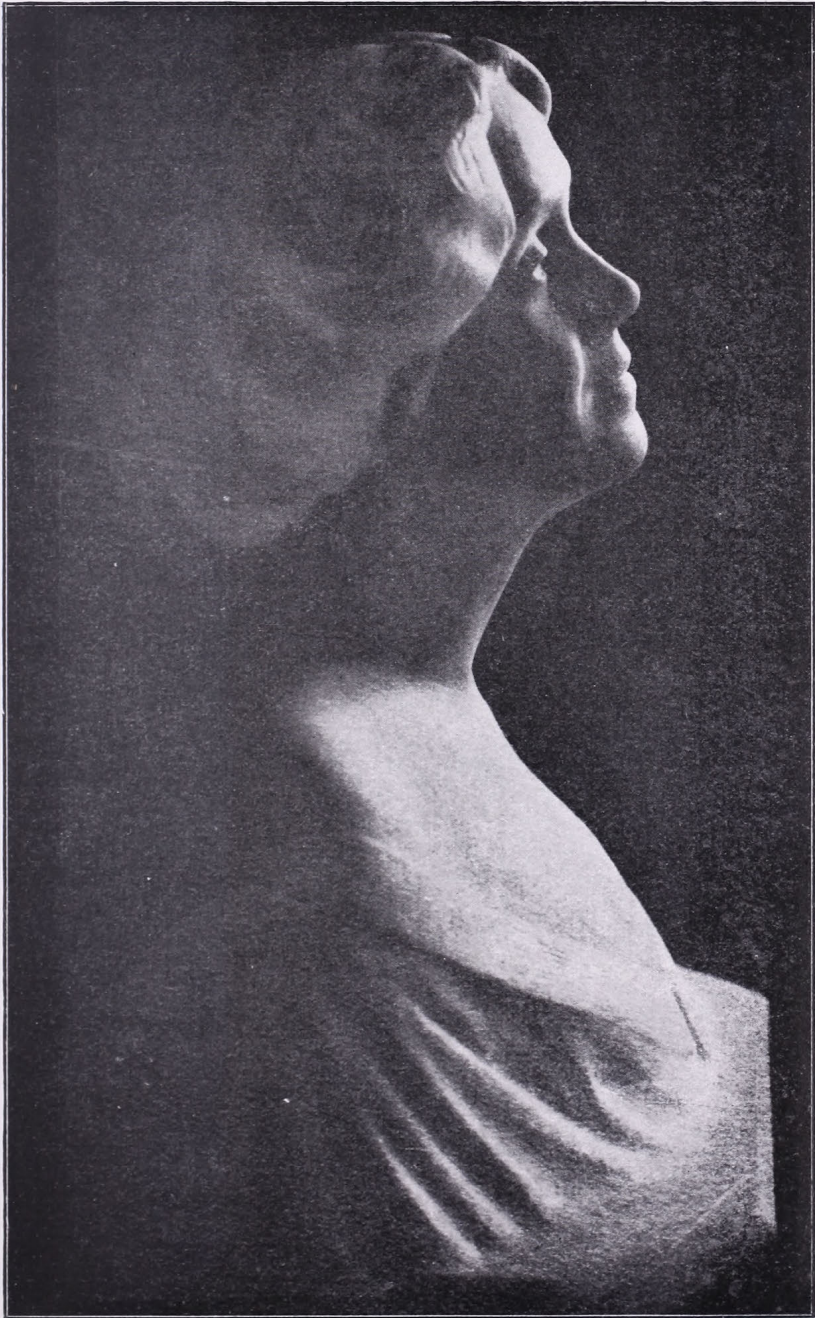
Kothe Róbert dalestélye nem csak az „igazi” muzsikuskokra birt vonzó erővel, de sok olyan is megjelent ez estén, ki különben nem koncertlátogató. A zsúfolásig megtelt Beethoven-teremben még az utakon is szorongott a közönség. E kilencedik hangverseny a XVII. és XVIII. század műdalait hozta a programmon. „Wir lieben sehr von Herzen”-ben a bort, a nőt, a dalt dicsőíti. Bájos Ständchen a „Jungfräulein zart von Sinnen”. A népdalok közül a délnémet katonadal: „Musketier seins lust’ge Brüder” a legsikerültebb. A művész *felfogása* eszményien helyes s nem csak egyszerű *leéneklés*. Belsőségteljes előadáshoz még nemes hang is járul! A publikum lelkesedése számos ráadásra is készítette a művészt.

*

Zetta Gay *Whitson*, a fiatal hegedűsnő a Musik Hochschule-ban koncertezett. Hugo *Kanns*: Fantasiestück op. 66. s *Lalo*: Spanyol szinfóniáját játszotta minden temperamentum és bensőség nélkül. Nincs ugyan tehetség híján s még fejlődhetik, azonban „iparkodó és derék” hegedűsök úgyszólván sokan vannak, semmi szükség sincs hát számukat gyarapítani. A kíséző Blüthner-Orchester egy bájos, hatásos aprósággal kedveskedett. *Spiering* vezetése alatt előadta *Järnefelt* „Praeludium kis zenekarra” művét. Élvezettel hallgattuk; taps is volt elég.

*

A Frankenstein által kiadott Wagner évkönyv legújabb száma átöleli az egész Parsifal-kérdést s érdekes összeállításban hozza a különböző véleményeket. *Altmann* cikke sok, eddig nem ismert adalékot közöl a Parsifal keletkezéséről. „A csoda Wagnernél” *Heckeltől*, valamint *Speck*: „Wagner és Nietzsche” című műve emelik a

Werbeck-Svärdström Valborg.

Autogrammgyűjtemény

jelenleg élő világhírű művésznők és művészek aláírásaiból:

M. Mutschant
Erty Kreisler
L. Albert Bruno Waller
Lilli Lehmann
Karl Rosa
Ernst Johanning
Dr. Weissmann
Güngeter
Chil Sauer
Madame C. C. Cahin
Pablo Casals
Henri Cartier
Hilly Annister
Selma Kurz
Teresa Carreño
Leopold Godowsky
Luella Marsch
Arthur Schnabel
Fischer-Josef
Gerdinand Löwe

könyv becsét. Gazdag a kritikai rész is, mely objektíve tárgyalja az újabbban megjelent Wagner literatura műveit.

*

A *Zsigmondy-Telmányi-Csuka trio*-t szeretettel fogadta a közönség s a fiatal magyarok művészi produkcióját lelkes tetszés és taps jutalmazta. A Harmonium-Saal-beli siker után bizony remélhető, hogy a hatalmas termek publikuma is épp oly elismeréssel lesz művészeink iránt. Az ismert Brahms és Schubert-trio között Radnai J. művét mutatták be.

Berlin, 1912. december 1.

Dr. Kriegner Kálmán.

Opera.

— 1912. november. —

M. kir. operaház.

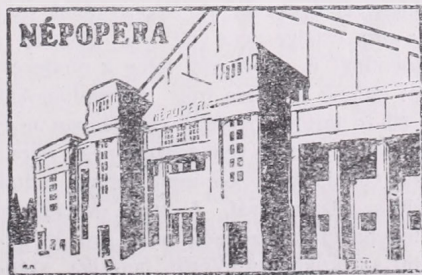
A múlt hónapban a fiatal gárdával kísérletezett az igazgatóság, kisebb-nagyobb szerencsével. Az előadások régen sürgetett felfrissítése eddig csak a Trubadurral történt meg. Ha a repertoír minden darabjára fél évig kell várni a közönségnek, rövidesen elmarad mindenki a nézőtérrel.

A 7-iki est a Hubay-jubileum jegyében folyt le, amelyről lapunk múlt számában (234. old.) emlékeztünk meg.

14-én *Záborszky* Ilona asszony lépett fel mint Szulamit a Sába királynőjében. Szerződtetése teljesen indokolatlan. Félénk játéka, zenei bizonytalansága az I. felvonásban föl sem tűnt volna, elvégre egy kezdő művésznak idő kell, míg leküzdí lámpalázát. De *Záborszky*néért egész este aggódni kellett a nézőtérén, ami igazán nem élvezet, főleg azért, mert egyetlen taktusnyi művészettel sem kárpótol bennünket. Ez a szerep különben is merész vállalkozás volt. Egy kis vidéki gyakorlat épen nem ártana a művésznőnek.

15. A Trubadur felfrissítése volt az új rezsimnek eddigi összes művészi munkája, bár ezúttal is csak fél munkát végeztek. Mig a rendezést és szöveggönyvet *Hevesi* Sándor nagyszerűen gyúrta át, s a szemnek pompás látványt nyújtottak — végre — az új diszletek, a tömegjelenetek ma is lomhák, fegyelmetlenek voltak. A zenekart kitűnően vezető *Ábrányi* Emilnek a kóristákat illető minden fáradsága meddő maradt. *Manrico* szerepét *Környei* először énekelte. A Verdi-stilus, az előkelő szerep, terra incognita marad *Környei*nek. *Fodorné* Aranka asszony *Azucénája* vérszegény volt drámai erőben. *Rózsa* Lajos gyönyörűen énekelte *Luna* gróf szerepét, de — mint *Környei* — ő sem való főúri szerepekre. Akit legelőször kellett volna említenünk: *Medek* Anna asszony *Leonorája* volt az est fénypontja, aki éneken, játékban művészi produkált. Mint említettük, a mai repriz csak a szemnek szólt. Radikálisabb felújítást várunk.

26. Új karnesterrel: *Rékai* Nándorral adták a *Lakmét*, részben új szereposztással. Az előadás fogyatékosai néhány új fényhatástól eltekintve, ma is ott tartanak, ahol azelőtt. *Rékai*tól ma sok finomságot hallottunk. Az epizód szerepekben *Marchalkó* k. a., *Hajduné*, *Bársony* Dóra, *Havas* Györgyike és *Toronyi* voltak újak.

A m. kir. operaház bérbeadása mellett legfényesebben a Népopera működése szól, amelynek ma már az egész közönség behódolt. A Népopera izzó tevékenységére

utalunk akkor, amidőn megállapítjuk, hogy nem korlátlan állami pénzzel (amelyet a m. kir. opera vaktában szór, eredmények nélkül) mily érdekesen változatos játérendet, szenzációs vendégszerepléseket lehet nyújtani ott, ahol dolgoznak, s ahol nem szól bele lépten-nyomon a protekció. Pedig a Népepera műsorán tized annyi darab sincs, mint amennyit a m. kir. operaház előadhatna.

Persze a Népepera sem az a kultur-intézet, amely betartotta a programmot, amelyre ingyen telket és egyéb beneficiumot kapott. Csupán aránylag jobb állami riválásánál. Az elmúlt hóban néhány világhírű énekes vonzott telt házakat.

8-án *Pareto* Graziella lépett fel a Traviatában nagy sikert aratva. Több estére szóló vendégszereplése után 19-én *Barrientos* Máriát láttuk viszont Lucia címszerepében, aki 21-én a Szevillai borbély Rozinájában, 23-án pedig mint Traviata ragyogtatta utolérhetetlen, sőt megközelíthetetlen belcanto művészetét. 26-án *Jadlowker* Hermann, porosz kir. kamaraénekes, a berlini kir. operaház tenoristája kezdte meg több estére szóló vendégszereplését a *Carmen* Don José szerepében. Érzéki színezetű tenorjával már az első dalnál elragadta a közönséget, mely tombolva ünnepelte egész estén át. 28-án a Szevillai borbély előadásán két vendég is volt: *Pareto* Rosinát, *Jadlowker* Almavivát énekelte. A Népeperának soha ily szép estélye nem volt. Az előadás a szokottnál is jobb volt, főleg a rendezésben láttunk jólesően friss momentumokat. A 30-án tartott *Rigoletto* előadásban megismételték a kettős vendégszereplést. *Pareto* mint Gilda, *Jadlowker* mint herceg, adták művészetük legjavát. A zajos ovációkban kifogyhatatlan közönség nem győzött betelni az örökbecsű Verdi muzsika szépségeivel.

Hangversenyek.

— 1912. november hó. —

6. II. *filharmoniai hangverseny*, *Butt* Klára hangversenyénekesnő közreműködésével.

Elgar. „Cockaigne“ hangverseny-nyitány (először).

Ének. Beethoven: Il questra tomba.

Gluck: Divinités du Styx.

Radnai: „Suit symphonique“ (először).

Ének. Elgar: a) Where sorals lie.

b) In haven.

c) Sabbath Morning at Lea.

Csajkovszky: „Manfréd“ szinfonia op.58.

A fárasztóan hosszú műsorban *Csajkovszky* grandiózus szinfoniája és *Butt* Klára éneke jóleső oázis volt. Sőt *Csajkovszky* titáni erejű zenéje, meggyőző ihlettel született zenei gondolatai a műsor többi számaát teljesen elsöpörte. A sok üres percért a *Manfréd* szinfonia teljesen és tökéletesen kárpótolt és ez a szerencséje a filharmonikusoknak. Mi szükség volt arra, hogy a *Radnai*-féle suitet bemutassák a filharmonikusok? *Radnai* sokat akar és sokat szerepel; elköveti tehát azt a meg gondolatlanságot, hogy akkor is ír, ha nincsenek gondolatai. Az elismert mesterek utánzása, hangszerelési trükkök halmozása még nem elég arra, hogy éretlen gondolatoknak értéket adjon. Mesterségbeli tudását csillogtatja, mint az iskolából kikerült jeles diák, de gondolatok meggyőző ereje híján. A *keresettség* mindvégig untat suite-jében. A filharmonikusok *Kernerrel* élükön, jobban tennék, ha a magyar zeneszerzőket *műveik* szerint bírálnák, mert ez esetben a közönségüknek és a magyar zeneirodalomnak annyival többet használnának, mint amennyit ártnak zsenge művek pártolásával. *Elgar* dalai többet érnek, mint nyitánya, melynek agyonhangszerelése a *Vigadó* nagyteremben pártatlanul jól hangzó — *visszhangra* — talált. A nyitány sekélyességét alkotójának ma

ZENEI ALAPISMERETEK

Zenetudományi könyvtár. 12. sz. Ára 60 f.

már világhírű neve sem palástolta. *Butt Klára* minden regiszterében szokatlanul szép tömörséggel csengő alt hangja zavar-talan műélveze et nyújtott, melynek során *Elgar* „Whare sorals lie“ c. dalát, mint arra érdemeset is, meg kellett ismételnie. (pe.)

7. *Lhévinne József zongoraestélye.*

Bach—Liszt: Orgonaábránd.

Beethoven: Szonáta, op. 101.

Schubert—Liszt: Lindenbaum.

Schumann: Toccata.

Chopin: cisz-moll és h-moll etude,
fisz-moll polonaise.

Rubinstein: Barcarolle, a-moll.
Gavotte.

Schulz—Evler: Die blaue Donau.

Lhévinne, a Rubinstein-díj egyik kiváló nyertese egyike azon keveseknek, akiknek a nevét érdemes megjegyeznünk a mai diszkreditált koncertvilágban. Lenyűgöző játéka felejthetetlen azoknak, akik végiggyönyörködhatték műsorát. Egyike a legelsőeknek. Néhány apróság teljesen újszerűen hatott az ő felfogásában, amely nemes művészi előadásában époly eszményien tökéletes volt, mint ahogy mi — bár másként — megszoktuk.

7. *Butt Klára és Rumford Kennerley dalestélye:*

Händel: Recit. és ária „Sosarme“-ból.

Ária az „Alexander“-ból.

Brahms: Sapphische Ode.

Von ewiger Liebe.

Mein Mädel hat einen Rosenmund.

Schumann: Der Nussbaum.

Schubert: Die Allmacht.

Holmès: L'heure d'azur.

Debussy: Mandoline.

Leoni: Leaves and the wind.

Sullivan: The last cord.

Ezt a műsort *Butt Klára* énekelte végig. Gyönyörű organuma ezúttal is nagy hatást keltett, nagy közönsége szívesen tapsolta a kedvesen előadott dalocskákat s csak

akkor komolyodott el, mikor a művésznő férje: *Rumford Kennerley* úr énekelt — hihetetlen rosszul.

8. *Hoehn Alfréd zongoraestélye.*

Franck C.: Prélude, choral et fugue.

Beethoven: Szonáta (C), op. 53.

Schumann: Carneval, op. 9.

Chopin: Prélude (d), nocturne (4), op. 62.
és scherzo (cisz), op. 39.

Liszt: Konzertetude (Desz).

Don Juan-ábránd.

A Rubinstein-díj legutóbbi nyertese *Hoehn Alfréd*, ezúttal súlyos indiszpozícióval küzdött. Eddig ismert, méltán magasztalt művészetéből keveset hozott ma este számunkra. Idegessége felment tehát egyéb kritika alól.

10. *Az Országos szinfoniai zenekar II hangversenye.*

Wagner: A bolygó hollandi. Nyitány.

Hubay: 1. Virágfakadás. 2. A lepke.

Glazunov: Bevezetés és Salome tánc.

Volkman: Szinfonia (B).

Bizet: Patrie! Nyitány.

Glazunov műve és a jubiláló Hubay Jenő ünneplése képezték az est érdekességét. A sok erőltetett Salome tánc után végre egy perzselően erotikus keleti muzsika, aminőnek az képzeletünkben él. Alapját egy kis arab táncdal képezi, mely a teljes hangszerelésben fejlődik tovább. Hatása leigázó. Kevésbé sikerült a tánc bevezetése. Hubay két érdekes zeneképe adott alkalmat a jelenvolt érdemes szerző szerepeltetésére. „A lepke“ könnyed, tovasuhanó ritmusait, meglepő modulációit a közönség újból kívánta hallani. *Kún László* dicséretre méltó mérsékeltséggel vezette a kitűnő előadást. A szinfoniában előfordult apró incidensért nem terheli őt felelősség. (rn)

13. *Capet-négyes.*

Beethoven: F-dur négyes, op. 59.

Capet: A-moll négyes.

Schumann: A-dur négyes, op. 41.

A budapesti közönség ríktó reklám-cédulák után indul A művészet nálunk csak úgy vonz, ha egyuttal *szezóndívat*. Így történt ezuttal, hogy erre a hangversenyre félig telt meg a Royal-terem. Méry vállalkozása *áldozatkészséggé* lett. A brüsszeliek, Sevcik-quartett, Csehek ezidén elmaradtak, de miért? Hiszen a legmagasabb zenei stílt, a legigazibb művészetet volt tavaly alkalmunk megismerni! A vállalkozók jóvoltából (helyesebben: üzleti érdekből) rendezett hangversenyáradatban végre sikerült tőkéletes művészi előadást hallani. A négyes-társaság, élükön a kiváló zenei intelligenciájú *Capet*-vel, zenei felfogásában is *különlegesség*. Egyénien felfogott és értelmezett Beethoven-négyest el lehet fogadni olyan tőkéletes összjátékban, melyet sejtteni nem lehet. Hangszinre elűtnek a brüsszeliek, vagy csehekétől; intonálásban a legapróbb részletekig teljesen megtisztult zenei összjátékot produkálnak. Úgy a Razoumovszky, mint a Schumann-négyest visszafojtott lélekzettel kellett hallgatni, annyira szuggesztív erejű volt az előadásuk. A Schumann-négyes soha még eddig nem hallott melancholiával, a szépségek, szellemes ötletek és modernségekben bővelkedő tőkéletességgel szólott hozzánk. A harmadik szám (a *Capet*-féle kompozíció) szaggatottságánál, rapszódikus felépítésénél fogva nem tehette meg hatását. A témák homofon kidolgozása, bár hangszinokban változatosak, de quartett-stíltben ki nem elégítenek. Egészen más a quartett III. (*adagio*) tétele, melyben a széles, nagy hullámokban gördülő, költői ihlettel és áhitattal megkomponált melódia, a szerző lelkében az őszinte érzéseket engedte meglátrunk. Az előadás persze sokat lendített azon, hogy az újdonságot a legtőkéletesebb interpretálással tegeye élvezhetővé.

(—ré)

13. Bossi Enrico hangversenye.

Bach: Praeludium, c-moll.

Choral: „O Mensch beweine dein Sünde gross“, Fuga C-dur.

Renzo Bossi: Intermezzo tragico.

Bossi: Intermezzo lirico.

Guilmont: Marcia funebre e Canto serafico.

Gevaert-Bossi: Aria popolare antica.

Ch. Dubois: Fiat lux.

Ez a műsor meglehetősen szegényes volt. Bach c-moll praeludiumát (fuga nélkül!!) és c-dur fugáját (praeludium nélkül!!) unalmasan játszotta. Duboisnak hatásvadászó kompozíciója és Gevaert kissé túlságosan populáris áriája komoly műsorba nem való. *Bossit* legszívesebben hallgatjuk, amikor saját apróságait interpretálja. Ilyenkor utolérhetetlen művészettel uralja hangszerét. Újdonság volt Bossi Renzonak fárasztóan hosszadalmas, semmitmondó Intermezzo tragicoja. A közönség, mely szemmel láthatólag kiábrándult Bossi játékából, a ráadásra szánt elcsépeelt Padre Martini-féle „Aria variata“ hallatára csoportosan hagyta el a termet. *Ipolyi* László, a nagy reklámmal hirdetett csodagyermek, mint közreműködő, a kelletténél többet játszott.

(k. i.)

14. Friedmann Ignác zongoraművész Chopin-estélye.

Négy ballada: op. 23 (g), op. 38 (F),
op. 47 (Asz) és op. 52 (f).

Nocturne.

Két mazurka: op. 59 (fisz) és op. 30 (H).

Két keringő: op. 64 (cisz) és op. posth. (e).

Két polonaise: op. 71 (B) és op. 61 (A).

Tíz etude: op. 10: E, C, Gesz és c

op. 25: f, F, Gesz, gisz, cisz és a.

Most már igazán elég volt a sok Friedmann-féle Chopin-estékből, amelyekben egyre kevesebb lesz a Chopin s több a Friedmann: mint zsúrzongorista. Mióta elismertük, hogy Friedmann játéka valósággal determinálása a Chopin-stylusnak, azóta egyre kevésbé veszi komolyan a budapesti közönséget, amely — sajnos — csak másnap, az újságból tudja meg, hogy ismét felült.

16. Debogis Marie Louise dalestélye.

Lulli: Amour que veux-tu de moi.

Rameau: Rossignols Amoureux.

Martini: Plaisir d'amour.

Mozart: Wiegenlied.

Wagner: Schmerzen. — Träume.

Liszt: Enfant si j'étais roi.

Franz R.: Im Herbst.

Schumann: Mondnacht.

Schubert: Frühlingstraum.

Der Wegweiser.

Strauss R.: Du meines Herzens Krönlein.

Ruhe meine Seele. — Cäcilie.

Debogis előkelő művészete főleg a régi francia dalok előadásában érvényesült. A német dalok közül a Träume tetszett legjobban. A kis számú közönség, amely mai programját untig ismeri, nem nagyon lelkesedett a különben értékes produkciókért.

18. *Casals Pablo hangversenye.*

Tartini: Versenymű (D).

Bach: Suite (C).

Beethoven: Variációk egy Mozart-téma

Locatelli: Szonáta. [felett]

Huré: Air.

Fauré: Sicilienne.

Popper: Tarantella.

Casals-ról elzengete már a világsajtó a szuperlatívusokat, tehát csak annyit írunk róla, hogy ismét itt volt, ismét ámulatba ejtett mindenkit, Oly nagyszámú és előkelő közönség volt együtt, aminő csak *Casals*-estén képzelhető.

19. *Lomnici Käthe Meltzl hegedűművésznő hangversenye.*

Lalo: Symphonie espagnole.

Bach: Szonáta (g) I. sz. szóló.

Beethoven: Románc (G).

Leclair: Sarabande et Tambourin

(XVII. század.)

Brahms-Joachim: Magyar táncok (1 és 5).

Käthe Meltzl érdekesen összeállított műsorát ügyesen játszotta végig; Bach szonátájában ugyan nem találta el a nagy mester stílusát, ezt azonban szívesen elnézzük és a kisebb-nagyobb balesetekkel együtt tisztán elfoglaltságának tulajdonítjuk. Az előkelő közönség az est folyamán melegen ünnepelte és sok virággal halmozta el a bájos fiatal művésznőt. Az estén közre-

működött *Sziráky* Dóra dalénekesnő is, aki Marcello, Brahms, Delibes és Hubay dalait énekelte. Gyönyörű althangját érdemes volna jó mester gondjaira bízni.

20. *III. filharmoniai hangverseny. Francia-est.*

Massenet: Phaedra-nyitány.

Debussy: I. rapszódia.

Lalo: Symphonie espagnole.

Saint-Saens: III. szinfonia (c-moll) op. 78.

Magyarországon minden társadalmi réteg tele van idegen elemekkel. Ebben a filharmonikusok választmánya sem kivétel. A dekorum kedvéért (helyesebben a *szubvencio* kedvéért) magyar zeneszerzők pártfogóiuul csapnak fel és azt hiszik, hogy mindenki szemét bekötik azzal, ha tiz szubvencionált hangversenyen helyszüke miatt csak 6 magyar (köztük *Liszt* és *Goldmark* is) zeneszerzőt juttatnak szóhoz és mégis akad idejük az úgyis külföldiek-ből álló műsort nemzetiségi estélyekkel fűszerezni. Nálunk minden jó, ami külföldről (ha csak az osztrákoktól is) jön. Ezért nem fejlődik a mi hazai művészetünk, mert nincsenek *előadói*. Pedig van fejlett zeneművészetünk, színművészetünk, képzőművészetünk, csakhogy az idegeneket (tekintet nélkül azok produkcióira) itt többre becsülik, mint a mi minden tekintetben versenyképes művészetünket. Nincs szükségünk *Massenet* nyitányára, melynek szinfonikus pódiumon semmi körülmények között sincs helye; és minek *Debussy* unos-untalan hallott gondolatai? Ha már a filharmonia nagy tette gondol, adjon elő chef d'oeuvre-ke-t. *Debussy: La Mer*-je és *Faun*-jában teljesen kimerítette *zenekari* hitét, a többi csak utánzása az azokban csodáltaknak. Bár *Förster* a klarinét-szólót művésziesen játszotta, a *Debussy-rapszódia* szintelenül hangzott. Ilyen művel teljesen tisztában kell lenni, mert: ami nincs a fejben, nincs a zenekarban! *Lalo* spányol szinfoniáját *Enrico* *Enesco* hegedűművész kiforrott játékkal közvetítette. Dal-lama nemes pátosszal szól, csak a hegedűje

hanganyaga kevés a vígadó nagyterméhez. Végül *Saint-Saens* szinfonája ünnepélyes koronája volt az estnek, melyet a filharmónikusok nagy igyekezettel szólaltattak meg. *Saint-Saens* kétségtelen nagysága, invenciógazdagsága, kifejező ereje, a galloknál szokatlan művészi tulajdonságok összessége. (—nyi.)

24. *Schnabel Artur és Flesch Károly szonáta-estélye.*

Brahms: Szonáta 108. op.

Weiner: Szonáta 9. op.

Beethoven: Szonáta 47. op.

A kamarazenestil az előadóművészekre nagy feladatot ró. Az előadó művészek száma fordított arányban van a mű értelmezésével; minél kevesebb az, annál nagyobb előadási, intonálási, dinamikai nehézségeket kell leküzdeni. Sőt ritmikai nehézség is nagyobb a *duo*-nál, mint a trio, quartett, quintett stb.-nél. Ennek oka a két hangszer exponáltsága, a fokozási erő takarékos és öntudatos kihasználása, a vonós és ütőhangszer (zongora) szélsőséges hangszíneinek kiegyenlítése, ami hol a zongora letompításával, hol pedig a fölcsonós alkalmazkodás által érhető el. Az összjáték kiforrottságát ma csak részben lehetett észlelni. A zongora fortisszimói sok helyütt nyersen hangzottak, ami a stílusbeli jáléknak nagy ártalmára volt. Legjobban sikerültek a szonáták andante tételei, melyekben széles vonóhúzások, széles melódiákhoz a zongora jól tudott alkalmazkodni. A művészek *Brahms* férfias erőtől duzzadó szonátáját teljes odaadással játszották. (—nyi.)

27. *Culp Julia dalestélye.*

Schubert: Der Neugierige.

Ungehduld. — Pause.

Eifersucht und Stolz.

Der Müller und der Bach.

Des Baches Wiegenlied.

Schumann: In der Fremde.

Dein Bildnis (Intermezzo).

Waldesgespräch.

Mondnacht.

Frühlingsnacht.

Brahms: Die Mainacht. — Minnelied.

Das Mädchen spricht.

In Waldeseinsamkeit.

Ständchen. (Der Mond steht.)

O liebliche Wangen.

Ismét lelkes ünneplés közepette folyt le a nagy dalművésznő: *Culp Julia* dalestélye. Ezuttal is nagyszámú és előkelő közönség hallgatta végig a sokszor hallott *Schubert-Schumann-Brahms* dalokat. És a művésznő mintha önhittebb mosollyal inkasszálta volna be a diadalokat.

Tudósítások.

GYÖR. Új korszakba lépett a nagyhirű győri *Ének és zeneegylet*. Kebelében megalkotta a hangversenyrendező társaságot, mely dr. *Petz Lajos*, *Deutsch Gyula*, dr. *Vajda Emil* és *Kecskeméthy Gyula* agilitásának köszönhető. Az egyleti hangversenyrendező társaságnak részvényekre alapított vállalkozását páratlan érdeklődés kíséri s a részvényekre máris túlelőjegyzés történt. Így anyagilag biztosítva lévén a vállalat, a legelőkelőbb művészeket szerepeltetheti. Ezideig a bécsi *Tonkünstlerek* (*Nedbal* vezetése mellett), *Durigo*, *Földes*, *Friedmann* stb. szerepeltek. Újabban a *Sefcsik-négyes* fog közreműködni. A m. hó 14-én lefolyt egyleti estély is a siker teljes jegyében folyt le. Nagy érdekességet adott az estélynek *Farkas Márta* fiatal hegedűművésznőnek fellépte, ki Hubay mester tanítványa s meleg tónusával és kitűnő technikájával elragadta a közönséget. *Deutsch Gyula* (zong), dr. *Vajda Emil* (1. heg.), *Langsfeld Jenő* (cselló) egy *Beethoven*-triót adtak elő pompásan. Különösen az *Adagio* és a *Presto* tett legnagyobb hatást. A férfikar dr. *Vajda Emil* vezetése mellett két kiváló férfikart adott elő. A győri *Ének és Zene-*

egylet valóságos missziót teljesít és a közönség a 65 éves gazdag múltú egylet minden váltakozását lelkesedéssel pártolja.

Dr. Fl.

PARIS. Az új évad újdonságairól a következőkben számolok be a Zene olvasóinak: Gabriel *Fauré*, a konzervatórium igazgatója a „Penelope“ opera befejezésén dolgozik; első előadása 1913. februárjában Monte-Carloban lesz és csak azután kerül színre a párisi Vigoperában. *Massenet* „Panurge“ című operája márciusban a „Gaité“-ben kerül színre. *Gustave Charpentier* „Julien“ című operán dolgozik. *Camille Erlanger* a Vigoperánál adatja elő a „Sorcière“-t, amelyet *Sardou* drámája nyomán írt. *Paul Dukas* most dolgozik „A velencei doge“ című operán, amelynek szövegét is ő írta. *Messenger*, az opera igazgatója „Beatrice nővér“ című operán dolgozik, amelynek szövegét *Flers* és *Cail-lavet* írták. *Xavier Leroux* *Catulle Mendés* regénye nyomán a „Gran Maguet“ operán dolgozik. *Paul Pugno* zongoraművész *Nadia Boulangerrel* most hangszereli a „Holtkéz“ című operájukat, amelynek szövege *d'Annunzio* hasoncímű drámájából ered. Végül *Debussy* most fejezte be a *Poe* Edgar novellájából átdolgozott „Diable dans le Clocher“ című operáját s jelenleg zenét ír *Bédier*. és *Louis Artur* „Trisztán“-jához.

F. A.

PARMA. Nagyban készülődnek Verdi születése 100-dik évfordulójának megünneplésére. Az ünnepségek színhelye a páрмаi Teatro Regio lesz, melyben Verdinek nyolc vagy kilenc operája kerül előadásra, Az operákat úgy válogatta össze *Campanini*, hogy Verdinek mind a három kora képviselve legyen bennük. Az első korából valók közül színre kerülnek: „Róbert, San-Bonifacio grófja“ és „Az ál-Szaniszló“ (Il finto Stanislao). A Scalában ezt az utóbbit egyetlenegyszer adták elő, akkor sem juthattak túl az első felvonáson, akkora volt az ellenséges nézőtér tombolása. Verdi második korát a „Nabukodonozor“, „Harold“

és „Simone Boccanegra“ című operák fogják képviselni; a harmadikat pedig az „Aida“, a „Falstaff“ és talán az „Otelló“ is. *Campanini* a saját színházában, a Teatro Verdiben is előadatja a mesternek néhány népszerű művét, azonfelül betanítja és eldirigálja Verdi rekviemjét. Ennek az utóbbi előadásnak a Teatro Farnese, Párma legszebb műemléke lesz a színhelye, amelybe esztendőök óta először bocsátják majd be a közönséget. A Teatro Farnese a legnagyobb nézőterű színháza egész Olaszországnak. Tízezer ember fér el benne s ebből ötezer csak a földszintjén.

Dalos ügyek.

A Pécsi Dalárda 50 éves jubileuma. Hazánk sok évig első dalárdája, amely a külföldön is többször szerzett dicsőséget a magyar dalnak és igen sok első díjat nyert, valamint a „Minta dalárda“ címet kapta, december hó 8-án ünnepelte fennállásának 50 éves jubileumát. A jubileumi ünnepség a pécsi lyceumi templomban innepi misével kezdődött, amelyen a dalárda *Mitterer* miséjét énekelte, majd a Nemzeti Casinóban diszközyiülés volt, amelyen *Szuly* János elnök és gróf *Zichy Géza* az Orsz. Dalosszövetség diszelnöke elnököltek. A diszközygyűlésen Pécs város egész intelligenciája résztvett és lelkes szeretettel ünnepelte híres dalárdáját. Este a színházban diszhangverseny volt, amelyen szintén részt vett teljes számmal a város közönsége. A hangversenyt *Konrád Ilona* színművésznő nyitotta meg, *Várady* Antalnak ez alkaloma írt prologusát szavaltta el nagy hatással. Majd a dalárda énekelte el a Rákóczi-indulót, *Haksch* Lajos egyleti karmester művészi vezetése mellett. A Pécsi Zenekedvelők Egyesületének zenekara *Horák* József karmester vezetése

mellett igaz művészettel játszott a Grieg: Hódoló indulóját a Sigurd Jorsalfarból. Rendkívüli sikere volt dr. Boldisné-Andalits Irma zongoraművésznőnek, aki Chopin g-moll balladáját és Szendy Caprice-át adta elő kiforrott technikai tudással, művészi elmélyedéssel és nemes felfogással. Majd Zichy Géza gróf vezénylete alatt a régi és mostani dalárdistákból alakult 110 tagú férfikar a zenekedvelők és a 69. gyalogezred zenekarainak kíséretével Zichy Szerenádját adta elő grandiózus kidolgozásban. A közönség és a közreműködők tomboló tapsokkal adtak kifejezést tetszésüknek. Ez a tapsvihar megismétlődött Zichy gróf Rákóczi halála c. intermezzo előadásakor, amelyet a szerző szintén maga vezényelt. A hangverseny utolsó száma Vitt: A tömeg c. férfikara volt, amelyet a teljes férfikar énekelt tökéletes előadásban. Az ünnepek lefolyása oly magasztos, minden részében oly sikerült volt, amely méltó a Pécsi Dalárda dicső múltjához s amelynek mintaszerű rendezéséért Kiss József tanárt és Haksch Lajos karmestert illeti a legnagyobb elismerés.

Musica sacra.

A Győri székesegyház templomi karának november havi műsora: 1. Mise: Vavrincz. Grad: Frának. Offert: Csajkovszky-tól. 2. Requiem: Kammerlander. Libera: Donnasetti-től. 3. Mise: Mittmann. Grad: Motetta Schinn-től. Offert: 22-ik zsolttár Krygeltől. 10. Mise: Habert. Grad: Arcadelt. Offert: Saar-tól. 17. Mise: Horák. Grad: Szupper. Offert: Weiss-től. 24. Mise: Brosig. Grad: Brosig. Offert: 1-ső zsolttár Federhof-tól.

A belvárosi főplébániatemplom ének- és zenekara e hó 6-án délelőtt Pichler Elemér karnagy művészi vezetésével Mozart nagy

requiemjét adta elő. A magánszólamokat Sándor Kornélia énekművésznő, Válent Vilma, Déri Jenő és Venczell Béla, az Operaház művészei énekeltek.

Irodalom.

Zeneművek.

Eugen d'Albert's Klavierabenden. (R. Forberg, Leipzig.) — A világhírű zongoraművész által revideált kiadványok főleg olcsóságukkal keltenek feltűnést. Újabbban a következő Chopin-füzetek jelentek meg: 52. sz. *Etude* op. 10. No. 1 (C) — M — .30
53. „ „ „ 10. „ 2 (a) — „ — .30
54. „ „ „ 10. „ 4 (cis) „ — .30
55. „ „ „ 10. „ 7 (C) — „ — .30
56. „ „ „ 10. „ 8 (G) — „ — .30
57. „ „ „ 10. „ 10 (asz) „ — .30
58. „ „ „ 10. „ 12 (c) — „ — .30
59. „ „ „ 25. „ 1 (asz) „ — .30
60. „ „ — — — — — (f) — „ — .30
61. „ „ — — — — — (asz) „ — .30
62. „ „ — — — — — (desz) „ — .30
63. *Sonate* (b) — — — — — „ — .90

W. H. Feltzer, op. 5. Neue Methode zur Einführung in das Lagen-, Tonleiter- u. Akkordspiel für die Violine. (R. Forberg, Leipzig. I. füzet 2.— M., a II., III., IV. és V. füzet á 1:50 M.) — Kimerítően tárgyalja az összes fekvéseket s a bennük előforduló nehézségeket. A skálákra és akkordokra vonatkozó gyakorlatokban nem mond újat.

Heinrich G. Noren: Violin Konzert a-moll, op. 38. (Musikverlag „Eos“ Berlin, Schöneberg, Bemingstrasse 6. — Zongora kivonat ára 7:50 M.) — Noren már nem ismeretlen név előttünk. A-moll hegedűversenye ismét tanujelét adja szerzőjének komoly zenei meggyőződéséről, előkelő zenei felfogásáról, mely nem alkuszik meg

a divattal, hanem a szinfonikus stílt még virtuóznak szánt műben is megtartja abban a magas értelemben, mely csak kevesek kiváltsága. A hegedüverseny 3 tételből áll, melyekben a vezérszólam a hegedüvirtuozítás minden oldaláról okosan van kihasználva. Az első tétel főtémája nagy kidolgozásra alkalmas téma. A melléktéma eredeti melódiával a művész előadó és értelmező képességének bő alkalmat nyújt. A 2. tétel (*Intermezzo melancolico*) lassúságában igazi germán zene, a művész magasztos érzéseinek tolmácsolására hivatott; ebben a tételben intonálási nehézségek bőven vannak. Egész és félhangok, lassan lépkedő negyed kóták egyenletes intonálása minden virtuóztechnikánál is nagyobb művészet. A „*Finale rustico*“ tételje a tétel címének megfelelő. Értelemre már természeténél fogva is közvetlenebb, mint az első két tétel. A hegedűszólam itt is a művész minden tudását igénybe veszi. *Cadenza* nincs az 1. tételben, de a mű folyamán visszatérésbe foglalt recitativikusan felépített átmeneti rész pótolja a *Cadenza*-t. Mindenesre helyesebb, mint a szinfonikus folytonosságot és a mű értelmét zavaró tisztán hiuságból, szükségként közbeszótt *Cadenza*, mely ma már igazán idejét múlta. Azt hiszem, a *Noren*-féle hegedűkoncert minden hegedűművésznek igaz örömet okoz és dicsőséget hoz. P. G.

Zeneiskolai szemle.

A debreceni zenekonzervatórium m. hó 9-én tartotta ezidei első hangversenyét. A zsűfolt ház előtt tartott hangversenyen *F. Halácsy Margit*, *Császár Mária*, *Werner Sárka*, *Hajak Károly*, *Husz Lajos*, *Mácsay Sándor* és *P. Nagy Zoltán* igazgató játszottak az intézet tanári karából. Az intézet még két hangversenyt rendez Debrecenben, azután néhány nagyobb vidéki várost fog felkeresni.

A **Nemzeti Zenede** m. hó 26-án rendezte a Vigadó nagytermében ezidei I. zenekari hangversenyét *Gobbi Alajos* igazgató vezetése alatt. Bevezetésül a Rienzi nyitányt játszották. *Bajai Ilonka* (Aggházy növendéke) kevés ritmusérzéssel adta elő Csajkovszkynak nálunk még nem hallott gyönyörű zongora-fantáziáját. *Ticsarich Zdenka* (Tomka növendéke) pompás technikával játszotta Beethoven C-dur zongora-versenyét. A szolísták közül *Géczy Barnabás* (Baré növendéke) lepelt meg legjobban, aki Goldmark a-moll hangversenyének I. tételét annyi érzéssel és oly biztonsággal játszotta, hogy igazán örömmük telik fejlődésében. Az est magyar újdonsága *Lavotta Rudolf*: „Nirvána“ c. szinfonikus költeménye volt, melyet a szerző személyesen vezényelt. *Lavotta* nemcsak mint zeneiro és esztétikus elsőrangú, de a ma szóhoz jutó magyar zeneszerzők között kélségtelenül a legértékesebb, legkiforrottabb. A szerző a Rigvedákából Buddha legendáját zenésítette meg. A filozófikus gondolat, mely a Nirvána szövegét áthatja, zeneileg minden mozzanatában érvényesül. Az emberi élet egyes periodusai — gyermekkor, ifjúság, öregkor — különben igen hálás témának mutatkozott *Lavotta* számára. Sejtelmesen szólnak meg a fojtott hangszerek és az örök csendet, a legtökéletesebb nyugalmat szólaltatják meg. Majd a zenekar élénkülni kezd s mindinkább emelkedik, míg végre megszületik Buddha alakja. Erőtéljes és impozáns ritmusok illusztrálják az istenember alakját. A zene visszatér nyugodtabb hangulatba, jelezve, hogy Buddha elbeszéli élete történetét. Lágyan csengenek fel a gyermekévek hangulatképei. Ez oboa kantilénája beleszövődik a csellók dallamos szólamába, melyből kiérezhető a gyötrő sóvárgás a jövő reménységei felé. A nagy hanghullámok mindjobban érettebben és plasztikusabban bontakoznak ki. Az ifjúság szenvedélye hatja át a költemény minden ütemét. Ez a termékenység, a küzdelem és az emberi szenvedélyek kora. *Lavotta* a témák polifonikus vezetésében

Művész címtár

Egyszeri beiktatás 1 korona. Egész évre a „Zené”-vel együtt 10 korona.

G. Tessényi Margit zongoraművész-nő Budapest, I., Mészöly-u. 4. I.

Stoll Gizella, Budapest, VIII. ker., Népszínház-utca 12.

M. Makray Erzsi, operaénekesnő, Rákosszentmihály.

Szigeti József hegedűművész Lyn-court, Surbiton England.

Casals Pablo, gordonkaművész. Kizárólagos képviselője: Harmonia r.-t. Budapest, IV., Váci-utca 20. sz.

Reschofsky Sándor, zongoraművész okl. zenetanár és zeneszerző Budapest, V., Alkotmány-u. 15., I.

b. Forster Stefánia, okl. zongoraművész-nő és tanárnő VIII., Rákóczi-út 11. Lift. Fogad d. e. 9—12-ig.

Merli Quirino lovag, énekmeister Budapest, VI., Teréz-körút 10.

Weltmann Ferenc és Rózsa hegedűművész Budapest, VI., Szív-utca 16.

Fligl József zeneíró, zongoraművész, Budapest, VI., Váci-utca 40.

Zalánfi Aladár, Budapest,
VII, Rákóczi-út 32 II. 10.

Zeneelmélet: Koessler módszerével.

Orgona: } Straube „

Karének: } „

Harmónium: Karg-Elert „

és feldolgozásában reprezentálta a lelki összeütközéseket. Keresztül-kasul száguldanak a motívumok, melyeknek izgatott ritmikája az utána következő öregkornak ad helyet. Egy utolsó emelkedéssel, mintegy búcsú az elmúlt emberöltő után, visszatér a bevezető rész, a Nirvana, mintegy szinbolizmus, mert minden, ami születik, él és meghal, Buddha kebeléből jön s oda visszatér. Az újdonságot mindvégig gazdag szinpompa, bőséges invenció jellemzi. Feldolgozása nemcsak fölényes technikai készséget, de művészi kiforrtságot árul el. A Nirvánát a növendékzenekar szeretettel vitte diadalra s a közönség lelkesen ünnepelte a szerzőt és a magyar zeneszerzők lánglelkű patronusát: *Gobbi Alajost*.

Hírek.

Ismeretlen beethoveni kompozíció. Fritz Stein tanár, a jénai egyetem zeneigazgatója és a beethoveni irodalomnak egyik legalaposabb ismerője, rendkívül érdekes beethoveni leletre akadt nemrég. Megtalálta Beethovennek egy kéziratban maradt és teljesen ismeretlen művét, a a mesternek egy mozartí téma alapján (a Don Juan „Nyujtsd a karod leányka” kezdetű áriájára) két oboára és angol kürtre irt variációit. A művet Stein a jénai egyetem legközelebbi akadémiai kamarazeneestélyén adatja elő.

Massenet kézíratait tudvalevőleg a nagy opera könyvtárának hagyományozta. A gyűjtemény a szerző özvegyének birtokában marad amíg él, de már most felvették a leltárba. A kéziratok hetvennyolc sajátkezűleg irt orkeszter-partitúrát tartalmaznak. Ez a hetvennyolc kötet huszonöt operából és vigoperából áll, amelyet Massenet komponált. Csak három kis mű hiányzik, a „Grande Tante”, Massenet első műve 1867-ből, „Don César de Basan” 1872-ből

és a „Cigale“ című kis ballet, melyet a mester 1903-ban komponált az Opera Comique egyik jótékonycélú előadására.

Bertha Sándor, az ősz magyar komponista, aki évtizedek óta Párisban élt, a napokban meghalt. Bertha Sándor nevét a fiatalabb generáció nem igen ismeri már, de az öregebbek még jól emlékeznek erre a lelkes magyarra, akit negyven esztendő alatt sem tudott elfranciásítani a párisi kultúra, amely pedig sikert, dicsőséget és társadalmi állást adott neki, tehát mindent, amit idehaza nem kaphatott meg. Bertha Sándor fiatalon került ki Párisba; az atyja Széchenyi titkára volt és a fiatal Bertha ezen a réven kerül érintkezésbe Beustal és a mindenható külügyminiszter ajánlatával a legelőkelőbb párisi körökbe került be. Liszt Ferencel is jó barátságban volt; emlékei között Ollivier, III. Napoleon utolsó miniszterelnökének a barátsága is szerepel. Több mint négy évtizede élt Párisban, de magyar maradt és a magyarságát egész párisi munkássága, karrierje bizonyítja. A kompozíciói nagyon tetszettek Párisban és a „Mátyás király“ című operája, amelyet a Párisban élő magyar mágnások protegáltak, az Opera Comique-ben került színre. Annak idején szó volt róla, hogy az operát a kolozsvári nemzeti színházban is előadják. Bertha be is küldte a darabját, de még választ sem kapott rá . . . Az írásai is ismertté tették a nevét: a legelőkelőbb francia revueknek dolgozott, magyar tárgyú témákról írt a „Mercur de France“-ba és hazai magyar lapokban is jelentek meg cikkei. A párisi társaságban előkelő pozíciót foglalt el és mindig ott lehetett őt látni Khevenhüllernek, az elhunyt párisi nagykövetnek az estélyein. Itthon lassanként egészen elfelejtették őt, aki annyit gondolt a hazájára és a halála híre is csak napokkal később érkezett el hozzánk.

D'Albert Jenő — kinek csak nemrég került bemutatóru Bécsben új dalműve — most fejezte be legújabb operáját, melynek

WOREL ALAJOS

BUDAPEST

IX. ker. Ferenc-körut 18.

zongorát és pianinót

a legjutányosabban ad el, ugyszintén
becserél és olcsón kikölcsönöz.

Szakszerű javítás!

Hangolás!

HEGEDÜ

készítési műterme =
IV., Kossuth Lajos-u. 11.

világhírű hegedűművészek saját készítette új hegedűim felett így nyilatkoztak: Az Ön által készített új hegedű bármely régi mester által készített hegedűvel versenyre kelhetnek, műtermünkben megtekinthetők. Finom régi és új összes vonós hangszerek és azok alkatrészei állandóan raktáron. Művésziesen javítunk.

Régi hegedűt veszünk és cserélünk, kedvező részletfizetésre szállítunk

Árjegyzék ingyen.

Komáromi

és Tóth

műhegedű-készítők.

BALÁZS ÁRPÁD

a „Rácsos kapu, rácsos ablak“, „Gyere velem akáclombos falumba“ és „Nem tudok én néked csak virágot hozni“ című országszerte ismeretes nóták nagy-hírű szerzőjétől újabban a következő 16 nóta jelent meg, melyek egytől-végig valóságos remekai a magyar népdal-irodalomnak.

1. füz. Levelet hozott a posta . . .
Nagy Gábornál muzsikálnak
2. füz. Két babonás szép szemednek . . .
Valakinek a nótáját . . .
3. füz. Suttognak a lombok . . .
Ha ragyog a csillag . . .
4. füz. Az áldóját a világnak . . .
Pusztulóban van a házam tája . . .
5. füz. Édes anyám mi ujság van . . .
Nyikorog a ráncos csizmám . . .
6. füz. Nem a Tisza partján . . .
Megérett már a cseresnye . . .
7. füz. Kenyeres pajtásom . . .
Szerelmes vagyok . . .
8. füz. Csak azért szeretnék (Csalogánydal),
Megdobban a szívem . . .
9. füz. Nem tudok én néked csak virágot
hozni . . . Valakit temetnek . . .
10. füz. Az alispán leánya . . .
Hortobágyi csárda mellett . . .

Egy-egy füzet ára 1 kor. 50 fill.

Megjelentek és kaphatók a

Harmónia r. t. :::: zenemű- ::::
kereskedésében
BUDAPEST, IV. KER., VÁCI-UTCA 20. SZÁM.

szövegét Lewetzow Karl és Feld Leó írták. Az újdonság címe: Szirokko. Első előadása valószínűen Hamburgban lesz.

Ruzitska György (1788—1869. dec. 3.) igen érdemes, sokoldalú erdélyi zeneszerző és tanár pályáját méltatta dec. 7-én *d'Isoz* Kálmán, a Magyar Nemzeti Múzeum titkára, a muzeumi ismeretterjesztő előadások keretében. Előadása hézagot pótol a magyar zenetörténetben; egész terjedelmében közölni fogjuk jövő számunkban. Illusztráció gyanánt Ruzitska operájából két áriát *Sebeők* Sára operaházi énekesnő adott elő, karnagyának: *Kerner* Istvánnak zongorakiséretében, Ruzitska III. sz. vonósötösét pedig *Danziger* és *Izsó* (operaházi tagok), dr. *Molnár* István, *Ruzitska* Lajos főmérnök (az ünnepeltnek unokája) és dr. *Axmann* Béla. Az előcsarnokban Ruzitska művészi hagyatéka volt kiállítva, melyet a család kegyeletesen a Nemzeti Múzeumnak engedett át: opera, szinfonia, requiem, mise, kamarazenei és énekmű-partitúrák, énekiskola, Erkel F. dedikált arcképe, Ruzitska önéletrajza és tanítványitványainak lajstroma, tiszteleti-tagsági oklevelek stb.

Bosworth & Co.

LONDON, LEIPZIG, WIEN.

Zongoratanárok figyelmébe ajánlja:

Brück J. op. 40. 7. Concert-Etude.

Kessler és Moscheles etüdökkel párhuzamosan tanítandó. — Az 1. sz. a híres Staccato-Etude, melyet Paderewsky New-Yorkban játszott s 2 év alatt négy kiadást ért el! — Mindegyik szám külön koncert darab. —

Brück J. op. 39. Seelenstimmungen.

I. és II. füzet. Előadási gyakorlatok az V. évf. számára, Heller op. 45., 46., 47. helyett.

Zenetudományi Könyvtár.

E cím alatt új vállalat indult meg lapunk kiadásában.

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR időhöz nem kötötten, 20-120 filléres kis füzetekben jelenik meg s felöleli a zenetudományok mindazon ágát (akusztika, esztétika, pedagógia, pszichológia, történet stb.), amely a zenei műveltség megszerzéséhez mulhatlanul szükséges.

E füzetek olcsóságuknál fogva mindenki számára könnyen hozzáférhetők s miután főleg oly közleményeket tartalmaznak, melyek a magyar zeneirodalomban egyáltalán nem, vagy csak apró szórványokban fordulnak elő, mint nézgapótló művek, a zenei értelmiség pártfogása a számíthatnak.

Eddig megjelent füzetek:

1. Palestrina. Wajdits Károly 30 fill.
2. A koncertforma. Geszler Ödön . . . 40 "
3. Beethoven zongoraszonátái esztétikai megvilágításban. Zágon Vilmos 90 "
4. A programzenéről. Lavotta Rudolf 30 "
5. Beethoven kilenc szonatinája. Perényi Géza.

5a	"	első	"	"	"
5b	"	második	"	"	"
5c	"	harmadik	"	"	"
5d	"	negyedik	"	"	"
5e	"	ötödik	"	"	"
5f	"	hatodik	"	"	"
5g	"	hetedik	"	"	"
5h	"	nyolcadik	"	"	"
5i	"	kilencedik	"	"	"
6. Liszt szinfonikus költeményei. Geszler Ödön
7. Általános zenetörténet. Lavotta Rudolf 150 f.
8. Rousseau. Kereszty István 20 fill.
9. A káin zenéről. Sereghy Elemér. . . 50 "
10. Paganini 50 "
11. A tánc pszichológiája. Lavotta Rudolf. 40 "

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR füzetei kiadóhivatalunknál, továbbá minden fővárosi és vidéki könyv- és zeneműkereskedőnél kaphatók.

Rohitsch - Sauerbrunn.

Gyorsvonattal 8 órányira, Wien, Budapest, Triesttől.

Hegyek és erdőségek között fekvő pompás alpesi üdülőhely Dél-Stajerszágbán. — Az országos gyógyintézet szállodái — 600 szobával, 2 koronától feljebb — a legszerencsésebb módon egyesítik a vidéki tartózkodás kellemségeit a legököltebb kényelemmel (villanyvilágítás, lift, művészi zenekar, előkelő társalgók, játék, sport és autoutazások) és modern higiénikus berendezésekkel (hegyi forrásvíz, fürdők, vacuum portalanítás stb.)

Tempel. Erősen diätetikus asztali savanyúvíz, minden napi használatra. — Minden jobb vendéglőben kapható.

Styria, Donáti. Az összes ismert magnézium, glaubersós-források legerősebbjei. — Gyökeres gyógyeredmények: gyomor-, bél- és májbajok, valamint cukros huygár és köszvény eseteiben. — Kimerülő prospektus ingyen és bérmentve. Évenként 5000 fürdővendég.

Nagybani raktár: **Hoffmann József cégnél,**
Budapest, V., Báthory-utca 8. sz.

GOTTSCHLIG ÁGOSTON

császári és királyi udvari szállító,

rum-, likör-, cognac-gyáros, tea-
□ □ nagykereskedő □ □

Budapest, IV., Váci-u 11.
a különlegességi tőzsde mellett.

Magyar, francia cognac, hollandi likörök, cacao és csokoládék. Eredeti angol és francia teasütemény- és cukorka-különlegességek. A legjobb tea- és kávé-beszerezési forrás gazdag választékban. Kívánatra árjegyzék ingyen, bérmentve.

Központi iroda: Régi posta-utca 10.
Gyár: Kőbánya, Martinovits-tér 9.

Fogorvosi intézet.

FOGAK

szájpadlás és gyökerek eltávolítása nélkül
4 koronától feljebb,

10 évi jótállással.

Az általam készített és a párisi fogorvosi akadémia kiállításán kitüntetett fogak rágásra kitűnően használhatók, könnyen megszokhatók, a beszédben semmiféle zavart nem okoznak, szagot, ízt nem kapnak, a szájból ki nem vehetők és a valódi fogakat teljesen pótolják. Továbbá aranyhidak és koronák egyedül speciális készítője

SCHATZ JENŐ

technikai főnök

Budapest, VII., Wesselényi-utca 60, I. 4. sz.

Rendelés egész napon át este 8 óráig. — Vasár- és ünnepnapokon is. — Szakorvosi rendelés fog- és szájbeteg részére.

Fogtömések a leg gondosabb kezeléssel. — Speciális, fájdalommentes fogműtétek. Régi rossz fogorok átalakítása megvárható. — Vidékiek 12 óra alatt kielégíttetnek. Mérsékelt árak.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnymatú és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Raktáron kitűnő hangú Elektromos fújtató készülékek.

HARMONIUMOK

minden nagyságban. Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.